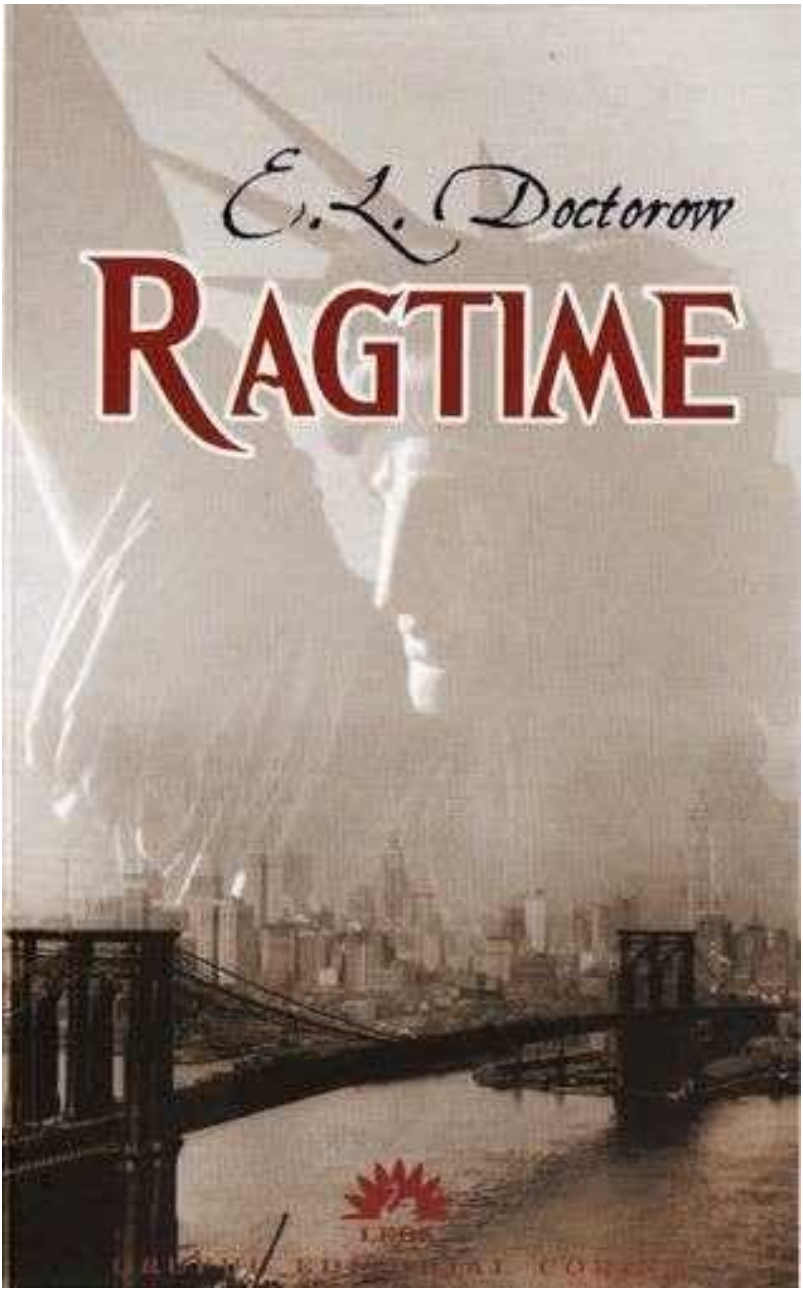
E. L. Doctorow
RAGTIME

E.L. Doctorow, *Ragtime*
Copyright © E.L. Doctorow, 1974, 1975

Toate drepturile asupra acestei ediţii
sunt rezervate Editurii LEDA, parte componentă
a GRUPULUI EDITORIAL CORINT

E.L. DOCTOROW

RAGTIME

Traducere de ANTOANETA RALIAN
Prefaţă de PAUL CERNAT

LEDA
GRUPUL EDITORIAL CORINT

Un roman retro despre identitatea americană

Descendent al unei familii de emigranţi evrei din Rusia, Edgar Lawrence Doctorow (n. 1931) a copilărit în cartierul newyorkez Bronx, printre americani de culoare. Expresie sublimată a acestei experienţe, romanul său-fanion *Ragtime* (1975) o proiectează într-o imagine a istoriei Americii de la începutul secolului XX şi până la Primul Război Mondial. Un portret contradictoriu, deloc flatant, în care accentul cade asupra mizeriei imigranţilor, asupra discriminărilor etnico-rasiale, a sărăciei şi exploatării. Dar şi o imagine a stângii americane din epoca industrială *(„The Old Left”),* de la sindicalismul radical şi militantismul socialist la revoluţionarismul anarhist. „Cealaltă parte” a istoriei americane este reprezentată de creativitatea tehnologică şi de succesul economic al marilor inventatori, de mogulii Morgan şi Ford, de senzualitatea detracată a high-life-ului, dar mai ales de familia din New Rochelle (New York), întruchipare tipică a Americii standard. Avem, de fapt, în roman o imagine plurală, conflictuală asupra familiei americane, cu trei „protagonişti” reprezentativi: familia *middle class*, burgheză, albă şi protestantă, armonioasă dar alunecând spre criză; apoi familia de imigranţi evrei, săracă, rătăcitoare şi văduvită de absenţa mamei, dar năzuind către o nouă plenitudine; în fine, familia de culoare, dârză, dură şi eroică, dornică să se emancipeze, dar distrusă în faşă de şovinismul alb (la rigoare, pot fi adăugate şi exemple colaterale: de la eşecurile maritale din biografia seducătoarei Evelyn Nesbit la refuzul familiei de către militanta anarhistă Emma Goldman, propovăduitoare a amorului liber). Toate personajele sunt, într-un fel sau altul, „tipice”, „exponenţiale” pentru categoria lor socio-mentalitară, dar nu în sens clasic sau… realist socialist, ci oarecum

postmodern. Critica a vorbit – şi nu a greşit prea mult – despre clişee retrospective şi „pop” asupra istoriei (Fredric Jameson), despre imagini de *cartoon* retro ş.a.m.d. Desigur, nimic sau aproape nimic „emblematic” pentru perioada anterioară epocii jazului nu lipseşte din panoplie, dar decupajul şi interpretarea de subtext sunt mereu subtile. De la expediţiile exploratorilor (cucerirea Polului Nord de către R. Peary) la avântul psihanalizei (vizita de la Niagara a lui Freud, însoţit de doi discipoli ai săi: F. Kerenyi şi „oedipianul” Jung), de la febra marilor invenţii economico-ştiinţifice la renaşterea compensatorie a interesului pentru egiptologie, ezoterism şi hermetism, de la evadările fabuloase ale iluzionistului Houdini la difuziunea muzicii ragtime dinspre negri spre albi, de la conflictele de clasă la cele de rasă între „cele două Americi”, totul e aici, pus în abisul acestui album de familie al Americii din epoca *ragtime...* Mai mult: istoria americană se deschide „intercontinental” – printr-o reţea subterană de corespondenţe – către cea europeană şi universală, aflată în pragul atentatului de la Sarajevo şi al primei mari conflagraţii a secolului. Iar frontierele continentale sunt transgresate în dublu sens, căci dacă Freud et Co. trec Oceanul pentru a vizita/explora Statele Unite, iluzionistul Houdini îşi oferă „serviciile” în diferite state europene, iar nababul J.P. Morgan trăieşte, crepuscular, revelaţia Egiptului. Fără a eşua în caricatural, mai curând nostalgic şi bonom decât critic sau parodic, romanul lui Doctorow îmblânzeşte prin distanţă şi estetizare tragediile istoriei „mici” sau „mari”, dar nu le bagatelizează. Vorbind despre atitudinea cărţii, comentatorii au subliniat pe drept cuvânt „umanismul evreiesc radical” al autorului, vizibil inclusiv în identificarea sa profundă, compasională, cu problemele imigranţilor şi ale populaţiilor oprimate. Roman de tip *melting pot* al expansiunii americane, al inventării de noi

identităţi şi al emancipărilor conflictuale, *Ragtime* este şi o verigă a unui proiect auctorial mai amplu despre ipostazele istorice ale stângii din S.U.A., mergând până în anii ’60.

În mod semnificativ, cartea apare în 1975, în perioada marii depresii ce a însoţit sfârşitul războiului din Vietnam (fragmente ample au văzut lumina tiparului cu un an înainte, în *The American Review*). Unii critici radicali au văzut în ea un blamabil simptom al „dezangajării”. Alţii, mai moderaţi, au evidenţiat, dimpotrivă, paradoxalul, nostalgic-ambivalentul ei caracter critic. (Este suficient să amintesc în treacăt amplele analize pe care i le dedică Fredric Jameson în faimosul *Postmodernism or The Cultural Logic of Late Capitalism*, 1991, sau replica Lindei Hutcheon din volumele despre poetica şi politica postmodernismului.) Ficţiune istorică sau „metaficţiune istoriografică”, *Ragtime* are, oricum, meritul de a (re) problematiza reprezentarea estetică a istoriei, cu sau fără majusculă, într-o naraţiune briantă. Iar istoria este aici *ironică* în justiţia ei imanentă.

Ecranizată cu succes (în 1981) şi adaptată ca musical (în 1998), naraţiunea nu abandonează – oricât de „postmodernă” ar fi – ingredientele clasice ale romanescului: acţiune dinamică, personaje „rotunde”, memorabile, *suspense*, pictură de medii extrem de variate. Nu amestecă aiuritor registrele, nu dezechilibrează strident perspectivele, nu experimentează autist, nu eseizează pedant şi nu intertextualizează baroc. Caracterul scenic şi cinematografic este marcat, story-ul – alert şi coerent, în ciuda caracterului multifaţetat, iar elementele de senzaţional sunt impecabil orchestrate într-un concert reunind, comprimat, mai multe romane „de epocă”. Este suficient să amintim scamatoriile fantastic-eliberatoare ale lui Houdini, expediţia Tatălui spre Polul Nord (încheiată mediocru – vezi şi penibila defulare sexuală cu o eschimosă

animalizată, nespălată), biografia tumultoasă a activistei Emma Goldman în ocurenţă cu dezabuzata Evelyn Nesbit, spectacolul enorm al îndrăgostitului excitat, ascuns în dulap, picarescul călătoriilor paupere ale lui Tateh împreună cu Fetiţa de-a lungul şi de-a latul Americii (de la şomaj, trecând prin sindicalism proletar şi greve, până la succesul „întreprinzător" în artă), ascensiunea „giganţilor" Morgan şi Ford, călătoria grotescă, pseudo-iniţiatică (nu lipsită de o filosofie a deşertăciunii) a celui dintâi la piramidele egiptene, tragica acţiune teroristă a lui Coalhouse Walker et Co. în luptă inegală cu *establishment*-ul alb, destinul destrămat al Fratelui mai mic… Am putea spune – o frescă a marii şi micii istorii americane de la o mie nouă sute şi… dacă termenul de „frescă" n-ar fi deplasat şi impropriu prin sugestia sa monumentalistă. Şi apoi stilul: alb, dinamic şi funcţional, distant şi totodată complice, cu propoziţii scurte, fără volute inutile, dar capabil să surprindă stări de spirit şi atmosfere – dizolvate poetic în text precum ceaiul în apă…

Nu e deloc clar cine narează în acest roman deliberat ambiguu la toate nivelurile. Pe anumite porţiuni, vocea narativă pare că-i aparţine Băiatului care, ajuns la senectute, îşi rememorează copilăria, pe altele – unui terţ care a valorificat, neutru, diverse mărturii. De fapt, totul pare a fi orchestrat, pe ansamblu, de o instanţă omniscientă dar cu o identitate plurală, indeterminată… (Pentru un minuţios examen naratologic, v. *Models of Misrepresentation: on the Fiction of E.L. Doctorow* de Cristopher D. Moriss, 1991.)

Coexistenţa unor figuri istorice reale (care apar ca personaje secundare) alături de altele pur „ficţionale" (şi principale!) sau livreşti a făcut, la rândul ei, obiectul a numeroase comentarii. Procedeul a fost de altfel folosit şi la noi de Paul Georgescu (în *Solstiţiu tulburat*), de Bedros Horasangian în romanul *Sala de aşteptare* (1987), ulterior

şi de alţii. Interferenţa celor două serii imprimă un caracter ambiguu naraţiunii: primele o „autentifică”, îi conferă plauzibilitate creând iluzia unei realităţi istorice verificabile, celelalte o derealizează, transformând-o în poveste. Nu toate personajele „reale” au însă aceeaşi pondere şi aceeaşi funcţie narativă. Căci dacă iluzionistul Harry Houdini, militanta anarhistă Emma Goldman, exploratorul polar Robert Peary, industriaşii Henry Ford şi J. P. Morgan, frumoasa victimă de lux Evelyn Nesbit, soţul ei Harry K. Thaw şi amantul ei Stanford White se numără printre cele mai importante personaje secundare, iar liderului spiritual de culoare Booker T. Washington i se acordă un anume rol în aplanarea conflictului dintre negri şi albi, în schimb arhiducele Franz Ferdinand al Austriei, secesioniştii mexicani Emiliano Zapata şi Francisco „Pancho” Villa, preşedinţii Statelor Unite, psihanalistul dr. Freud şi discipolii săi mai mult sau mai puţin fideli au mai degrabă roluri de figuranţi, fiind meniţi să confere romanului identitate istorică: „era pe vremea când…” şi să interpreteze subiacent partitura evenimenţială şi ideatică a epocii. Elementul livresc se amestecă, la rândul său, cu „documentul” istoric romanţat şi cu imaginaţia ficţională (care, fără doar şi poate, are primul şi ultimul cuvânt). Spre exemplu, numele muzicianului de culoare Coalhouse Walker e preluat, alături de câteva elemente ale intrigii, din nuvela *Michael Kohlhaas a r*omanticului german Heinrich von Kleist. Dacă personajele secundare „istorice” (şi, în felul lor, excepţionale) au partituri cu ponderi diferite, menite să confere culoare, senzaţional şi, când e cazul, exotism naraţiunii, centrul de greutate al cărţii este asigurat de cele trei familii „reprezentative” social. Exponenţialitatea „albilor” apare marcată, ca în teatrul abstract, prin nonindividualizarea onomastică: familia *middle class* îi are ca membri pe Tata, Mama, Băiatul, Fratele mai mic al Mamei şi Bunicul, iar cea a imigranţilor

evrei – pe frumoasa Fetiţă, pe mama ei izgonită pentru infidelitate (Mameh) şi pe Tateh, membru famelic al unei grupări socialiste a artiştilor opuse anarhismului Emmei Goldman. Doar familia de culoare, oscilând între fidelitate domestică (Sarah) şi emancipare justiţiară (Coalhouse Walker), face excepţie. Puternică şi interiorizată, adolescenta Sarah e, la început, servitoare în casa din New Rochelle. Lăsată „grea" de un muzician de ragtime – cu două decenii mai vârstnic, distins şi cultivat –, ea îl supune unor probe draconice de aşteptare înainte de a-l accepta ca soţ. Dornic să se reabiliteze în ochii iubitei şi să se integreze în comunitatea albă, devenit proprietar „respectabil" al unui Ford Model T, bărbatul de culoare e însă umilit de un grup de pompieri albi, iar automobilul său – vandalizat. Încercarea lui imposibilă de a face apel la o justiţie rasistă şi ipocrită îl radicalizează etic până la fanatism: devenit lider al unei grupări teroriste de culoare, asasin în serie şi caz federal, Coalhouse nu încetează să ceară dreptate (o va face, în felul ei, şi Sarah, care sfârşeşte ucisă de gărzile prezidenţiale). Romanul devine din acest moment un thriller sângeros şi palpitant, care ia sfârşit prin capitularea justiţiei „albe" şi – într-o compensaţie cinic negociată – prin executarea publică a liderului, cu răscumpărarea adepţilor săi nu mai puţin fanatizaţi. În faţa familiei de culoare, Tatăl îşi vădeşte meschinăria etică, tot aşa cum, după întoarcerea din expediţia polară, îşi vădise degradarea virilă.

Un rol-cheie în „distrugerea vechii lumi" îl are Fratele mai mic al Mamei: nefericitul tânăr inadaptat şi dezaxat, devenit, după ce Evelyn îl abandonează, inventator malefic al unor arme de distrugere în masă *„make war, not love*"…) ajunge să-l sponsorizeze cu explozibil şi bani pe insurgentul Coalhouse. După asasinarea acestuia din urmă, dispare în Mexic, unde-i sprijină, cu acelaşi fanatism ucigaş, pe secesioniştii zapatişti. Cât despre armele sale

ultraperformante, ele vor fi utilizate „patriotic” de guvernul Statelor Unite în Primul Război – prin intermedierea comercială a Tatălui – greoiul ofiţer de marină sfârşind ucis, într-un accident naval, de ele. Obsesia inventării unor arme distrugătoare de lumi „vechi” revine, la Doctorow, în *The Book of Daniel*: o carte „despre” inventatorii bombei atomice. Şi un posibil prilej pentru o reflecţie despre relaţia dintre tehnologie şi resentiment, dintre distrugere şi voinţa „revoluţionară” de emancipare. Nu mai puţin, epica din *Ragtime* poate fi „citită” şi ca punere în scenă a unei meditaţii auctoriale obsedante despre identitatea şi problemele epocii.

Întreg romanul este construit pe un principiu al *fuziunii şi transgresiunii identitare*. *Ragtime*-ul însuşi, ca abordare pianistică *fin de siècle,* are un caracter ambiguu, de tranziţie către altceva: pornit din muzica plebee, de bar a oamenilor de culoare, dar infuzându-se în cea „cultă”, ale cărei reguli armonice le eliberează prin improvizaţie, el simbolizează fuziunea a două lumi până atunci greu compatibile: minoritarii de culoare, marginali şi oprimaţi, respectiv *establishment*-ul „burghez”, colonizator şi suficient. Există şi (multe) alte figuri ale transgresiunii. Marele iluzionist evreu Harry Houdini – fără îndoială, unul dintre cei mai spectaculoşi eroi ai cărţii – reuşeşte, în reprezentaţiile sale, să evadeze din cele mai mirobolante captivităţi. Eliberată de servitutea banală a vieţii alături de un soţ cumsecade dar mediocru, Mama – reprezentantă cumsecade a lumii protestante – se va recăsători, în final, cu Tateh, trecut prin numeroase metamorfoze identitare: artist şi proletar famelic, militant socialist, călător fără bani şi fără domiciliu de-a lungul şi de-a latul Americii, fals baron european, cineast şi întreprinzător de succes… Nici Fratele mai mic al Mamei nu se simte „acasă” în mediul burghez al familiei. E, dimpotrivă, solitar, inadaptat şi nefericit, visând la mari evadări şi răsturnări: e, cu alte

cuvinte, *mutantul.* Irezistibil atras erotic de glamoroasa şi nefericita Evelyn Nesbit – victimă a soţului său Harry K. Thaw, închis pentru uciderea rivalului Stanford White – el va ajunge să-l sprijine (cum am văzut) pe Coalhouse Walker în răzbunarea sa „etică". Sfârşitul pe care, după despărţirea de Evelyn, îl caută cu obstinaţie va veni după un an, când tânărul prematur îmbătrânit este ucis în Mexic. Aflată la rândul ei în căutarea unei izbăviri, debusolata Evelyn se apropie – după arestarea soţului – de anarhista Emma Goldman şi, într-o scenă cvasi-lesbiană, cea din urmă o învaţă să-şi elibereze corpul pregătind-o pentru întâlnirea cu tânărul îndrăgostit ascuns în cameră… Practic, fiecare personaj poate fi situat pe o scală în funcţie de capacitatea sau incapacitatea de a-şi transcende propria identitate. Unii (cei „buni") reuşesc să treacă testul, alţii (captivi iremediabil modului de viaţă burghez) eşuează. Un exemplu tipic de eşec este cel al Tatei: însoţindu-l pe Robert Peary într-o expediţie la Polul Nord, decentul ofiţer nu-l poate urma până la capăt din motive de slăbiciune fizică şi psihică, fiind lăsat la bază. Peste ani va muri într-un accident provocat de armele pe care „geniul malign al Fratelui mai mic" le inventase, şi pe care el însuşi se angajase să le vândă guvernului american. Roabă a unei senzualităţi dependente de lux, Evelyn nu reuşeşte să se rupă de propria „clasă", eşuând în „obscuritate" existenţială. Doar soţul ei, arestatul Harry K. Thaw, se va răscumpăra, finalmente, prin nebunie: eliberat din ospiciu, îl regăsim mărşăluind fericit de Ziua Armistiţiului… O categorie distinctă este aceea a personajelor „revoluţionare": luptători fanatici, oameni ai resentimentului incapabili de bunătate. Ei sunt meniţi, invariabil, unui sfârşit pe măsură: Fratele mai mic al Mamei şi intratabilul Coalhouse Walker sunt omorâţi în luptă, iar Emma Goldman e deportată. Singurii beneficiari ai happy-endului sunt „cei buni", capabili de bunătate şi

generozitate reală: Mama şi Tateh (viitor cuplu marital şi emblemă a fuziunii etnice), respectiv Băieţelul şi Fetiţa (un cuplu „fratern” pe măsură), fără a-l uita pe bebeluşul negru adoptat de familia *melting pot*. În acest punct romanul nu se poate sustrage unui anume tezism idealizator, numai bun pentru o ecranizare de succes şi pentru o adaptare de musical.

Inteligenţa artistică a lui Doctorow salvează însă situaţia, inclusiv expedierea brutală a mai multor destine, printr-un final de natură să strângă firele în cea mai bună soluţie narativă posibilă. Graţie efectului de distanţare în timp, romanul captează – fermecător – rezonanţele istoriei pe frecvenţele unei lumi apuse: „Pe atunci, epoca muzicii ragtime apusese, odată cu răsuflarea grea a maşinii, de parcă istoria n-ar fi fost decât o melodie cântată pe o pianină mecanică”. Aşadar: un roman retro despre identitatea americană…

Autorul îşi exprimă gratitudinea faţă de John Simon Guggenheim Memorial Foundation şi The Creative Artists
Program Service pentru bursele acordate
pe perioada în care a fost scris acest roman.

DEDICATĂ, CU RESPECT,
LUI ROSE DOCTOROW BUCK

Nu cântaţi grăbit această piesă.
Ragtime nu se cântă cu repeziciune...
— Scott Joplin

I

1

În anul 1902 Tata a construit o casă pe creasta dealului Broadview Avenue, în New Rochelle, New York. O casă cu două etaje, şindrilă maronie, frontoane, bovindouri şi o terasă acoperită. Copertine vărgate umbreau ferestrele. Familia a intrat în posesia acestei clădiri semeţe într-o zi însorită de iunie şi s-ar fi zis că ani de zile de acum încolo cu toţii se vor bucura numai de zile calde şi senine. Cea mai mare parte din veniturile Tatei proveneau din confecţionarea drapelelor, a materialelor de steaguri şi a altor ingrediente de patriotism, inclusiv artificii. La începutul anilor 1900, patriotismul era un sentiment pe care te puteai bizui. Preşedinte era Teddy Roosevelt. Oamenii se strângeau în număr mare fie în aer liber, pentru parade, concerte publice, festinuri cu peşte prăjit, picnicuri politice, manifestaţii sociale, fie în interior, în săli de miting, teatre de revistă, operă, baluri. Se pare că nu exista vreo sursă de divertisment care să nu reunească furnicare întregi de omenire. Trenurile şi vapoarele şi tramvaiele le transportau din loc în loc. Ăsta era stilul de viaţă, modul în care trăiau oamenii. Pe atunci femeile erau mai trupeşe. Se duceau să vadă flota, apărate de umbrele albe de soare. Vara, toată lumea se îmbrăca în alb. Rachetele tenismenilor erau mari şi grele, dar feţele pungaşilor şi escrocilor, eliptice. Aveau loc numeroase intrigi sexuale. Nu existau negri. Nu existau imigranţi. În după-amiezile de duminică, după cină, Tata şi Mama se retrăgeau sus şi încuiau uşa dormitorului. Bunicul moţăia pe divanul din sufragerie. Iar Băieţaşul, în bluza lui de marinar, se aşeza pe terasa acoperită şi alunga muştele. Jos, la poalele povârnişului, Fratele mai mic al Mamei se urca în tramvai şi se trambala până la capătul liniei. Era un tânăr singuratic, retras, cu o mustaţă blondă, şi părea

să întâmpine dificultăţi în descoperirea propriului eu. La capătul liniei de tramvai se întindea un câmp mlăştinos, cu ierburi de baltă înalte. Aerul era sărat. Fratele mai mic al Mamei, în costumul lui de pânză albă şi pălărie de paie, îşi sufleca pantalonii şi păşea desculţ prin mocirla sălcie. Păsările de mare se speriau şi îşi luau zborul. În povestirea noastră acestea erau zilele în care Winslow Homer şi-a pictat tablourile. Pe ţărmurile dinspre răsărit plutea încă o anumită lumină. Homer a pictat lumina. Lumina care proiecta asupra mării o umbră neguroasă, ameninţătoare şi strălucea glacial pe stânci şi în băltoacele de pe coasta Noii Anglii. Aveau loc naufragii inexplicabile şi vasele erau trase cu odgonul la ţărm. Prin clădirile farurilor şi în barăcile cuibărite în vegetaţia mai sălbatică de pe plajă se petreceau lucruri ciudate. De-a lungul întregii Americi, sexul şi moartea erau aproape de nedeosebit. Femei fugite de acasă mureau în încremenirea extazului. Poveşti senzaţionale erau muşamalizate şi familiile înstărite cumpărau tăcerea reporterilor. Dar anumite lucruri puteau fi citite printre rânduri în jurnale şi reviste. La New York, ziarele clocoteau de ştiri despre împuşcarea celebrului arhitect Stanford White de către Harry K. Thaw, excentricul moştenitor al unei averi dobândite din cocs şi căi ferate. Harry K. Thaw era soţul lui Evelyn Nesbit, renumita frumuseţe care fusese cândva amanta lui Stanford White. Uciderea avusese loc în grădina de pe acoperişul din Madison Square Garden, de pe strada 26, o clădire spectaculoasă, lungă de la un colţ la celălalt al străzii, construită din cărămidă galbenă şi teracotă, proiectată chiar de White în stil sevillan. Era în seara premierei unui spectacol de varietăţi numit *Mamzelle Champagne*, şi în timp ce trupa cânta şi dansa, excentricul moştenitor, care purta în acea noapte de vară o canotieră de paie şi o manta neagră, grea, a scos un pistol şi a tras trei gloanţe în capul celebrului arhitect. Pe acoperiş. S-au

iscat ţipete. Evelyn a leşinat. La vârsta de cincisprezece ani fusese modelul unui artist bine-cunoscut. Purta lenjerie albă. De obicei, soţul ei o bătea cu cravaşa. Odată a întâlnit-o, din întâmplare, pe Emma Goldman, revoluţionara. Şi Goldman a biciuit-o, dar cu vorba. Se pare, totuşi, că *existau* negri. *Existau* imigranţi. Şi, cu toate că ziarele numeau împuşcarea lui White Crima Secolului, Emma Goldman ştia că era doar anul 1906 şi că mai urmau nouăzeci şi patru de ani.

Fratele mai mic al Mamei era îndrăgostit de Evelyn Nesbit. Urmărise îndeaproape scandalul stârnit în jurul numelui ei şi ajunsese la concluzia că moartea amantului Standford White şi întemniţarea soţului Harry K. Thaw o lăsaseră în situaţia în care ar fi avut nevoie de consolarea unui tânăr amabil din clasa mijlocie, cu buzunarele goale. Tot timpul se gândea la ea. Era îndrăgostit cu disperare, îşi prinsese pe perete, în camera lui, un desen de Charles Dana Gibson, decupat dintr-un ziar şi intitulat: „Eterna întrebare”. O înfăţişa pe Evelyn din profil, cu părul ei bogat, şi o şuviţă scăpată, căzută pe obraz în forma unui semn de întrebare. Ochiul cu privirea plecată era adumbrit de o buclă căzută care-i juca pe frunte. Vârful nasului i se arcuia delicat în sus. Gura îi era uşor bosumflată. Gâtul lung i se mlădia ca o pasăre gata să-şi ia zborul. Evelyn Nesbit pricinuise moartea unui bărbat şi distrusese viaţa altuia, aşadar Fratele mai mic al Mamei ajunsese la concluzia că nu exista pe lume nimic mai de preţ, nimic care să valoreze mai mult decât îmbrăţişarea gingaşelor ei braţe.

După-amiaza se estompase într-o ceaţă albăstruie. Apele fluxului se adunau în urmele lăsate de tălpile lui pe nisip. S-a aplecat şi a ridicat un specimen perfect de scoică, o varietate rară pe ţărmul vestic din Long Island Sound. Avea forma unui degetar, cu spirale trandafirii şi chihlimbarii şi, sub soarele voalat de ceaţă, cu sarea care i

se usca pe glezne, tânărul nu a găsit altceva de făcut decât să-şi dea capul pe spate şi să soarbă infima picătură de apă de mare din căuşul scoicii. Pescăruşii i se roteau deasupra capului, scoţând sunete ca de oboi, şi în spate, dincolo de întinderea mlăştinoasă şi de ierburile înalte, clopotul îndepărtat al tramvaiului de pe North Avenue îşi dăngănea avertismentul.

În oraş, băieţaşul în costum de marinar devenise brusc neliniştit şi începuse să măsoare cu paşii lungimea terasei. Şi-a apăsat degetele piciorului pe talpa scaunului balansoar cu speteaza din răchită împletită. Ajunsese la acel stadiu de cunoaştere şi de înţelegere pe care adulţii nu se aşteaptă să-l găsească la un copil şi, în consecinţă, nu-l recunosc. Citea zilnic ziarele şi era la curent cu disputa dintre jucătorii profesionişti de baseball şi un om de ştiinţă care pretindea că mingea curbă e o iluzie optică. Intuia că circumstanţele vieţii lui de familie operau împotriva nevoii pe care o resimţea el de a vedea cât mai multe lucruri şi de a cutreiera prin cât mai multe locuri. De pildă, îl stăpânea un interes colosal în legătură cu activitatea şi cariera lui Harry Houdini, artistul care se elibera din orice fel de încătuşare. Dar nu fusese niciodată dus la vreun spectacol al acestuia. Houdini era cap de afiş în topul spectacolelor de varietăţi. Publicul său era alcătuit din oameni nevoiaşi – comisionari, vânzători ambulanţi, poliţişti, copii. Viaţa lui se derula absurd. Colinda lumea întreagă acceptând să fie încătuşat în fel şi chip şi apoi eliberându-se. A fost legat cu o frânghie de un scaun. S-a eliberat. A fost legat cu lanţuri de o scară. S-a eliberat. I s-au pus cătuşe la mâini, ghiulele la picioare, a fost legat într-o cămaşă de forţă şi încuiat într-un dulap. S-a eliberat. S-a eliberat din seifurile băncilor, din butoaie bătute în cuie, din saci de poştă cusuţi la gură, din lada unui pian Knabe căptuşită cu tablă de zinc, dintr-o minge de fotbal uriaşă, dintr-un boiler galvanizat, dintr-un birou cu capac

rulant, dintr-o pieliţă de cârnat. Eliberările lui erau năucitoare pentru că niciodată nu deteriora sau nu părea să deschidă recipientele din care ieşea. Cortina era dată la o parte, şi iată-l, cam şifonat dar triumfător, alături de containerul care se presupusese că îl conţinuse. Mulţumea publicului. Se eliberase dintr-un bidon uriaş de lapte umplut cu apă. Se eliberase dintr-un vagon de exil în Siberia. Dintr-un crucifix chinezesc destinat torturilor. Dintr-un penitenciar din Hamburg. Dintr-un vapor cu deţinuţi, englezesc. Dintr-o închisoare din Boston. A fost legat cu lanţuri de cauciucurile unui automobil, de roţi de moară, de un tun, şi s-a eliberat. Cu cătuşe la mâini, a sărit de pe un pod în Mississippi, în Sena, în Mersey, şi a apărut la suprafaţă făcând semne cu mâna. A atârnat cu capul în jos şi încorsetat în cămaşă de forţă, legat de macarale, avioane, acoperişurile clădirilor înalte. A fost aruncat în ocean băgat într-un costum de scafandru, umplut cu greutăţi şi deconectat de tubul de oxigen, şi s-a eliberat. A fost îngropat de viu într-un mormânt şi nu a putut să se elibereze – a trebuit să fie salvat. L-au dezgropat în grabă. Pământul e prea greu, a mărturisit cu respiraţia tăiată. Unghiile îi erau însângerate. Din ochi îi curgeau fărâme de ţărână. Culoarea îi pierise din obraji şi nu se putea ţine pe picioare. Asistentul lui a vomitat. Houdini horcăia şi scuipa, tuşea cu sânge. L-au curăţat şi l-au transportat la hotel. Astăzi, la aproape cincizeci de ani de la moartea lui, publicul amator de eliberări e şi mai numeros.

Băieţaşul stătea la capătul terasei acoperite şi fixa o muscă mare, albastră, ce traversa sticla geamului într-un fel care o făcea să pară că urcă dealul, venind dinspre North Avenue. Muscoiul şi-a luat zborul. Un automobil urca dealul, venind într-adevăr dinspre North Avenue. Când s-a apropiat, a văzut că era un Pope-Toledo negru, de 45 cai putere. Băiatul a străbătut terasa în fugă şi s-a postat în capul scării. Maşina a trecut de casa lor, a emis

un zgomot puternic şi s-a ciocnit de stâlpul de telefon. Băieţaşul a fugit în casă şi şi-a strigat părinţii aflaţi sus. Bunicul s-a deşteptat cu o tresărire. Băiatul s-a întors în goană pe terasă. Şoferul şi pasagerul coborâseră în stradă şi se uitau la automobil: era o maşină cu roţi şi pneuri mari şi spiţe de lemn smălţuite în negru. În faţa radiatorului avea faruri de alamă, şi pe aripi lămpi de alamă, laterale. Tapiseria era moale, cu ciucuri, şi câte două portiere se deschideau pe fiecare latură. Automobilul nu părea să se fi avariat. Şoferul purta livrea. A ridicat capota, pliind-o spre spate, şi un şuvoi de abur alb a ţâşnit afară, şuierând.

Câţiva oameni se zgâiau la maşină din curţile lor. Dar Tata, aranjându-şi lanţul ceasului pe vestă, a ieşit pe trotuar, să vadă dacă poate fi cu ceva de ajutor. Proprietarul maşinii era Harry Houdini, faimosul artist în persoană. Îşi petrecea ziua colindând în maşină prin Westchester. Avea de gând să-şi cumpere o casă. A fost invitat înăuntru, să aştepte până se răceşte radiatorul. I-a surprins pe toţi cu atitudinea sa modestă, aproape incoloră. Arăta deprimat. Succesele lui atrăseseră o sumedenie de rivali în lumea varietăţilor. În consecinţă, se vedea nevoit să se gândească la performanţe din ce în ce mai primejdioase. Era un bărbat scund, bine clădit, evident un atlet, cu mâini puternice; muşchii braţelor şi ai spatelui se reliefau sub costumul de tweed şifonat, care, deşi bine croit, era nepotrivit pentru o asemenea zi. Termometrele indicau peste patruzeci de grade. Houdini avea un păr dezordonat, aspru, pieptănat cu cărare la mijloc, şi ochi albaştri, limpezi, foarte vioi. Se arăta extrem de deferent faţă de Mama şi de Tata şi vorbea cu neîncredere despre profesiunea lui. Ceea ce li se părea celor doi un lucru de bun-simţ. Băieţaşul se holba la el. Mama a cerut servitoarei să aducă limonadă, pe care Houdini a băut-o recunoscător. În încăpere era răcoare datorită tendelor de la geamuri. Ferestrele erau închise ca să împiedice

pătrunderea zăpuşelii. Houdini ar fi dorit să-şi descheie gulerul. Se simţea copleşit de mobila grea, masivă, de draperiile şi covoarele întunecate, de pernele de mătase orientală, de abajururile din sticlă verde. Pe un fotoliu era întinsă o piele de zebră. Urmărind privirea lui Houdini, Tata i-a povestit că împuşcase zebra într-o expediţie de vânătoare în Africa. Tata era un explorator amator, de o considerabilă notorietate. Fusese preşedintele Clubului Exploratorilor din New York, căruia îi făcea anual o donaţie. De fapt, în câteva zile urma să plece din nou pentru a purta emblema clubului în cea de-a treia expediţie Peary[1] în Arctica. Vreţi să spuneţi, a întrebat Houdini, că plecaţi cu Peary la Polul Nord? Cu ajutorul lui Dumnezeu, a răspuns Tata. S-a lăsat pe speteaza fotoliului şi şi-a aprins un trabuc. Houdini a devenit volubil. A început să se învârtească prin cameră. Vorbea despre călătoriile lui, despre turneele sale prin Europa. Dar Polul Nord! a exclamat el. Asta e ceva! Probabil că sunteţi foarte bun dacă v-a ales Peary într-o asemenea expediţie. Apoi şi-a întors ochii albaştri spre Mama: Şi nu-i uşor ca, totodată, să ţii aprins şi focul căminului. Avea farmec. A zâmbit, şi Mama, o femeie blondă, voinică, şi-a plecat privirile. Pe urmă Houdini a executat câteva scamatorii uşoare, cu obiecte aflate la îndemână, ca să-l amuze pe băieţaş. Când a plecat, toată familia l-a condus la uşă. Tata şi Bunicul i-au strâns mâna. Houdini a străbătut aleea pe sub arţarii maiestuoşi, apoi a coborât scările de piatră care duceau în stradă. Şoferul îl aştepta, maşina era parcată corect. S-a urcat pe scaunul de lângă şofer şi a făcut familiei semne cu mâna. Oamenii continuau să se zgâiască la el din curţile

1 Robert Edwin Peary (1856–1920), explorator american, care a susţinut că a fost primul om care a ajuns la Polul Nord (6 aprilie 1909). Faptul a fost infirmat ulterior de National Geographic Society, care în 1989 a stabilit, pe baza fotografiilor şi măsurătorilor lui Peary, că acesta a ajuns la doar cinci mile de Polul Nord. (Toate notele din acest volum aparţin editorului.)

lor. Băieţaşul îl urmase pe magician până în stradă, şi acum stătea în faţa automobilului Pope-Toledo privindu-şi imaginea macrocefalică distorsionată reflectată de alama strălucitoare a farului. Houdini şi-a spus că băieţaşul era drăgălaş, palid ca Mama lui şi cu păr bălăior, dar puţin cam molâu. S-a aplecat peste portieră. La revedere, băiete, i-a spus, întinzându-i mâna. Aruncă mănuşa şi bate-te! i-a răspuns băiatul şi a fugit în casă.

2

Vizita neaşteptată a lui Houdini întrerupsese coitul Mamei cu Tata. Mama nu a dat niciun semn că ar dori să-l reia. A intrat în grădină. Pe măsură ce se scurgeau zilele şi se apropia plecarea Tatei, acesta aştepta semnalul tăcut că ar putea vizita patul Mamei. Ştia că dacă ar face el avansuri ar putea compromite ocazia. Era un bărbat vânjos cu pofte robuste, dar, în acelaşi timp, aprecia reticenţa soţiei sale de a-şi asuma atitudinile lipsite de delicateţe care ar fi răspuns nevoilor lui. Între timp, întreaga casă se pregătea pentru plecarea Tatei. Echipamentul şi uneltele trebuiau împachetate, anumite aranjamente urmau să fie făcute pentru perioada absenţei lui din afaceri, şi o mie de alte amănunte rezolvate. Mama şi-a dus mâna la frunte şi a îndepărtat o şuviţă rebelă. Toţi membrii familiei erau conştienţi de pericolele la care se expunea Tata. Totuşi, nimeni n-ar fi cutezat să-i ceară să rămână acasă. În timpul absenţelor prelungite ale Tatei, mariajul său părea să înflorească. La masa de cină din ajunul plecării, Mama a dat pe jos, din greşeală, cu manşeta mânecii, o lingură de pe masă, şi obrajii i s-au înroşit. Când toţi ai casei adormiseră, Tata a intrat în dormitorul ei, pe întuneric. Era solemn şi plin de consideraţie, aşa cum cerea ocazia respectivă. Mama a închis ochii şi şi-a astupat urechile cu palmele. Picături de sudoare s-au prelins de pe bărbia Tatei pe sânii ei. Mama a tresărit. Şi-a spus: Totuşi, ştiu că ăştia trebuie să fie anii fericiţi. În faţă ne aşteaptă numai mari dezastre.

A doua zi dimineaţa întreaga familie s-a dus la gara New Rochelle să-l conducă pe Tata. Erau acolo şi câţiva membri din birourile întreprinderii, iar asistentul lui a ţinut un mic speech. Urmat de un ropot de aplauze. A sosit trenul de New York, cinci vagoane lăcuite, verde-închis, trase de o

locomotivă Baldwin 4–4–0. Băiatul urmărea muncitorul cu bidonul lui de ulei care verifica pistoanele locomotivei. La un moment dat, a simţit o apăsare pe umăr, s-a întors şi Tata zâmbitor i-a luat mâna în mâna lui. Bunicul a trebuit să fie oprit din elanul său de a căra bagajele. Cu ajutorul hamalului, Tata şi Mama şi Fratele mai mic al Mamei au urcat geamantanele în tren. Tata a scuturat mâna tânărului. Îi mărise salariul şi îi oferise o poziţie de o mai mare responsabilitate la firmă. Ţine ochii deschişi şi supraveghează lucrurile, l-a sfătuit Tata. Tânărul a încuviinţat din cap. Mama radia. Şi-a îmbrăţişat soţul cu gingăşie, iar el a sărutat-o pe obraz. În picioare, pe platforma ultimului vagon, Tata şi-a scos pălăria de paie şi a fluturat-o în semn de bun-rămas, în timp ce trenul cotea la curbă.

A doua zi dimineaţa, după un mic dejun cu şampanie oferit presei, membrii expediţiei Peary au ridicat ancora şi micul lor vapor solid, *Roosevelt*, s-a desprins de la chei şi s-a lansat în East River. Vasele de stins incendiile au împroşcat aerul cu jeturi de apă care reflectau curcubeul de culori, pe măsură ce soarele se înălţa peste oraş. Navele de pasageri au început să vuiască din sirenele cu tonalităţi de bas. Abia mai târziu, când *Roosevelt* spinteca apele mării, a înţeles Tata cu adevărat realitatea călătoriei. În timp ce se rezema de balustrada punţii, a simţit în oase ritmul înfricoşător, inalterabil al oceanului. Puţin mai târziu, nava *Roosevelt* s-a încrucişat cu un vas înţesat cu imigranţi. Tata a urmărit prova vasului sărăcăcios, lat, care despica apele mării. Punţile erau ticsite. Mii de capete bărbăteşti cu pălării tari. Mii de capete femeieşti înfăşurate în basmale. Un vapor de zdrenţe, cu un milion de ochi negri aţintiţi asupra lui. Tata, un om de obicei dârz, s-a scufundat brusc în el însuşi. O stranie disperare l-a cuprins. S-a stârnit şi vântul, cerul s-a înnegurat şi oceanul a început să salte, să se spargă şi să se desfacă în

straturi de parc-ar fi fost alcătuit din lespezi de granit şi din plăci alunecoase de ardezie. Tata a urmărit vaporul legănându-se pe valuri, până când nu l-a mai putut vedea. Şi totuşi, punţile vasului erau înţesate de muşteriii lui, pentru că imigranţii fac mare caz de drapelul american.

3

Cea mai mare parte a imigranţilor veneau din Italia şi din Europa de Est. Erau apoi transportaţi cu şalupele în Insula Ellis. Acolo, într-o magazie de mărfuri omeneşti, ciudat împodobită, din cărămidă roşie şi piatră cenuşie, oamenii căpătau ecusoane de identificare, erau trimişi la duş, apoi rânduiţi pe bănci în ţarcurile de aşteptare. Deveneau imediat conştienţi de colosala putere a funcţionarilor de la oficiul de imigrare. Aceştia schimbau numele pe care nu le puteau pronunţa şi smulgeau oamenii de lângă familiile lor, trimiţându-i înapoi pe bătrâni, pe cei cu probleme de vedere, pe lepădături, dar şi pe cei care păreau insolenţi. Funcţionarii aveau o autoritate uimitoare. Imigranţilor le aduceau aminte de ceea ce lăsaseră în urmă, acasă. Ulterior, o porneau pe străzi şi erau oarecum absorbiţi de camerele cu chirie. Newyorkezii îi priveau cu dispreţ. Erau soioşi şi analfabeţi. Duhneau a peşte şi a usturoi. Aveau răni purulente. Erau lipsiţi de onoare şi gata să muncească pentru o nimica toată. Furau. Se îmbătau. Îşi violau propriile fiice. Uneori se ucideau între ei. Printre cei care-i dispreţuiau cel mai tare erau irlandezii din a doua generaţie, ai căror părinţi se făcuseră pe vremuri vinovaţi de aceleaşi abuzuri. Puştii irlandezi îi trăgeau de barbă pe evreii bătrâni şi-i doborau în stradă. Răsturnau cărucioarele vânzătorilor ambulanţi italieni.

În fiecare anotimp circulau pe străzi camioane care strângeau cadavrele vagabonzilor. Noaptea, bătrâne cu basmale pe cap veneau la morgă să-şi caute soţii şi fiii. Hoiturile zăceau pe mese de tablă galvanizată. La capătul fiecărei mese era fixată o ţeavă care mergea până la podea. De jur-împrejurul mesei se afla un jgheab. Şi în jgheab se scurgea apa care se revărsa asupra morţilor dintr-un robinet aflat undeva deasupra. Cadavrele stăteau

cu faţa în sus sub şuvoaiele de apă care ţâşneau peste ele, de parcă în moarte ar fi funcţionat încă mecanismul propriilor lacrimi.

Dar, într-un fel, au început să se facă auzite şi lecţiile de pian. Oamenii se cramponau de drapel. Tăiau pietre de pavaj pentru trotuar. Cântau. Spuneau glume. Întreaga familie locuia într-o singură cameră şi cu toţii munceau: Mameh, Tateh şi Fetiţa cu şorţuleţ. Mameh şi fetiţa coseau pantaloni scurţi şi erau plătite cu şaptezeci de centi pe duzină. Coseau neîntrerupt de când se sculau şi până se culcau. Tateh îşi câştiga existenţa în stradă. Cu timpul, începură să cunoască oraşul. Într-o duminică, mânaţi de un impuls nebunesc şi total nepractic, au cheltuit doisprezece centi pe trei bilete de tramvai şi au ajuns până în centrul oraşului. Au mers pe jos pe Madison Avenue şi Fifth Avenue şi au căscat ochii la reşedinţe. Proprietarii acestora le numeau palate, şi chiar asta erau. Adevărate palate. Toate fuseseră proiectate de Stanford White. Tateh avea vederi socialiste. Se uita la palate şi în inima lui se simţea scandalizat. Familia străbătea străzile cu paşi repezi. Poliţiştii, cu coifurile lor înalte, îi măsurau din priviri. Poliţiei nu-i plăcea să vadă imigranţi hoinărind pe trotuarele acelea spaţioase şi goale. Tateh le-a explicat fetelor că lucrul acesta se datora faptului că în urmă cu câţiva ani, la Pittsburgh, un imigrant l-a împuşcat pe milionarul rege al oţelului, Henry Frick.

Familia a trăit o adevărată criză când a primit o scrisoare prin care era anunţată că fetiţa e obligată să meargă la şcoală. Ceea ce însemna că nu mai puteau să o scoată la capăt. Neputincioşi, Mameh şi Tateh şi-au dus copilul la şcoală. A fost înscrisă şi mergea acolo zi de zi. Tateh cutreiera străzile. Nu ştia ce să mai facă. Era vânzător ambulant. Dar niciodată nu putea găsi un loc profitabil la marginea trotuarului. Cât era el plecat, Mameh şedea la fereastră cu teancul ei de materiale croite

şi cosea la maşină. Era o femeie măruntă cu ochi negri şi păr castaniu, ondulat, pe care-l purta cu cărare la mijloc şi strâns la ceafă într-un coc. Când era singură, cânta încetişor cu o voce dulce, subţire. Cântecele ei nu aveau cuvinte. Într-o după-amiază a dus pantalonii terminaţi în mansarda de pe Stanton Street. Patronul a invitat-o în biroul lui. S-a uitat atent la piesele lucrate şi i-a spus că a făcut o treabă bună. L-a numărat banii şi i-a dat un dolar în plus. I-a explicat că i-a dat dolarul pentru că e o femeie atât de frumuşică. A zâmbit. Pe urmă i-a atins sânii.

Mameh a şters-o, cu dolarul în plus. Data următoare lucrurile s-au petrecut la fel. I-a spus lui Tateh că muncise suplimentar. Până la urmă s-a obişnuit cu mâinile patronului. Şi într-o zi în care rămăseseră în urmă cu chiria pe două săptămâni, l-a lăsat pe patron să-şi facă mendrele cu ea, pe masa de croit. Bărbatul i-a sărutat obrajii şi a simţit gustul sărat al lacrimilor.

În această perioadă din istorie, Jacob Riis, un neobosit reporter şi reformator, a început să scrie despre necesitatea unor locuinţe pentru populaţia săracă. Se înghesuiau prea multe persoane într-o singură cameră. Fără grupuri sanitare. Străzile miroseau a excremente. Copiii mureau dintr-o simplă răceală sau dintr-o urticarie. Mureau pe paturi făcute din două scaune de bucătărie aşezate unul lângă altul. Alţii mureau pe podea. Mulţi credeau că murdăria şi foamea şi boala constituiau pedeapsa imigrantului pentru degenerarea lui morală. Dar Riis credea în aerul curat. Aerisirea, lumina şi aerul curat i-ar însănătoşi. A început să colinde printre ei, să urce scări întunecoase, să bată la uşi şi să fotografieze cu bliţul familii de sărăntoci în văgăunile lor. Aprindea bliţul, îşi vâra capul sub pânza aparatului şi o fotografie exploda. După ce pleca, familia, neîndrăznind să mişte, rămânea în poziţia în care fusese fotografiată. Aşteptau să li se schimbe viaţa. Aşteptau o transformare. Riis făcea hărţi

colorate ale naţiilor din Manhattan. Cenuşiul tern era al evreilor – culoarea lor favorită, afirma Riis. Roşul era al italienilor măslinii. Albastrul, pentru nemţii cei strânşi la mână. Negrul era pentru africani. Verdele era al irlandezilor. Şi galben pentru chinezul curat ca o pisică, cu trăsături de felină vicleană şi crudă, şi nebun de furie când îl stârneai. Adăugaţi pete de culoare pentru finlandezi, arabi, greci şi aşa mai departe, şi veţi avea o pătură multicoloră demenţială, striga Riis. Un caleidoscop uman.

Într-o bună zi, Riis a hotărât să-i ia un interviu lui Stanford White, eminentul arhitect. Voia să-l întrebe pe White dacă proiectase vreodată locuinţe pentru săraci. Dorea să afle părerea lui despre locuinţele publice, despre mijloacele de aerisire, despre lumină. L-a găsit pe White la docuri, aşteptând descărcarea unor vapoare cu materiale arhitectonice. Riis a rămas înmărmurit în faţa a ceea ce ieşea din calele navelor: faţade întregi de palate florentine, atriumuri ateniene transferate piatră cu piatră; picturi, statui, tapiserii, tavane sculptate sau pictate, transportate în lăzi, patiouri pavate cu dale, fântâni de marmură, scări cu trepte şi balustrade din marmură, duşumele din parchet, panouri tapetate cu mătase; un tun, flamuri, armuri, arbalete şi alte arme antice; paturi, dulapuri, fotolii, mese de sufragerie, bufete, clavecine; sticlărie, argintărie, platouri de aur, porţelanuri; cutii pline cu podoabe bisericeşti, lăzi cu cărţi rare, cutii cu tutun de prizat. White, un bărbat voinic, corpolent, cu păr roşcat, încărunţit, tuns în perie, se învârtea printre cărăuşi, împungându-i în spinare cu vârful umbrelei închise. Umblaţi cu grijă, dobitocilor! le striga. Riis ar fi dorit să-i pună întrebările lui. Locuinţe pentru săraci, asta-l rodea pe el. Dar avusese literalmente o viziune a demontării Europei, a fragmentării, a dezagregării vechilor landuri şi a naşterii unei noi estetici în arta şi arhitectura europeană. El însuşi era danez.

În aceea seară, White s-a dus la premiera spectacolului *Mamzelle Champagne*, în grădina de pe acoperitul clădirii din Madison Square. Toate acestea se întâmplau pe la începutul lui iunie, iar spre sfârşitul lunii, un val de arşiţă a început să ucidă copiii din mahalale. Casele frigeau ca nişte cuptoare încinse şi oamenii nu aveau apă de băut. Cişmeaua de la piciorul scării era secată. Taţii băteau străzile căutând puţină gheaţă. Tammany Hall[2] fusese distrusă de Reformişti, dar pungaşii din district continuau să stocheze blocurile de gheaţă şi să vândă bucăţi mici la preţuri exorbitante. Pe trotuare erau aşternute perne. Familii întregi dormeau pe treptele caselor sau pe verande. Caii se prăbuşeau şi mureau în mijlocul drumului. Departamentul Sănătăţii trimitea căruţe care adunau stârvurile cailor morţi. Dar era un serviciu lipsit de eficienţă. Leşurile explodau în zăduf. În maţele expuse mişunau şobolanii. Şi pe uliţele mahalalelor, printre rufele cenuşii care se bălăbăneau pe frânghiile legate între canalele de aeraj, plutea mirosul de peşte prăjit.

2 Puternică organizaţie politică, presupus democratică, din New York, asociată cu abuzuri şi acte de despotism.

4

În arşiţa ucigătoare a verii, politicienii care se pregăteau să fie realeşi îşi invitau electoratul la tot felul de ieşiri în aer liber. Spre sfârşitul lunii iulie, unul dintre candidaţi a organizat şi condus o paradă pe străzile districtului patru. Purta o gardenie la rever. O fanfară cânta un marş compus de Sousa. Membrii Asociaţiei de Sprijin al candidatului păşeau în sunetele fanfarei, şi întreaga procesiune s-a îndreptat spre râu, unde fiecare dintre ei s-a urcat la bordul navei *Grand Republic*, care a pornit-o prin Long Island Sound[3] către Rye, New York, chiar dincolo de New Rochelle. Vaporul, supraîncărcat cu vreo cinci mii de oameni, se înclina periculos la tribord. Soarele ardea necruţător. Pasagerii înţesau punţile şi se înghesuiau să prindă un loc la balustradă, pentru o gură de aer. Apa era neclintită ca sticla. La Rye, toată lumea a coborât pentru o altă paradă la Pavilion, unde, pe mesele de picnic, tradiţionala supă de peşte era servită de o armată de chelneri încinşi cu şorţuri albe, lungi până la pământ. După gustare, s-au rostit discursuri de pe o estradă în formă de scoică. Estrada era decorată cu steguleţe şi inscripţii patriotice. Furnizate de firma Tatei. Erau şi bannere cu numele candidatului scris cu litere de aur, precum şi steguleţe americane prinse pe beţişoare aurii, oferite drept cadouri la fiecare dintre mese. Membrii Asociaţiei şi-au petrecut după-amiaza bând căni de bere de la butoi, jucând baseball şi întrecându-se în aruncarea potcoavelor. Pajiştile din Rye erau împestriţate de oameni trântiţi în iarbă, care moţăiau pe sub meloanele trase peste ochi. Seara, s-a servit încă o masă, şi o fanfară militară a oferit un concert, după care a urmat apogeul distracţiei: un foc

3 Long Island Sound, estuar din Oceanul Atlantic, situat între coasta statului Connecticut la nord şi Long Island, New York, la sud.

de artificii. Fratele mai mic al Mamei a venit să supravegheze personal evenimentul. Îi plăcea să confecţioneze artificii. Constituiau singura parte din afacerea Tatei care-l interesa cu adevărat. În aerul dens, electrizant, al serii au izbucnit rachete bubuitoare. Luminile fierbinţi ţâşneau peste Sound. O roată mare de foc părea să se învârtească deasupra apei. Profilul unei femei, asemenea unei noi constelaţii, se contura pe cerul nopţii. Cascade de lumini roşii, albe, albastre se prăvăleau ca roiuri de stele şi cădeau asemenea unor bombe pe vechiul vapor ancorat la mal. Toată lumea aclama. Când s-au încheiat focurile de artificii, oamenii au aprins torţe pentru a lumina drumul până la docuri. În călătoria spre casă, bătrânul vapor se înclina spre babord. Printre pasageri se găsea şi Fratele mai mic al Mamei, care sărise la bord chiar în ultimul moment. Îşi croise drum călcând peste oamenii adormiţi pe punte. S-a rezemat de parapetul de la provă şi şi-a înălţat capul în briza care se isca de pe apa neagră. A scrutat noaptea neagră cu ochii lui arzători şi s-a gândit la Evelyn.

La vremea aceea, Evelyn Nesbit repeta zi de zi mărturia pe care trebuia să o depună la apropiatul proces al soţului ei, acuzat de uciderea lui Stanford White. Era nevoită să-l înfrunte nu numai pe Thaw, în vizitele zilnice pe care le făcea la Tombs, închisoarea municipală unde fusese întemniţat, dar şi pe avocaţii lui, angajaţi în număr mare, pe mama lui, văduva unui bogătaş din Pittsburgh, care o dispreţuia, şi pe propria ei mamă, ale cărei visuri lacome de râvnită bogăţie nu fuseseră depăşite decât de ale ei. Presa îi urmărea fiecare mişcare. Se străduia să trăiască liniştită într-un mic hotel rezidenţial. Încerca să nu se gândească la felul în care arătase Stanford White cu faţa spulberată de împuşcătură. Îşi lua mesele în cameră. Repeta depoziţia. Se culca devreme în speranţa că somnul o să-i facă bine la ten. Se plictisea. Îşi comanda toalete la

croitorul ei. Cheia apărării lui Harry K. Thaw consta în pledoaria pentru un moment de nebunie temporară provocată de ceva ce-i povestise Evelyn, şi anume că fusese violată la cincisprezece ani. Ea lucrase ca model al unui artist şi aspirase să devină actriţă. Stanford White o invitase în apartamentul său din turnul Madison Square Garden şi-i oferise şampanie. În şampanie pusese droguri. Când s-a trezit a doua zi dimineaţa, spuma albă a bărbăţiei lui White zăcea împroşcată pe pulpele ei ca glazura unui cofetar.

Era însă dificil să convingă juriul că Harry K. Thaw a avut un moment de nebunie temporară la auzul unei asemenea poveşti cusute cu aţă albă. El era cunoscut ca un om violent care toată viaţa provocase incidente prin restaurante. Conducea maşina pe trotuar. Avea tendinţe sinucigaşe, şi o dată consumase o sticlă întreagă de laudanum. Îşi ţinea siringile într-o cutie de argint. Îşi injecta tot felul de substanţe. Avea obiceiul să-şi încleşteze pumnii şi să se izbească cu ei în tâmple. Era autoritar, posesiv şi de o gelozie morbidă. Înainte de cununie ticluise o depoziţie dată sub jurământ şi semnată de Evelyn prin care aceasta îl acuza pe Stanford White că o bătuse. Ea refuzase să o semneze şi-i povestise totul lui White. Următoarea mişcare a lui Harry a fost să o ia într-un tur prin Europa, unde putea să o aibă fără să se îngrijoreze că White o să-şi ia şi el porţia în urma lui. Mama ei a însoţit-o. Au navigat pe *Kronprinzessin Cecile*. La Southampton, Harry a expediat-o pe mamă şi a plecat cu Evelyn pe continent. Mai târziu, au ajuns la un vechi castel din munţi, în Austria, pe care Harry îl închiriase pentru ei doi – *Schloss Katzenstein.* În prima lor noapte petrecută la castel, i-a smuls rochia, a trântit-o pe pat şi a biciuit-o cu o cravaşă pentru câini peste fese şi interiorul pulpelor. Ţipetele ei se reverberau prin coridoarele şi scările de piatră ale castelului. Servitorii germani ascultau în

camerele lor, roşeau, deschideau sticle cu Goldwasser şi se copulau între ei. Pete roşii urâte desfigurau carnea lui Evelyn. A plâns şi a scâncit toată noaptea. Dimineaţa, Harry s-a întors în camera ei, de astă dată cu o curea de ascuţit brice. Evelyn a zăcut săptămâni întregi la pat. În timpul convalescenţei, el i-a adus plăci fotografice pentru lanterna magică, ce înfăţişau Pădurea Neagră şi Alpii austrieci. Când făcea dragoste cu ea, era blând şi precaut în atingerea locurilor dureroase. Cu toate acestea, Evelyn a considerat că relaţia lor a depăşit limitele înţelegerii tacite. A cerut să fie trimisă acasă. S-a întors în America cu vasul *Carmania*, singură, întrucât mama ei plecase de mult. Când a ajuns la New York, s-a dus glonţ la Stanford White şi i-a povestit ce a păţit. I-a arătat urmele de cravaşă pe carnea din interiorul pulpei drepte. Vai de mine, vai de mine! s-a văitat Stanford White. I-a sărutat locul rănit. Pe urmă Evelyn i-a arătat o mică vânătaie galbenă şi purpurie pe fesa stângă, la curbura dinspre picior. Îngrozitor! a exclamat Stanford White, şi a sărutat şi acest loc. A doua zi dimineaţa i-a trimis un avocat care i-a luat o depoziţie în legătură cu cele întâmplate la *Schloss Katzenstein.* De astă dată, Evelyn a semnat depoziţia. Şi acum, draga mea, când se va întoarce Harry acasă, arată-i hârtia asta, a sfătuit-o Stanny White, rânjind cu gura până la urechi. Evelyn i-a urmat instrucţiunile. Harry K. Thaw a citit depoziţia, a pălit şi i-a propus pe loc să o ia de nevastă. Evelyn nu fusese decât o anonimă fată din balet, dar se descurcase la fel de bine ca una din fetele sextetului *Florodora.*

Şi acum, Harry, întemniţat, se găsea expus public. Celula lui se afla în sectorul criminalilor, în partea cea mai de sus a cavernoasei închisori Tombs. În fiecare seară, gardienii îi aduceau ziarele, ca să poată urmări isprăvile echipei lui favorite, *Pittsburgh Nationals*, şi ale vedetei ei, Honus Wagner. Numai după ce citea despre meciuri, catadicsea să citească şi ce se scria despre el. Devora

toate ziarele – *The World, The Tribune, The Times, The Evening Post, The Journal, The Herald.* Când termina de citit un ziar, îl împăturea, se ducea la uşa zăbrelită şi-l arunca peste balustrada coridorului deschis care mergea de-a lungul celulelor, astfel încât ziarul se desfăcea şi paginile lui pluteau în jos şase etaje, prin deschiderea centrală în jurul căreia erau rânduite blocurile de celule. Comportamentul lui îi fascina pe gardieni. Li se întâmpla rar să aibă de-a face cu oameni din asemenea clasă. Thaw nu se dădea în vânt după meniurile închisorii, astfel încât i se aducea mâncarea de la Delmonico. Întrucât îi plăcea să se simtă curat, valetul lui îi livra în fiecare dimineaţă, la poarta închisorii, un alt schimb de îmbrăcăminte. Nu-i plăceau negrii, aşa încât administraţia avusese grijă ca niciun deţinut de culoare să nu se afle în preajma celulei lui. Thaw ţinea seama de amabilităţile gardienilor. Îşi manifesta gratitudinea într-un fel lipsit de discreţie, dar cu un stil impecabil, făcând ghemotoc bancnote de douăzeci de dolari, aruncându-le pe jos şi strigându-le gardienilor, când se aplecau să ridice banii, că sunt nişte porci. Dar gardienii se simţeau foarte fericiţi. Reporterii le cereau să-şi spună părerea, urmărindu-i seara, când ieşeau din schimb. Şi în fiecare după-amiază când sosea Evelyn cu o înfăţişare feciorelnică în bluza ei cu guler înalt şi fusta de in plisată, li se îngăduia celor doi soţi să se plimbe înainte şi înapoi pe Puntea Suspinelor, pasarela de fier care lega închisoarea Tombs de clădirea Tribunalului Penal. Thaw mergea cu un pas ţopăit, ca de porumbel, asemenea unui om cu o deficienţă mintală. Avea gura lată şi ochii ficşi, de păpuşă, ai unui homosexual victorian. Uneori era văzut gesticulând sălbatic, în timp ce Evelyn stătea cu capul plecat şi faţa umbrită de borul pălăriei. Câteodată Thaw cerea să folosească sala de vizită. Gardianul postat în afara sălii de vizite, pe care o supraveghea printr-un mic vizor, afirma că-l văzuse, uneori, pe Thaw plângând, iar alteori

ţinând-o pe Evelyn de mână. Uneori măsura cu paşi mari sala şi îşi izbea tâmplele cu pumnii în timp ce ea se uita pe fereastra zăbrelită. O dată i-a cerut lui Evelyn să-şi dovedească devotamentul, şi nicio altă probă nu l-a putut satisface decât o felaţie. Rezemându-se de burta lui Thaw, pălăria cu boruri largi a lui Evelyn, cu calota încărcată de flori din tul, i-a alunecat încet de pe păr. La sfârşit, el i-a scuturat rumeguşul de pe fustă şi i-a dat câteva bancnote din portmoneul lui.

Reporterilor care o pândeau la ieşirea din Tombs, Evelyn le declara că soţul ei, Harry K. Thaw, e nevinovat. Procesul va dovedi că soţul meu, Harry K. Thaw, e nevinovat, a declarat ea într-o zi în timp ce urca în cupeul electric pe care i-l pusese la dispoziţie augusta ei soacră. Şoferul a închis portiera. În intimitatea maşinii, Evelyn a plâns. Ea ştia mai bine decât toţi cât de nevinovat era Harry. Acceptase să depună mărturie în favoarea lui, în schimbul sumei de două sute de mii de dolari. Iar preţul pe care-l solicitase pentru divorţ era şi mai mare. Şi-a plimbat vârfurile degetelor peste pernele capitonate ale maşinii. Lacrimile i s-au uscat. A inundat-o o stranie exaltare amară, un rânjet de victorie pornit din inimă. Crescuse pe străzile unui oraş minier din Pennsylvania. Ea era statuia lui Saint-Gaudens pe care Stanny White o pusese în vârful turnului din Madison Square Garden, un superb nud de bronz al zeiţei Diana, cu arcul încordat, cu faţa înălţată spre ceruri.

Întâmplător, această perioadă din povestea noastră a coincis cu zilele în care morocănosul romancier Theodore Dreiser suferea cumplit din pricina criticilor defavorabile şi a vânzărilor sărăcăcioase cu care fusese întâmpinat primul său roman, *Sora Carrie.* Dreiser era şomer, falit şi prea ruşinat ca să se vadă cu cineva. Şi-a închiriat o cameră mobilată în Brooklyn şi a locuit acolo. Obişnuia să petreacă ceasuri întregi pe un scaun de lemn aşezat în

mijlocul camerei. Într-o bună zi, a hotărât că scaunul lui era îndreptat într-o direcţie greşită. Ridicându-se de pe scaun, l-a apucat cu ambele mâini şi l-a întors spre dreapta. O clipă, a avut impresia că scaunul este bine centrat, dar pe urmă şi-a spus că nu e aşa. L-a împins şi mai mult spre dreapta. A încercat să se aşeze acum pe el, dar poziţia tot nu i se părea potrivită. L-a sucit din nou. Mai târziu, a parcurs cu scaunul un cerc întreg, şi tot nu i-a putut găsi poziţia nimerită. Lumina se vedea pălind pe geamul murdar al camerei mobilate. Întreaga noapte, Dreiser şi-a răsucit scaunul în cerc, căutându-i poziţia ideală.

5

Apropiatul proces Thaw nu era singurul eveniment care urma să se producă la închisoarea Tombs. Doi dintre gardieni confecţionaseră în timpul lor liber nişte legături de fier noi pentru picioare, cu totul speciale, mult mai sigure decât cele din echipamentul standard. Ca să dovedească acest lucru, l-au provocat pe Harry Houdini în persoană să le testeze. Magicianul a sosit într-o dimineaţă în biroul directorului închisorii, a fost fotografiat de reporteri, întâi dând mâna cu acesta, apoi între doi gardieni zâmbitori, pe care-i ţinea de umeri. A schimbat replici zeflemitoare cu reporterii. A împărţit o sumedenie de bilete gratuite pentru reprezentaţia viitoare. Urma să se elibereze din noile lanţuri în seara următoare, pe Hipodromul Keith. Având toată presa în jur, Houdini a propus acum propria sa provocare: să fie dezbrăcat atunci şi acolo, şi închis gol-goluţ într-o celulă, cu toate hainele aşezate în afara celulei; dacă va fi lăsat singur, urma ca în decurs de cinci minute să apară complet îmbrăcat în biroul directorului. Acesta din urmă s-a arătat reticent. Houdini şi-a mărturisit uimirea. În fond, el, Houdini, acceptase, fără nicio ezitare, provocarea gardienilor; oare directorul nu avea încredere în securitatea propriei sale închisori? Reporterii îi ţinură partea lui Houdini. Ştiind prea bine ce s-ar întâmpla dacă i-ar refuza pe ziarişti, directorul a cedat. De fapt, era convins că celulele lui sunt absolut sigure. Pereţii biroului său erau vopsiţi într-un verzui şters. Pe masa de lucru tronau fotografiile nevestei şi ale mamei lui. În spatele biroului era o măsuţă pe care se găseau trabucuri şi o sticlă de whisky irlandez. Şi-a luat telefonul cel nou şi, ţinând într-o mână receptorul şi în cealaltă baza aparatului, le-a aruncat ziariştilor o privire plină de tâlc.

Puţin mai târziu, Houdini, gol puşcă, a fost condus pe

scările celor şase etaje care duceau la sectorul criminalilor, aflat la cel mai de sus nivel al închisorii. La acest etaj erau mai puţini deţinuţi şi celulele erau considerate rezistente la orice încercare de evadare. Gardienii l-au încuiat pe Houdini într-o celulă goală. I-au aşezat hainele, în teanc, pe culoar, la o distanţă la care nu putea ajunge din celulă cu mâna. Pe urmă, conform înţelegerii, gardienii şi reporterii s-au retras în biroul directorului. Houdini ţinea ascunse, în diverse părţi ale trupului său, felurite sârmuliţe şi mici arcuri de oţel. De astă dată şi-a trecut palma peste talpa piciorului şi a extras dintr-o crăpătură a pielii bătătorite de pe călcâiul stâng o bucăţică de metal lată cam de un centimetru şi lungă de aproape patru. Din părul lui des şi încâlcit a scos o sârmă care se potrivea cu bucata de metal ca o clanţă de uşă. A vârât mâna printre zăbrele, a inserat în lacăt cheia improvizată şi a învârtit-o încet în direcţia acelor de ceasornic. Uşa celulei s-a deschis. În clipa aceea, Houdini şi-a dat seama că celula din faţa celulei lui era luminată şi ocupată. Un deţinut stătea şi se zgâia la el. Era un bărbat cu o faţă lată şi turtită, un nas porcin, o gură largă şi nişte ochi nefiresc de strălucitori şi de mari. Părul îi era aspru şi pieptănat spre spate, dincolo de o frunte ciudată, ca o semilună. Lui Houdini, obişnuit cu spectacolele de varietăţi, mutra omului i-a evocat faţa marionetei unui ventriloc. Deţinutul şedea la o masă încărcată de resturile unui prânz copios. O sticlă goală de şampanie era vârâtă cu gura în jos într-o frapieră. Patul de fier era acoperit cu o cuvertură în carouri şi câteva perne. Lângă zidul de piatră se afla un şifonier în stilul Regency. Lampa din tavan era ornamentată cu un abajur Tiffany. Houdini nu se putea împiedica să nu se holbeze. Celula deţinutului strălucea ca rampa unei scene în bezna cavernoasă a închisorii. Deţinutul s-a ridicat în picioare şi i-a făcut semne cu mâna, un gest falnic, şi gura lui largă a schiţat un surâs. Houdini

a început să se îmbrace cu mişcări grăbite. Şi-a tras iute indispensabilii, pantalonii, ciorapii şi jartierele şi pantofii. Dincolo de hăul de beznă dintre ei, deţinutul a început să se dezbrace. Houdini şi-a pus maioul, cămaşa, gulerul. Şi-a legat cravata şi şi-a prins acul de cravată. Şi-a aranjat bretelele şi şi-a tras haina pe el. Deţinutul era acum la fel de gol cum fusese Houdini la început. S-a apropiat de uşa zăbrelită a celulei, şi-a ridicat braţele într-un gest obscen, şi-a împins burta în faţă şi şi-a vârât penisul printre zăbrele. Houdini s-a năpustit pe culoar, a deschis şi a închis apoi stângaci, în urma lui, uşa blocului de celule.

Nu a povestit nimănui despre strania confruntare care avusese loc. A trecut prin celebrarea extraordinarei lui isprăvi într-o tăcere şi reţinere necaracteristice pentru el. Nici măcar cozile de la casele de bilete, formate în urma relatării în ziarele de seară a performanţei sale, n-au izbutit să-l mai înveselească. Faptul că se eliberase în două minute din lanţurile de fier nu-i făcuse nicio plăcere. Au trecut zile întregi până să-şi dea seama că acel mim grotesc din sectorul criminalilor trebuie să fi fost ucigaşul Harry K. Thaw. Oamenii care nu se lăsau impresionaţi de arta lui îl deprimau profund pe Houdini. Şi ajunsese la concluzia că aceşti oameni nereceptivi făceau parte, invariabil, din clasele de sus. Care îi tulburau propriile amăgiri cu privire la viaţa lui şi-l făceau să se simtă penibil. Houdini avea mari ambiţii, încă nebuloase, şi orice progres tehnologic îi crea nelinişte. În perimetrul meschin al unei scene putea stârni admiraţie şi veneraţie. Dar, între timp, omenirea începea să ridice în văzduh avioane şi să organizeze curse automobilistice cu viteze de şaizeci de mile pe oră. Un om ca Roosevelt îi înfrânsese pe spanioli la San Juan Hill şi acum trimitea o flotă de nave albe în jurul lumii, nave de război albe ca dinţii lui. Cei bogaţi erau conştienţi de lucrurile care aveau importanţă. Pe el îl priveau ca pe un copil năzdrăvan sau ca pe un zănatic.

Totuşi, disciplina lui autoimpusă şi devotamentul cu care urmărea perfecţiunea a ceea ce făcea reflectau un ideal american. Se antrena şi se menţinea în formă ca un atlet. Nu fuma şi nu bea. Particulă cu particulă, era la fel de puternic ca oricare dintre oamenii cu care se confruntase vreodată. Reuşea să-şi încordeze muşchii stomacului şi să invite, cu un zâmbet, pe orice spectator din public să-i tragă un pumn oricât de zdravăn ar fi dorit. Avea o musculatură extraordinară, era foarte agil şi animat de un extraordinar curaj profesional. Totuşi, în mentalitatea bogătaşilor, toate acestea erau lipsite de însemnătate.

O nouă performanţă a lui Houdini consta într-o eliberare dintr-un seif de birou şi apoi deschiderea seifului pentru a-l arăta, cu cătuşe la mâini, pe asistentul lui, care cu un moment înainte se aflase pe scenă. O performanţă care repurta un mare succes. Într-o seară, după spectacol, impresarul lui Houdini l-a anunţat că primise un telefon de la doamna Stuyvesant Fish de pe Strada 78, care dorea să-l angajeze pe Houdini pentru o petrecere particulară. Doamna Fish făcea parte din Cei Patru Sute de mari bogătaşi. Trecea drept o doamnă foarte spirituală. Odată dăduse un bal la care toţi oaspeţii trebuiau să vorbească asemenea unor copilaşi. Acum, doamna Fish organiza un bal comemorativ în onoarea prietenului său, răposatul Stanford White, arhitectul locuinţei ei. O concepuse în stilul Palatului Dogilor. Dogele era, pe vremuri, şeful magistraţilor din Republica Genova sau Veneţia. Nu vreau să am de-a face cu aceşti oameni, i-a răspuns Houdini impresarului său. Acesta i-a transmis conştiincios doamnei Fish că Houdini nu e disponibil. Drept care doamna a dublat onorariul. Balul a avut loc într-o seară de luni. Era primul mare eveniment monden de la începutul unui nou sezon. Pe la orele nouă seara, Houdini a ajuns acolo într-un automobil Pierce-Arrow, închiriat. Era însoţit de impresarul şi de asistentul său. În spatele maşinii, într-o

remorcă, se găsea tot echipamentul necesar. Cu toţii au fost îndrumaţi spre intrarea de serviciu.

Fără ştirea lui Houdini, doamna Stuyvesant Fish angajase pentru aceeaşi seară echipa secundară a circului Barnum and Bailey. Doamnei îi făcea plăcere să-i şocheze pe cei cu spirite încuiate. Houdini a fost condus într-un fel de sală de aşteptare, unde s-a pomenit înconjurat de o liotă de monştri ciudaţi care auziseră de el şi doreau să-l atingă. Creaturi cu piele solzoasă, iridiscentă şi mâini ataşate direct de umeri, pitici cu glasuri ca de telefon, surori siameze cu capetele întoarse în direcţii opuse, un bărbat care ridica întruna greutăţi prin nişte inele de oţel prinse de pieptul lui. Houdini şi-a scos mantia, jobenul şi mănuşile albe, pe care le-a înmânat asistentului său. S-a trântit pe un scaun. Mâinile lui iscusite aşteptau instrucţiuni. Monştrii flecăreau în jur.

Dar încăperea în sine era foarte frumoasă, cu tavanul din lemn sculptat şi tapiserii flamande care-l înfăţişau pe Acteon sfâşiat de câini.

La începutul carierei sale, Houdini lucrase într-un circ mic din vestul Pennsylvaniei. Acum, pentru a-şi redobândi stăpânirea de sine, încerca să-şi amintească de devotamentele lui din trecut. Unul din ceata de pitici, o femeie, s-a separat de grup şi le-a cerut tuturor să se retragă cu câţiva paşi. Era Lavinia Warren, văduva Generalului Tom Degeţel, cel mai renumit dintre pitici. Lavinia Warren Degeţel era îmbrăcată într-o rochie superbă oferită de doamna Fish: ceea ce constituia o răzbunare ironică a doamnei Fish asupra rivalei ei, doamna William Astor, care purtase o rochie identică în primăvara trecută. Lavinia Degeţel fusese coafată în stilul doamnei Astor şi purta imitaţii sclipitoare a bijuteriilor Astor. Pitica avea şaptezeci de ani şi o ţinută demnă. Cu cincizeci de ani în urmă, când se căsătorise cu Tom Degeţel, ea şi soţul ei, pe atunci colonel, fuseseră primiţi la

Casa Albă de către soţii Lincoln. Houdini simţea că-i vine să plângă. Lavinia nu mai juca la circ, dar venise special la New York, din locuinţa ei din Bridgeport, o casă cu frontoane, acoperită cu şindrilă şi cu ornamente în formă de scoică, locuinţă care presupunea o întreţinere costisitoare. Acesta era şi unul dintre motivele pentru care acceptase spectacolul din această seară. Locuia la Bridgeport pentru a fi lângă mormântul soţului ei, care murise cu mulţi ani în urmă şi a cărui amintire fusese gravată pe piatra din vârful unei coloane monumentale din cimitirul Mountain Grove. Lavinia avea o înălţime de 66 de centimetri. Îi ajungea lui Houdini până la genunchi. Vocea i se îngroşase cu timpul, aşa încât acum vorbea cu glasul unei fete normale de douăzeci de ani. Avea ochi albaştri scânteietori, păr alb-argintiu şi o piele albă străbătută de o reţea de riduri extrem de fine. Îi amintea lui Houdini de mama lui. Hai, băieţaş, arată-ne şi nouă câteva şmecherii de-ale tale, i-a cerut Lavinia.

Houdini i-a distrat pe circari cu câteva trucuri simple bazate pe iuţeală de mână. Şi-a vârât o bilă de biliard în gură, şi-a strâns fălcile, apoi a deschis gura şi bila dispăruse. După care a închis din nou gura şi când a redeschis-o, bila a reapărut. Şi-a înfipt un ac de cusut în obraz şi l-a scos prin interiorul gurii. Şi-a deschis palma şi a scos un pui viu. Şi-a scos din ureche un şirag de batistuţe de mătase colorate. Monştrii erau încântaţi. Râdeau şi îl aplaudau. Când a considerat că şi-a împlinit responsabilităţile, Houdini s-a ridicat în picioare şi l-a anunţat pe impresarul lui că nu are de gând să mai dea încă o reprezentaţie pentru doamna Stuyvesant Fish. Reproşuri indignate. Houdini s-a năpustit pe uşă. Luminile cristalurilor l-au orbit. Intrase în sala de bal din Palatul Dogilor. O orchestră de coarde cânta într-o lojă. Draperii grele de un roşu pal încadrau ferestrele înalte şi patru sute de oameni valsau pe o podea de marmură. Houdini şi-a dus

mâna streaşină la ochi şi a văzut-o îndreptându-se năvalnic către el pe însăşi doamna Fish, cu un mănunchi de pene bătute cu nestemate ţâşnind din părul adunat în creştet, cu şiraguri de perle pendulându-i pe piept, şi cu nişte vorbe înţepătoare care i se adunau pe buze ca băşicile de spumă la gura unui epileptic.

În pofida unor asemenea experienţe, Houdini nu a dat niciodată dovadă de ceea ce numim noi o conştiinţă politică. Nu putea raţiona din pricina sentimentelor sale frustrate. Până la sfârşitul vieţii a rămas aproape total inconştient de simbolica performanţelor sale, de marea schemă revoluţionară trasată de viaţa lui. Era evreu. Numele lui adevărat era Erich Weiss. O iubea pătimaş pe bătrâna lui mamă, pe care o instalase în casa lui de piatră cenuşie de pe Strada West 113. De fapt, Sigmund Freud de-abia sosise în America pentru a ţine o serie de prelegeri la Universitatea Clark din Worcester, Massachusetts, aşa încât Houdini a fost destinat să fie, alături de Al Jolson, unul dintre cei din urmă mari neruşinat de îndrăgostiţi de mamele lor, o mişcare apărută în secolul al nouăsprezecelea, care includea oameni ca Poe, John Brown, Lincoln şi James McNeil Whistler. Desigur, primirea imediată a lui Freud în America nu a fost favorabilă. Doar câţiva psihiatri profesionişti americani i-au înţeles importanţa, dar pentru marele public, Freud nu apărea decât ca un soi de sexolog neamţ, un exponent al amorului liber, care folosea cuvinte mari pentru a vorbi despre lucruri obscene. Urma să treacă cel puţin un deceniu până când Freud avea să-şi ia revanşa, adică să-şi vadă ideile începând să distrugă pentru totdeauna viaţa sexuală în America.

6

Freud a sosit la New York pe transatlanticul *George Washington.* Era însoţit de discipolii săi Jung şi Ferenczi, ambii mai tineri cu câţiva ani decât el. Au fost întâmpinaţi la debarcare de doi freudieni mai tineri, doctorii Ernest Jones şi A. A. Brill. Întregul grup a luat masa la restaurantul-grădină Hammerstein. Împodobit cu palmieri în ciubere. Un duet de pian şi vioară cânta *Rapsodia Ungară* de Liszt. Toţi vorbeau şi se uitau tot timpul la Freud ca să vadă în ce dispoziţie se găsea. A mâncat cremă de ouă. Brill şi Jones şi-au asumat rolul de gazde şi ghizi. În zilele următoare l-au plimbat pe Freud în Central Park, la Muzeul Metropolitan şi în cartierul chinezesc. Chinezi cu ochi de pisică îi priveau din întunericul prăvăliilor, în care se înşirau cutii de sticlă cu seminţe de litchi[4]. Cei patru s-au dus să vadă unul dintre filmele mute atât de populare prin teatrele de varietăţi din oraş. Fum alb ieşea din ţevile puştilor şi actorii machiaţi cu ruj de buze şi fard de obraz se prăbuşeau încleştându-şi pieptul. Freud se consola că, cel puţin, filmul era mut. Ce-l oprima în această Lume Nouă era zgomotul ei. Tropotele cailor şi uruitul camioanelor, zăngănitul şi scârţâitul tramvaielor, claxoanele automobilelor. Brill i-a condus pe oaspeţi prin Manhattan, la volanul unui Marmon decapotabil. La un moment dat, pe Fifth Avenue, Freud s-a simţit urmărit şi, când a ridicat ochii, a văzut că nişte puşti se holbau la el de pe platforma superioară a unui autobuz cu etaj.

Brill i-a condus şi în cartierul periferic Lower East Side, cu teatrele lui idiş, cu cărucioarele negustorilor ambulanţi şi trenurile suspendate. Înspăimântătoarele vagoane suspendate zdrăngăneau pe lângă ferestrele caselor în

4 Fructul roşu, comestibil, al unui copac originar din China şi cultivat îndeosebi în Filipine şi India.

care se presupunea că locuiesc oameni. Ferestrele se zgâlţâiau, clădirile se bâţâiau. Freud a simţit nevoia să se uşureze, dar nimeni nu i-a putut indica unde se găsea un closet public. Au fost obligaţi să intre cu toţii într-un restaurant lacto-vegetarian şi să comande legume cu smântână pentru ca Freud să se poată duce la toaletă. Mai târziu, când se găseau din nou în automobil, s-au oprit la un colţ de stradă ca să urmărească un artist în plină activitate, un bătrân echipat doar cu o foarfecă şi o hârtie care, pentru câţiva centi, decupa siluete miniaturale. Acum îi poza o femeie frumoasă şi bine îmbrăcată. Emotivul Ferenczi, pentru a-şi masca admiraţia stârnită de frumuseţea femeii, le-a declarat colegilor din maşină că e bucuros să vadă că vechea artă a siluetelor decupate înflorea pe străzile Lumii Noi. Freud îşi strângea trabucul între dinţi şi nu făcea niciun comentariu. Motorul automobilului lâncezea. Numai Jung a observat fetiţa cu şorţuleţ din spatele femeii tinere care o ţinea de mână. Fetiţa s-a uitat la Jung, iar tânărul cu ţeasta rasă, care, în anumite chestiuni cruciale, începuse să nu mai fie de acord cu iubitul său mentor, a fixat-o pe fetiţă prin lentilele ochelarilor cu rame groase de metal şi a încercat ceea ce se putea numi şocul unei recunoaşteri, deşi, pe moment, nu ar fi putut să-şi explice cauza. Brill a pus maşina în viteză şi cei patru şi-au continuat ruta. Ultima lor destinaţie era Coney Island. Au ajuns acolo pe la sfârşitul după-amiezii şi imediat s-au îmbarcat într-un tur al celor trei mari parcuri de distracţie, începând cu Steeplechase, trecând apoi la Dreamland şi, în cele din urmă, la turnurile şi domurile cu contururi luminate de beculeţe aprinse din Luna Park. Distinşii oaspeţi s-au lăsat să alunece pe tobogan, apoi Freud şi Jung au străbătut cu barca Tunelul Dragostei. Ziua s-a încheiat numai când Freud a obosit şi a avut una din crizele lui de leşin care-l chinuiau în ultima vreme, mai ales când se afla în prezenţa lui Jung. Câteva

zile mai târziu, întregul grup s-a deplasat la Worcester, să audieze conferinţele lui Freud. După terminarea ciclului de prelegeri, Freud s-a lăsat convins să întreprindă o expediţie la acea mare minune a naturii care e cascada Niagara. Au ajuns acolo într-o zi cu cer înnorat. Mii de perechi proaspăt căsătorite stăteau, doi câte doi, privind cascada. Din puhoaiele tumultoase se ridica o ceaţă ca o ploaie în sens invers, de jos în sus. De la un mal la celălalt fusese întinsă o sârmă, la mare înălţime, şi un nebun, în papuci de balerin şi pantaloni colanţi, păşea pe sârmă, ţinându-şi echilibrul doar cu o umbrelă de soare. Freud a clătinat din cap. Mai târziu, grupul s-a deplasat la Grota Vânturilor. Acolo, la un podeţ subteran, un ghid le-a făcut celorlalţi semn să aştepte şi l-a luat pe Freud de braţ. Să treacă întâi domnul în vârstă, le-a spus ghidul. În acel moment, marele doctor, care avea cincizeci şi trei de ani, a hotărât că-i ajunge cât a văzut din America. Împreună cu discipolii săi, s-a întors în Germania pe vasul *Kaiser Wilhelm der Grosse.* Nu se putuse obişnui cu mâncarea americană şi cu puţinătatea utilităţilor publice. Avea convingerea că voiajul îi ruinase stomacul şi băşica udului, întreaga populaţie i se părea ameţită de putere, nepăsătoare, neobrăzată şi grosolană. Îl oripila însuşirea vulgară a artei şi arhitecturii europene, imitarea şi reproducerea lor indiferent de perioadă sau de ţară. În amestecul nostru nesăbuit de mari bogăţii şi de mare sărăcie văzuse haosul unei civilizaţii europene entropice. S-a refugiat în studioul lui tihnit din Viena, bucuros că s-a întors. Şi i-a declarat lui Ernest Jones că America e o greşeală, o mare greşeală.

Pe vremea aceea, destui oameni de pe ţărmurile americane erau de acord cu el. Existau milioane de şomeri. Cei norocoşi care-şi găsiseră slujbe erau împiedicaţi să formeze sindicate. Justiţia le punea piedici, poliţia îi lovea cu ciomegele în cap, conducătorii lor erau întemniţaţi şi

alţii le luau slujbele. Un sindicat ar fi însemnat un afront adus divinităţii. Unul dintre marii bogătaşi declarase că muncitorul nu poate fi ocrotit şi ajutat de nişte agitatori politici, ci numai de bunii creştini în mâinile cărora Dumnezeu, în marea Lui înţelepciune, a încredinţat controlul intereselor proprietarilor din această ţară. Dacă orice altă metodă de convingere dădea greş, se apela la trupele armate. Depozitele de arme răsăreau în fiecare oraş al ţării. În minele de cărbuni, un miner câştiga un dolar şaizeci pe zi pentru trei tone extrase. Locuia în barăcile companiei şi îşi cumpăra hrana de la prăvăliile companiei. Pe plantaţiile de tutun, negrii adunau frunzele de tutun timp de treisprezece ore pe zi pentru şase cenţi pe oră, femei, bărbaţi sau copii. În ce priveşte copiii, nu exista nicio discriminare. Erau valorificaţi oriunde puteau fi folosiţi. Spre deosebire de adulţi, nu se plângeau şi nu protestau. Patronilor le plăcea să-i considere nişte spiriduşi fericiţi. Singura problemă pe care o ridicau copiii era cea a rezistenţei fizice. Erau mai agili decât adulţii, dar în orele serii eficienţa lor lăsa de dorit. În fabricile de conserve şi în uzine orele de seară erau cele în care se pomeneau cu degetele retezate, mâinile sfârtecate, picioarele zdrobite; trebuiau îndemnaţi, stimulaţi să rămână treji. În mine, copiii lucrau la sortarea cărbunilor şi, uneori, erau înghiţiţi de puhoiul de cărbuni care se prăvălea pe jgheaburi; erau sfătuiţi să fie cât mai prudenţi şi atenţi. În fiecare an erau linşaţi o sută de negri. O sută de mineri ardeau de vii. O sută de copii erau mutilaţi. Existau statistici pentru toate aceste lucruri. Existau statistici şi pentru cei care mureau de foame. Existau trusturi petroliere şi trusturi bancare şi trusturi feroviare şi trusturi ale oţelului. Apăruse moda onorării săracilor. În palatele din New York şi Chicago se organizau baluri ale pauperităţii. Invitaţii veneau îmbrăcaţi în zdrenţe, mâncau din farfurii de tinichea şi beau din căni ciobite. Sălile de

bal erau ornate în chip de mine, cu bârne, şine de vagonete şi lămpaşe minereşti. Firme de scenografie teatrală erau angajate să facă grădinile somptuoase să arate ca nişte ferme înecate în noroi iar sufrageriile elegante ca nişte ţesătorii. Invitaţii fumau chiştoace de trabuc, oferite de valeţi pe tăvi de argint. Menestrelii cântau cu feţele vopsite în negru. O doamnă a dat un bal gen abator. Musafirii au venit înfăşuraţi în şorţuri lungi, albe, şi cu tichii albe pe cap. Au mâncat şi au dansat printre carcase de vite însângerate, plimbate de-a lungul pereţilor pe scripeţi. Podelele erau împroşcate cu măruntaie. Şi toate acestea în numele acţiunilor caritabile.

7

Într-o zi, după vizita făcută la închisoarea Tombs, Evelyn Nesbit a observat, pe fereastra din spate a cupeului electric, că, pentru prima dată de săptămâni întregi, nu era hăituită de reporteri. De obicei, reporterii lui Hearst şi ai lui Pulitzer o urmăreau în haite.

Mânată de un impuls, i-a cerut şoferului să întoarcă maşina spre est. Şoferul, un slujitor credincios al mamei lui Harry Thaw, şi-a îngăduit să se încrunte. Dar Evelyn nu l-a luat în seamă. Maşina străbătea oraşul, cu motorul sforăind în după-amiaza caldă. Era un Detroit Electric negru, cu anvelope puternice. După un timp, Evelyn a început să zărească pe fereastră vânzătorii ambulanţi şi telalii cu cărucioarele lor din Lower East Side.

Feţe cu ochi negri se zgâiau la maşină. Bărbaţi cu mustăţi stufoase zâmbeau cu dinţi de aur. Muncitorii care reparau străzile se odihneau pe marginea trotuarelor şi îşi făceau vânt cu pălăriile de paie. Muncitori zilieri în pantaloni până la genunchi, purtând pe umeri poveri grele, treceau pe lângă automobil. Evelyn a văzut dughene cu anunţuri în limba idiş în vitrină; literele ebraice îi apăreau ca nişte aranjamente de oase. A văzut scările de incendiu din fier, asemănătoare cu scările etajate din închisori. Cai înhămaţi îşi înălţau grumazurile arcuite şi se uitau la ea. Telali, împingându-şi cu greu cărucioarele pe două roţi, încărcate cu boarfe, femei care vindeau pâini din coşuri purtate în braţe, toţi se holbau la ea. Şoferul era nervos. Purta o livrea cenuşie şi pantaloni trei sferturi bufanţi, din piele neagră. Conducea maşina lucioasă prin străduţele înguste şi murdare. O fetiţă cu un şorţuleţ şi ghete înalte, cu şireturi, se juca în gunoiul din rigolă. O fetiţă cu faţa murdară. Opreşte maşina, i-a cerut Evelyn şoferului. Şoferul a coborât, a înconjurat maşina şi i-a deschis

portiera. Evelyn a coborât în stradă. S-a lăsat pe vine. Fetiţa avea un păr negru, drept, care-i încadra faţa ca o bonetă. Pielea era măslinie, iar ochi de o culoare atât de închisă încât erau aproape negri. O privea pe Evelyn fără niciun pic de curiozitate. Era cel mai frumos copil pe care-l văzuse ea vreodată. În jurul încheieturii mâinii avea legată o sfoară. Evelyn s-a ridicat, a urmărit sfoara prinsă de mâna fetiţei şi s-a pomenit privind în faţa unui bătrân nebun, cu o barbă căruntă, tunsă scurt. Capătul sforii de la mâna fetiţei era legat de mijlocul bătrânului. Purta o haină zdrenţuită. Una dintre mâneci era ruptă. Mai avea o şapcă moale şi un guler cu o cravată. Stătea în picioare pe trotuar, în faţa unui cărucior pe care erau etalate portrete şi siluete decupate din hârtie, înrămate şi prinse cu un ac pe o fâşie de catifea neagră. Era un artist decupator. Doar cu o foarfecă şi puţin clei îţi putea contura imaginea dintr-o foaie de hârtie albă, după care o prindea pe fundalul negru. Întreaga operă, cu tot cu ramă, costa cincisprezece cenţi. Numai cinşpe cenţi, doamnă, a spus bătrânul. De ce ţii copilul acesta legat cu sfoară? l-a întrebat ea. Bătrânul s-a uitat la bijuteriile ei. A râs, a clătinat din cap, şi a început să vorbească singur în idiş. S-a întors cu spatele spre Evelyn. Când maşina se oprise, se adunase o mică gloată. Un muncitor înalt a făcut un pas înainte, şi-a scos pălăria cu respect în faţa lui Evelyn şi a început să-i traducă ce spunea bătrânul. Cucoană, vă rog, a spus el, o ţine legată ca să nu-i fie furată. Evelyn avea senzaţia că traducătorul avea ceva de diplomat în el. Bătrânul artist râdea cu amărăciune şi îşi împingea bărbia în direcţia ei; era evident că făcea comentarii care o priveau. Zice, a continuat traducătorul, că doamna cea bogată nu ştie că, zilnic, la mahala, sunt furate fetele de la părinţii lor şi apoi vândute ca prostituate. Evelyn era şocată. Copila asta nu poate avea mai mult de zece ani, a răspuns ea. Bătrânul a început să ţipe şi să arate spre clădirea cu apartamente de

peste drum, apoi s-a întors şi a arătat spre colţul străzii, după care iar s-a răsucit şi a arătat spre colţul opus. Da, cucoană, vă rog, a continuat tânărul muncitor, femei măritate, copii, bandiţii pun mâna pe tot ce pot apuca. Le spurcă, şi pe urmă femeile, de ruşine, îşi dau poalele peste cap. Unele case, chiar de pe strada asta, sunt folosite pentru asemenea scopuri. Unde sunt părinţii copilului? a întrebat Evelyn. Bătrânul se adresa acum mulţimii, bătându-se cu pumnii în piept şi arătând cu degetul în aer. O femeie înfăşurată într-un şal negru a clătinat din cap şi a scos un geamăt de compasiune. Bătrânul şi-a scos pălăria şi a început să se tragă de păr. Până şi muncitorul cel înalt a uitat să mai traducă, atât de mişcat era de povestirea bătrânului. Cucoană, vă rog, a spus el în cele din urmă, chiar omul ăsta e tatăl copilului. Apoi, arătând spre mâneca ruptă a artistului: Chiar soţia lui, pentru a le putea da de mâncare, şi-a vândut trupul, iar el a izgonit-o din casă şi acum o jeleşte cum jeleşti un mort. Într-o singură lună i-a albit părul. Nu are decât treizeci şi doi de ani.

Bătrânul, plângând şi muşcându-şi buzele, s-a întors spre Evelyn şi a văzut că şi ea era mişcată. Preţ de un moment, toată lumea adunată acolo i-a împărtăşit durerea – Evelyn, şoferul, muncitorul cel înalt, femeia cu şalul negru, toţi gură-cască. Pe urmă, o persoană s-a desprins din grup şi s-a îndepărtat. Apoi o a doua persoană. În curând, gloata s-a risipit. Evelyn s-a apropiat de fetiţa care stătea tot la marginea trotuarului. S-a lăsat în jos, cu ochii umezi, şi s-a uitat în ochii uscaţi ai copilei. Hei, puişor, i-a spus.

Aşa a început obsesia lui Evelyn Nesbit pentru artistul bătrân de treizeci şi doi de ani şi pentru fiica acestuia. Omul avea un nume lung, evreiesc, pe care nu reuşea să-l pronunţe, aşa încât a început să-i spună Tateh, cum îl chema fetiţa. Tateh era preşedintele Alianţei Artiştilor Socialişti din Lower East Side. Era un om foarte mândru.

Evelyn a constatat că nu era chip să-l ajute decât dacă-i cerea să-i facă silueta din hârtie. În două săptămâni, bătrânul a executat o sută patruzeci de portrete decupate ale lui Evelyn. Pentru fiecare dintre ele îi dădea câte cincisprezece cenţi. Uneori îi cerea şi câte un portret al fetiţei. Tateh a executat peste nouăzeci de portrete ale copilei şi, când era vorba de acestea, îşi dădea mai multă osteneală. Ulterior, Evelyn i-a solicitat portrete duble, ale ei cu fetiţa. Cererea i-a fost întâmpinată de artist cu o privire directă în care a fulgerat o cumplită judecată iudaică. Totuşi a executat ce i s-a cerut. Evelyn îşi dăduse seama că, deşi oamenii se opreau uneori să-l privească pe bătrân lucrând, foarte puţini îi comandau câte un portret. Cu timpul, a început să creeze siluete mai complexe, cu trupul întreg, şi cu fundaluri, portrete întregi ale lui Evelyn, ale fetiţei, ale calului unui camionagiu care trecea pe acolo, a cinci bărbaţi ţepeni, într-o maşină deschisă. Reuşea să sugereze, cu foarfeca lui, nu numai contururi, ci şi structuri, stări de spirit, caractere, disperare. Multe dintre operele sale se găsesc azi în colecţii particulare. Evelyn venea aproape în fiecare după-masă şi stătea cât de mult putea. Se îmbrăca în veşminte care să atragă cât mai puţin atenţia. Conform practicilor familiei Thaw, îi plătea sume mari şoferului ca să-i închidă gura. Ziariştii rubricilor de scandal trăgeau concluzia, din dispariţiile lui Evelyn, că are cine ştie ce legături vinovate, şi numele ei era asociat cu vreo duzină de bărbaţi din preajmă. Cu cât se făcea mai puţin văzută, cu atât mai scandaloase erau comentariile. Dar nici că se sinchisea. Zi de zi se furişa la noua ei dragoste din Lower Side. Purta o broboadă pe cap şi un pulover ponosit, mâncat de molii, peste bluză; şoferul îi ţinea această costumaţie sub covoraşul maşinii. Se instala în colţul unde lucra Tateh, îi poza pentru portret, şi îşi desfăta ochii cu frumuseţea fetiţei de la capătul sforii. Era îndrăgostită. Şi în tot acest timp nu a existat alt bărbat în

viaţa ei, în afară de soţul nebun, Harry K. Thaw. Doar dacă îl lua în consideraţie pe admiratorul ei secret, un tânăr cu pometi înalţi şi mustăţi blonde, care o urmărea oriunde se afla. Prima dată îl văzuse în colţul lui Tateh, stând peste drum şi ferindu-şi privirea ori de câte ori li se întâlneau ochii. Evelyn ştia că soacra ei angajase detectivi particulari care s-o urmărească, dar îşi spuse că tânărul acela era prea timid ca să fie detectiv. Ştia unde locuieşte şi în ce consta rutina ei zilnică, dar niciodată nu se apropiase de ea. Evelyn nu se simţea intimidată de atenţia lui constantă, ci, dimpotrivă, oarecum ocrotită. Intuitiv, ştia că admiraţia lui îi stimulează propria existenţă. Noaptea o visa pe fetiţă, se trezea şi se gândea la ea. Planuri îndrăzneţe îi săgetau mintea ca nişte focuri de artificii, apoi se stingeau pe loc. Era îngrijorată, surescitată, aţâţată şi nesăbuit de fericită. Avea să depună mărturie în favoarea soţului ei şi era sigură că se va descurca bine. Dar nădăjduia că va fi găsit vinovat şi întemniţat pe viaţă.

Fetiţa cu şorţuleţ o ţinea de mână dar nu-i adresa niciun cuvânt. Chiar şi Tateh îi vorbea foarte puţin. Tateh o lămurise că nimeni, nici măcar un îndrăgostit, nu suferă mai mult decât un copil atunci când pierde pe cineva drag. Evelyn era conştientă că bătrânul, din mândrie, s-ar fi descotorosit de mult de ea, dacă nu şi-ar fi dat seama că atenţiile ei o ajutau mult pe fetiţă. Într-o bună zi, Evelyn a venit să pozeze pentru portret şi nu i-a găsit nici pe bătrân, nici pe copil. Din fericire ştia unde locuiesc, pe Hester Street, deasupra unei băi publice. S-a dus la ei, cât de repede a putut, neîndrăznind să se gândească la ce s-o fi întâmplat. Hester Street era un furnicar de vânzători ambulanţi care ofereau legume şi fructe şi pui şi pâini, din cărucioare aliniate la marginea trotuarului. Strada era ticsită de tarabe şi de pubele supraîncărcate din care se revărsau gunoaiele, rânduite în faţa intrărilor fiecărei case. Pe scările de incendiu atârnau aşternuturi puse la aerisit.

Evelyn a urcat în grabă nişte trepte de metal şi a intrat într-un hol întunecos şi urât mirositor. Tateh şi fetiţa locuiau la ultimul etaj, în două cămăruţe dosnice. Evelyn a bătut la uşă. A mai bătut încă o dată. Un moment mai târziu, uşa s-a deschis scârţâind: era fixată în interior cu un lanţ. Ce s-a întâmplat? a întrebat Evelyn. Lasă-mă să intru.

Tateh era scandalizat de vizita ei. Era îmbrăcat doar în cămaşă şi pantaloni cu bretele, iar în picioare avea papuci. A stăruit ca uşa de la intrare să rămână deschisă, în ciuda duhorilor care veneau de jos, şi şi-a pus în grabă haina şi pantofii. Tot în grabă a strâns şi patul, aruncând o cuvertură viu colorată peste el. Fetiţa zăcea pe un pat de alamă în cămăruţa alăturată. Avea febră. Cele două încăperi erau luminate cu lumânări. Dormitorul, cu toate că avea o fereastră, era la fel de întunecos ca şi camera de la intrare. Fereastra dădea spre un puţ de aerisire. Întregul loc nu era mai mare decât o debara. Totuşi, când ochii i s-au adaptat la întuneric, Evelyn a observat că mica locuinţă era extrem de curată. Sosirea ei îi provocase o furtună de consternări artistului, care se învârtea încolo şi încoace la lumina lumânărilor şi nu ştia ce să facă. Agitat, fuma o ţigară pe care o ţinea în stilul european, între degetul mare şi arătător. Rămân eu cu copilul, stăruia Evelyn, şi dumneata du-te să lucrezi. În cele din urmă, bătrânul a acceptat, mai mult ca să evite stresul teribil pe care i-l provoca prezenţa ei în casă. S-a năpustit în stradă, cărându-şi tot echipamentul, adică perdeaua de catifea neagră, împăturită pe braţ, şi cutia de lemn, ca o valiză, care conţinea materialele. Evelyn a închis uşa după el. S-a uitat în micul dulăpior de sticlă, la cele câteva căni şi farfurii ciobite. A examinat aşternuturile din sertare, masa de lemn de stejar bine frecată, scaunele pe care şedea familia la masă. Lângă fereastra din dormitor erau o maşină de cusut şi un teanc de pantaloni scurţi până la

genunchi, croiţi dar nefinisaţi. Maşina de cusut avea un ac de oţel filigranat. Lumina lumânărilor se reflecta în geamul din dormitor. Evelyn a simţit un fior de caldă comuniune cu mama cea izgonită. Fetiţa, culcată pe perne, se uita la ea, dar niciuna, nici cealaltă nu a rostit vreun cuvânt şi nici n-a schiţat vreun zâmbet. Evelyn şi-a scos broboada şi puloverul vechi, şi le-a lăsat pe un scaun. Într-o cutie de ambalaj aşezată în picioare lângă pat erau stivuite o serie de cărţi scrise în idiş. Printre ele erau şi câteva cărţi în engleză, cărţi despre socialism, şi unele broşuri pe coperţile cărora muncitori robuşti, ţinându-se de braţ, mărşăluiau înainte. Niciunul dintre ei nu semăna cu firavul Tateh, cel cu părul alb. Pe pereţi nu existau oglinzi şi nici fotografii de familie sau ale soţiei şi mamei absente. În camera de la intrare a găsit o cadă de tablă galvanizată. A mai găsit şi o găleată şi a coborât scările ca să umple găleata cu apă de la pompă. Pe urmă a încălzit apa pe soba cu cărbuni din prima încăpere şi a cărat în dormitor cada, găleata cu apă şi un prosop subţire, scrobit. Fetiţa şi-a încleştat aşternutul în jurul trupului. Dar Evelyn i-a îndepărtat cu blândeţe pătura, s-a aşezat pe marginea patului, i-a ridicat şi i-a scos peste cap cămaşa de noapte, simţind calda exalare a trupului tânăr ca pe o rază de soare. Aşază-te o clipă în cadă, i-a cerut. Apoi s-a lăsat în genunchi şi a îmbăiat-o pe fetiţă adunând apa caldă în căuşul palmelor, mângâind-o cu apă, iar şi iar, pe umerii bronzaţi, pe sânişorii îmbobociţi, de culoarea nucii, pe spatele catifelat, pe coapsele subţiri, pe stomacul neted, pe fetia ei; şi apa stăvilită în palme se scurgea ca o ploaie în cadă, dezmierdând trupuşorul înfierbântat pe care Evelyn îl scălda cu mâinile ei. Pe urmă a şters-o pe fetiţă cu prosopul împăturit în patru. După aceea a îmbrăcat-o într-o cămaşă curată pe care a găsit-o în sertar – de astă dată o cămaşă mare, din pânză subţire, mult prea largă, caraghioasă, astfel încât copilul a izbucnit în râs. Evelyn a

netezit cearşafurile, a bătut pernele, a culcat-o din nou pe fetiţă în pat, şi când i-a pipăit fruntea, a constatat că febra îi trecuse. Ochii negri ai fetiţei scânteiau în întuneric. Evelyn i-a pieptănat părul negru, i-a mângâiat faţa şi, când s-a aplecat deasupra ei, fetiţa şi-a încolăcit braţele în jurul gâtului ei şi a sărutat-o pe gură.

Aceasta a fost ziua când lui Evelyn Nesbit i-a încolţit gândul să răpească fetiţa şi să-l lase pe Tateh în voia sorţii. Bătrânul artist nu o întrebase niciodată cum o cheamă şi nu cunoştea nimic în legătură cu ea. Aşadar, fapta ar fi putut să fie comisă. În schimb, Evelyn s-a implicat şi mai adânc în viaţa familiei şi a încercat să le aducă alimente, rufărie, orice putea strecura în casă fără să rănească mândria bătrânului. O copleşise o dorinţă bolnăvicioasă de a fi una de-a lor, îl provoca pe Tateh la destăinuiri, şi a învăţat de la fetiţă să coasă pantaloni la maşină. Seară de seară, devenea pentru mai multe ore o femeie din cartierul evreiesc, după care era condusă acasă de şoferul lui Thaw, care parca de fiecare dată maşina la câteva străzi distanţă, într-un loc fixat dinainte. Evelyn era atât de disperat îndrăgostită, încât nici nu mai putea vedea clar, se întâmpla ceva cu ochii ei şi clipea întruna, ca să şi-i limpezească. Vedea totul ca printr-o peliculă de lacrimi sărate, iar glasul îi devenise răguşit pentru că gâtlejul îi era întruna inundat de un plâns continuu, de nestăvilit, plânsul fericirii.

8

Într-o zi, Tateh a invitat-o la un miting organizat de Alianţa Artiştilor Socialişti din Lower East, alături de alte şapte organizaţii. Un eveniment important. Vorbitorul urma să fie nimeni altul decât Emma Goldman. Tateh i-a explicat cu grijă lui Evelyn că, deşi ideile lui erau categoric opuse ideilor lui Goldman, ea fiind o anarhistă şi el socialist, nutrea totuşi un mare respect pentru curajul şi integritatea ei; şi, în consecinţă, acceptase încheierea unui acord temporar între socialişti şi anarhişti, care ar fi fost oportun fie şi numai pentru seara respectivă, întrucât urmau să fie adunate fonduri destinate sprijinirii breslei croitorilor de damă aflaţi în grevă, şi oţelarilor de la McKeesport, Pennsylvania, şi ei în grevă, precum şi a anarhistului Francisco Ferrer, care urma să fie condamnat şi executat de guvernul spaniol pentru că instigase organizarea unei greve generale în Spania. În cinci minute, Evelyn s-a pomenit cufundată în limbajul militant al idealismului radical. Nu îndrăznea să-i mărturisească lui Tateh că ea habar n-are că anarhismul şi socialismul nu erau unul şi acelaşi lucru sau că ideea de a o vedea pe vestita Emma Goldman o speria. Şi-a tras broboada pe cap şi, luând-o pe fetiţă de mână, a pornit în urma lui Tateh care se îndrepta spre Workingmen Hall de pe Strada East 14. La un moment dat, Evelyn a întors capul să vadă dacă ciudatul ei admirator sfios îi urmărea şi, într-adevăr, la o mică distanţă în spate venea şi el, cu faţa îngustă umbrită de pălăria de paie.

Subiectul discursului ţinut de Emma Goldman era marele dramaturg Ibsen, în a cărui operă, susţinea ea, puteau fi găsite instrumentele necesare pentru disecţia radicală a societăţii. Nu era o femeie impresionantă din punct de vedere fizic: scundă şi îndesată, cu o faţă

fricoasă, masculină. Purta ochelari cu rame de baga care-i măreau ochii şi sugerau constanta ei indignare lăuntrică în faţa a ceea ce vedea. Avea o vitalitate imensă şi o voce răsunătoare, iar Evelyn, după uşurarea resimţită când a constatat că Goldman nu era decât o simplă femeie, ba chiar o femeie mărunţică, s-a lăsat transportată de oratoria şi de ideile îndrăzneţe care-i înălţau spiritul asemenea unui val. În înfierbântarea şi puternica emoţie care copleşise întregul public, a lăsat ca broboada să-i alunece pe umeri. Erau de faţă cel puţin o sută de oameni, aşezaţi pe bănci sau înşiraţi de-a lungul pereţilor, în timp ce Goldman vorbea îndărătul unei mese de la capătul încăperii. Departamentul de poliţie postase oameni vizibili la uşi şi, la un moment dat, un sergent a încercat să oprească discursul Emmei, susţinând că se angajase să vorbească despre dramă şi, de fapt, vorbea despre Ibsen. Huiduielile şi miorlăiturile asistenţei l-au determinat să părăsească încăperea. Goldman, însă, nu s-a asociat la râsete, ştiind din experienţă de ce e în stare, inevitabil, un poliţist frustrat. Acum vorbea cu mare rapiditate şi, în timp ce perora, privirile i se plimbau, cu neastâmpăr, asupra ascultătorilor şi poposeau, iar şi iar, pe chipul de alabastru al lui Evelyn Nesbit, aşezată între fetiţă şi Tateh în primul rând, la dreapta, un loc de onoare care i se cuvenea lui Tateh în calitate de preşedinte al Alianţei Artiştilor Socialişti. Amorul liber! pleda Goldman. Cei care, asemenea doamnei Alving, au plătit cu sânge şi cu lacrimi pentru deşteptarea lor spirituală, repudiază căsătoria ca pe o convenţie impusă, o ipocrizie găunoasă, lipsită de sens. Câţiva ascultători, printre care şi Tateh, au strigat: Nu! Nu! Tovarăşi şi fraţi! pleda Goldman. Voi, socialiştii, puteţi ignora robia la care este supusă jumătate din rasa umană? Credeţi că societatea care fură şi îşi însuşeşte munca voastră nu e interesată de felul în care trăiţi cu femeile voastre? Nu în libertate, ci în robie? Toţi

reformatorii vorbesc astăzi despre problema sclaviei albe. Dar dacă sclavia albă e o problemă, de ce n-ar fi şi căsătoria o problemă? Găsiţi că nu există nicio legătură între instituţia căsătoriei şi instituţia bordelului? Când a pomenit cuvântul bordel, s-au iscat în sală strigăte de Ruşine! Ruşine! Tateh a astupat urechea fetiţei cu palma lui şi i-a apăsat căpşorul de trupul său. Un bărbat s-a ridicat în picioare şi a început să strige. Goldman şi-a înălţat o mână cerând linişte. Tovarăşi, e normal să nu fim cu toţii de acord, dar să nu ne pierdem controlul oferind astfel poliţiei un pretext pentru a ne întrerupe. Într-adevăr, oamenii care-şi reluau locurile au văzut acum vreo duzină de poliţişti amestecaţi prin mulţimea care se înghesuia la uşi. Adevărul este, a continuat repede Goldman, că femeile nu au drept de vot, nu au dreptul să iubească pe cine doresc, nu au dreptul să-şi dezvolte mintea şi spiritul, nu au dreptul de a se angaja în aventurile spirituale ale vieţii, nu, tovarăşi, nu au niciun drept. Şi de ce? Oare geniul nostru, al femeilor, rezidă doar în pântecul noastre? Oare nu putem şi noi să scriem cărţi, să ţinem prelegeri cultivate, să executăm muzică, să oferim modele filosofice pentru făurirea unei lumi mai bune? E necesar ca soarta noastră să se reducă la contribuţia trupească? Iată, în seara aceasta se află aici, printre noi, una dintre cele mai strălucitoare femei din America, o femeie obligată de societatea capitalistă să-şi reducă talentele la exercitarea atracţiilor sexuale – şi a făcut acest lucru, tovarăşi, până la un nivel pe care i l-ar invidia chiar şi un Pierpont Morgan sau un John D. Rockefeller. Cu toate acestea, numele ei stârneşte scandal, în timp ce numele lor sunt rostite cu reverenţă şi respect de către servilii legislatori ai acestei societăţi. Evelyn s-a simţit străbătută de un fior care a îngheţat-o. Ar fi vrut să-şi tragă broboada pe cap, dar se temea că ar fi atras atenţia asupra ei. A rămas nemişcată, contemplându-şi mâinile încrucişate în poală. Goldman

avusese măcar bunăvoinţa de a nu privi în direcţia ei în timp ce vorbea. Bărbaţii din public, care îşi întindeau acum gâturile încercând să depisteze obiectul remarcilor lui Goldman, au fost derutaţi de nişte strigăte care veneau din capătul sălii. O falangă de uniforme albastre se înghesuia acum pe uşă. Brusc, locul s-a prefăcut într-un balamuc. Era încheierea tipică a manifestaţiilor organizate de Emma Goldman. Poliţia a pătruns pe coridorul central. Anarhista a rămas calmă în spatele mesei şi a început să-şi strângă hârtiile în servietă. Evelyn Nesbit a simţit ochii lui Tateh fixaţi asupra ei, cu o privire care o judeca aspru. Se uita la ea aşa cum îl văzuse uitându-se la un gândac înainte de a-l strivi sub talpă. Pe urmă faţa lui şi-a schimbat expresia, pe chipul bătrân i-a apărut o reţea mai complexă de cute şi de zbârcituri, întreaga lui făptură părea să fi intrat în ultimul stadiu de dinaintea morţii, iar ochii, din orbitele adânci ale anticei sale ţeste, i-au tradus mesajul şoptit în idiş de buzele lui uscate şi crăpate: Toată viaţa mea e pângărită de curve. Asta i-a spus. Şi, înşfăcând mâna fetiţei cu şorţuleţ, a dispărut în mulţime.

Evelyn a rămas locului, privind după ei. Avea impresia că i se întunecă lumina ochilor. A întins mâna ca să se rezeme de ceva. O voce care îi devenise de acum familiară i-a murmurat în ureche: Vino cu mine, pe aici! Şi mâna lui Goldman a prins-o de braţ. Era o strânsoare de fier. Pe urmă Goldman a condus-o pe o uşiţă din spatele mesei vorbitorului, şi chiar înainte de a se închide uşa în urma lor, Evelyn, lăsând să-i scape un oftat adânc, a întors capul şi şi-a văzut tânăra umbră blondă şi timidă zbătându-se să-şi croiască drum în direcţia ei. Eu sunt obişnuită cu de-alde astea, i-a spus Emma Goldman, conducând-o pe o scară întunecoasă. Aşa se întâmplă de fiecare dată. Scara ducea în stradă, după colţul de lângă intrarea în sala de conferinţe. O maşină de poliţie a trecut prin faţa lor, sunându-şi sirena, şi s-a îndreptat după colţ. Vino, i-a spus

Emma Goldman, ţinând-o de braţ, şi a împins-o repede în direcţia opusă.

Când Fratele mai mic al Mamei a ieşit în stradă, a zărit cele două siluete feminine trecând pe sub un felinar. A pornit iute în urma lor. Era o seară friguroasă. Transpiraţia rece i se prelingea pe gât. Vântul îi biciuia pantalonii de doc. Le-a ajuns pe femei la o distanţă de o intersecţie şi timp de câteva minute s-a menţinut la această depărtare. Pe urmă cele două s-au întors brusc şi au urcat treptele de la intrarea unei clădiri de piatră cenuşie. S-a repezit după ele şi, când a ajuns acolo, a văzut că era o casă cu camere de închiriat. A intrat, a urcat tiptil scara, fără să ştie ce cameră caută, dar convins că o s-o găsească. La etajul doi, s-a pitit în cadrul întunecos al unei uşi, pentru că Goldman, ţinând în mână un lighean, se îndrepta către baie. Tânărul a auzit apa curgând şi a văzut uşa deschisă la camera lui Goldman. Era o cămăruţă mică, şi, când a tras cu ochiul în spatele uşii, a văzut-o pe Evelyn Nesbit aşezată pe pat, cu faţa în mâini. Trupul îi era scuturat de sughiţuri de plâns. Pereţii erau zugrăviţi într-un liliachiu pal. O lampă de lângă pat era singura sursă de lumină. Auzind-o pe Goldman care se întorcea, Fratele mai mic s-a strecurat fără zgomot în cameră şi s-a vârât în debara, a cărei uşă a lăsat-o întredeschisă.

Goldman a aşezat ligheanul cu apă pe masa de lângă pat şi a scos un prosop de faţă subţire şi bine scrobit. Biata fată, biata fată, a spus. Dă-mi voie să te înviorez puţin. Eu sunt infirmieră, ştii. Aşa îmi câştig existenţa. Am urmărit cazul tău în ziare. De la bun început te-am admirat. Nici eu nu înţeleg de ce. Goldman a desfăcut şireturile ghetelor înalte ale lui Evelyn şi i le-a scos din picioare. Nu vrei să-ţi ridici picioarele pe pat? Aşa! Evelyn s-a culcat pe perne şi şi-a frecat ochii cu dosul palmei. A luat prosopul oferit de Goldman. Oh, detest să plâng! a mărturisit. Plânsul mă urâţeşte. Plângea în prosop. De fapt, a continuat Goldman,

nu eşti altceva decât o prostituată inteligentă. Ai acceptat condiţiile în care ai fost pusă şi ai triumfat. Dar ce fel de victorie a fost? Victoria prostituatei. Şi care ţi-a fost consolarea? Consolarea cinismului şi a dispreţului faţă de bărbaţi. De ce, oare, mă întrebam, femeia asta îmi inspiră un sentiment de fraternitate? În fond, eu, una, nu am acceptat niciodată servitutea. Am fost liberă. Toată viaţa am luptat ca să fiu liberă. Şi nu m-am culcat niciodată cu un bărbat pe care să nu-l iubesc. Pe care să nu-l accept în dragoste ca o fiinţă umană liberă, simţindu-mă egala lui, dăruind şi primind în proporţii egale, în iubire şi în libertate. Şi m-am culcat, probabil, cu mai mulţi bărbaţi decât te-ai culcat tu. Am iubit mai mulţi bărbaţi decât ai iubit tu. Sunt convinsă că te-ar şoca să afli cât de liberă am fost, în ce libertate mi-am trăit viaţa. Pentru că tu, asemenea tuturor curvelor, pui preţ pe proprietate. Tu eşti o creatură a capitalismului, şi etica acestuia este atât de total coruptă şi ipocrită, încât frumuseţea ta nu înseamnă mai mult decât frumuseţea aurului, care e falsă şi rece şi inutilă.

Niciun alt cuvânt nu ar fi izbutit să-i stăvilească atât de repede lacrimile lui Evelyn. A dat la o parte prosopul de pe faţă şi s-a uitat la mărunta şi apriga anarhistă care acum, în timp ce vorbea, se învârtea de colo-colo prin faţa patului. Aşadar, de ce am simţit o legătură atât de puternică cu o femeie ca tine? Tu eşti întruparea feminină a tot ce compătimesc şi detest eu. Când te-am văzut în sală, am fost gata să accept latura mistică a oricărei experienţe. Ai venit acolo pentru că, pe căile pe care acţionează universul, viaţa ta era sortită să se interfereze cu a mea. Pe calea adâncurilor urâte ale existenţei tale, inima te-a impulsionat să te orientezi spre mişcarea anarhistă.

Nesbit a clătinat din cap. Nu înţelegi, i-a răspuns. Lacrimile i-au umplut din nou ochii. I-a povestit lui

Goldman despre fetiţa cu şorţuleţ. I-a povestit despre Tateh şi despre viaţa ei secretă din periferie. Şi acum i-am pierdut, a spus. Mi-am pierdut spiriduşul. Plângea amarnic. Goldman s-a aşezat în scaunul balansoar de lângă pat şi şi-a lăsat mâinile pe genunchi. S-a înclinat spre Evelyn: Foarte bine, dacă nu ţi-aş fi depistat eu prezenţa, Tateh n-ar fi fugit de tine. Şi ce-i cu asta? Nu te necăji. Adevărul e mai bun decât minciuna. Când ai să-i regăseşti, ai să fii în stare să te porţi cu ei onest, deschis, ca persoana care eşti în realitate. Şi dacă n-ai să-i regăseşti, poate că ăsta ar fi lucrul cel mai bun. Cine poate spune care sunt mijloacele, instrumentele, şi care utilizatorii lor? Care dintre noi sunt cauzatorii, şi trăiesc constituind cauzele altora, şi care dintre noi trăiesc ca efecte ale acestor cauze. Ăsta e punctul meu de vedere. Ştii că la un moment dat din viaţa mea am bătut străzile ca să-mi vând corpul? Eşti prima persoană căreia îi spun acest lucru. Din fericire, am fost descoperită drept novicea care eram, şi trimisă acasă. Locuiam pe Strada 14. Am încercat să arăt ca o femeie de stradă, dar n-am păcălit pe nimeni. Nu cred că numele Alexander Berkman îţi spune ceva. Evelyn a clătinat din cap. Când Berkman şi cu mine aveam douăzeci de ani eram amanţi şi revoluţionari. A avut loc o grevă la Pittsburgh, la oţelăria domnului Carnegie. Şi domnul Carnegie a luat hotărârea să spargă uniunea. Drept care el a şters-o într-o vacanţă în Europa, şi l-a lăsat pe directorul lui slugarnic, gunoiul acela infim de Henry Clay Frick, să facă treaba murdară în locul lui. Frick a importat o armată de detectivi militari în civil. Muncitorii au intrat în grevă pentru a protesta împotriva reducerii salariilor. Uzina se găseşte pe râul Monongahela, şi Frick şi-a dus detectivii de-a lungul râului, ca să poată ateriza de acolo în uzină. A fost o bătălie cruntă. Un adevărat război. S-a încheiat cu zece morţi şi zeci şi zeci de răniţi. Detectivii au fost alungaţi. Drept care, Frick a apelat la sprijinul guvernului

şi muncitorii au fost înconjuraţi de miliţia de stat. La acest punct eu şi Berkman am pus la cale un atentat. Aveam să-i încurajăm pe muncitorii asediaţi. Aveam să le revoluţionăm lupta. Voiam să-l ucidem pe Frick. Dar ne găseam la New York şi nu aveam bani. Aveam nevoie de bani pentru un bilet de tren şi o armă. Atunci mi-am pus un furou brodat şi am început să bat Strada 14. Un bătrân mi-a dat zece dolari şi mi-a spus să mă duc acasă. Restul de bani i-am împrumutat. Dar dacă ar fi trebuit, n-aş fi ezitat să mă vând. Doar o făceam pentru atentat. Pentru Berkman şi pentru revoluţie. L-am îmbrăţişat pe peronul gării. Plănuise să-l împuşte pe Frick, apoi, la proces, să se sinucidă. Am alergat după trenul care pleca. Nu avusesem bani decât pentru un singur bilet. Şi Berkman îmi spusese că o singură persoană e suficientă pentru treaba respectivă. A dat buzna în biroul lui Frick, la Pittsburgh, şi a tras de trei ori în ticălos. L-a nimerit în gât şi în umăr. A curs mult sânge. Frick s-a prăbuşit. Funcţionarii au năvălit în birou. I-au luat arma. Berkman avea şi un pumnal. L-a înjunghiat pe Frick în picior. I s-a luat şi pumnalul. Şi-a băgat o pastilă în gură. A fost imobilizat la podea, l-au deschis fălcile cu forţa. Avea în gură o capsulă de fulminat de mercur. Nu trebuia decât să mestece capsula şi încăperea ar fi sărit în aer cu toţi cei care se găseau în ea. I-au împins capul pe spate şi i-au scos capsula din gură. L-au bătut până a căzut în nesimţire.

Evelyn se ridicase în capul oaselor şi îşi înălţase genunchii la piept. Goldman îşi ţinea privirile în podea. Berkman a rămas în închisoare timp de optsprezece ani, a continuat ea, şi mulţi dintre aceştia i-a petrecut în deplină singurătate, închis într-un turn. L-am vizitat o singură dată. Nu am putut să mă mai duc acolo. Şi ticălosul de Frick a supravieţuit, a devenit un erou în presă, opinia publică s-a întors împotriva muncitorilor şi greva a fost spartă. Se spunea că noi am dat înapoi cu patruzeci de ani

mişcarea muncitorească americană. Pe urmă, un alt anarhist, Most, un om mai în vârstă pe care eu îl veneram, ne-a înfierat în ziarul lui pe mine şi pe Berkman. Data următoare când l-am mai întâlnit pe Most la un miting, am venit pregătită cu o cravaşă şi l-am plesnit cu ea în faţa întregii adunări. Pe urmă am rupt cravaşa şi i-am aruncat-o în faţă. Berkman a fost eliberat abia anul trecut. Şi-a pierdut tot părul, faţa lui are culoarea pergamentului. Fostul meu tânăr iubit merge acum cocoşat. Ochii îi arată ca două puţuri de mină. Am rămas prieteni doar în principiu. Inimile noastre nu mai bat la unison. Nu pot decât să-mi imaginez ce a suferit în închisoare. Să trăieşti în beznă, în umezeală, legat în lanţuri şi zăcând în propriile excremente. Evelyn şi-a întins braţul spre femeia mai vârstnică şi aceasta i-a luat mâna şi i-a strâns-o puternic. Ştim amândouă – nu-i aşa? – ce înseamnă să ai un bărbat în închisoare. Cele două femei s-au uitat una la cealaltă. Câteva clipe s-a înstăpânit tăcerea. Desigur, bărbatul tău e un pervers, un parazit, o lipitoare, un sibarit împuţit, a declarat Goldman. Evelyn a râs. Un porc bolnav la cap, a spus Goldman, cu o mentalitate de porc subdezvoltat. Acum râdeau amândouă. Da, îl urăsc, a strigat Evelyn. Goldman a devenit gânditoare. Da, a reluat ea, există unele corespondenţe între noi două, vieţile noastre corespund, spiritele ni se ating ca notele în armonie, şi, în ansamblul destinelor umane, suntem surori. Înţelegi lucrul ăsta, Evelyn Nesbit? Înţelegi asta, frumoasa mea?

S-a ridicat în picioare şi a atins faţa lui Nesbit. În timp ce vorbea, ochii lui Goldman au reacţionat la ceva ce observase la Evelyn. Porţi corset? a întrebat-o. Evelyn a confirmat cu o mişcare a capului. Ar trebui să te ruşinezi de tine însăţi. Uită-te la mine, deşi corpul meu arată cum arată, nu port nimic care să mă strângă, îmbrac numai lucruri lejere şi uşoare, îi ofer trupului meu libertatea de a respira şi de a exista. Ţi-am spus că tu eşti o creatură

confecţionată de ei. N-ai nevoie de întărituri şi de corsete, nu mai mult decât o nimfă a pădurii. A luat mâinile lui Evelyn în mâinile ei şi s-a aşezat pe marginea patului. I-a pipăit talia. Doamne sfinte! Un corset ca de oţel. Talia ta e mai strânsă decât băierile unei pungi. Ridică-te în picioare! Evelyn s-a ridicat, supusă, şi Goldman, cu dexteritatea unei infirmiere, i-a descheiat bluza şi i-a scos-o. I-a desfăcut şi clamele fustei şi Evelyn a păşit afară din ea. I-a dezlegat panglicile juponului şi i l-a scos. Talia îi era prinsă într-un corset. Partea de sus a corsetului îi înălţa sânii. De partea de jos erau ataşate panglici legate de pulpe. Corsetul era strâns în spate cu şireturi. E o ironie că toată America te consideră cea mai libertină şi mai licenţioasă desfrânată, a comentat Goldman, trăgând şireturile afară din cheutorile lor şi lăsând corsetul să-i cadă la glezne. Ieşi afară din el! i-a spus şi Evelyn s-a supus. Cămăşuţa îi rămăsese lipită de trup, în forma pe care i-o dăduse corsetul. Respiră adânc! i-a ordonat Goldman. Înalţă-ţi braţele, ţine picioarele drepte şi respiră adânc. Evelyn s-a conformat. Goldman i-a scos cămăşuţa peste cap. Pe urmă s-a lăsat în genunchi şi i-a tras în jos chiloţii tiviţi cu dantelă. Scoate-i! i-a cerut. Evelyn din nou s-a supus. Stătea acum în lumina lămpii, complet goală cu excepţia ciorapilor negri brodaţi, prinşi pe pulpe cu jartiere elastice. Goldman i-a rulat şi ciorapii până la glezne şi Evelyn i-a scos şi pe ei. Îşi ţinea braţele încrucişate pe sâni. Goldman s-a ridicat în picioare şi a rotit-o uşor, pentru a o inspecta, dar cu o privire încruntată. Uită-te aici, mă mir că îţi mai circulă sângele, a comentat Goldman. Urmele balenelor corsetului îi brăzdau vertical talia, ca nişte urme de bici. În jurul pulpelor, jartierele îi lăsaseră două cercuri roşii. Femeile pur şi simplu se omoară singure, şi-a continuat Goldman comentariul. A dat deoparte aşternuturile şi a luat de pe birou o trusă mică, neagră, de felul celor purtate de medici. Un corp superb, şi uite ce-i faci. Culcă-te pe burtă,

i-a ordonat. Evelyn s-a întins pe pat şi s-a uitat să vadă ce iese din trusa neagră. Goldman a scos o sticluţă şi şi-a turnat puţin din conţinutul ei în căuşul palmelor. Evelyn stătea culcată pe burtă şi Goldman a început s-o maseze în locurile înroşite de urmele corsetului. Au! a ţipat Evelyn. Ustură! E un astringent, în primul rând trebuie să-ţi restabilesc circulaţia, a lămurit-o Goldman în timp ce-i freca spatele, fesele şi pulpele. Evelyn scâncea şi carnea i se încrâncena la fiecare contact cu lichidul. Şi-a îngropat faţa în pernă ca să-şi înăbuşe ţipetele. Ştiu, ştiu că ustură, o asigura Goldman. Dar ai să-mi fii recunoscătoare. Sub palma viguroasă a lui Goldman, carnea lui Evelyn părea să-şi recapete întreaga conformaţie. Acum tremura şi fesele îi erau încordate sub răceala înviorătoare a astringentului. Picioarele îi erau lipite. După aceea, Goldman a scos din trusă o sticluţă cu ulei de masaj şi a început să frământe ceafa lui Evelyn, umerii şi spatele, dosul pulpelor, gambele şi tălpile picioarelor. Treptat, Evelyn se relaxa şi carnea îi vibra sub mâna dibace a celeilalte femei. Goldman i-a frecat pielea cu ulei până când corpul lui Evelyn şi-a recăpătat culoarea naturală alb-trandafirie şi a început să zvâcnească, recunoscându-se. Întoarce-te! i-a comandat Goldman. Părul lui Evelyn se despletise şi se împrăştiase pe pernă şi pe faţă. Ochii îi erau închişi, şi când Goldman a început să-i maseze sânii, stomacul şi gambele, buzele i s-au întredeschis într-un zâmbet involuntar. Da, chiar şi aici, a spus Goldman, trecându-şi repede mana peste muntele pubian. Trebuie să ai curajul să trăieşti. Lumina lămpii de lângă pat a părut, un moment, să se voaleze. Evelyn şi-a dus mâinile la sâni şi a început să-şi mângâie sfârcurile. Apoi mâinile i-au alunecat spre şolduri, şi a început să le pipăie. Vârfurile picioarelor i s-au încordat ca la o balerină, iar degetele mari i s-au curbat. Pelvisul a început să i se înalţe din pat, de parcă-ar fi căutat ceva în aer. Goldman se dusese din nou la birou, unde punea dopurile la

emolientele ei, şi stătea cu spatele la Evelyn, când aceasta a început să se unduiască în aşternut, ca un val în mare. În clipa aceea, un răcnet răguşit, nepământean, a izbucnit din pereţi, uşa debaralei s-a trântit de perete, şi Fratele mai mic al Mamei a dat buzna în cameră, cu faţa schimonosită într-un paroxism de mortificare. Încleşta în mâini, de parcă ar fi încercat să-l sugrume, un penis falnic, năvalnic, care, ignorându-i intenţiile, îl mâna ca un bici prin cameră, făcându-l să lanseze, odată cu strigătele de extaz sau de disperare, jeturi mari, filamentate, de spermă, care străbăteau aerul ca nişte gloanţe, apoi se depuneau, încet, pe Evelyn ca nişte panglici de telegraf.

9

La New Rochelle, Mama a fost zile întregi posomorâtă din cauza fratelui ei. El a telefonat o dată sau de două ori din New York, dar a refuzat să-i spună ce anume l-a determinat să plece acolo, unde locuia sau când avea de gând să se întoarcă. Se bâlbâise la telefon. Avea gura legată. Mama era furioasă pe el, dar tânărul nu reacţiona la mânia ei. În urma telefoanelor lui, Mama făcuse pasul extrem de a intra în camera fratelui şi de a încerca să se dumirească. Ca de obicei, camera era îngrijită. Masa cu aparatul de racordat rachetele de tenis. Vâslele aşezate pe suporturi fixate pe pereţi. Îşi ţinea camera foarte curată şi nici acum, în absenţa lui, nu se zărea un fir de praf. Periile de cap pe capacul biroului, încălţătorul din sidef. O scoică mică în formă de degetar cu câteva fire de nisip încă lipite de ea. N-o mai văzuse până atunci. O poză dintr-o revistă, prinsă pe perete, desenul lui Charles Dana Gibson înfăţişând-o pe creatura aceea, Evelyn Nesbit. Nu-şi luase nimic cu el, cămăşile şi gulerele erau toate în sertar. Mama a închis uşa după ea, cu un sentiment de vinovăţie. Ce tânăr ciudat era fratele ăsta al ei! Nu avea niciun prieten. Era singuratic şi impasibil, cu excepţia unei înclinaţii spre indolenţă, pe care sau nu putea să o ascundă, sau nu se sinchisea s-o facă. Pe Tata îl supăra această indolenţă. Totuşi, îl promovase într-o slujbă de mai mare răspundere.

Mama nu-i putea împărtăşi îngrijorarea sa Bunicului, care-l concepuse pe fiul mai mic la o vârstă înaintată şi care acum era departe de orice percepţie a vieţii practice. Bunicul avea peste nouăzeci de ani. Fusese profesor de greacă şi latină şi predase unor generaţii întregi de seminarişti episcopali la Shady Grove College din Ohio. Era un clasicist de provincie. Pe când fusese adolescent în

Hudson Country în Western Reserve îl cunoscuse pe John Brown, şi-ţi povestea lucrul acesta de douăzeci de ori pe zi dacă stăteai să-l asculţi. De când plecase Tata, Mama se gândea tot mai mult la vechiul ei cămin din Ohio. Verile petrecute acolo erau încărcate de făgăduinţe; mierle cu aripi roşii zburau peste stogurile de fân din câmpie. Mobila din casă era sărăcăcioasă şi făcută la ţară. Scaune cu spetează din bârne orizontale, din lemn de pin. Podele din scânduri bine lustruite. Îndrăgise casa asta. Ea şi Fratele mai mic se jucau pe podea, la lumina focului din vatră. În jocurile lor, ea era întotdeauna cea care-l instruia, lama, calul lor, Bessie, era înhămat la sanie, cu zurgălăi la ham, şi alunecau pe zăpezile înalte din Ohio. Şi-l amintea pe Frate când era mai mic decât propriul ei copil. Avea grijă de el. În zilele ploioase jucau jocuri aşa-zis secrete în căldura dulce a fânului din podul grajdului, cu caii care nechezau şi sforăiau sub ei. În dimineţile de duminică îşi îmbrăca rochiţa roz şi cei mai albi pantalonaşi, şi se ducea la biserică, înfiorată toată de emoţie. Era o fetiţă voinică, cu pometi înalţi şi ochi cenuşii uşor oblici. Trăise întreaga ei viaţă la Shady Grove, cu excepţia a patru ani petrecuţi la o şcoală-internat din Cleveland. Fusese întotdeauna convinsă că o să se mărite cu unul dintre seminarişti. Dar în ultimul ei an de şcoală l-a cunoscut pe Tata. El călătorea prin Midwest ca să-şi facă relaţii de afaceri pentru treburile lui cu steaguri şi materiale festive. Cu prilejul a două călătorii succesive, a vizitat-o la Shady Grove. Când s-au căsătorit şi s-au mutat în Est, ea şi-a adus şi tatăl. Mai târziu, pentru că Fratele nu izbutea să-şi facă vreun rost, a venit şi el la New Rochelle. Şi acum, în acest stadiu al vieţii ei, singură în locuinţa modernă, cu verandă, cocoţată pe un deal din eleganta Broadview Avenue, întovărăşită doar de micul ei fiu şi de bătrânul ei tată, se simţea părăsită de rasa masculină şi furioasă pe ea însăşi pentru fluxurile de nostalgie care o invadau mereu, zi şi noapte,

pe neaşteptate. Sosise o scrisoare de la Comitetul Inaugural Republican în care erau întrebaţi dacă firma lor era dispusă să se ocupe de decoraţiuni şi de focurile de artificii pentru parada şi balul de inaugurare care urmau să aibă loc în luna ianuarie, când se aştepta ca domnul Taft să-i succeadă domnului Roosevelt. Era un moment istoric pentru afacerea lor şi nici Tata, nici Fratele mai mic nu erau disponibili. Mama a ieşit în grădină ca să se mai calmeze. Era sfârşit de septembrie şi toate florile îşi etalau corolele: salvia, crizantemele, gălbenelele. Mama înainta de-a lungul gardului grădinii, cu mâinile încleştate. De la o fereastră de sus, băieţaşul o urmărea. A observat că mişcarea ei de înaintare era transmisă părţilor laterale ale veşmintelor. Marginea fustei ei se legăna dintr-o parte în alta, măturând firele de iarbă. Băiatul ţinea în mână o scrisoare sosită de la tatăl lui, expediată din Cape York, în nord-vestul Groenlandei. Fusese adusă în Statele Unite de nava *Erik,* care transportase în Groenlanda treizeci şi cinci de tone de carne de balenă pentru câinii comandantului Peary. Mama copiase scrisoarea şi aruncase originalul la gunoi, pentru că mirosea a carne de balenă moartă. Băiatul recuperase însă scrisoarea, şi acum, pe măsură ce trecea timpul, petele de grăsime de pe plic se transferau, prin intermediul mâinilor lui mici, în toate fibrele hârtiei. Scrisoarea devenise translucidă.

În timp ce băiatul o urmărea, Mama a ieşit din lumina umbrită, filtrată printre frunzele arţarilor, şi părul ei auriu, pe care-l purta adunat în creştet, după moda zilei, a scânteiat ca un soare. O clipă s-a oprit locului, de parcă asculta ceva. Şi-a dus mâinile la urechi, ca să audă mai bine, şi, încet, s-a lăsat în genunchi lângă răzorul de flori. După care a început să râcâie pământul. Băieţaşul şi-a părăsit postul de observaţie de la fereastră şi a pornit-o în goană în jos pe scări. A trecut prin bucătărie şi a ieşit pe uşa din spate. Dar s-a pomenit că alerga în urma

servitoarei irlandeze, care fugea prin grădină ştergându-şi mâinile în şorţ.

Mama dezgropase ceva. Scutura pământul de pe un ghemotoc pe care-l ţinea în poală. Servitoarea a scos un ţipăt şi şi-a făcut cruce. Băieţaşul încerca să vadă ce anume era, dar Mama şi servitoarea se lăsaseră pe jos, curăţând pământul de pe obiectul respectiv, şi un timp băiatul nu a izbutit să treacă de ele. Faţa Mamei era extraordinar de palidă şi avea o expresie de suferinţă atât de intensă, încât toate oasele capului păreau să i se fi lăţit, şi femeia de o frumuseţe opulentă, pe care copilul o venera, părea acum rătăcită, dezorientată ca o persoană foarte bătrână. În cele din urmă, a putut vedea că femeile curăţau pământul de pe un prunc nou-născut. Pământul îi intrase în urechi şi în gură. Era mic şi zbârcit şi ţinea ochii închişi. Un prunc negru, înfăşat strâns într-o bucată de pânză. Mama i-a eliberat braţele. Pruncul a scos un ţipăt scurt şi cele două femei au devenit isterice. Servitoarea a alergat în casă. Băieţaşul şi-a urmat Mama, alergând pe lângă ea, în timp ce pruncul negru îşi flutura braţele mici în aer.

Femeile au spălat pruncul într-un lighean, pe masa din bucătărie. Era un băieţel nou-născut nespălat, murdar de sânge. Servitoarea a examinat cordonul ombilical şi a declarat că a fost muşcat. Au înfăşurat pruncul în prosoape şi Mama a alergat în hol ca să-i telefoneze medicului. Băieţaşul studia cu atenţie pruncul, să vadă dacă respiră. Abia de mişca. Pe urmă degeţelele minuscule au prins marginea prosopului. Căpşorul i s-a întors încet, ca şi cum, prin ochii închişi, descoperise ceva la care să se uite.

Când a venit medicul în Maşina Ford a Doctorului, a fost poftit în bucătărie. Şi-a lipit stetoscopul de miniaturalul coş al pieptului. I-a deschis gura şi şi-a vârât degetul pe gâtul pruncului. Oamenii ăştia, a spus el şi a clătinat din cap. Muşchii feţei îi zvâcneau, ridicându-i colţurile gurii.

Mama i-a descris împrejurările teribilei ei descoperiri. Cum a auzit un strigăt venind dinspre picioarele ei, un strigăt venind din pământ, şi o clipă i s-a părut că l-a auzit, pentru ca în clipa următoare să creadă că nu auzise nimic. Şi dacă aş fi trecut mai departe? se întreba ea. Doctorul a cerut nişte apă caldă. Şi-a scos un instrument din trusă. Servitoarea strângea în mână crucea care-i atârna de un lanţ la gât. Soneria de la uşă a ţârâit şi băieţaşul a urmat-o pe servitoare în hol. Sosise poliţia. Mama le-a povestit din nou circumstanţele descoperirii ei. Poliţistul a întrebat dacă poate folosi telefonul. Aparatul se găsea pe o măsuţă din hol, lângă uşa de la intrare. Şi-a scos coiful, şi-a pus receptorul la ureche şi a aşteptat să audă glasul centralistei. I-a făcut băiatului cu ochiul.

În mai puţin de o oră, a fost descoperită o tânără negresă în pivniţa unei locuinţe de pe strada de alături. Era o spălătoreasă care lucra cu ziua prin vecini. A fost urcată în ambulanţa poliţiei şi Mama i-a adus bebeluşul. Când femeia a luat pruncul în braţe, a început să plângă. Mama era şocată de tinereţea ei. Avea o faţă de copil, o faţă sinceră, deschisă, frumoasă. Un ten de culoarea ciocolatei şi un păr foarte scurt şi neîngrijit. O infirmieră se ocupa de ea. Mama a coborât din ambulanţă pe trotuar. Unde o duceţi? l-a întrebat pe medic. La spitalul de caritate, a spus el. Şi mai târziu va fi judecată. Sub ce acuzaţie? a spus Mama. Tentativă de omor, aşa cred. Are familie? a întrebat Mama. Nu, doamnă, a răspuns poliţistul. Din câte ştim noi, nu. Doctorul şi-a coborât pălăria pe ochi, s-a urcat în maşină şi şi-a aşezat trusa pe banchetă. Mama a tras adânc aer în piept. Îmi iau eu răspunderea, a spus. Vă rog aduceţi-o în casă. Şi, în pofida sfaturilor doctorului şi a protestelor poliţistului, şi-a menţinut hotărârea.

Şi aşa, tânăra negresă şi copilul ei au fost instalaţi în mansardă. Mama a dat o sumedenie de telefoane. A

contramandat întâlnirea ligii ei. S-a învârtit ca un titirez prin salon. Era extrem de agitată. Resimţea acut absenţa soţului ei şi se învinovăţea singură pentru că acceptase cu atâta îngăduinţă călătoriile lui. Nu exista nicio posibilitate să comunice cu el în legătură cu problemele şi preocupările majore ale vieţii ei. Până în vara următoare nu avea să mai audă de soţ. Mama privea fix la tavan de parcă ar fi putut vedea prin el. Fata neagră şi bebeluşul ei aduseseră în casă un soi de sentiment al nenorocului, al haosului, şi acum acest sentiment părea să fi contaminat întreaga atmosferă. Mama era speriată. S-a dus la fereastră. În fiecare dimineaţă spălătoresele astea urcau dealul, după ce coborâseră din tramvai la North Avenue, şi se răspândeau prin case. Grădinarii italieni îngrijeau pajiştile grădinilor. Vânzătorii de gheaţă mergeau pe lângă camioanele lor cu cai care se opinteau la deal, trăgând după ei vagoanele scârţâitoare pline cu blocuri de gheaţă.

În seara aceea, soarele, când a asfinţit, a rămas înţepenit la poalele dealului, de parcă s-ar fi rostogolit acolo. Era roşu ca sângele. Târziu în noapte, băieţaşul s-a deşteptat şi a văzut-o pe mama lui lângă pat, privindu-l; părul auriu îi era împletit şi, când s-a aplecat să-l sărute, a simţit pe braţ atingerea sânilor ei mari şi catifelaţi.

10

În timpul lungilor luni de iarnă, Tata scria, de fapt, în fiecare zi, scrisori cu transmitere foarte întârziată, şi care, până la urmă, luau forma unor însemnări în jurnalul lui. În felul acesta, diviza fluxul neîntrerupt de întuneric, de lumină noptatică. Membrii expediţiei trăiau într-un confort surprinzător la bordul navei *Roosevelt*, care fusese împinsă în sus de sloiurile de gheaţă, până s-a fixat ca o nucă într-o glazură. Peary ducea viaţa cea mai confortabilă dintre toţi. În cabina lui avea o pianină mecanică. Era un bărbat vânjos, cu pieptul lat şi cu un păr des, roşcat, care începuse să încărunţească. Purta o mustaţă lungă, într-o expediţie anterioară îşi pierduse degetele de la picioare. Drept care avea un mers ciudat, târşâit, împingându-şi picioarele fără să le ridice de pe podea. Apăsa pedalele pianinei cu picioarele lui fără degete. Avea role muzicale dintre cele mai bune, Victor Herbert şi Rudolf Friml, precum şi un potpuriu de cântece de la Colegiul Bowdoin şi o versiune a unui vals de Chopin pe care o pedala în patruzeci şi opt de secunde. Dar lunile de iarnă nu erau destinate trândăvelii. Se organizau vânători de boi moscaţi, se construiau sănii, iar tabăra de bază trebuia stabilită la o distanţă de nouăzeci de mile, la Cape Columbia, punctul de la care avea să pornească de fapt cursa polară pe marea îngheţată. Între timp, toţi participanţii la expediţie trebuiau să se deprindă cu conducerea echipajelor de câini şi cu construirea igluurilor. Mathew Henson, asistentul negru al lui Peary, supraveghea exerciţiile de antrenament. După ce întreprinsese un număr de expediţii, Peary îşi concepuse un sistem. Fiecare detaliu din viaţa lor în Arctica fusese stabilit de el şi se integra ca parte în sistemul său. Materialele de construcţie a săniilor şi forma lor, hrana

echipajului, recipientele de metal în care urma să fie transportată hrana, felul în care aceste recipiente trebuiau legate de sănii, veşmintele ce aveau să fie purtate dedesubt şi pe deasupra, felul în care câinii erau înhămaţi la sănii, tipul de cuţite şi de arme care trebuiau folosite, felul de chibrituri şi metodele de a le ţine uscate, forma apărătorilor de ochi împotriva orbirii cauzate de albul zăpezii, şi aşa mai departe. Lui Peary îi plăcea să discute despre sistemul lui. În punctele sale esenţiale – adică în ce priveşte mijloacele de folosire a câinilor şi a săniilor, a îmbrăcăminţii de blană şi a alimentaţiei din fauna locală – sistemul lui Peary nu făcea decât să adopte modul de viaţă al eschimoşilor. Într-o bună zi, Tata a avut această revelaţie. Asta s-a întâmplat în timp ce stătea pe puntea de comandă şi îl asculta pe Peary care îi reproşa unui eschimos că nu-şi îndeplinise bine sarcina respectivă. După aceea Peary şi-a târşâit picioarele pe punte, trecând pe lângă Tata şi spunându-i: Sunt nişte copii şi trebuie trataţi asemenea copiilor. Tata înclina să fie de acord cu acest punct de vedere, pentru că sugera un consens. Şi-a adus aminte de o observaţie pe care o făcuse cu zece ani în urmă în Filipine, unde luptase sub comanda generalului Leonard F. Wood împotriva guerilei Moro. Frăţiorii ăştia negri ai noştri merită să primească o lecţie zdravănă, declarase unul dintre ofiţerii superiori, înfigând un ac în harta campaniilor. Fără îndoială, eschimoşii erau primitivi. Dar, în acelaşi timp, afectuoşi, blânzi, emotivi, demni de încredere şi glumeţi. Le plăcea să râdă şi să cânte. În partea cea mai aspră a iernii, în timpul nopţii continue, când vijeliile sălbatice smulgeau bucăţi de rocă din stânci şi crivăţul vuia, în momentul în care frigul era atât de aprig încât Tata avea halucinaţii că pielea i-a luat foc, Peary şi cea mai mare parte din echipaj se retrăgeau în consideraţiile teoretice ale sistemului şi astfel se protejau de propria lor spaimă. Eschimoşii, care nu aveau un sistem

ci, pur şi simplu, trăiau acolo, sufereau terorile şi rigorile universului lor. Uneori, femeile eschimose îşi sfâşiau, în mod inexplicabil, veşmintele de pe ele şi se năpusteau în furtuna neagră, urlând şi rostogolindu-se pe gheaţă. Soţii lor erau nevoiţi să le smulgă cu forţa din această formă de sinucidere. Tata îşi menţinea controlul de sine scriindu-şi jurnalul. Şi acesta constituia un sistem, sistemul limbajului şi al conceptualizării. Sugera că fiinţele umane, prin simplu fapt de a-şi asigura mărturii, atestau existenţa lor în unele timpuri şi locuri total diferite de timpul şi de locul în care vieţuiau în realitate.

Dar în această continuă noapte de iarnă ferecată în gheaţă părea să existe o forţă care te înşfăca de beregată şi te silea s-o priveşti în faţă. Familiile de eschimoşi erau răspândite pretutindeni pe navă şi se adăposteau pe punţi şi în cală. Nu afişau nici urmă de discreţie în ce priveşte contactele lor sexuale. Se copulau fără să se dezbrace, prin anumite deschizături din blănuri, şi îşi acompaniau prestaţia cu gemete şi ţipete de plăcere pură. Într-o zi Tata a dat peste o pereche care se împreuna şi a fost şocat s-o vadă pe femeie ridicându-şi picioarele şi înălţându-şi şoldurile, răspunzând ritmului bărbatului. Din gâtlej îi ieşea un ciudat cântec animalic. Era un lucru pe care nu-l putea înregistra în jurnal, decât sub forma unui anumit cod. Femeia pur şi simplu se împingea în sus, deschizându-se bărbatului. Tata era mirat să o vadă reacţionând în felul acesta. Femeia asta eschimosă, murdară şi fără dinţi, cu faţa turtită şi ochii piezişi, împinşi de pomeţi înalţi, cântându-şi melopeea animalică şi răspunzând mişcărilor bărbatului. Tata s-a gândit la aerul plictisit al soţiei sale, la educaţia şi inteligenţa ei, şi s-a pomenit că-l irita felul în care femeia aceea primitivă îşi revendica dreptul speciei.

În cele din urmă a venit şi primăvara, şi asistentul lui Peary, negrul Mathew Henson, a fost cel care l-a chemat într-o dimineaţă pe Tata şi i-a arătat ceva în dreptul pupei.

Spre sud, o rază firavă de lumină spinteca cerul. În zilele următoare, s-a putut distinge în masa de întuneric apariţia unor nuanţe şi gradări care, pe zi ce trecea, deveneau tot mai pronunţate. Până la urmă, într-o dimineaţă, a răsărit la orizont un soare înceţoşat, roşu ca sângele, un soare eliptic şi nu rotund, asemenea a ceva nou-născut.

Toată lumea părea fericită. Piscurile înzăpezite erau scăldate în culori glorioase, trandafiriu, verde şi auriu, şi întreaga fostă lume dezolantă se oferea magnifică oricui voia să o privească. Treptat, cerul se albăstrea, iar Peary a declarat că venise timpul cuceririi Polului Nord.

În ziua dinaintea lansării expediţiei, Tata s-a dus împreună cu Mathew Henson şi cu trei eschimoşi pe stâncile păsărilor, la o depărtare de jumătate de zi de coastă. S-au căţărat pe stânci, cu tolbele lor din blană de focă atârnate pe umăr, şi au adunat zeci de ouă, o mare delicatesă în Arctica. Când păsările şi-au luat zborul, cârâind şi rotindu-se, s-ar fi zis că se desprinsese o porţiune mare din stâncă. Tata nu mai văzuse în viaţa lui atâtea păsări. Erau o specie de pinguini pitici şi alte soiuri de palmipede. Eschimoşii au întins nişte plase mari, păsările cădeau în plase şi se încurcau în firele reţelei. Pe urmă plasele au fost strânse şi înnodate la capete, astfel încât au devenit saci întregi de pene imobilizate care ţipau şi croncăneau jalnic. Când oamenii au adunat tot cât puteau căra, au coborât şi apoi au măcelărit păsările pe loc. Fulmarilor, nişte păsări de mărimea pescăruşilor, li se sucea gâtul. Dar ce l-a uimit pe Tata era felul în care erau ucişi micuţii şi inofensivii pinguini pitici. Cu o simplă apăsare pe piept, în dreptul inimii. Tata a urmărit operaţia şi pe urmă a încercat-o şi el. A luat într-o mână un pinguin pitic şi apoi, cu degetul mare, a oprit bătaia inimii minuscule. Căpşorul s-a îndoit, pasărea a murit. Eschimoşilor le plăcea carnea de pinguin pitic şi, de obicei, o consumau murată în blană de focă.

Pe drumul de întoarcere la navă, Tata şi cu Mathew Henson au discutat ceea ce discutau tot timpul oamenii din echipa lui Peary – anume cui i se va acorda onoarea de a-l însoţi pe comandant la Pol. Înainte de a se îmbarca la New York, comandantul declarase clar că el şi numai el singur urma să descopere Polul, iar gloria celorlalţi va consta în faptul că l-au sprijinit. Întreaga mea viaţă n-am făcut decât să plănuiesc şi să aştept acest moment, şi nu-l voi împărţi cu nimeni, le-a spus Peary. Tata a găsit că e un punct de vedere rezonabil. El avea sfiala amatorului faţă de profesionist. Dar părerea lui Mathew Henson era că şi altcineva, în afară de eschimoşi, trebuia să-l însoţească pe comandant până la capăt şi, cu tot respectul cuvenit comandantului, considera că acest om trebuie să fie el însuşi. Tata gândea că Henson are dreptate. Îl însoţise pe Peary în expediţiile anterioare şi era un explorator arctic foarte iscusit, formidabil. Se pricepea să mâne câinii aproape ca un eschimos, era expert în repararea săniilor, clădea adăposturi, se bucura de o considerabilă forţă fizică şi se lăuda cu multe alte talente. Dar pe Tata îl enerva în mod inexplicabil convingerea infatuată a lui Henson şi l-a întrebat pe negru ce-l face să creadă că el va fi cel ales. Urcaseră pe o creastă de zăpadă şi acum se opriseră ca să-şi mai odihnească puţin câinii; stăteau privind peste nesfârşitul cuprins alb. În acel moment, soarele a ieşit printre nori şi a fulgerat cu lumină pământul, asemeni unei oglinzi. Ei bine, domnule, a răspuns cu un zâmbet Mathew Henson, pur şi simplu ştiu.

A doua zi, expediţia a pornit-o spre nord, traversând gheaţa polară. Se împărţiseră în grupuri separate, constituite din unul sau doi albi, câţiva eschimoşi, o ceată de câini şi patru sau cinci sănii. Fiecare grup, cu excepţia celui al lui Peary, urma să servească, timp de câte o săptămână, ca pionier cu misiunea de a deschide drum pentru restul expediţiei. Mai târziu, pe măsură ce înaintau,

fiecare grup avea să se desprindă pe rând de formaţie, făcând cale întoarsă şi îndreptându-se spre uscat, lăsându-l pe Peary cu oamenii lui să străbată ultima sută de mile într-o stare relativ relaxată. Acesta era sistemul. Munca cea mai trudnică o constituia tăiatul pârtiei. Un efort riscant şi epuizant. Poduri întregi de gheaţă trebuiau sparte cu târnăcoapele, sănii grele trebuiau trase şi împinse în sus pe pante de gheaţă povârnite, şi apoi frânate la coborâşurile precipitate. Fiecare sanie era încărcată cu câte trei sute de kilograme de unelte şi provizii. Când o sanie se rupea, trebuia descărcată şi reparată prin legarea părţilor rupte – treabă care nu putea fi executată decât cu mâinile goale, fără mănuşi. Din loc în loc existau filoane de apă care trebuiau traversate sau ocolite. Banchizele se prăvăleau cu pârâituri zgomotoase, ca nişte bubuituri de tun, şi îţi vuiau sub picioare ca însuşi glasul oceanului. Ceţuri inexplicabile acopereau soarele. Uneori nu se putea face nimic altceva decât să te târăşti pe fâşiile subţiri de gheaţă în formare; cu toţii se fereau să nu fie cumva prinşi pe un sloi de gheaţă plutitor. Vremea era un necontenit supliciu, vântul sufla atât de cumplit şi de şfichiuitor, la o temperatură de treizeci sau patruzeci de grade sub zero, încât aerul însuşi părea să-şi fi schimbat structura, să se fi prefăcut în cristale pe care plămânii nu le puteau asimila. Fiecare respiraţie lăsa reziduuri solide în bărbile oamenilor şi în marginile îngheţate ale glugilor de blană. Cu toţii purtau, cum fusese stabilit, încălţăminte moale din piele de focă, pantaloni din blană de urs, şi jachete cu glugă din piele de cerb caribu, dar chiar şi aceste materiale indigene se întăreau şi se scorţoşau din pricina gerului. Soarele atârna acum deasupra orizontului câte douăzeci şi patru de ore zilnic. La sfârşitul unei zile de lucru, adică după parcurgerea poate a cincisprezece mile de efort supraomenesc, cei din grupul-pionier se opreau, clădeau igluuri pentru cei din expediţie care

urmau să vină, hrăneau câinii, le descâlceau hamurile îngheţate de zăpadă, aprindeau primusurile cu alcool ca să-şi fiarbă ceai şi se ospătau cu o masă alcătuită din carne conservată în untură şi pesmeţi. Treptat, pe parcursul lunii martie, expediţia lui Peary şi-a croit drum spre nord. Unul câte unul, grupurile se întorceau, obligaţia fiecăruia dintre ele fiind să bătătorească zdravăn drumul de întoarcere, pentru cei care le vor urma. În fiecare zi Peary îşi conducea grupul pe drumul gata deschis, şi ocupa câte unul din igluurile construite de Henson. Între timp, Henson avea grijă de câinii lui Peary, repara săniile rupte, pregătea cina şi se ocupa de eschimoşi, dintre care unii începuseră să devină foarte dificili. Peary definea virtuţile eschimoşilor prin noţiunile de loialitate şi obedienţă, aceleaşi calităţi cerute şi câinilor. Când a sosit momentul etapei finale în expediţia de cucerire a Polului, Peary l-a ales într-adevăr pe Henson să-l însoţească; iar Henson a ales eschimoşii care, după părerea lui, erau cei mai buni, mai loiali şi mai devotaţi comandantului. Restul au fost expediaţi acasă.

Tata plecase de mult. Făcuse parte din grupul-pionier din prima săptămână. Nu se dovedise a fi cel mai ferm, cel mai îndârjit dintre membrii expediţiei. Nu pentru ei ar fi participat fără tragere de inimă, i-a explicat Peary înainte de a-l expedia acasă, ci dintr-un motiv fizic: extremităţile mâinilor şi picioarelor lui aveau tendinţa de a degera foarte uşor. Călcâiul stâng, de pildă, îi îngheţa în fiecare zi, oricât l-ar fi protejat. Seară de seară şi-l dezgheţa, dureros, şi îl doftoricea pe cât se pricepea el, pentru ca a doua zi să-i degere din nou. La fel se întâmpla cu unul dintre genunchi, şi cu o porţiune din partea de sus a mâinii. Părţi din Tata îngheţau foarte uşor şi Peary i-a spus că unii dintre oamenii din Nord au aceeaşi soartă şi nu e nimic de făcut. Peary nu era un comandant lipsit de inimă şi ţinea la Tata. În lungile luni de iarnă petrecute la bordul navei

Roosevelt descoperiseră că aparţinuseră amândoi aceleiaşi frăţii de colegiu, ceea ce constituia o legătură serioasă între ei. Dar după o viaţă întreagă de eforturi, Peary era nerăbdător să-şi îndeplinească misiunea. Clubul Tatei contribuise cu o sumă frumoasă la organizarea expediţiei, drept care îşi avea omul lui acolo. Înainte de a se întoarce, Tata i-a dăruit comandantului un steag american pe care-l confecţionase special pentru marea ocazie. Era din mătase naturală şi de dimensiuni apreciabile, dar când îl împătureai, se făcea cât o batistă mare. Peary i-a mulţumit, şi-a vârât steagul în haina de blană şi, după ce l-a avertizat pe Tata să urmărească traseele bătătorite de cei care plecaseră înainte, l-a trimis înapoi la nava *Roosevelt*, însoţit de trei eschimoşi ursuzi.

Acum, doar o zi de călătorie îl mai despărţea pe Peary de ţinta vieţii lui. Îi mâna pe Henson şi pe eschimoşi fără cruţare, refuzase să-i lase să doarmă mai mult de un ceas sau două la sfârşitul fiecărei zile de grele strădanii. Soarele strălucea luminos, cerul era cristalin; şi, alături de soare, era plantată pe firmamentul albastru o lună plină, iar uriaşele coapse de gheaţă ale pământului se înălţau, fremătau şi se ofereau lunii. În dimineaţa zilei de 9 aprilie, Peary a comandat o oprire. I-a cerut lui Henson să-i construiască un adăpost de zăpadă, care să-l acopere în timp ce-şi făcea măsurătorile. Peary s-a culcat pe burtă şi, cu un recipient cu mercur şi un sextant, o foaie de hârtie şi un creion, a calculat poziţia unde se găseau. Nu l-a satisfăcut. A mai înaintat o distanţă şi a făcut un nou calcul. Nici acesta nu l-a satisfăcut. Întreaga zi Peary şi-a târşâit picioarele înainte şi înapoi pe câmpul de gheaţă, o milă într-o direcţie, două mile în alta, fără să-şi întrerupă măsurătorile. Dar niciun calcul nu-l satisfăcea. Făcea câţiva paşi spre nord şi se întorcea în direcţia sud. Pe planeta aceasta a apelor, marea de gheaţă alunecoasă refuza să se lase fixată. Nu putea găsi locul exact în care

să spună: Aici, în punctul acesta este Polul Nord. Cu toate acestea, nu exista nicio îndoială că-l atinseseră. Era un lucru pe care-l indicau observaţiile lui în ansamblu. Băiete, strigă de trei ori ura, i-a spus lui Henson. Şi hai să înfigem drapelul. Henson şi eschimoşii au chiuit din fundul rărunchilor, dar nu s-au putut face auziţi din pricina vuietului vântului. Steagul se zbătea şi păcănea. Peary i-a fotografiat pe Henson şi pe eschimoşi în faţa drapelului. Fotografia înfăţişează cinci siluete corpolente înfăşurate în blănuri, cu un drapel înfipt într-o formaţiune glaciară în spatele lor, un pisc care ar putea sugera un adevărat Pol fizic. Din pricina luminii, feţele sunt de nedesluşit, cinci goluri negre încadrate de blană de caribu.

11

Acasă, în Statele Unite, avea loc o schimbare extraordinară. Fusese ales un nou preşedinte, William Howard Taft, care, când a fost instalat, cântărea 166 de kilograme. Pretutindeni în ţară oamenii au început să se privească mai atent în oglindă. Erau obişnuiţi să bea mari cantităţi de bere. În general, devorau pâini întregi, mâncau enorm de mulţi cârnaţi şi dădeau gata resturile de băutură rămase pe tejghelele barurilor. Marele Pierpont Morgan consuma de obicei câte şapte, opt feluri la fiecare masă. Micul dejun era alcătuit din cotlete şi fleici, ouă, clătite, peşte prăjit, chifle cu unt, fructe proaspete şi frişcă. Consumul exagerat de mâncare era marca succesului. Un bărbat care îşi împingea în faţă o burtă voluminoasă era considerat a fi într-o excelentă condiţie financiară. Femeile se internau în spitale unde mureau de vezici biliare plesnite, plămâni căzuţi, inimi suprasolicitate, deformări ale coloanei vertebrale. Exista un trafic bogat spre staţiunile cu ape sulfuroase, cu proprietăţi purgative socotite drept stimulente ale poftei de mâncare. America era o imensă ţară băşinoasă. Dar când Taft s-a instalat la Casa Albă, toate acestea au început să ia un alt aspect. Ascensiunea lui la unicul rang mitic pentru imaginaţia americană era deprimantă. Colosala lui obezitate exprima apoteoza stilului existent. Drept care, moda a adoptat tendinţa opusă, şi numai oamenii săraci îşi îngăduiau să fie graşi.

Din acest punct de vedere, ca şi din multe altele, Evelyn Nesbit se plasa în avangarda vremii ei. Fostul ei amant, Stanford White, fusese un bărbat corpolent, dar elegant, iar soţul ei, Harry K. Thaw, deşi mai puţin solid decât White, era lătăreţ şi fleşcăit, dar noul ei amant, Fratele mai mic al Mamei, era mlădios şi tare ca un copac tânăr.

Făceau amor lent şi sinuos, inducându-şi unul celuilalt stări de orgasm atât de subtile şi de adânci, încât în restul timpului cât erau împreună nu simţeau nevoia să-şi vorbească. Pentru Evelyn era caracteristic faptul că nu putea rezista cuiva atât de puternic atras de ea. L-a târât pe Fratele mai mic al Mamei în Lower East Side într-o zadarnică investigaţie a urmelor lui Tateh şi a fetiţei. Micul apartament din Hester Street fusese abandonat. Evelyn a preluat contractul de închiriere şi i-a plătit proprietarului şi pentru mobila jerpelită. Petrecea ore întregi la fereastra care dădea spre puţul de aerisire. Atingea obiectele, un cearşaf, o farfurie, ca un orb care se chinuieşte să citească cu degetele. Pe urmă se lăsa cuprinsă de jale şi Fratele mai mic al Mamei o consola pe patul îngust de alamă.

Când a început procesul lui Harry K. Thaw, Evelyn a fost fotografiată intrând în tribunal. În sala de judecată, unde accesul fotografilor era interzis, era desenată de graficieni care-şi publicau desenele în revistele ilustrate. Auzea zgâriatul peniţelor de metal pe hârtie. A fost chemată în boxa martorilor, unde s-a descris la cincisprezece ani, făcându-şi vânt într-un leagăn de catifea roşie, în timp ce un arhitect nabab îşi pierdea suflul la vederea gambelor ei goale. Evelyn era fermă şi îşi ţinea capul sus. Era îmbrăcată cu un gust impecabil. Mărturiile ei au creat prima zeiţă a sexului din istoria americană. Două segmente ale societăţii au înţeles acest lucru. Primul era constituit de comunitatea oamenilor de afaceri, mai cu seamă de un grup de economişti şi de fabricanţi de îmbrăcăminte care aveau interese şi în industria cinematografică, în expoziţiile de fotografii sau chiar de filme. Unii dintre aceştia şi-au dat seama că faţa lui Evelyn, publicată pe prima pagină a unui ziar, ar vinde imediat întreg tirajul. Şi-au dat seama că există un proces de amplificare prin care evenimentele şi noutăţile zilei imprimă în conştiinţa publică anumite personalităţi la dimensiuni mai mari decât

sunt în realitate. Aceştia sunt indivizi care prezintă o caracteristică umană atât de dezirabilă, încât le exclude pe toate celelalte. Oamenii de afaceri se întrebau dacă ar putea crea asemenea indivizi simbol care să capteze imaginaţia publicului, extraşi nu numai din ştirile curente accidentale, ci confecţionaţi deliberat, din propriul lor mediu. Dacă ar reuşi, mult mai mulţi oameni şi-ar da banii pe fotografii şi filme. În acest fel, Evelyn a constituit sursa de inspiraţie a conceptului de star cinematografic şi modelul tuturor sex-simbolurilor de la Theda Bara până la Marilyn Monroe. Cel de-al doilea segment social care a sesizat importanţa lui Evelyn era alcătuit din diferiţi lideri sindicali, anarhişti şi socialişti, care au prevăzut, în mod corect, că, în timp, ea ar putea deveni o ameninţare pentru interesele muncitoreşti, mai serioasă decât patronii minelor şi proprietarii oţelăriilor. În Seattle, de pildă, Emma Goldman a vorbit la o întrunire a Ligii Internaţionale a Muncitorilor Industriali din localitate, şi a menţionat-o pe Evelyn Nesbit ca pe o fiică a clasei muncitoare a cărei viaţă demonstrează felul în care toate fiicele şi surorile celor săraci sunt exploatate pentru plăcerile bogaţilor. Bărbaţii din public au chicotit, au strigat remarci obscene şi au izbucnit în hohote de râs. Audienţa era formată din muncitori militanţi şi unionişti cu o conştiinţă radicală a situaţiei lor. Goldman i-a trimis o scrisoare lui Evelyn: Mi se pune adeseori întrebarea cum e posibil ca masele mari să îngăduie să fie exploatate de cei puţini. Răspunsul este: pentru că se lasă convinse să se identifice cu cei puţini. Muncitorul, cu poza ta din ziar în buzunar, se duce acasă la nevasta lui muncită ca un cal de corvoadă, cu picioare varicoase, şi nu visează la dreptate, ci să ajungă şi el om bogat.

Evelyn nu ştia ce să răspundă la asemenea observaţii, şi continua să depună mărturie, aşa cum se angajase în contract. Îşi făcea apariţia împreună cu familia Thaw şi

prin priviri şi mici gesturi de devotament îşi crea imaginea de soţie fidelă. Îl descria pe Harry drept victima unui impuls de nestăpânit de a-şi apăra onoarea lui şi a tinerei sale soţii. Îşi juca rolul la perfecţiune. Şi tot timpul auzea zgâriatul pe hârtie al peniţelor desenatorilor. Reprezentanţii legii, cu ochelari şi gulere de celuloid, îşi mângâiau mustăţile. Toţi cei din tribunal erau îmbrăcaţi în negru. Se minuna de această instituţie uriaşă de oameni ai legii ale căror vieţi constau în participarea la convenţionalisme de tipul celui de faţă. Judecători şi avocaţi şi aprozi şi poliţişti şi gardieni şi membri ai juriului: toţi ştiuseră că va fi un proces pe gustul lor. Asculta zgâriatul peniţelor. Pe coridoare aşteptau psihiatrii pregătiţi să confirme că Harry era alienat mintal. El se împotrivea categoric acestei linii de apărare. Nu putea accepta aşa ceva. Însă augusta sa mamă se agăţa de cauza alienării. Se temea că, în caz contrar, va ajunge la scaunul electric. Evelyn îl urmărea la masa apărării. Se întreba ce anume ar putea domoli inima aceea turbată. Harry îşi adapta expresiile faciale după coloratura mărturiilor. Când se spunea ceva amuzant, zâmbea. Când se declara ceva trist, îşi pleca ochii. De câte ori se menţiona numele lui Stanford White, se încrunta. Atitudinile de pocăinţă alternau cu cele de încredere, cu capul sus, şi chiar cu cele de justiţiarism ardent. Această activitate îi solicita întreaga putere de concentrare. Când era adus şi scos din sala de judecată, afişa calm şi curtoazie, părea întruchiparea raţionalităţii.

Într-una din zile, lui Evelyn i s-a năzărit ideea că s-ar putea ca Harry să o iubească într-adevăr. A fost uimită. A încercat să chibzuiască asupra adevărului real al relaţiei lor. Al relaţiei dintre ei trei. Pentru prima oară resimţea acut moartea lui Stanford White, absenţa lui Stanny. El ar fi putut să-i arate care era adevărul. Şi i-ar fi răspuns cu o glumă. În maniera lui. Era un libidinos bătrân şi-i plăcea să

râdă şi să se amuze. Ea, Evelyn, era în stare să-l scoată din minţi, aşa cum îl putea scoate din minţi şi pe Harry. Dar alături de Stanny White se simţea mai bine. El se ducea să construiască ceva şi o lăsa pe ea să facă ce voia, în timp ce Harry nu o lăsa niciun moment singură, pentru că el nu avea nimic de făcut. Harry era doar bogat, şi atâta tot. Evelyn simţea o nevoie teribilă să discute aceste lucruri, dar singurul om cu care fusese vreodată în stare să stea de vorbă era bărbatul a cărui moarte cădea direct în responsabilitatea ei. Pe blocul ei de corespondenţă din hârtie velină albastră, cu antetul Dna Harry K. Thaw imprimat cu litere în relief, Evelyn i-a scris Emmei Goldman. Ce-am făcut eu? a întrebat-o pe Goldman în scrisoare. Răspunsul i-a venit din California, unde Goldman organizase o campanie de strângere de fonduri pentru apărarea fraţilor militanţi McNamara, acuzaţi că ar fi făcut să sară în aer sediul ziarului *Times* din Los Angeles. Nu-ţi supraevalua rolul în relaţia dintre cei doi bărbaţi, suna răspunsul.

Între timp, procesul lui Harry aştepta verdictul juraţilor. Aceştia nu au putut ajunge la un consens. A avut loc un nou proces. Evelyn a depus din nou mărturie, exact cu aceleaşi cuvinte şi cu aceleaşi gesturi. Până la urmă, Harry K. Thaw a fost internat, pentru o perioadă nedefinită, la Spitalul Matteawan pentru Criminalii Alienaţi. Aproape imediat avocaţii lui Harry i-au negociat divorţul. Evelyn era pregătită. Preţul solicitat de ea era un milion de dolari. Dar detectivii particulari au prezentat înregistrările infidelităţilor ei cu Fratele mai mic al Mamei şi cu alţi amanţi inventaţi de ei, aşa încât divorţul s-a încheiat cu suma de douăzeci şi cinci de mii de dolari plătită lui Evelyn. Evelyn şedea pe patul din apartamentul ei de la hotel, pe care acum trebuia să-l părăsească, şi îşi contempla papucii de casă pe care-i ţinea în mână. În această împrejurare specială, mângâierile Fratelui mai mic

al Mamei o lăsau rece. Îşi amintea ce-i spusese Goldman cu prilejul ultimei sale vizite la New York: Oricâţi bani ai obţinut de la Thaw, a fost exact cât a vrut el să-ţi dea. E o lege a averii ca aceşti oameni să profite de pe urma banilor care li se iau. Aşa merg lucrurile. Fiecare dolar care ţi s-a plătit ţie i-a adus lui un profit. Şi până la urmă tu ai să rămâi cu o anumită sumă de bani pe care ai s-o toci şi ai s-o iroseşti până ai să ajungi din nou săracă, la fel ca la început. Evelyn ştia că e adevărat. Chiar banii pe care-i avea, chiar grosul averii ei îi inspira sentimente ciudate şi amestecate. Se gândea că o să apară un bărbat care o să se prefacă a fi îndrăgostit de ea, o să-i toace banii şi o să-i zdrobească inima. Pentru această imagine dureroasă trebuia să-i mulţumească lui Goldman, care-i trasase două viziuni de viitor: una de lăcomie şi barbarie, de foamete, nedreptate şi moarte, aşa cum stăteau lucrurile în actuala organizare naţională a capitalului privat, iar cealaltă, de utopică seninătate, în acele combinaţii neguvernate ale unei egalităţi în care fiecare îşi împarte raţional munca şi averea cu ceilalţi. Evelyn a făcut donaţii la revista anarhistă *Pământul-mamă* condusă de Goldman, ajutând-o astfel să continue să apară. Răspundea apelurilor radicalilor care-i veneau din toate colţurile ţării, acum când se răspândise zvonul subteran că fusese „politizată”. Dădea bani pentru a sprijini apărarea juridică a liderilor sindicali zvârliţi în închisori. Dădea bani părinţilor copiilor mutilaţi în fabrici şi uzine. Încetul cu încetul, îşi fărâmiţa averea cu greu dobândită. Şi nimeni nu ştia acest lucru, pentru că insista asupra păstrării anonimatului. Nu avea nicio bucurie. Se uita în oglindă şi vedea inconfundabilele trăsături ale femeii mature care luau locul înfăţişării feciorelnice. Gâtul ei lung şi frumos i se părea o tulpină dezagreabilă pe care se cocoţase capul ridicol, cu ochi trişti, al unei târfe trecute de prima tinereţe. Regreta confortul psihic pe care i-l oferise un om ca Stanford

White. Şi în tot acest timp, Fratele mai mic al Mamei veghea asupra ei solemn, cu un devotament de câine. El nu cunoştea noţiunea de consolare şi de confort. Nu se pricepea s-o tachineze în glumă ori să i se adreseze ca unui copil. Nu o putea sfătui cum să evalueze un diamant, nu o putea invita la restaurante unde un *maître d'hôtel* să-i facă temenele. Tot ce putea face era să-i dedice viaţa lui şi să muncească pentru a-i satisface şi cel mai mic capriciu. Ea îl iubea, dar tânjea după cineva care s-o trateze rău şi pe care să-l trateze şi ea rău. Tânjea după o provocare aruncată spiritului ei, tânjea să-şi simtă ambiţiile din nou stârnite.

12

Şi ce s-a întâmplat cu Tateh şi cu fetiţa lui? După acel miting de pomină, bătrânul artist a mai rămas o noapte şi o zi în apartamentul lui sordid, fără să pună ceva în gură, fără să scoată un cuvânt, fumându-şi la nesfârşit ţigările Sobrany şi meditând asupra nenorocului vieţii lui. Din când în când se uita la copilă şi, dându-şi seama că victimizarea continuă la care o supunea avea să-i distrugă incredibila frumuseţe, o strângea în braţe şi ochii i se umpleau de lacrimi. Micuţa pregătea mesele lor simple cu gesturi atât de asemănătoare cu cele ale soţiei lui, încât, până la urmă, omul nu mai putea îndura situaţia. A aruncat cele câteva haine ale lor într-o valiză mucegăită, a cărei curea putrezise de mult, aşa încât a legat-o cu o frânghie de rufe, a luat fetiţa de mână şi a părăsit pentru totdeauna micul apartament de două camere din Hester Street. S-au dus până la colţ şi s-au urcat în tramvaiul numărul 12, spre Union Square. La Union Square s-au transferat în tramvaiul numărul 8 şi au pornit-o în sus pe Broadway. Seara era caldă şi toate ferestrele tramvaiului fuseseră deschise. Pe străzi, un furnicar de trăsuri şi de maşini, iar claxoanele ţipau nervoase unele la altele. Ciorchini de troleibuze alunecau pe lângă ei, cu clopotele lor dăngănind, şi scântei electrice pârâiau din firele pe care glisau troleele, intensificând fulgerele de căldură care brăzdau cerul, deasupra oraşului noptatic, zăpuşitor. Tateh habar n-avea încotro merg. Fetiţa îl ţinea strâns de mână. Ochii ei negri priveau solemn la viermuiala de pe Broadway, la bărbaţii cu canotiere, jachete albastre şi pantaloni albi, la femeile în rochii albe de vară. Becurile electrice de pe faţadele teatrelor de varietăţi clipeau, se aprindeau şi se stingeau după un anumit tipar. În jurul pupilelor ei juca un cerc de lumină. Trei ore mai târziu se

găseau într-un tramvai care se îndrepta spre nord, pe Webster Avenue, în Bronx. Răsărise luna, arşiţa se mai domolise şi tramvaiul aluneca pe întinderea largă a bulevardului, oprindu-se la intervale rare. Treceau pe lângă terenuri virane acoperite cu iarbă, care alternau cu şiruri de case lipite una de alta, aflate încă în construcţie. În cele din urmă, luminile au dispărut şi fetiţa a văzut că mergeau de-a lungul gardului unui cimitir care se întindea pe o coastă de deal. Pietrele şi bolţile cavourilor profilate pe cerul noptatic rece îi aminteau de soarta mamei ei. Pentru prima oară l-a întrebat pe Tateh încotro mergeau. El a împins în sus fereastra ca să se apere de vântul rece care şfichiuia acum prin tramvaiul gol. Vagonul se hurduca şi se legăna. Ei doi erau singurii pasageri. Şşş, i-a răspuns Tateh. Închide ochii. În buzunarele şi în pantofii lui erau distribuite economiile din întreaga sa viaţă, adică vreo treizeci de dolari. Hotărâse să părăsească definitiv New Yorkul, oraşul care-i ruinase existenţa. În acele zile din istoria noastră exista o reţea bine organizată de tramvaie interurbane. Puteai străbate mari distanţe aşezat pe scaune tari de lemn, coborând la staţia terminus a fiecărei linii şi urcându-te apoi în următorul tramvai. Tateh habar n-avea despre rutele tramvaielor. Nu ştia decât că trebuie să meargă întruna, tot mai departe, până unde avea să-l ducă fiecare tramvai.

În zorii primei zile din călătoria lor, au traversat linia de demarcaţie, trecând în oraşul Mount Vernon din statul New York, unde au aflat că următorul tramvai nu pleacă decât peste câteva ore. Cei doi au găsit un părculeţ şi au dormit în chioşcul fanfarei. Când a răsărit soarele, s-au spălat şi s-au împrospătat într-o toaletă publică. După care s-au urcat într-un tramvai strălucitor, roşu cu galben, şi conductorul i-a salutat vesel. Tateh a plătit o monedă de cinci cenţi pentru el şi doi cenţi pentru copil. În spate, pe podeaua de lemn a vagonului, erau stivuite nişte lăzi cu

sticle de lapte, umede şi scânteietoare. Tateh l-a întrebat pe conductor dacă putea cumpăra una. Conductorul s-a uitat la el, pe urmă la fetiţă, şi i-a spus să-şi ia o sticlă dar a refuzat orice plată. A tras de un cordon, clopotul a sunat şi tramvaiul s-a pus în mişcare. Conductorul cânta. Era un om robust, cu o burtă mare şi o voce de tenor. La brâu avea prinsă o mică maşină de schimbat monede. Ceva mai târziu au intrat în New Rochelle, statul New York, şi tramvaiul a pornit să urce lent pe strada mare. Traficul se aglomerase, soarele se înălţase pe cer, şi orăşelul intrase în mare zor. Conductorul i-a explicat lui Tateh că, dacă vrea să iasă din oraş, trebuie să treacă pe linia Post Road Share, colţ cu North Avenue. Fiecare transfer îl costa câte un penny. Tateh şi fetiţa au coborât la colţul cu North Avenue. Şi au aşteptat tramvaiul de legătură. Un băiat, de mână cu mama lui, a trecut pe lângă ei. Fetiţa s-a uitat la băieţaş. Avea un păr blond foarte deschis. Purta o bluză de marinar, pantaloni bleumarin, ciorapi albi şi pantofi albi strălucitori. Mergea de mână cu mama lui şi, când a trecut pe lângă fetiţa care stătea alături de bătrânul ei tată, ochii băiatului au privit drept în ochii ei. În clipa aceea s-a ivit tramvaiul pentru Post Road şi Tateh, ţinând-o ferm pe fetiţă de încheietura mâinii, s-a urcat în el. Când tramvaiul s-a pus în mişcare, fetiţa s-a uitat după băieţaşul care rămânea în urmă. Stătea pe platforma din spatele tramvaiului şi s-a uitat la băiat până când nu a putut să-l mai vadă. Ochii lui erau albaştri şi galbeni şi verde-închis, ca un glob de la şcoală. Tramvaiul a urcat pe Post Road, pe lângă ţărmul lui Long Island Sound, către graniţa cu Connecticut, în Greenwich, Connecticut, s-au transferat iar în alt tramvai, care i-a purtat prin oraşele Stamford, Norwalk, şi apoi în Bridgeport, oraşul în care era îngropat Tom Degeţel. De-acum ştiau când se apropie capul liniei. Conductorul străbătea vagonul, ridica scaunele goale şi, în acelaşi timp, smucea mânerele de metal ataşate de

spetezele scaunelor. La Bridgeport s-au transferat în alt tramvai. Rutele lor se orientau spre interiorul ţării. Au înnoptat în New Haven, Connecticut. Au dormit într-o casă cu camere de închiriat şi au luat micul dejun în sufrageria proprietăresei. Înainte de a coborî, Tateh şi-a periat zdravăn pantalonii, şi haina şi şapca moale. Şi-a legat un papion în jurul gulerului. S-a asigurat, totodată, ca fetiţa să poarte un şorţ curat. Era o casă cu camere şi pensiune pentru studenţi, şi unii dintre ei se găseau la masă. Purtau ochelari cu rame aurite şi pulovere cu gulere pe gât. După micul dejun, bătrânul artist şi fiica sa s-au îndreptat iar spre şinele de tramvai şi şi-au reluat călătoria. Un tramvai al Companiei Springfield Traction i-a dus la New Britain şi apoi în oraşul Hartford. Tramvaiul şerpuia încet pe străduţele înguste din Hartford; casele acoperite cu şindrilă păreau atât de aproape, încât aveai senzaţia că dacă întinzi mâna le poţi atinge. Curând au ajuns la periferiile oraşului şi au început să se îndrepte spre nord, către Springfield, Massachusetts. Vagoanele mari de lemn se hurducau dintr-o parte în alta. Vântul le sufla în faţă. Treceau pe lângă marginea câmpurilor deschise de pe care păsările îşi luau zborul sau se lăsau în jos, speriate de uruitul tramvaiului. Fetiţa se uita la cirezile de vaci care păşteau pe pajişte. Vedea mânji cafenii zbenguindu-se în soare. Un strat subţire de praf de var s-a aşternut pe faţa ei, ca o mască, albindu-i obrajii şi făcând ca ochii umezi să pară şi mai mari, gura şi mai roşie, iar Tateh a fost şocat o clipă, având viziunea chipului ei la maturitate. Vagonul se hurduca pe şine, pe lângă marginea drumului şi, ori de câte ori se apropia de o intersecţie, suna din claxon. La un moment dat s-a oprit şi a luat o încărcătură de produse. Călătorii umpleau culoarele. La fiecare oprire, fetiţa aştepta cu nerăbdare ca tramvaiul să-şi reia viteza. Tateh şi-a dat seama că e fericită. Îi plăcea călătoria. Sprijinind cu un braţ valiza din poală, Tateh a înconjurat cu celălalt

braţ umerii copilului. S-a mirat singur când s-a pomenit că zâmbeşte. Vântul îi răcorea faţa şi-i umplea gura. Vagonul ameninţa să sară de pe şine. Se hâţâna dintr-o parte în alta şi toată lumea râdea. Râdea şi Tateh. Vedea acum, trecându-i prin faţa ochilor, satul tinereţii lui, la câteva verste dincolo de câmpie. O turlă de biserică se sumeţea de pe un deal. În copilărie, lui Tateh îi plăcuseră căruţele, îi plăcuseră drumurile făcute cu carul vara, la lumina lunii; se amuzase de copiii care cădeau unul peste celălalt când carul sălta peste hârtoape. S-a uitat în jur, la pasagerii din tramvai, şi, pentru prima oară de când sosise în America, şi-a spus că s-ar putea trăi şi acolo. La Springfield au cumpărat pâine şi brânză şi s-au urcat într-un tramvai modern, verde-închis, care aparţinea companiei Worcester Electric Street Railway. Atunci şi-a dat seama Tateh că nu va putea ajunge mai departe de Boston. A calculat toate costurile tarifelor. Se ridicau la doi dolari şi patruzeci de cenţi pentru el şi puţin peste un dolar pentru copil. Tramvaiul zdrăngănea pe drumurile nepietruite, iar soarele, aflat acum îndărăt, se pregătea să apună în Berkshires. Brazii aruncau umbre lungi. Au trecut pe lângă un vâslaş, singur într-o bărcuţă, pe un râu lat şi liniştit. Au văzut şi o roată de moară care se învârtea încet, peste un pârâu. Umbrele se adânceau. Fetiţa a adormit. Tateh şi-a încleştat valiza din poală şi şi-a fixat privirea pe şinele care i se aşterneau înainte, strălucind în raza de lumină a lămpii puternice din faţa tramvaiului.

13

Linii ferate! Linii ferate! Vizionarii care scriau pentru revistele de popularitate creau impresia că viitorul zace la capătul şinelor paralele. Existau căi ferate pentru trenurile de distanţă lungă şi linii ferate interurbane electrice şi şine de tramvaie şi trenuri suspendate, toate lăsându-şi pe pământ dârele metalice care se intersectau şi se încrucişau asemenea ţesăturii unei civilizaţii superactive. Iar la Boston şi New York existau căi ferate chiar şi sub străzi, un sistem nou de tranzit rapid subteran, care transporta zilnic mii de oameni. Ba chiar, la New York, succesul metroului din Manhattan a creat cerinţe pentru construirea unei noi linii spre Brooklyn. Drept care avea loc un miracol ingineresc, construirea unui tunel pe sub East River, de la Brooklyn la Parcul Battery. Muncitori terasieri, lucrând sub un scut hidraulic, excavau albia râului, centimetru cu centimetru, şi instalau, pe măsură ce înaintau, relee şi tuburi de oţel. Spaţiul în care se săpa era umplut cu aer pompat de la suprafaţă. Munca era foarte periculoasă. Lucrătorii care o efectuau erau consideraţi eroi. Munca dedesubtul râului îi supunea câteodată unor destine cumplite. Exploziile constituiau unul dintre dezastrele tipice; ori de câte ori aerul comprimat găsea câte o fisură în tavanul tunelului, izbucnea cu o violenţă tumultuoasă. Într-o zi a avut loc o explozie atât de devastatoare, încât patru oameni au fost pur şi simplu absorbiţi afară din tunel prin şapte metri de nămol de râu şi azvârliţi chiar prin apa râului la peste zece metri înălţime în aer, pe creasta unui gheizer. Numai unul dintre cei patru muncitori a supravieţuit. Monstruosul accident a ocupat prima pagină a tuturor ziarelor, şi când Harry Houdini a citit la cafeaua de dimineaţă relatarea întâmplării, s-a îmbrăcat în grabă şi s-a dus valvârtej la

spitalul Bellevue, unde fusese internat supravieţuitorul. Sunt Harry Houdini, i-a spus femeii de la recepţie, şi trebuie să-l văd pe muncitorul accidentat. Două infirmiere se sfătuiau în spatele biroului şi, în timp ce se căzneau să ia o decizie, Houdini a tras cu ochiul la fişe şi a tulit-o în sus pe scări. Nu aveţi voie să intraţi aici, i-a spus o soră cu atitudine neînduplecată în timp ce Houdini se strecura într-un salon cu oameni foarte bolnavi şi muribunzi. Fuioare de soare vesel, matinal, cădeau pieziş, ca nişte contraforturi, prin ferestrele înalte şi murdare ale salonului. Familia eroicului muncitor se îngrămădea în jurul patului: o soţie, o mamă bătrână cu o basma pe cap, şi doi fii voinici. Un medic se ocupa de pacient. Omul din pat era înfăşurat în bandaje din creştet până-n tălpi. Braţele, în ghips, ca şi unul dintre picioare, erau sprijinite într-un aparat de tracţiune; la fiecare câteva minute, din capul bandajat scăpa câte un geamăt slab, sau poate numai de convenienţă. Houdini şi-a dres glasul. Eu sunt Harry Houdini, a spus el familiei, şi îmi câştig existenţa eliberându-mă din orice fel de încarcerare, asta este profesiunea mea, sunt un escapolog. Dar trebuie să recunosc că niciodată nu am scăpat dintr-o situaţie ca aceasta. A arătat spre pat. Membrii familiei s-au uitat la el cu feţele lor slave, inexpresive. Bunica, fără să-şi ia ochii de la Houdini, a mormăit ceva într-o limbă străină – era o întrebare pentru că unul dintre fii i-a răspuns în aceeaşi limbă şi a rostit numele lui Houdini. Cu toţii au continuat să se uite la el. Am venit aici ca să-mi aduc omagiile, a continuat Houdini. Toţi aveau feţe turtite, frunţi late, ochi foarte distanţaţi. Nu i-au răspuns la zâmbet. Cum ai pătruns până aici? l-a întrebat doctorul. Nu-l reţin mai mult de un minut, a stăruit Houdini, vreau numai să-l întreb ceva. Cred c-ar fi mai bine să pleci, l-a sfătuit medicul. Houdini s-a întors din nou spre familie. Vreau doar să ştiu ce a simţit. Vreau să ştiu cum a reuşit să iasă

la suprafaţă. E singurul care a reuşit. Trebuie să fi făcut el ceva. Aş vrea să ştiu ce anume. Lucrul acesta înseamnă enorm pentru mine. Şi-a scos portofelul şi a desprins din el câteva bancnote. Cred că vă prinde bine aşa ceva. Haide, luaţi-le, vreau să vă ajut. Familia continua să se holbeze la el. Un sunet a răzbit de la momâia din pat. Unul dintre fii s-a aplecat şi şi-a lipit urechea de buzele lui. A ascultat o clipă şi a aprobat din cap. Apoi s-a îndreptat spre fratele lui şi i-a şoptit ceva. Erau două matahale, fiecare înalt de doi metri şi cu piepturi bombate, ca nişte butoaie. Fără brutalitate, i-a povăţuit medicul. Houdini s-a pomenit ridicat de subsuori şi condus pe coridorul salonului pe sus, fără ca tălpile să-i atingă podeaua. A luat hotărârea să nu opună rezistenţă. Cunoştea diverse trucuri de autoapărare, avea el modalităţi de a scăpa de cele două namile, dar, la urma urmei, se găsea într-un spital.

Houdini a hoinărit pe străzi. Îi ardeau urechile din pricina umilinţei suferite. Purta o pălărie cu borul pleoştit, o haină de in, la două rânduri, mulată pe corp, şi îşi ţinea mâinile în buzunare. Avea pantaloni gălbui şi pantofi maro cu alb, cu vârfuri ascuţite. Era o după-amiază răcoroasă de toamnă, şi majoritatea oamenilor îmbrăcaseră pardesie. Houdini se mişca iute pe străzile aglomerate ale New Yorkului. Era incredibil de sprinten. Arta lui folosea lumea reală drept scenă. Dar el nu izbutea să creeze un impact. În pofida realizărilor sale, rămânea un scamator, un iluzionist, un simplu magician. Care era sensul vieţii lui dacă spectatorii plecau de la teatru şi uitau pe dată de el? Titlurile ziarelor de pe tarabe anunţau că Peary cucerise Polul Nord. Activitatea reală, autentică, era cea care pătrunde în manualele de istorie.

Houdini a hotărât să se concentreze pe performanţele în aer liber. A întreprins un tur în care s-a eliberat dintr-o ladă de ambalaj bătută în cuie şi legată cu frânghii, care a fost scufundată în râul îngheţat Detroit. Se mai scufundase

în râuri în Boston şi în Philadelphia. Râuri în care pluteau sloiuri de gheaţă. Se antrenase pentru evadările din râuri îngheţate acasă la el, în cada umplută cu blocuri de gheaţă puse acolo de omul care vindea gheaţă. Dar nimic nu s-a schimbat. A hotărât să întreprindă un tur în Europa. Îşi făcuse debutul în Europa când nu putuse face faţă înfloririi teatrelor de revistă în Statele Unite. Într-un fel ciudat, continua să simtă că europenii îl înţelegeau mai bine decât compatrioţii săi. Cu câteva zile înainte de plecare, a fost de acord să dea un spectacol filantropic în favoarea bătrânilor magicieni şi a artiştilor pensionaţi. Voia să-i surprindă cu un nou gen de evadare. A angajat o echipă de sanitari de la spitalul Bellevue care să vină pe scenă şi să-l înfăşoare în bandaje din creştet până-n tălpi. Zis şi făcut. Pe urmă l-au înfăşat într-o sumedenie de cearşafuri şi l-au legat de un pat de spital. Au turnat apă peste el, pentru ca cearşafurile să atârne cât mai greu. Houdini s-a eliberat. Bătrânii pensionari au înnebunit de uimire. Dar Houdini era nemulţumit.

Houdini urma să plece în Europa cu vaporul *Imperator*, o imensă navă germană cu o figură sculptată la provă. Un lucru ciudat pentru un transatlantic modern. Figura de la provă reprezenta un vultur încoronat, cu ghearele înfipte în globul pământesc. Bătrâna mamă a lui Houdini, doamna Weiss, a venit la chei să-l conducă. Era o femeie micuţă, îngrijită, îmbrăcată în negru. Houdini a sărutat-o, a strâns-o la piept, i-a sărutat mâinile şi s-a îndreptat spre pasarelă. Dar s-a întors de la pasarelă, i-a luat faţa în mâini şi i-a sărutat ochii. Ea dădea din cap şi îl mângâia. După aceea, Houdini a urcat pasarela în fugă şi, ajuns sus, i-a făcut semn cu mâna. Nu era sigur că îl vede. Când marele transatlantic a început să se îndepărteze de chei, s-a lipit de parapet şi-i tot făcea semne. Pe urmă a început să-şi fluture şapca, sperând să-i atragă atenţia. Era clar că bătrâna nu-l putea vedea. Houdini a strigat, în mod ridicol,

pentru că motoarele vaporului începuseră să smântânească apa. Putea să desluşească încă micuţa siluetă neagră, şi când remorcherele au îndreptat vaporul în josul râului a alergat pe puntea de la pupă. Bătrâna continua să stea pe chei, o micuţă doamnă firavă urmărind vaporul care, treptat, dispărea din sfera ei vizuală. O bucura devoţiunea fiului ei. Odată venise la ea şi-i ceruse să-şi ţină şorţul cu mâinile. După care a lăsat să-i cadă în şorţ cincizeci de dolari de aur, strălucitori. Era un fiu bun. Bătrâna s-a întors cu un taxi la casa lor din Strada 113, ca să-l aştepte.

Houdini şi-a inaugurat turul european la Hansa Theater din Hamburg. Publicul era entuziasmat. Ziarele îi acordau spaţii generoase. Dar el, personal, nu cunoscuse niciodată o insatisfacţie atât de intensă. Se întreba de ce îşi dedicase viaţa unui gen de divertisment atât de nesăbuit. Publicul îl ovaţiona. După fiecare spectacol, la ieşirea din teatru îl aştepta întotdeauna o mică gloată de admiratori. Pe care el îi cam repezea. Pe urmă, într-o zi, a asistat la o demonstraţie publică a unei maşini zburătoare construită în Franţa, un Voisin, un biplan frumos, cu două perechi de aripi, o cârmă de direcţie încastrată şi trei roţi de bicicletă delicat montate pe lonjeroane. Aviatorul a zburat deasupra unei piste de curse şi a aterizat pe un câmp, iar a doua zi performanţa a fost larg comentată de ziare. Houdini s-a mişcat repede, cu hotărâre. În mai puţin de o săptămână a devenit proprietarul unui nou biplan Voisin. L-a costat cinci mii de dolari. Aparatul i-a sosit împreună cu un mecanic francez care urma să-l instruiască în arta zborului. A obţinut permisiunea de a folosi un teren pentru parade militare, în afara oraşului Hamburg. În toate ţările în care dăduse spectacole stabilise relaţii foarte bune cu armata. Soldaţii de pretutindeni erau fanii lui. În fiecare dimineaţă, în zori, se ducea cu maşina la terenul de paradă şi se aşeza în faţa dispozitivelor de control ale aparatului

Voisin, în timp ce mecanicul francez îi arăta cum funcţionează şi ce rol au pârghiile şi pedalele de sub comanda pilotului. Avionul era direcţionat prin mijlocirea unui volan mare, montat în poziţie verticală, şi ataşat printr-un ax de cârma de direcţie din faţă. Pilotul şedea îndărătul cârmei, pe un scaun, între cele două aripi. În spatele lui era motorul, în spatele motorului era plasată elicea propulsivă. Aparatul Voisin era confecţionat din lemn. Aripile erau acoperite cu o pânză foarte bine întinsă şi apretată cu lac. Lonjeroanele care legau între ele aripile duble erau acoperite cu acelaşi material. Biplanul Voisin arăta ca un zmeu în formă de cutie. Houdini a pus să i se picteze numele, cu litere de tipar, pe aripi şi pe spatele carcasei. Aştepta cu ardoare primul zbor. Răbdătorul mecanic îi explica diferitele manevre menite să ridice aparatul la înălţime, să-l menţină în zbor sau să aterizeze. Seară de seară, Houdini îşi prezenta spectacolele, şi dimineaţa, în zori, se ducea la lecţii. În cele din urmă, într-o dimineaţă când cerul rubiniu al răsăritului strălucea fără niciun nor, şi mecanicul a considerat condiţiile de vânt a fi favorabile, au scos aparatul din hangar şi l-au orientat în direcţia vântului. Houdini s-a căţărat pe scaunul pilotului şi şi-a fixat cascheta bine pe cap. A înşfăcat volanul. Şi-a mijit ochii de concentrare, şi-a încleştat fălcile, a întors capul şi i-a făcut semn mecanicului, care a învârtit propulsorul de lemn. Motorul a pornit. Era un Enfield de 80 de cai putere, probabil mai bun decât cel folosit de înşişi fraţii Wright. Abia îndrăznind să respire, Houdini ba frâna motorul, ba îl lăsa să meargă încet, apoi iar îl frâna. În cele din urmă, şi-a înălţat degetul mare. Mecanicul s-a vârât sub aripi şi a tras afară suporturile roţilor. Aparatul s-a mişcat uşor înainte. Houdini a început să respire din ce în ce mai agitat, pe măsură ce maşinăria prindea viteză. În scurt timp aparatul sălta pe teren şi Houdini simţea aripile sensibile desfăşurând o inteligenţă a lor proprie, de parcă

li se alăturase o prezenţă invizibilă. Aparatul s-a desprins de pământ. Avea impresia că visează. Dar trebuia să-şi controleze emoţiile, să-şi impună să menţină nivelul aripilor, să menţină permanent frâna în contact cu viteza zborului. Zbura! Picioarele lui apăsau pedalele, mâinile încleştau volanul de control, cârma din faţa lui se înclina uşor şi aparatul se înălţa spre ceruri. Şi-a luat inima în dinţi şi a privit în jos: pământul era la vreo cincisprezece metri sub el. Nu mai auzea în spate huruitul motorului. Vântul îi plesnea faţa şi s-a pomenit strigând de emoţie. Firele de manevră cântau, aripile de deasupra şi de dedesubt se mişcau, se lăsau în jos, se jucau în văzduh cu incredibila lor inteligenţă. Roţile de bicicletă se învârteau în vânt, uşor, lenevos. Zbura deasupra unui pâlc de copaci. Devenind mai încrezător, a executat o manevră dificilă, un viraj. Aparatul Voisin a descris un cerc larg pe deasupra terenului de paradă. L-a zărit pe mecanic, stând în picioare departe, lângă hangar, şi ridicând braţele în chip de salut. Stăpân pe sine, Houdini a adus aripile la acelaşi nivel şi a început coborârea. În clipa în care roţile au atins pământul, duritatea impactului aproape că l-a ofensat. Şi când aparatul, după ce a rulat un timp, s-a oprit, nu dorea altceva decât să se simtă din nou în aer.

La zborurile următoare Houdini a rămas în aer câte zece, douăsprezece minute. Ceea ce constituia practic o provocare la adresa capacităţii de combustibil a avionului. Uneori părea să plutească suspendat de norii de deasupra capului. Izbutea să vadă sate întregi cuibărite prin landurile germane, ba chiar să-şi urmărească umbra de-a lungul şoselelor incredibil de drepte, mărginite de garduri vii. Odată a zburat destul de sus pentru a putea desluşi în depărtare profilul medieval al oraşului Hamburg şi străfulgerări ale fluviului Elba. Houdini era grozav de mândru de avionul lui. Voia să înscrie zborul în istorie. Tinerii ofiţeri din cazarma locală veneau la terenul de

paradă ca să urmărească zborurile lui Houdini. Se împrieteniseră şi unora dintre ei le spunea pe nume. Şi, la un moment dat, comandantul, a cărui aprobare fusese cerută pentru folosirea terenului de paradă, l-a întrebat pe Houdini dacă ar accepta să le ţină tinerilor ofiţeri câteva cursuri teoretice în legătură cu tainele zborului. Magicianul a acceptat cu plăcere. Şi-a aranjat programul în conformitate şi a început o serie de lecţii neoficiale. Îi plăceau tinerii ofiţeri. Erau foarte inteligenţi şi foarte respectuoşi. Râdeau la glumele lui. El vorbea o germană stricată, pigmentată cu idiş, dar ceilalţi se făceau că nu observă.

Într-o dimineaţă, după un zbor, Houdini rula spre hangar, când a văzut parcată în apropiere o maşină militară Mercedes, în care se găseau înalţi ofiţeri din Armata Imperială Germană. Înainte de a coborî din avion, prietenul lui, comandantul, s-a ridicat în picioare de pe strapontină, l-a salutat şi l-a întrebat pe un ton foarte ceremonios dacă e de acord să facă un zbor demonstrativ cu aparatul său Voisin. Houdini s-a uitat la ceilalţi doi ofiţeri mai în vârstă încărcaţi de medalii, aflaţi pe bancheta din spate. Aceştia l-au salutat din cap. Lângă şofer, stătea în poziţia de gardă un militar cu un coif cu ţepuşă şi cu o carabină în poală. În clipa aceea s-a apropiat încet în spatele maşinii militare un landou Daimler alb, cu capotă deasupra locurilor pentru pasageri. Toate ornamentele de alamă erau lustruite de-ţi luau ochii, şi până şi spiţele albe de lemn ale roţilor erau curate. Un steguleţ cu stemă, tivit cu franjuri aurii, flutura în faţa aripei din dreapta. Houdini nu putea vedea pasagerii din automobil. Bineînţeles, a spus el. I-a cerut mecanicului să-i reîncarce avionul cu combustibil şi în câteva minute era din nou în zbor, făcând viraje spectaculoase deasupra terenului, încerca să-şi imagineze cum arăta văzut de jos. Era străbătut de fiorul performanţei. S-a rotit deasupra maşinilor la o înălţime de

treizeci de metri, apoi a coborât din nou la şaptesprezece metri, balansându-şi aripile şi fluturându-şi mâna. Zbura pentru cine se afla în automobilul alb.

Când a aterizat, a fost escortat la marele Daimler. Şoferul a deschis portiera şi a rămas în poziţie de drepţi. În maşină se găsea arhiducele Franz Ferdinand, moştenitorul tronului austro-ungar. Arhiducele era îmbrăcat în uniforma de feldmareşal al armatei austriece. Sub braţ ţinea un coif cu panaş. Părul îi era tuns foarte scurt, turtit în creştet, ca o perie. Avea mustăţi mari, date cu ceară, cu vârfurile întoarse în sus, şi se uita la Houdini cu nişte ochi tâmpi pe sub pleoapele grele. Alături de el şedea soţia sa, contesa Sophie, o matroană trupeşă care căsca delicat îndărătul unei mâini înmănuşate. Arhiducele Franz Ferdinand nu ştia cine e Houdini. L-a felicitat pentru că a inventat aeroplanul.

II

14

Când Tata s-a întors la New Rochelle, a urcat treptele care duceau la locuinţa sa, a trecut pe sub uriaşii arţari norvegieni şi şi-a găsit soţia cu un bebeluş negru în braţe. Sus, fata de culoare era dărâmată. Tristeţea îi supsese vlaga din muşchi. Nu mai avea puterea să-şi ţină pruncul. Stătea toată ziua în mansarda ei şi privea la geamul cu ochiuri romboidale, urmărind cum culegeau lumina, cum radiau în lumină, cum apoi o pierdeau. Tata a deschis uşa şi a privit-o. Ea l-a ignorat. Pe urmă a rătăcit prin casă, descoperind pretutindeni semnele excluderii lui. Fiul său avea acum un birouaş, aşa cum se cuvine să aibă un elev. Tata a avut impresia că aude vuietul vântului arctic, dar nu era decât servitoarea, Brigit, care împingea un aspirator pe covorul din salon. Lucrul cel mai straniu dintre toate era oglinda din baie; reflecta faţa scheletică, bărboasă, a unui om-epavă, un om lipsit de un cămin. Oglinjoara la care se bărbierise pe *Roosevelt* nu-i revelase un asemenea chip. S-a dezbrăcat. Era şocat de contururile propriului său corp, de coastele şi de clavicula învelite într-o piele albă, vulnerabilă, de pelvisul osos, de membrul care-i atârna, mai roşu decât orice alt organ. Noaptea, în pat, Mama l-a strâns în braţe şi a încercat să-i încălzească scobitura spatelui, l-a cuibărit în ea aşa cum stătea lipită de spatele lui, învăluindu-i bizara răceală. Amândoi erau conştienţi că de data asta lipsise prea mult. Jos, la parter, Brigit a pus un disc pe patefon, a învârtit manivela şi s-a aşezat să fumeze o ţigară în salon şi să-l asculte pe John McCormack cântând: *I Hear You Calling Me.* Făcea tot ce putea ca să-şi piardă postul. Nu mai era eficientă şi devenise impertinentă. Mama lega începutul acestei schimbări de sosirea fetei negre. Tata o atribuia gradului de prefaceri din planeta morală. Vedea prefacerea la tot pasul, se

iviseră noi timpuri, şi era descumpănit. I se spusese că la întreprinderea lui cusătoresele din atelierul de steaguri intraseră într-un sindicat din New York. Încerca să-şi îmbrace hainele din dulap şi constata că aproape cădeau de pe el, la fel de lăbărţate şi diforme ca şi blănurile în care se înfofolise timp de un an. Venise acasă cu daruri. Fiului său îi adusese doi colţi de morsă şi un dinte de balenă gravat de eschimoşi. Soţiei îi dăruise blana unui urs polar alb. Scotea din cufărul lui tot felul de comori arctice – caiete din jurnalul său cu coperte îndoite la colţuri şi pagini scorojite de umezeala care se uscase; o fotografie semnată a comandantului Peary; un vârf de harpon din os; trei sau patru cutii cu ceai nefolosite – comori incredibile în Arctica, însă aici, în salon, apăreau ca posesiunile stingheritoare ale unui sălbatic. Familia se strânsese în jurul lui şi-l privea cum stă în genunchi, înşirând comorile. Nu avea nimic de povestit. În arcul nordic al lumii erau o întunecime şi un frig care-l pătrunseseră până la ultima fibră şi îi încovoiaseră umerii. Aşteptându-l pe Peary să se întoarcă la *Roosevelt*, auzise, noaptea, urletele vântului şi îmbrăţişase, cu dragoste şi gratitudine, corpul duhnitor, ca un peşte împuţit, al unei eschimose. Îşi vârâse trupul lui într-un peşte împuţit. Asta făcuse. Acum, în New Rochelle, simţea pe el mirosul de untură de peşte, simţea iz de peşte în respiraţia lui, în nări. Se freca până i se înroşea pielea. Se uita în ochii Mamei să citească în ei dacă are dreptate. Dar găsea o femeie curioasă şi atentă la noua lui făptură. Şi-a dat seama că, de când se întorsese, dormiseră în fiecare noapte în acelaşi pat. Într-un anumit fel, ea nu mai era atât de rigid reţinută cum fusese înainte. Acum îi susţinea privirea. Dormea cu părul despletit. Ba chiar, într-o noapte, mâna ei i-a mângâiat pieptul, apoi s-a oprit jos, sub cămaşa de noapte. Drept care el s-a convins că Dumnezeu are în rezervă pedepse atât de întortocheate, încât n-are niciun sens să încerci să le desluşeşti. Cu un

geamăt s-a întors spre ea şi a găsit-o pregătită. Mâinile ei, care i-au tras faţa către a ei, nu i-au simţit lacrimile.

Dar casa cu bovindourile ei, cu colţurile rotunjite, cu cele trei lucarne, se înălţa în curte ca un vapor. Tendele rulate ciocăneau în geamuri. Stătea pe trotuar, în dimineaţa unei strălucitoare zile de noiembrie. Frunzele căzute, acoperite de o pojghiţă de brumă, păreau valuri care clipoceau în jurul casei. Bătea vântul. Se întorsese cu un uşor şchiopătat în mers. S-a gândit să-şi pregătească prelegerea-raport pentru Clubul Exploratorilor din New York. Dar a constatat că prefera să zacă în salon, cu un radiator electric la picioare. Întreaga familie îl trata ca pe un convalescent. Fiul lui îi aducea supă de vită. Băiatul se înălţase. Se subţiase. Devenea competent şi util. Discuta despre cometa Halley într-un fel inteligent. Alături de el, Tata se simţea pueril.

Ziarele scriau despre safariul african al lui Teddy Roosevelt. Marele susţinător al conservării naturii doborâse şaptesprezece lei, unsprezece elefanţi, douăzeci şi unu de rinoceri, opt hipopotami, nouă girafe, patruzeci şi şapte de gazele, douăzeci şi nouă de zebre, şi nenumărate antilope roşcate sau cafenii, gnu, antilope africane, şi porci alergători.

Cât despre afacerea Tatei, pe parcursul absenţei lui se pare că înflorise. Mama era acum în stare să vorbească în cunoştinţă de cauză despre costul pe unitate, inventare, reclame. Îşi asumase responsabilităţi executive. Operase unele schimbări în procedurile de facturare şi încheiase contracte cu patru noi agenţii de vânzări din California şi Oregon. Tot ce făcuse Mama rezistă cu brio la examinările lui. Era uluit. Pe noptiera Mamei se găsea un volum intitulat *Bătălia femeilor* de Molly Elliot Seawell. A găsit şi o broşură pe tema limitării natalităţii, semnată de Emma Goldman, revoluţionara anarhistă. La fabrică, sub o fereastră translucidă, l-a descoperit pe cumnatul lui,

cocoşat deasupra unei mese de proiectare. Fratele mai mic al Mamei începuse să-şi piardă părul blond. Era palid, slab, şi mai tăcut ca oricând. Remarcabil era însă timpul pe care-l petrecea acum la lucru, câte douăsprezece până la cincisprezece ore pe zi. Îşi însuşise departamentul de artificii al întreprinderii şi proiectase zeci de tipuri de rachete, roţi de foc, şi o pocnitoare neobişnuită, ambalată nu într-un tub cilindric ci într-un mic container sferic. Şi cum focosul semăna cu o codiţă, a fost numită „cireaşa-bombă”. Cei doi cumnaţi s-au dus într-o dimineaţă pe terenul de testare al Fratelui mai mic al Mamei, la capătul liniei de tramvai, unde începeau mlaştinile. Purtau paltoane negre groase şi meloane. Tata s-a postat pe o mică ridicătură la marginea ierburilor înalte. La cincizeci de metri mai încolo, pe o fâşie plată de noroi uscat, Fratele mai mic al Mamei stătea aplecat, pregătindu-şi demonstraţia. Aranjase cu Tata ca prima explozie să fie cea a unei pocnitori obişnuite, iar cea de-a doua să fie experimentul cireşii-bombă. La un moment dat, s-a ridicat brusc, a înălţat un braţ şi s-a dat câţiva paşi îndărăt. Tata a auzit pocnetul slab al unei petarde obişnuite, după ce a văzut o şuviţă de fum albă, risipită de vânt. Fratele mai mic a înaintat iar un pas, s-a aplecat, apoi s-a tras îndărăt, de astă dată mai repede. A ridicat în sus ambele braţe. După care a urmat o explozie ca o bombă. Pescăruşii şi-au luat imediat zborul, iar Tata a simţit o zguduire puternică şi o vâjâială în urechi. Era speriat. Fratele mai mic s-a apropiat de el – obrajii îi ardeau, ochii îi străluceau. Tata a remarcat că poate explozia era prea puternică şi ar putea răni pe cineva. Nu vreau să produc ceva care ar putea scoate ochii unui copil, a comentat Tata. Fratele mai mic nu a ripostat, dar s-a întors la locul lui de testare şi a aprins o a doua cireaşă-bombă, de astă dată rămânând la doar un pas sau doi distanţă de focos. Stătea drept, ca sub un duş, cu faţa ridicată spre apă. Şi-a întins înainte

braţele. Bomba a explodat. S-a aplecat din nou şi şi-a întins iar braţele. Bomba a explodat. Păsările se agitau, zburau în cercuri tot mai largi, planau peste Sound, se roteau peste valurile înspumate, fremătau în vânt.

Tânărul era în doliu. Evelyn Nesbit se răcise treptat de el, şi când Fratele mai mic stăruise în dragostea lui, ea devenise de-a dreptul ostilă. Până la urmă, plecase, într-o bună zi, cu un dansator profesionist de ragtime. Lăsase un bilet. Aveau de gând să facă un spectacol împreună. Fratele mai mic a adus acasă, în camera lui din New Rochelle, o ladă de lemn plină cu siluete decupate din hârtie, şi o pereche de pantofi din satin bej, pe care Evelyn îi aruncase. Odată, goală, purtând doar aceşti pantofi de mătase şi ciorapi albi brodaţi, îşi rezemase mâinile pe pulpe şi se uitase la el peste umăr. După ce se întorsese acasă, tânărul zăcuse zile întregi la pat. Uneori se smucea de parcă ar fi vrut să-şi smulgă penisul din rădăcină. Se învârtea prin cameră şi îşi astupa urechile cu palmele şi icnea când îi auzea vocea în urechi. Nu avea inimă să se uite la siluetele de hârtie. Ar fi vrut să-şi umple inima cu praf de puşcă şi să o facă să explodeze. Fără să-şi dea seama, s-a trezit într-o dimineaţă cu mirosul ei în nări. Dintre toate amintirile, aceasta era cea mai dureroasă. A coborât în fugă scările şi a aruncat toate siluetele de hârtie şi pantofii din satin la lada de gunoi. Pe urmă s-a bărbierit şi s-a dus la fabrica de steaguri şi de artificii.

Siluetele de hârtie au fost recuperate de nepotul lui.

15

Băiatul tezauriza toate lucrurile aruncate de alţii. Acumula cunoaşteri într-un mod ciudat şi trăia o viaţă intelectuală absolut secretă. Era interesat de jurnalele arctice ale Tatei, dar nu avea să încerce să le citească până când Tata nu va da semne că nu se mai sinchiseşte de ele. În mentalitatea lui, un lucru devenea important prin faptul că era neglijat de ceilalţi. Se uita la siluetele de hârtie, le examina cu atenţie, şi a ales una dintre ele pe care a atârnat-o pe partea interioară a uşii dulapului său. Era un studiu asupra modelului cel mai frecvent utilizat de artist: o fetiţă cu părul ca o cască, şi cu atitudinea cuiva gata în orice moment să o ia la fugă. Purta nişte ghete scâlciate cu şireturi, şi ciorapii căzuţi ai copiilor săraci. A ascuns restul siluetelor în pod. Era receptiv nu numai în faţa materialelor aruncate, ci şi faţă de unele evenimente şi coincidenţe neaşteptate. La şcoală nu învăţa nimic, dar se descurca bine pentru că nimeni nu cerea nimic de la el.

Profesoara era o femeie cu părul de culoarea oţelului, care-şi instruia elevii în arta declamaţiei şi-i aplauda dacă desenau în caiete liniile curbe menite să ducă la formarea unui scris frumos. Acasă, băiatul manifesta o slăbiciune pentru cărţile despre motoare şi rareori scăpa vreun număr din *Wild West Weekly,* şi, dintr-un motiv sau altul, aceste gusturi, pe care cei din familie le considerau foarte normale pentru vârsta lui, le aduceau mare uşurare. Totuşi, Mama bănuia că ar fi un copil ciudat, deşi nu împărtăşea nimănui această suspiciune, nici măcar soţului ei. Orice indiciu că fiul ei ar fi un copil obişnuit o bucura. Ar fi vrut să ştie că are prieteni. Fratele mai mic era prea frământat de propriile sale probleme ca să poată fi de folos în asemenea privinţă, aşa încât lăsase în seama Bunicului misiunea de a cultiva ceea ce s-ar putea numi ciudăţenia

băiatului sau, mai curând, independenţa lui de spirit.

Bătrânul era foarte slab şi gârbovit şi emana un miros de mucegai, poate pentru că avea foarte puţine haine şi refuza să cumpere sau să accepte unele noi. Ochii îi lăcrimau întruna. Dar şedea în salon şi-i spunea băiatului poveşti din Ovidiu. Erau poveşti despre oameni care se prefăceau în animale, în copaci sau în statui. Poveşti despre metamorfozare. Femeile deveneau floarea-soarelui, păianjeni, lilieci, păsări; bărbaţii se transformau în şerpi, porci, pietre sau pur şi simplu în aer. Băiatul nu ştia că îl ascultă pe Ovidiu şi, chiar dacă ar fi ştiut, n-ar fi avut nicio importanţă pentru el. Poveştile Bunicului îi demonstrau că formele de viaţă sunt volatile, labile, şi că orice lucru de pe lume poate la fel de bine să fie altceva.

Şi naraţiunile bătrânului alunecau adeseori, fără ca el să-şi dea seama, din engleză în latină, aşa cum obişnuise să predea la unul dintre cursurile lui, cu patruzeci de ani în urmă, aşa încât părea că nimic nu e imun la principiul volatilităţii – nici măcar limbajul.

Băiatul vedea în bunic o comoară părăsită. Pentru el poveştile erau imagini ale adevărului, aşadar propuneri care pot fi testate. Şi în propria lui experienţă descoperea dovezi ale instabilităţii, atât a obiectelor cât şi a oamenilor. Uneori se uita fix la peria de cap de pe birou şi peria aluneca peste marginea tăbliei şi cădea pe jos. Şi dacă ridica fereastra-ghilotină din camera lui, aceasta cădea de la sine când băiatul gândea că se făcuse prea rece în casă. Îi plăcea să se ducă la filme, în centru, la cinematograful din New Rochelle, de pe Strada Mare. Cunoştea principiul fotografiei, dar îşi dădea seama că cinematografia depinde şi de capacitatea fiinţelor umane, a animalelor şi a obiectelor de a renunţa la unele părţi din ele, reziduuri de umbră şi de lumină pe care le lasă în urma lor. Asculta fascinat patefonul, şi punea acelaşi disc, iar şi iar, indiferent ce era, de parcă ar fi dorit să încerce rezistenţa

unui eveniment multiplicat.

La un moment dat a început să se studieze în oglindă, aşteptându-se, poate, să vadă cum are loc o schimbare sub ochii lui. Dar nu-şi putea da seama dacă era mai înalt decât fusese cu câteva luni înainte, sau dacă părul i se închidea la culoare. Mama observase noua atenţie pe care el o acorda propriei persoane şi o pusese pe seama vanităţii inerente unui băiat care începe să se socotească bărbat. Categoric, depăşise vârsta costumelor de marinar.

Discretă ca întotdeauna, Mama nu a suflat o vorbă. Dar era mulţumită. În realitate, băiatul continua să se studieze nu din vanitate, ci pentru că oglinda era pentru el un mijloc de a se duplica. Se privea până când două euri se confruntau, dar niciunul dintre ele nu putea pretinde a fi cel adevărat. Avea senzaţia unei dematerializări. Nu mai era ceva ce putea fi numit o persoană. Încerca sentimentul năucitor că se separă necontenit de sine. Se cufunda atât de adânc în acest proces, încât nu reuşea să se reintegreze, deşi spiritul îi era lucid. Trebuia să intervină un stimul exterior, un zgomot puternic sau o schimbare în lumina care pătrundea pe fereastră, pentru a-i recapta atenţia şi a-l face să se simtă din nou întreg.

Şi ce se întâmpla cu tatăl lui, bărbatul solid, plin de încredere în sine, care a plecat departe şi s-a întors scheletic, încovoiat şi bărbos? Sau cu unchiul lui, care-şi lepăda părul şi lâncezeala? Jos, la poalele dealului Broadview Avenue, epitropii oraşului au dezvelit într-o zi o statuie de bronz care înfăţişa un bătrân guvernator olandez, cu o figură aprigă, o pălărie cu calotă pătrată, o mantie, pantaloni strânşi sub genunchi şi pantofi cu catarame. Familia a fost de faţă la eveniment. În parcurile din oraş mai existau şi alte statui şi băiatul le cunoştea pe toate. Era convins că statuile erau un mijloc de metamorfozare a oamenilor şi, în unele cazuri, şi a cailor. Dar nici statuile nu rămâneau neschimbate, li se spălăcea

culoarea, sau pierdeau bucăţi şi părţi din ele.

Pentru băiat era evident că lumea se descompunea se recompunea în mod constant, pe parcursul unui nesfârşit proces de insatisfacţie.

Iarna s-a dovedit a fi extrem de friguroasă şi de uscată, şi lacurile din New Rochelle au devenit patinoare ideale. În zilele de sâmbătă şi de duminică, Mama, Fratele mai mic şi băiatul patinau pe iazul din pădurricea de lângă Paine Avenue, străduţa paralelă cu Broadview. Fratele mai mic patina de unul singur, cu mâinile la spate şi capul înclinat, desenând pe gheaţă curbe solemne şi graţioase. Mama purta o căciuliţă de blană şi un palton lung, negru, îşi ţinea mâinile într-un manşon, şi patina alături de fiu, agăţat de braţul ei. Spera să-l îndepărteze de atitudinile lui singuratice, meditative. Era o privelişte veselă, cu copii şi adulţi din vecinătate, patinând pe gheaţa albă, cu eşarfe lungi, colorate, care fluturau în jurul gâtului, cu obrajii îmbujoraţi şi nasurile roşii. Oamenii căzeau în fund, râdeau, erau ajutaţi să se ridice. Câinii care alergau după copii se căzneau să-şi menţină echilibrul. Şi în permanenţă se auzea hârşâitul patinelor pe gheaţă. Unele familii foloseau scaune de răchită puse pe tălpi de sanie pentru persoanele în vârstă sau pentru cei fricoşi, scaune împinse din spate cu multă grijă. Dar ochii băiatului nu vedeau decât urmele patinelor pe gheaţă, urme evanescente ale momentelor trecute, ale călătoriilor făcute.

16

Aceeaşi iarnă grea i-a găsit pe Tateh şi pe fiica lui în oraşul industrial Lawrence, din Massachusetts. Se mutaseră aici toamna trecută pentru că aflaseră că se găseau slujbe. Tata stătea câte cincizeci şi şase de ore pe săptămână în faţa unei maşini de ţesut. Era plătit cu ceva mai puţin de şase dolari. Familia locuia într-o casă de lemn pe un deal. Nu aveau căldură. Stăteau într-o cameră a cărei fereastră dădea spre o curticică în care ceilalţi locatari îşi aruncau gunoaiele. Tateh se temea că fetiţa o să cadă victimă elementelor decăzute din vecinătate. A refuzat să o înscrie la şcoală – aici îi era mai uşor decât în New York să evite autorităţile – şi, în lipsa lui, o silea să nu iasă din casă. După ce-şi termina munca, se plimba cu ea timp de o oră pe străzile întunecate. Fetiţa devenise foarte îngândurată. Îşi ţinea umerii drepţi şi mergea ca o femeie matură. Tateh se frământa dureros, anticipându-i maturitatea. În această perioadă de trecere de la copilărie la feminitate, o fată are nevoie de o mamă care s-o instruiască. Oare fata lui va trebui să treacă singură prin asemenea schimbări dificile? Iar dacă el ar găsi o femeie cu care să se căsătorească, în ce fel ar privi fetiţa noua persoană? S-ar putea să fie pentru ea lucrul cel mai cumplit din lume.

Dezolantele case de lemn se înşirau rânduri-rânduri. Găseai în ele reprezentanţi ai întregii Europe: italieni, polonezi, belgieni, evrei, ruşi. Diferitele etnii nu se prea agreau între ele. Într-o bună zi, cea mai mare dintre ţesătorii, American Woolen Company, a redus salariile din plicurile înmânate oamenilor, şi un fior de teamă s-a propagat printre muncitorii din fabrică. Câţiva italieni şi-au părăsit maşinile. Au început să circule prin fabrică, instigând la grevă. Au smuls firele electrice, au aruncat

cărbuni pe fereastră. I-au urmat şi alţii. Furia s-a răspândit. În întregul oraş oamenii au început să-şi părăsească maşinile de lucru. Cei care nu se puteau hotărî să o facă erau duşi de val. În trei zile, toate fabricile textile din Lawrence au fost practic închise.

Tateh era încântat. Am fi murit de foame sau de frig, i-a spus fetiţei. Acum vom muri de gloanţe. Dar oamenii din I.W.W.[5] care ştiau cum să pună o grevă la cale au venit repede din New York şi au organizat totul. S-a constituit un comitet de grevă, alcătuit din reprezentanţi ai tuturor raselor implicate, şi muncitorilor li s-a transmis mesajul: Fără violenţă. Luând-o pe fetiţă cu el, Tateh s-a alăturat miilor de grevişti care pichetau în jurul fabricii, o clădire masivă, din cărămidă, întinsă pe o bună parte din stradă. Mărşăluiau sub cerul rece, cenuşiu. Tramvaiele treceau pe lângă ei şi conductorii se zgâiau la miile de oameni care se roteau, în tăcere, prin zăpadă. Deasupra lor, din firele de telefon şi de telegraf atârnau ţurţuri de gheaţă. Miliţieni înarmaţi cu puşti păzeau, nervoşi, porţile fabricii. Miliţienii erau îmbrăcaţi în paltoane groase.

Au avut loc numeroase incidente. O muncitoare a fost împuşcată în stradă. Singurii oameni înarmaţi erau poliţiştii şi miliţia, totuşi cei doi conducători ai grevei, Ettor şi Giovanetti, au fost arestaţi pentru complicitate la împuşcare. Au fost băgaţi la puşcărie, în aşteptarea procesului. Prevăzuseră asemenea represalii. Tateh s-a dus la gară să-i întâmpine pe cei care veneau în Lawrence să-i înlocuiască pe Ettor şi Giovanetti. Se strânsese o mulţime imensă. Din tren a coborât Big Bill Haywood, cel mai faimos dintre Wobblies. Era din Vest şi purta o pălărie de cowboy, pe care a scos-o de pe cap şi a fluturat-o spre mulţime. Un chiot s-a ridicat din piepturile oamenilor. Haywood şi-a înălţat mâinile cerând tăcere. Pe urmă a

5 Organizaţia sindicală *Industrial Workers of the World* (sau *Wobblies).*

vorbit. Avea o voce magnifică. Aici nu există străini, a spus. Singurii străini sunt capitaliştii. Mulţimea a înnebunit. După aceea, toţi au pornit pe străzi cântând *Internaţionala.* Fetiţa nu-l văzuse niciodată pe Tateh atât de înflăcărat. Îi plăcea greva, pentru că o ajuta să mai iasă din casă. Şi îşi ţinea tatăl de mână.

Bătălia s-a prelungit pe săptămâni întregi. Comitetele de ajutorare au instalat bucătării mobile în toate cartierele. Asta nu-i pomană, i-a spus o femeie lui Tateh când acesta, după ce fetiţa şi-a primit raţia, a refuzat-o pe a lui. Patronii vor să fiţi neputincioşi şi pricăjiţi, de aceea voi trebuie să fiţi puternici. Oamenii care ne ajută azi vor avea nevoie mâine de ajutorul nostru. Muncitorii care pichetau în zilele acelea friguroase îşi strângeau fularele în jurul gâtului şi bocăneau cu picioarele în zăpadă, ca să şi le mai dezmorţească. Paltonaşul fetiţei era zdrenţuit. Tateh s-a oferit să lucreze pentru comitetul de susţinere a grevei şi a reuşit să o mai scutească pe fetiţă de ieşirile pe străzile îngheţate, desenând afişe de propagandă. Afişele erau foarte frumoase. Dar omul responsabil cu propaganda i-a spus că nu sunt ceea ce trebuie. Noi n-avem nevoie de artă, i-a spus omul. Avem nevoie de ceva care să stârnească furia. Vrem să ţinem focurile aprinse. Tateh desenase pichete, figuri pline de îndârjire, cu picioarele în zăpadă. Desenase familii înghesuite în locuinţele lor mizere. Acum însă a trecut la lozinci scrise: Toţi pentru unul şi unul pentru toţi. Se simţea mai bine. Seara îşi lua cu el acasă bucăţi de hârtie, plăcuţe de stejar, condeie şi tuş şi, ca s-o facă pe fetiţă să nu se mai gândească la necazurile lor, a început s-o amuze decupându-i siluete. A creat o scenă într-o staţie de tramvai, cu oameni care urcau şi coborau. Fetiţei i-a plăcut. A pus-o pe pernă şi a început să o privească din diferite unghiuri. Ceea ce i-a oferit artistului o inspiraţie. A făcut câteva schiţe ale tramvaiului şi, când le-a pus una peste alta şi le-a răsfoit

repede, a creat iluzia că tramvaiul se mişcă pe şine şi vine de la distanţă, apoi se opreşte ca lumea să poată urca şi coborî. Încântarea lui în faţa acestei opere era la fel de mare ca şi a copilului. Fetiţa se uita la el cu o aprobare atât de senină, încât i-a stârnit febra creaţiei. A adus acasă mai multă hârtie. A imaginat-o pe fetiţă pe patine, în două nopţi a decupat o sută douăzeci de siluete din foi de hârtie nu mai mari ca palma. Le-a legat cu aţă. Pe urmă fetiţa a răsfoit cărticica dând repede paginile cu degetul mare şi s-a văzut patinând înainte şi înapoi, înscriind pe gheaţă un opt, întorcându-se, făcând piruete şi o reverenţă graţioasă publicului. Tateh a strâns-o în braţe şi a plâns când i-a simţit trupul plăpând, şi buzele moi pe faţa lui. Dar dacă nu putea face altceva pentru ea decât să-i deseneze imagini? Dar dacă se afundau pe drumul speranţelor nerealizate? Avea să crească mare şi să-l blesteme.

Între timp, greva dobândise faimă. Zilnic soseau reporteri din toate colţurile ţării. Soseau şi ajutoare din alte oraşe. Dar apăruseră slăbiciuni din ce în ce mai supărătoare în unitatea frontului de grevă. Oamenii cu copii găseau că e foarte greu să-şi păstreze curajul şi hotărârea. S-a instituit un plan conform căruia copiii greviştilor urmau să fie trimişi în alte oraşe, găzduiţi şi luaţi în pensiune de familii de simpatizanţi. Sute de familii din Boston, New York şi Philadelphia se oferiseră să-i preia. Alte familii trimiteau bani. Fiecare familie era strict verificată de comitetul de grevă. Părinţii copiilor respectivi urmau să semneze formulare de acceptare. Experienţa a început. Femei înstărite din New York au venit ca să însoţească pe tren prima sută de copii. Fiecare copil fusese supus unui examen medical şi primise un rând de haine noi. Copiii au sosit la gara Grand Central din New York ca o armată religioasă. Au fost întâmpinaţi de o mare mulţime şi, pentru o clipă, toţi au avut în faţa ochilor imaginea copiilor care se ţineau de mână şi priveau cu hotărâre

înainte, parcă spre soarta groaznică pe care le-o pregătise America industrială. Ziarele nu vorbeau decât despre acest eveniment. Patronii ţesătoriilor din Lawrence şi-au dat seama că dintre toate strategiile puse la cale de muncitori, această cruciadă a copiilor se dovedea a fi cea mai dăunătoare. Dacă nu era oprită, atunci sentimentele opiniei publice aveau să se orienteze spre muncitori şi patronii vor fi nevoiţi să cedeze. Asta ar însemna o creştere a salariilor care, în cazul unora dintre muncitori, ar putea ajunge până la opt dolari pe săptămână. Ar putea cere şi plata orelor suplimentare sau prime pentru spor de producţie. Şi ar putea scăpa nepedepsiţi pentru greva pe care o organizaseră. Ceea ce era de neconceput. Patronii ţesătoriilor ştiau foarte bine cine erau administratorii civilizaţiei şi sursele progresului şi prosperităţii din oraşul Lawrence. Pentru binele ţării şi al sistemului democratic american, au luat hotărârea să pună capăt cruciadelor de copii.

În acest timp, Tateh se lupta cu el însuşi. Evident, cel mai bun lucru pentru fiica lui ar fi fost găzduirea pentru câteva săptămâni într-o familie de încredere. Ar fi fost bine hrănită, ar fi avut căldură, ar fi trăit o viaţă normală de familie. Dar Tateh nu suporta gândul despărţirii de ea. Presimţiri negre îl măcinau. S-a dus la comitetul de ajutorare, aflat la mică distanţă de fabrică, şi a stat de vorbă cu una dintre femeile de acolo. Aceasta l-a asigurat că aveau oferte de găzduire a copiilor de la mai multe familii stabile din clasa muncitoare decât ar fi fost nevoie. Şi de la familii evreieşti? s-a interesat Tateh. Spune exact ce vrei şi aranjăm pe dată, a replicat femeia. Totuşi, nu se putea hotărî să semneze formularul. Fiecare familie e verificată, a continuat femeia. Crezi c-ar fi posibil să nu ne luăm toate măsurile de prevedere într-o asemenea problemă? Eu am fost socialist toată viaţa mea, o asigură Tateh. Fireşte, a răspuns femeia. Un medic o să-i

examineze plămânii. Dacă ar fi numai asta şi tot merită. O să mănânce hrană caldă şi o să ştie că tatăl ei are prieteni în lume. Dar nimeni nu te sileşte. Ia uită-te ce coadă de oameni se întinde după tine, avem o sumedenie de clienţi.

Tateh şi-a spus în sinea lui: Mă aflu în mijlocul unei frăţii în plină acţiune şi eu gândesc ca un burghez dintr-un *shtetl*[6]. A semnat formularul de aprobare.

O săptămână mai târziu a condus fetiţa la gară. Făcea parte dintr-un contingent de două sute de copii care plecau în Philadelphia. Purta un palton nou şi o căciuliţă care-i ţinea cald la urechi. Tateh o privea pe furiş. Era frumoasă. Avea o ţinută de regină. Dar se purta normal faţă de ea şi se străduia să nu sufere. Fata acceptase ideea despărţirii de el fără vreun cuvânt de protest. Desigur, aranjamentul era favorabil pentru amândoi. Dar dacă ei îi venea atât de uşor să se despartă de el, ce-i mai rezerva lui viitorul? Copila avea ascunzişuri de caracter pe care el nu i le putea desluşi. Atrăgea oamenii. Multe dintre mame se uitau la ea. Tateh era mândru, dar şi speriat. Stăteau în sala de aşteptare, un infern de mame şi de copii. Cineva a strigat: Vine! Şi gloata s-a revărsat pe uşi, iar trenul s-a apropiat şuierând şi scuipând nori de aburi.

Un vagon destinat copiilor fusese ataşat la capătul trenului. Era cursa Boston-Maine. Locomotiva era marca Baldwin 4–6–0. Toată lumea s-a repezit pe peron, în frunte cu infirmierele de la Comitetul de Femei din Philadelphia. Să te porţi frumos, i-a spus Tateh fetiţei. Când cineva îţi pune o întrebare, răspunde-i. Şi vorbeşte tare, ca lumea să te poată auzi. Când ajunseseră la gară, Tateh zărise pe stradă un cordon de miliţieni, cu capelele lor pătrate. Îşi ţineau puştile de-a curmezişul pieptului. Stăteau la depărtare de peron. Procesiunea de mame şi copii s-a oprit şi s-a strâns în ea însăşi. Se petrecea ceva în faţă. Pe urmă s-a auzit un ţipăt, poliţiştii au răsărit ca din pământ şi s-au

6 Târguşor (idiş).

împrăştiat peste tot; brusc s-a produs un teribil vacarm. Pasagerii din tren priveau miraţi pe ferestre, iar poliţiştii începură să despartă mamele de copii. Târau mamele, îmbrâncindu-le şi lovindu-le cu picioarele, spre camioanele aflate la capătul peronului. Erau camioane militare Reo, cu capote în formă de pagode şi cu roţi şenilate. Copiii erau călcaţi în picioare. S-au risipit în toate direcţiile. O femeie cu sânge curgându-i din gură trecu în fugă pe lângă Tateh. Aburii ţâşneau din locomotivă ca nişte fuioare de ceaţă. Clopotul suna molcom. O altă femeie s-a ivit în faţa lui Tateh. Încerca să-i spună ceva. Se ţinea cu mâinile de stomac. Apoi s-a prăbuşit. Tateh şi-a ridicat fiica în braţe şi a aruncat-o pe platforma celui mai apropiat vagon, în siguranţă. Pe urmă s-a întors spre femeia prăbuşită. A ridicat-o de subsuori şi a târât-o prin mulţime până la o bancă. În timp ce o aşeza, a fost zărit de un poliţist. Poliţistul l-a pocnit cu bastonul peste umeri şi în cap. Ce faci? a strigat Tateh. Nu înţelegea ce vrea nebunul acela de la el. S-a întors în mijlocul mulţimii. Poliţistul l-a urmărit şi l-a bătut. S-a îndepărtat de mulţime şi a continuat să fie bătut. În cele din urmă, a căzut.

Acţiunea poliţienească fusese autorizată printr-un ordin emis de şeful poliţiei locale, ordin prin care se interzicea tuturor copiilor să iasă din oraşul Lawrence, Massachusetts. Spre binele lor. Copiii stăteau în genunchi, agăţaţi de părinţii lor plini de sânge. Unii ţipau isteric. În câteva minute poliţia a curăţat peronul, camioanele au plecat, miliţia s-a retras, şi n-au mai rămas decât câţiva adulţi amărâţi şi câţiva copii care plângeau. Unul dintre adulţi era Tateh. Se rezema de un stâlp ca să-şi revină. Avea mintea înceţoşată. Auzea sunete care se produseseră cu câteva minute înainte. Auzea şi vocea fetiţei: Tateh, Tateh! În clipa aceea îşi dădu seama că peronul gării era nefiresc de luminat. Trenul plecase. Când a înţeles asta, a simţit că-i plesneşte inima ca o coardă. Acum era complet

treaz. Şi totuşi auzea încă vocea: Tateh, Tateh! S-a uitat în lungul şinelor şi a văzut ultimul vagon al trenului de Philadelphia la câţiva metri dincolo de capătul peronului. Stătea pe loc. A luat-o la fugă. Tateh, Tateh! În timp ce alerga, trenul a început încet să se mişte. Omul alerga pe şine. Alerga, poticnindu-se, cu braţul întins. Degetele i s-au prins de balustrada platformei de observaţie a ultimului vagon. Trenul prindea viteză. Picioarele i s-au desprins de pământ. Traversele au început să se înceţoşeze sub ochii lui. S-a agăţat de balustradă şi, în cele din urmă, a izbutit să-şi urce genunchii pe platformă, rămânând atârnat, cu mâinile încleştate şi capul lipit de bare, ca un puşcăriaş care încearcă să se elibereze.

17

Tateh a fost salvat de doi conductori care l-au ridicat trăgându-l de braţe şi de turul pantalonilor. Întâi au fost nevoiţi să-i descleşteze cu forţa degetele de pe balustradă. Şi-a găsit în tren fetiţa şi, fără să-i pese de cei din jur, conductori, pasageri, a strâns-o în braţe şi a plâns. Pe urmă a observat că paltonaşul ei nou era plin de sânge. S-a uitat la mâinile ei: mânjite cu sânge. Unde eşti rănită? a strigat. Copila a clătinat din cap şi a arătat spre el, şi atunci şi-a dat seama că era plină de sângele lui. Îi curgea din creştetul capului, înnegrindu-i părul alb.

Un medic care se afla din întâmplare în vagon i-a îngrijit rănile şi i-a făcut o injecţie. După aceea, nu i-a mai fost prea clar ce s-a întâmplat. A dormit întins pe două locuri din compartiment, ţinându-şi braţul îndoit în chip de pernă. Era conştient de mişcarea trenului şi de prezenţa fetiţei în faţa lui. Copila se uita pe fereastră. Erau singurii pasageri în vagonul de Philadelphia. Uneori auzea voci, dar nu putea desluşi ce spuneau. Şi, în acelaşi timp, vedea ochii fiicei lui, cu troiene de zăpadă care alunecau, lent, în curbă, peste pupilele ei. În felul acesta au trecut prin Boston, apoi prin New Haven, şi prin oraşele din Westchester, Rye şi New Rochelle, prin gara de triaj New York, apoi peste fluviu, prin Newark, New Jersey şi apoi Philadelphia.

Când au coborât din tren, cei doi fugari au găsit o bancă în gară pe care şi-au petrecut restul nopţii. Tateh nu era în apele lui. Din fericire, avea în buzunar partea din salariu pe care o pusese deoparte pentru chirie: doi dolari şi cincizeci de cenţi. Fetiţa stătea lângă el pe banca lucioasă şi urmărea tiparul conform căruia se mişcau oamenii pe peron. Când s-au ivit zorii nu mai era decât un singur îngrijitor care împingea un măturoi mare pe podeaua de

marmură. Ca de obicei, copila părea să accepte total situaţia în care se găsea. Pe Tateh îl durea îngrozitor capul. Mâinile îi erau umflate şi zdrelite. Îşi astupa urechile cu palmele. Nu ştia ce ar putea face. Nu era în stare să gândească. Dar, oricum, se găseau în Philadelphia.

Când s-a luminat de zi, Tateh a ridicat un ziar aruncat de cineva. Pe prima pagină erau relatate atrocităţile poliţieneşti din Lawrence, Massachusetts. Tateh şi-a găsit în buzunar cutia cu ţigări şi a fumat în timp ce citea ziarul. Editorialul cerea ca Guvernul Federal să investigheze scandaloasa violenţă. Deci aşa s-a soldat, cu victoria greviştilor. Şi ce-i cu asta? Lui Tateh i se părea că aude zornăitul maşinilor de ţesut. Salariul va fi de şase dolari şi ceva mărunţiş. Asta o să le schimbe viaţa? Ar fi însemnat să continue să locuiască în camera aceea sinistră, pe strada aceea întunecoasă. Tateh a scuturat din cap. Ţara asta nu mă lasă să respir. Stăpânit de asemenea gânduri, treptat a ajuns la hotărârea de a nu se mai întoarce în Lawrence. Posesiunile lui, zdrenţele, vor rămâne proprietarului. Ce-ai luat cu tine? a întrebat-o pe fetiţă. Ea i-a arătat conţinutul valijoarei – lucrurile pe care şi le luase de acasă pentru călătorie. Rufărie de corp, pieptenul şi peria, o clamă de păr, ciorapi, jartiere, şi cărţuliile pe care i le confecţionase el, cu tramvaiul şi patinatoarea. E posibil ca din acest moment Tateh să se fi gândit la existenţa lui ca separată de soarta clasei muncitoare. Urăsc maşinile, i-a mărturisit fiicei sale. S-a ridicat în picioare, s-a ridicat şi ea, cu mâna în mâna lui, şi au pornit să caute ieşirea. IWW a câştigat, a spus el. Dar ce a câştigat? Câţiva penny în plus la salariu. Or să între însă fabricile în proprietatea ei? Nu.

S-au spălat şi s-au împrospătat la toaleta publică. Apoi s-au dus la restaurantul din gară unde au luat o cafea cu cornuri, după care şi-au petrecut ziua hoinărind pe străzile

din Philadelphia. Era rece, strălucea un soare cu dinţi. S-au uitat în vitrinele magazinelor şi când au început să-i doară picioarele din cauza gerului, au intrat într-un magazin universal să se încălzească. Era un vast centru comercial şi în fiecare colţ roiau cumpărătorii. Copila a observat, cu interes, coşuleţele de sârmă care alunecau pe cabluri mobile deasupra tejghelelor. Transportau banii şi chitanţele între tejghele şi casă. Vânzătorii trăgeau de nişte sfori cu mânere de lemn pentru a coborî coşuleţele, şi de alte sfori pentru a le expedia din nou. Manechine, ca nişte păpuşi care reprezentau adulţi, etalau pălării de damă din satin, toci sau pălării cu boruri largi, ornate cu pene de egretă. O pălărie din asta costă mai mult decât salariul meu pe o săptămână, a spus Tateh.

Mai târziu, când au ieşit din nou în stradă, au trecut prin faţa unor clădiri cu faţade metalice, unde lângă platformele de depozitat mărfuri erau trase camioane. Vitrinele depozitelor şi magaziilor de mărfuri angro nu prezentau prea mult interes. Puţin mai încolo, însă, ochii fetiţei au fost atraşi de o vitrină murdară în care erau etalate tot felul de flecuşteţe ale unei companii cu comandă prin poştă. La vremea aceea oamenii de afaceri constataseră că se pot face bani şi cu obiecte de farsă şi cu trucuri magice de salon. Trabucuri care îţi explodau pe buze, flori de cauciuc de pus la rever din care picura apă, cutii cu praf de strănutat, telescoape care îţi înnegreau ochiul, cărţi de joc care făceau explozie, băşici care se aşezau pe scaune sub perniţe şi emiteau sunete obscene, prespapieruri din sticlă cu scene de iarnă în care, dacă le răsturnai, începea să ningă, mici clopote ale libertăţii şi statui ale libertăţii din plumb, inele magice, stilouri care făceau explozie, cărţi de interpretare a viselor, dansatoare egiptene din buric confecţionate din cauciuc, ceasuri care pocneau, ouă care explodau.

Tateh a continuat să studieze vitrina mult timp după ce

fetiţa îşi pierduse interesul. A intrat cu ea în prăvălie. Tateh şi-a scos pălăria şi s-a adresat unui bărbat cu o cămaşă vărgată şi cu elastice de susţinut mânecile, care le ieşise în întâmpinare. Era un tip amabil. Sigur că da, să vedem despre ce e vorba, a spus el. Tateh a pus pe tejghea valijoara fetiţei şi a scos din ea cărţulia cu patinatoarea. S-a aşezat lângă proprietar şi, ţinând cărţulia la capătul braţului întins, a mişcat cu dexteritate foile trecându-şi repede degetul peste marginile lor. Fetiţa a patinat în faţă, s-a îndepărtat, a descris un opt pe gheaţă, a făcut o piruetă şi o graţioasă reverenţă. Sprâncenele omului s-au înălţat, buza de jos i s-a proiectat în afară. Lasă-mă să încerc şi eu, a spus. O oră mai târziu, Tateh ieşea din prăvălie cu douăzeci şi cinci de dolari în buzunar şi cu un angajament semnat de el pentru alte patru cărţulii, a douăzeci şi cinci de dolari fiecare. Compania – se numea Franklin Novelty Company – avea să publice cărţuliile şi să le integreze în profilul produselor lor. În contract erau numite cărţi mişcătoare. Vino, i-a spus Tateh copilului, o să găsim o pensiune bună într-un cartier respectabil, o să luăm o masă bună şi o să facem o baie fierbinte.

18

În acest fel şi-a cârmuit artistul viaţa prin fluxul energiei americane. Muncitorii făceau grevă şi mureau, dar pe străzile oraşelor un tip întreprinzător putea să vândă cartofi dulci, copţi într-o găleată cu jăratic, pentru un penny sau doi. Un flaşnetar zâmbăreţ îşi putea umple teşchereaua. Phil scripcarul, neintimidat de ninsoare, îşi tăia degetele mănuşilor şi scârţâia pe sub ferestrele luminate ale reşedinţelor. Frank, casierul, visa să dea peste un cal scăpat din frâu, purtând în şa fiica vreunui broker din Wall Street. Valoarea evenimentului duplicabil, multiplicabil, începea să fie descoperită pretutindeni. Fiecare oraş avea automatul său de îngheţată roz-bombon din marmură belgiană. Dentistul Parker Fără-Dureri se oferea să-ţi scoată măseaua dureroasă. În Highland Park, Michigan, primul automobil Model T construit pe o bandă de asamblare cobora legănat pe o rampă şi apoi se oprea în iarbă, sub cerul senin. Era negru şi greoi şi se sumeţea, înalt, deasupra ierbii. Inventatorul lui îl privea de la distanţă. Îşi împinsese pălăria pe ceafă. Mesteca un fir de pai. În mâna stângă ţinea un ceas de buzunar. Patron al unui mare număr de muncitori, în majoritate imigranţi, fusese multă vreme convins că oamenii sunt prea blegi ca să-şi poată făuri o existenţă prosperă. El a conceput ideea de a descompune operaţiile de asamblare a unui automobil în mişcările cele mai simple, automate, astfel încât orice tont să le poată efectua. În loc să folosească un singur om care să cunoască sutele de acţiuni necesare pentru asamblarea unui automobil, un om care toată ziua, bună ziua să se vânture ca să-şi procure câte o piesă dintr-un stoc general, s-a gândit să ţină omul pe loc şi să-l pună să execute, iar şi iar, aceeaşi părticică din operaţiunea generală, în timp ce piesele defilează prin faţa lui pe o

bandă rulantă. În acest fel capacitatea mentală a omului nu era solicitată. Muncitorul care montează un şurub nu bate şi un nit. Cel care introduce şurubul nu-i şi cel care îl strânge, le explica inventatorul nostru asociaţilor săi. Se pricepea la cuvinte. Inspiraţia invenţiei sale îi venise în urma unei vizite la un concern de ambalare a cărnii de vită, unde carcasele vacilor se roteau prin fabrică, despicate în tranşe şi suspendate de cabluri. Inventatorul şi-a mutat paiul dintr-un colţ al gurii în celălalt. Şi-a consultat din nou ceasul. O parte din geniul lui consta în a-i face pe partenerii şi pe competitorii săi să creadă că era mai puţin ager la minte decât ei. A frecat iarba cu vârful pantofului. Fix la şase minute după ce primul automobil îşi făcuse apariţia pe rampă, un automobil identic s-a ivit în vârful rampei, s-a oprit o clipă sub soarele rece al dimineţii, apoi a alunecat la vale şi s-a oprit în spatele celui dintâi. Henry Ford fusese cândva un fabricant oarecare de automobile. Acum trăia un extaz mai profund şi mai intens decât resimţise vreodată oricare dintre predecesorii săi americani, inclusiv Thomas Jefferson. A izbutit să determine o maşină să se reproducă, să se multiplice la infinit. Funcţionarii, managerii şi asistenţii săi l-au înconjurat ca să-i strângă mâna. Aveau lacrimi în ochi. Le-a îngăduit şaizeci de secunde, măsurate pe ceasul lui de buzunar, ca să-şi exprime efuziunile. După care i-a expediat pe toţi la munca lor. Ştia că erau multe îmbunătăţiri de făcut şi avea dreptate. Controlând viteza benzilor rulante, controla totodată şi ritmul de productivitate al muncitorilor. Nu admitea la un muncitor să piardă timpul la maşină sau să se îndepărteze cu mai mult de un pas de locul lui de muncă. Muncitorul trebuie să exploateze fiecare secundă necesară muncii sale şi să evite orice secundă inutilă. Pornind de la aceste principii, Ford a stabilit forma finală a teoriei producţiei industriale – nu numai piesele produsului finit sunt interşanjabile, ci şi

oamenii care le produc sunt piese interşanjabile. Curând Ford producea pe bandă trei mii de automobile pe lună, pe care le vindea mulţimilor. A avut o viaţă lungă şi activă. A iubit păsările şi animalele şi l-a numărat printre prietenii săi pe John Burroughs, un bătrân naturalist care studia creaturile mărunte ale pădurii: veveriţe, ursuleţi-spălători, pitulici şi piţigoi.

19

Dar realizările lui Ford nu l-au plasat în vârful piramidei oamenilor de afaceri. Un singur om ocupa locul acela atât de elevat.

Birourile Companiei J. P. Morgan se găseau pe Wall Street la numărul 23. Într-o dimineaţă, marele finanţist a venit la birou îmbrăcat într-un costum bleumarin, un palton negru, cu guler de astrahan, şi pe cap un joben. Afişa un stil de îmbrăcăminte uşor desuet. Când a coborât din limuzină, pătura din maşină i s-a încurcat între picioare. Unul dintre numeroşii funcţionari ai băncii care se repeziseră să-l întâmpine a descâlcit pătura şi a atârnat-o pe bara ei din interiorul portierei. Şoferul i-a mulţumit călduros funcţionarului. Tubul acustic din maşină ieşise din suportul lui şi un alt funcţionar l-a aşezat la loc. Între timp Morgan intrase în clădire, iar asistenţii, consilierii, ba chiar şi unii dintre clienţii firmei se roteau ca nişte păsări în jurul lui. Morgan purta un baston cu măciulie de aur. Avea şaptezeci şi cinci de ani, era robust, înalt de peste doi metri, avea un cap mare cu păr rar, alb, o mustaţă albă şi ochi neînduplecaţi, destul de apropiaţi ca să sugereze psihopatologia voinţei lui. Acceptând deferenţa subalternilor, a intrat cu paşi mari în biroul lui, o cămăruţă modestă, la parter, cu pereţi din sticlă, astfel încât să fie vizibil pentru toţi şi toţi să fie vizibili pentru el. A fost ajutat să-şi scoată pălăria şi paltonul. Purta un guler răsfrânt şi o lavalieră. S-a aşezat îndărătul biroului şi, ignorând conturile deponenţilor care, de obicei, constituiau prima activitate a zilei, le-a spus asistenţilor săi: Vreau să-l cunosc pe individul ăla care face valuri. Cum îl cheamă? Mecanicul ăla de automobile. Ford.

Intuise în realizările lui Ford o apetenţă pentru sistematizare, pentru ordine, la fel de imperioasă ca şi cea

care-l anima pe el. Era primul semn perceput că s-ar putea să nu fie singur pe planetă. Pierpont Morgan era clasicul erou american, un om născut cu o avere extraordinară care, prin muncă şi prin intoleranţa sa implacabilă, multiplică averea familiei până dincolo de orice limită. Deţinea controlul asupra a 741 consilii administrative din 112 corporaţii. Cândva oferise guvernului Statelor Unite un împrumut care-l salvase dintr-o situaţie falimentară. Stăvilise, de unul singur, panica din 1907 prin organizarea importului a o sută de milioane de dolari în lingouri de aur. Călătorind cu trenuri private şi iahturi proprii, colindase întreaga lume şi pretutindeni se simţea acasă. Era monarhul imperiului invizibil, transnaţional, al capitalului, a cărui suveranitate e recunoscută peste tot. Dispunând de resurse care lăsau mult în urmă avuţiile regale, era un soi de revoluţionar care le lăsa preşedinţilor şi regilor teritoriile, dar prelua controlul asupra liniilor de căi ferate şi maritime ale lor, a băncilor, a trusturilor, a reţelelor industriale şi a serviciilor publice. De ani de zile se înconjurase de o camarilă de prieteni şi cunoscuţi pe care în mintea lui îi judeca tot timpul, căutând caracteristicile care ar putea indica un grad de consideraţie faţă de el mai mic decât cel pe care-l afişau. Era în mod invariabil dezamăgit. Pretutindeni, bărbaţii se întreceau în a-i prelua opiniile, iar femeile se necinsteau pentru el. Cunoştea ca nimeni altul întinderile de răceală şi de pustietate pe care ţi le desfăşoară în faţă succesul nelimitat. Operaţiunile obişnuite efectuate de inteligenţa şi de instinctul său în ultimii cincizeci de ani făcuseră din el o figură proeminentă în lumea de afaceri a diverselor naţiuni dar, îşi spunea în gând, acest lucru însemna foarte puţin pentru omenire. Exista un singur lucru care-i aducea aminte lui Pierpont Morgan de structura lui umană şi acesta era o boală cronică de piele care-i atacase nasul, făcându-l să semene cu o zmeură din specia aceea gigantică, premiată,

cultivată de horticultorul magician din California, Luther Burbank. Maladia îl afectase pe Morgan încă din tinereţe. Şi pe măsură ce îmbătrânea şi devenea tot mai bogat, i se mărea şi nasul. Se deprinsese să privească cu dispreţ oamenii care se holbau la nasul lui, dar zi de zi, când se scula, îşi examina nasul în oglindă, găsindu-l într-adevăr, respingător dar, în acelaşi timp, extrem de satisfăcător. Avea impresia că, de câte ori făcea câte o achiziţie fabuloasă sau manipula emiterea unor noi obligaţiuni, ori prelua o nouă reţea industrială, îi apărea şi o nouă eflorescenţă roşie pe nas. Lectura lui favorită era o povestire a lui Nathaniel Hawthorne, intitulată *Semnul din naştere*, a cărei eroină era o femeie extrem de frumoasă, de o frumuseţe desăvârşită, cu excepţia unui mic semn din naştere pe obraz. Când soţul ei, un om de ştiinţă, i-a dat să bea o licoare menită să ducă la dispariţia semnului, imperfecţiunea a dispărut, dar, când s-a şters şi ultima urmă de pe piele, frumuseţea ei devenind perfectă, femeia a murit. Pentru Morgan, nasul lui monstruos era un semn de la Dumnezeu, menit să-l asigure că şi el era muritor. Asigurarea cea mai fermă pe care o cunoştea.

Odată, cu ani în urmă, oferise un dineu la reşedinţa lui din Madison Avenue, la care a invitat cei doisprezece mari magnaţi din America, cei mai puternici oameni în afară de el. Spera că energia colectivă a vieţilor lor ar putea zgâlţâi pereţii casei. Dar Rockefeller l-a şocat cu declaraţia că suferă de o constipaţie cronică şi o bună parte din hotărârile lui erau luate în timp ce stătea pe closet. Carnegie moţăia peste paharul cu coniac, Harriman debita inepţii. Elita lumii de afaceri, adunată în această încăpere, nu găsea nimic de discutat. Morgan era oripilat. Inima i se cutremura. Creierul îi era străbătut de curenţii electrici ai unui univers găunos. A poruncit servitorilor să depună coroniţe de lauri pe fiecare creştet, pe fiecare ţeastă. Cei doisprezece cei mai puternici oameni din America arătau,

fără excepţie, ca nişte cururi de cai. Dar pompozitatea lor, dilatată odată cu averea, îi făcea să creadă că poate cârceii aceia ridicoli de pe cap deţin o anumită semnificaţie. Nici uneia dintre doamne nu i-a trecut prin cap să râdă. Erau nişte zgripţuroaice. Şedeau pe fundurile grase, drapate în mătăsuri, cu sânii fleşcăiţi pe sub decolteuri. Niciun gram de spirit nu scânteia printre ele. Erau soţiile loiale ale unor oameni mari şi efortul dur al năvalnicei acumulări de avere le supsese şi ultimul fior de viaţă din carne. Evitând să-şi trădeze sentimentele, Morgan se ascundea sub expresia lui de dârzenie şi bărbăţie. A fost invitat şi un fotograf să-i imortalizeze într-o poză. O fulgerare de bliţ – şi momentul solemn a fost eternizat.

Morgan a plecat în Europa pe transatlanticul *Oceanic* al companiei White Star. Reunise companiile maritime White Star Line, Red Star Line, America, Dominion, Atlantic Transport şi Leyland într-o singură companie care număra 120 de nave ce traversau oceanul. Nu agrea competiţia nici pe mare, nici pe uscat. Noaptea, stătea pe punte, asculta gemetele mării grele, îi simţea hula, simţea marea bombându-se, umflându-se, dar n-o vedea. Şi cerul şi marea erau negre, de nedeosebit. O pasăre, un soi de pescăruş, s-a materializat din beznă şi a aterizat pe balustradă, lângă el. Poate că fusese atrasă de nasul lui. Eu nu am egal, i-a spus Morgan păsării. Părea să fie un adevăr indiscutabil. Oricum, el se catapultase dincolo de sistemul de valori al omenirii. Dar chiar acest fapt îi crea dificila responsabilitate de a menţine iluziile celorlalţi. Pentru fraţii lui de credinţă episcopală avea să ridice o catedrală, St. John the Divine, pe West 110 Street, în New York. În ce priveşte soţia şi copiii lui, deja mari, va continua să ofere o imagine de trăinicie domestică. Şi în ce priveşte dragostea de ţară, va continua să trăiască în stilul cel mai măreţ cu putinţă, luând masa cu regi, cumpărând obiecte de artă la Roma sau Paris, cuplându-se cu

partenere frumoase la Aix-les-Bains.

Morgan şi-a ţinut legământul. A petrecut câte şase luni pe an în Europa, circulând maiestuos dintr-o ţară în alta. Calele vapoarelor sale erau ticsite cu colecţii de tablouri, manuscrise rare, ediţii princeps, jaduri, bronzuri, autografe, tapiserii, cristaluri. Se uita în ochii târgoveţilor lui Rembrandt şi ai prelaţilor lui El Greco de parcă ar fi urmărit să găsească împărăţii de adevăr care să-l facă să cadă în genunchi. Răsfoia textele ilustrate ale bibliilor rare din Evul Mediu de parcă ar fi vrut să i se lipească de degete praf din Cetatea Domnului. Gândea că dacă mai exista ceva în plus faţă de ceea ce ştia el, acest lucru zăcea mai curând în trecut decât în prezentul a cărui existenţă îi apărea total falimentară. Prezentul era el. Folosea curatori de muzee care să-i găsească artă antică şi specialişti care să-l iniţieze în civilizaţiile Antichităţii. Se străduia să desluşească trecutul prin mijlocirea tapiseriilor flamande. Dezmierda statuile romane, hoinărea pe Acropole, lovind cu piciorul pietrele dislocate. Inevitabil, studiile lui disperate s-au axat pe civilizaţia Egiptului antic, de unde a învăţat că universul e neschimbat şi neschimbabil şi că după moarte urmează reluarea vieţii. Era fascinat. Viaţa lui a luat o nouă întorsătură. A finanţat expediţiile arheologice ale Muzeului Metropolitan. Urmărea smulgerea din nisipul uscat a oricărei noi stele mortuare, amulete sau vas canopic. A plecat pe Valea Nilului, unde soarele nu încetează niciodată să răsară şi nici fluviul să-şi inunde malurile. A studiat hieroglifele. Într-o seară a ieşit din hotelul său din Cairo şi a făcut un drum de şapte mile, cu un tramvai special, până la Marea Piramidă. La lumina sinilie a lunii, a aflat de la un cunoscător local al înţelepciunii dăruite marelui Osiris despre faptul că există un trib sacru de eroi, o colonie a zeilor care se nasc în fiecare epocă pentru a ajuta omenirea. Ideea l-a înmărmurit pe Morgan. Cu cât se gândea la ea, cu atât o

simţea mai palpabilă. Abia când s-a întors în America a început şi se gândească la Henry Ford. Nu-şi făcea iluzii că Ford ar fi un gentleman. Îl socotea un provincial şmecher, necioplit ca o buturugă. Dar avea impresia că în felul în care Ford exploata oamenii recunoştea o reîncarnare a spiritului faraonic. Şi nu numai atât, dar studiase fotografii ale fabricantului de automobile şi descoperise o asemănare uluitoare cu Seri I, tatăl marelui Ramses şi mumia cel mai bine păstrată dintre cele dezgropate din necropola din Teba, în Valea Regilor.

20

Reşedinţa din New York a lui Morgan se găsea pe Madison Avenue 219, în Murray Hill, o clădire impozantă din piatră cafenie, la colţul dinspre nord-est cu Strada 36. Alături de ea era Biblioteca Morgan, din marmură albă, pe care o clădise pentru a depozita miile de cărţi şi de obiecte de artă achiziţionate pe parcursul călătoriilor sale. Biblioteca era construită în stilul Renaşterii italiene, de către Charles McKim, un partener al lui Stanford White. Blocurile de marmură fuseseră fixate fără mortar. Un strat de zăpadă mai închis la culoare decât blocurile de marmură ale bibliotecii se aşternuse pe stradă în ziua în care Henry Ford a fost invitat la prânz. Toate zgomotele oraşului erau vătuite de zăpadă. Un poliţist staţiona la intrarea în reşedinţă. Peste drum şi la colţurile dintre Strada 36 şi Madison Avenue mici grupuri de gură-cască, cu gulerele paltoanelor ridicate în jurul gâtului, stăteau şi se zgâiau la locuinţa marelui om.

Morgan comandase un prânz lejer. Nu şi-au vorbit prea mult în timp ce mâncau, singuri în încăpere, supa de broască ţestoasă, miel la grătar, roşii proaspete şi andive, plăcintă de revent cu multă smântână, şi cafea, totul stropit cu un Château Latour. Serviciul era magic, doi dintre slujitorii lui Morgan erau atât de invizibili în timp ce felurile de mâncare apăreau şi dispăreau de pe masă, încât îţi dădeau impresia că totul se petrecea fără nicio mijlocire umană. Ford a mâncat cu poftă dar nu s-a atins de vin. A terminat de mâncat înaintea gazdei lui. Se uita deschis la nasul lui Morgan. A descoperit o firimitură pe faţa de masă şi a depozitat-o pe farfurioara ceştii sale de cafea. Îşi plimba lenevos degetele pe marginea farfuriei aurite.

Când au sfârşit masa, Morgan i-a dat a înţelege lui Ford că ar dori să-l însoţească în Bibliotecă. Au ieşit din

sufragerie şi au străbătut un soi de sală de aşteptare întunecoasă unde se găseau vreo trei sau patru oameni care sperau să smulgă câteva momente din timpul lui Pierpont Morgan. Erau avocaţii lui. Veniseră să-l consilieze în legătură cu apropiata lui prezentare în faţa Comisiei Interne a Băncilor şi Finanţelor întrunită la Washington, în vederea stabilirii condiţiilor înfiinţării unui trust monetar în Statele Unite.

La apariţia lui, avocaţii s-au ridicat în picioare, dar Morgan le-a făcut semn să plece. Îl mai aştepta acolo şi un intermediar de obiecte de artă, îmbrăcat în frac, care venise special de la Roma ca să-l întâlnească. Acesta se ridicase doar ca să se încline.

Ford observase toate amănuntele acestor manifestări. El era un om cu gusturi domestice, dar nu se simţea deloc intimidat de ceea ce i se părea a fi un imperiu diferit doar ca stil de imperiul lui. Morgan l-a condus în vasta Cameră de Vest a bibliotecii. Acolo s-au aşezat faţă-n faţă, de o parte şi de alta a unui şemineu înalt cât un om. o zi numai bună pentru foc, a remarcat Morgan. Ford a aprobat. I s-au oferit trabucuri. A refuzat. A observat că tavanul era aurit. Pereţii erau tapetaţi cu mătase roşie. Pe pereţi atârnau tablouri încadrate în rame grele şi apărate de geamuri de sticlă – imagini ale unor oameni palizi, însufleţiţi de credinţă, cu halouri aurii în jurul capetelor. Ford a gândit că, în zilele noastre, cei care-şi fac portretele nu pot fi decât nişte sfinţi. Era acolo şi portretul Madonei cu pruncul în braţe. Ford şi-a plimbat degetele pe braţele de pluş roşu ale fotoliului.

Morgan i-a lăsat un timp să se pătrundă de decor. Pufăia din trabuc. În cele din urmă i-a vorbit. Ford, i s-a adresat el pe un ton aspru, nu am niciun interes să achiziţionez afacerea dumitale sau să-mi asigur o parte din profiturile ei. Nici nu sunt asociat cu vreunul dintre competitorii dumitale. Ford a aprobat din cap. Trebuie să mărturisesc

că asta e o veste bună, a răspuns el, aruncând o privire vicleană. Cu toate acestea, a continuat gazda, admir ceea ce ai făcut. Deşi, recunosc, am presimţiri negre în legătură cu un automobil lăsat pe mâinile nu ştiu cărui mongoloid care are câteva sute de dolari de cheltuit, trebuie să admit că viitorul este al dumitale. Eşti încă tânăr – cincizeci de ani sau aşa ceva, nu? – şi poate că dumneata înţelegi ceea ce eu nu pot înţelege, anume nevoia mobilizării separate a maselor de oameni. Eu mi-am petrecut viaţa coordonând resursele de capital şi urmărind îmbinarea armonioasă a industriilor, dar niciodată nu am văzut în forţa de muncă un proces unificator în sine, separat de întreprinderea în care este angajată. Dă-mi voie să-ţi pun o întrebare. Ţi-a trecut vreodată prin minte că linia dumitale de asamblare nu e numai o lovitură de geniu industrial ci şi o proiecţie a unui adevăr organic? La urma urmei, interşanjabilitatea pieselor e o lege a materiei, la care indivizii participă în cadrul speciilor şi genurilor lor. Toate mamiferele se reproduc în acelaşi fel şi împărtăşesc aceleaşi moduri de nutriţie, au aceleaşi sisteme digestive şi circulatorii recognoscibile, şi posedă aceleaşi simţuri. Evident, asta nu înseamnă că toate mamiferele au părţi interşanjabile, ca automobilele dumitale. Dar tiparul comun îi îndreptăţeşte pe taxonomişti să clasifice mamiferele drept mamifere. Şi în cadrul unei specii – cea umană, de pildă – legile naturii operează astfel încât deosebirile noastre individuale apar pe baza similarităţilor noastre. Drept care individualizarea poate fi comparată cu o piramidă pentru că nu poate fi considerată desăvârşită decât atunci când i se aşază piatra din vârf.

Ford i-a cumpănit spusele. Cu excepţia evreilor, a mormăit el. Morgan a avut impresia că nu a auzit bine. Poftim? a spus el. Evreii, a repetat Ford. Evreii sunt altfel decât toţi oamenii pe care i-am cunoscut. În ce-i priveşte pe ei, teoria dumitale nu face doi bani. A zâmbit.

Morgan a rămas câteva clipe tăcut. Îşi pufăia trabucul. Lemnele din foc trosneau. Mănunchiuri de fulgi suflaţi de vânt împroşcau geamurile bibliotecii. Morgan şi-a reluat expunerea. Din când în când, a spus el, am cerut unor cărturari şi oameni de ştiinţă să mă sprijine în investigaţiile mele filosofice, în speranţa de a ajunge la unele concluzii cu privire la viaţa aceasta, concluzii care nu pot fi la îndemâna maselor. Şi îmi propun să împărtăşesc roadele studiilor mele. Nu cred că poţi fi atât de insolent încât să consideri că realizările pe care le-ai obţinut sunt doar rezultatul propriului dumitale efort. Dacă atribui succesele numai geniului dumitale, atunci, domnule, te previn că vei avea de plătit un preţ teribil. Ai să te pomeneşti eşuat la marginea lumii şi ai să-ţi dai seama, ca nimeni altul, de găunoşenia firmamentului. Crezi în Dumnezeu? Asta mă priveşte, a răspuns Ford. Prea bine, a spus Morgan. Nu m-aş fi aşteptat ca un om de inteligenţa dumitale să îmbrăţişeze o idee atât de comună. S-ar putea să ai mai multă nevoie de mine decât îţi închipui. Presupune că eu ţi-aş putea dovedi că există tipare universale de ordine şi de repetare care dau un sens activităţii acestei planete. Presupune că ţi-aş putea demonstra că dumneata însuţi eşti, în era noastră modernă, o aplicare a tendinţelor identităţii umane afirmate de cea mai veche înţelepciune din lume.

Morgan s-a ridicat brusc şi a ieşit din încăpere. Ford s-a răsucit în scaun şi s-a uitat după el. După un moment, bătrânul a reapărut în prag şi i-a făcut semn, cu un gest vehement, să-l urmeze. Ford l-a urmat prin holul central al Bibliotecii, până în Camera de Est, ai cărei pereţi înalţi erau acoperiţi de rafturi cu cărţi. Două dintre etajele de sus aveau câte o prispă îngustă cu balustrade din sticlă givrată şi alamă lustruită, astfel încât orice carte putea fi scoasă cu uşurinţă din raft, oricât de sus ar fi fost plasată.

Morgan s-a îndreptat spre peretele mai îndepărtat, a

apăsat cotorul unei anumite cărţi, şi o porţiune întreagă din rafturi s-a deschis ca o uşă, dând la iveală un pasaj secret, prin care putea trece un om. Te rog, l-a poftit Morgan pe Ford. Apoi l-a urmat într-o încăpere mică şi a apăsat pe un buton care a închis uşa în urma lor.

Era o cameră de dimensiuni obişnuite, mobilată modest, cu o masă rotundă, lucioasă, două scaune cu spetează cu spiţe şi o vitrină cu capac de sticlă pentru etalarea manuscriselor rare. Morgan a aprins o lampă de masă cu un abajur verde, din metal. Nimeni nu a mai fost până acum cu mine aici, i-a spus lui Ford. A aprins şi un lampadar care lumina vitrina. Vino aici, domnule, a spus el. Ford s-a uitat în vitrină şi a văzut un pergament antic, scris însă cu litere latine. Acesta, i-a explicat Morgan, este un in folio ce conţine unul dintre primele texte ale rosacrucienilor: *Căsătoria chimică a lui Christian Rosenkrutz.* Ştii cine erau rosacrucienii originali, domnule Ford? Erau alchimiştii creştini din palatinatul renan al cărui principe elector era Frederic al V-lea. Vorbim despre începuturile secolului al şaptesprezecelea, domnul meu. Oamenii aceia măreţi şi inimoşi au promulgat ideea existenţei unei magii permanente, benefice, accesibile unor anumiţi oameni, indiferent de vârstă, meniţi să ajute omenirea, în colectivitatea ei. Denumirea latină pentru această magie este *prisca theologia*, înţelepciunea tainică. Partea ciudată este că această credinţă într-o înţelepciune tainică nu aparţine numai rosacrucienilor. La Londra, pe la jumătatea aceluiaşi secol, se ştia de existenţa unei societăţi numite Colegiul Invizibil. Membrii acestei societăţi aveau renumele de a fi înşişi purtătorii acestei magii benefice de care ţi-am vorbit. De bună seamă, nu cunoşti operele lui Giordano Bruno, din care deţin aici o pagină scrisă de propria lui mână. Cărturarii mei, asemenea celor mai buni detectivi, au depistat pentru mine existenţa acestei idei precum şi a unor diverse

organizaţii misterioase menite să o menţină, în cele mai multe dintre culturile Renaşterii, în societăţile medievale şi în Grecia antică. Sper că urmăreşti ce-ţi spun. Prima menţionare a existenţei unor oameni speciali, care se nasc în fiecare secol cu misiunea de a uşura suferinţele omenirii prin *prisca theologia* lor, ne-a parvenit prin traducerile în limba greacă a scrierilor preotului egiptean Hermes Trismegistul. Hermes este cel care a dat numele istoric al acestei ştiinţe oculte. Se numeşte *Hermetica.* Morgan a ciocănit cu arătătorul lui gros în capacul de sticlă, pentru a indica ultimul dintre exponatele etalate, un fragment dintr-o piatră roz pe care erau slab vizibile nişte zgârieturi geometrice. Acesta, domnule, s-ar putea să fie un specimen din textele lui Hermes, în scrierea cuneiformă originară. Şi acum dă-mi voie să-ţi pun o întrebare. De ce ai putea crede că o idee care a străbătut curent fiecare secol şi fiecare stadiu de civilizaţie a omenirii ar putea să dispară în timpurile moderne? Pentru că numai în această eră a ştiinţei oamenii aceia şi înţelepciunea lor au fost scăpaţi din vedere. Am să-ţi spun eu de ce: apariţia ştiinţelor mecaniciste, apariţia lui Newton şi a lui Descartes a fost o mare conspiraţie, o conspiraţie diabolică menită să distrugă percepţia noastră asupra realităţii şi conştiinţa existenţei printre noi a celor dotaţi cu darul transcendenţei.

Cu toate acestea, ei sunt şi azi cu noi. În fiecare eră au fost cu noi. Se întorc, înţelegi? Se întorc!

Morgan îşi luase avânt. I-a atras atenţia lui Ford spre colţul cel mai îndepărtat al încăperii, în umbra căruia se găsea o altă mobilă, o ladă dreptunghiulară acoperită cu o catifea aurie. Morgan a apucat un colţ al ţesăturii şi, aruncând musafirului său o privire de aprig proprietar triumfător, a tras-o şi a lăsat-o să cadă pe jos. Ford a cercetat obiectul. Era o vitrină de sticlă sigilată cu plumb. În ea se găsea un sarcofag. Ford a auzit respiraţia

întretăiată de emoţie a celuilalt. Era unicul sunet care ştirbea liniştea încăperii. Sarcofagul era confecţionat din alabastru. Deasupra se găsea o efigie din lemn a celui care zăcea înăuntru. Efigia era pictată cu foiţă de aur, ocru roşiatic şi albastru. Acesta, a început Morgan să vorbească cu o voce răguşită, este sarcofagul unui mare faraon. Guvernul egiptean şi întreaga comunitate a arheologilor cred că se găseşte la Cairo. Dacă s-ar afla că este în posesia mea s-ar stârni un scandal internaţional. Este, literalmente, de nepreţuit. Echipa mea de egiptologi a luat toate măsurile ştiinţifice pentru a-l feri de ravagiile aerului. Sub masca pe care o vezi se găseşte mumia marelui faraon din cea de-a nouăsprezecea dinastie, Seri întâiul, recuperată din templul din Karnak, unde a zăcut peste trei mii de ani. O să ţi-o arăt la momentul potrivit. Dă-mi voie pentru moment să-ţi spun doar că figura marelui faraon o să te intereseze în mod special.

Morgan trebuia să-şi redobândească stăpânirea de sine. A tras un scaun şi s-a aşezat la masă. Treptat, răsuflarea i-a devenit normală. Ford s-a aşezat în faţa lui şi, conştient de slăbiciunea fizică a omului în vârstă, a rămas tăcut, cu privirea fixată asupra propriilor pantofi. Pantofii, maro, cu şireturi, fuseseră comandaţi din catalogul L.L. Bean. Pantofi de calitate, comozi. Domnule Ford, a reluat Pierpont Morgan, doresc să fii invitatul meu într-o expediţie în Egipt. Acesta e locul care trebuie vizitat, domnule. De acolo a început totul. Am comandat construirea unui vapor destinat în mod expres pentru croaziera pe Nil. Când totul va fi pregătit doresc să mă însoţeşti. De acord? Nu presupune nicio investiţie din partea dumitale. Trebuie să mergem la Luxor şi la Karnak. Trebuie să mergem la Marea Piramidă din Gizeh. Sunt atât de puţini oameni interesaţi, domnule. Banii mei m-au adus până la intrarea în anumite cripte şi mi-au facilitat descifrarea hieroglifelor sacre. De ce să nu ne oferim

adevărul şi să aflăm cine suntem şi care este eterna forţă benefică pe care o încarnăm?

Ford şedea uşor încovoiat. Mâinile îi atârnau pe braţele de lemn ale scaunului, de parc-ar fi fost rupte de la încheietură. Chibzuia la toate câte fuseseră spuse. Se uita la sarcofag. Când a considerat că a înţeles totul, a dat solemn din cap şi a răspuns după cum urmează: Dacă am înţeles bine, domnule Morgan, vorbiţi despre reîncarnare. Ei bine, daţi-mi voie să spun şi eu ce gândesc. În tinereţe m-am confruntat cu o teribilă criză spirituală, când mi-am dat seama că nu aveam nicio îndreptăţire să ştiu ceea ce ştiam. Aveam tărie de caracter, de acord, dar eram un simplu băiat de la ţară, supus principiilor moraliste din manualele educative ale lui McGuffey, asemenea tuturor celorlalţi din tagma mea.

Şi totuşi, ştiam cum merg lucrurile în lume. Puteam să mă uit la ceva şi să spun cum funcţionează şi, probabil, să fac acel ceva să funcţioneze şi mai bine. Dar nu eram un intelectual, înţelegeţi, şi nu aveam răbdare pentru cuvintele mari.

Morgan îl asculta. Simţea că trebuie să stea nemişcat.

Şi pe urmă, a continuat Ford, am dat peste o cărţulie. Se numea *Înţelepciunea eternă a unui fachir oriental*, şi era publicată de Franklin Novelty Company din Philadelphia, Pennsylvania. Şi în cartea asta, pe care am dat doar douăzeci şi cinci de cenţi, am găsit tot ce mi-era necesar ca să-mi satisfac curiozitatea. Reîncarnarea este singura credinţă pe care o deţin, domnule Morgan. În felul ăsta îmi explic propriul geniu – unii dintre noi au trăit, pur şi simplu, de mai multe ori decât alţii. Aşa încât, vă daţi seama, eu ştiam deja lucrul pentru care aţi cheltuit o avere pe cărturari şi pe călătorii în jurul lumii. Şi am să vă spun ceva, drept mulţumire pentru mâncărurile pe care mi le-aţi oferit, o să vă împrumut cartea. Nu-i nevoie să vă bateţi capul cu toate latinismele astea, a urmat el, fluturându-şi

braţul, şi n-aveţi nevoie să scotociţi prin găleţile de gunoi ale Europei sau să construiţi vapoare care să navigheze pe Nil pentru a găsi ceva ce puteţi obţine prin poştă pentru doi bani!

Cei doi bărbaţi se uitau fix unul la celălalt. Morgan s-a lăsat pe speteaza scaunului. Obrajii îi păliseră şi ochii îşi pierduseră licărirea triumfală. Când a vorbit, glasul îi suna slab ca vocea unui om bătrân. Domnule Ford, a spus el, dacă ideile mele pot supravieţui opoziţiei dumitale, înseamnă că au trecut ultimul lor test.

Cu toate acestea, avusese loc cruciala spargere a gheţii. La un an după această extraordinară întâlnire, Morgan a întreprins călătoria în Egipt. Deşi Ford nu l-a însoţit, i-a făcut concesia de a recunoaşte posibilitatea unei misterioase legături ancestrale. Şi cei doi au înfiinţat împreună cel mai secret şi cel mai exclusivist club din America, Piramida, ai cărui singuri membri au fost. Clubul a sponsorizat anumite cercetări care continuă şi azi.

21

Fără îndoială, la acea vreme din povestirea noastră imagini din Egiptul antic erau gravate în mintea tuturor. Lucrul acesta se datora descoperirilor din deşert făcute de arheologii englezi şi americani. După jucătorii de fotbal cu pantalonii lor de pânză până la genunchi şi cu caschetele de piele, arheologii erau persoanele care captau cel mai mult interes în universităţi. Practicile de mumificare erau descrise în amănunt în suplimentele de duminică ale ziarelor, şi conţinutul funerar al papirusurilor era analizat de reporterii boboci. Arta egipteană, stilul ei, era aleasă pentru decoraţiunile interioare ale caselor. Mobila Ludovic al XIV-lea îşi pierduse din vogă şi fusese înlocuită de fotolii în formă de tron, cu şerpi sculptaţi pe braţe. În New Rochelle, nici Mama nu a rămas imună la noua modă şi, găsind că tapetul floral din sufragerie era apăsător de monoton, l-a înlocuit cu o elegantă procesiune de femei şi bărbaţi egipteni cu ochi negri, migdalaţi, cu paruri ciudate pe cap şi fustanele scurte. Coloraţi în ocru roşu, albastru şi bronz, mărşăluiau în paradă pe pereţi, în şirul ciudat al egiptenilor, ţinând în mâini vulturi, snopi de paie, nuferi şi lăute. Erau însoţiţi de lei, scarabei, bufniţe, boi şi labe de picioare. Tata, sensibil la orice schimbare, constatase că-şi pierduse pofta de mâncare. I se părea inoportun să se îngroape în sarcofage înainte de a lua cina.

Dar băiatului îi plăcea noul model şi a luat iniţiativa de a studia alfabetul hieroglific. A abandonat *Wild West Weekly* pentru reviste care publicau povestiri despre morminte violate şi despre împlinirea blestemelor mumiilor. Îl intriga prezenţa femeii negre de la mansardă şi o încorporase în jocurile lui secrete, transformând-o într-o prinţesă nubiană capturată şi ţinută în robie. Fără să ştie, femeia şedea în cămăruţa ei la fereastră, în timp ce el trecea prin faţa uşii

purtând masca unui ibis cu plisc coroiat, din *papier-mâché,* pe care şi-o confecţionase singur.

Într-o după-amiază de duminică, un automobil nou Ford Model T a urcat încet dealul şi a trecut prin faţa casei. Băiatul, care l-a zărit de pe terasă, a coborât treptele în fugă şi a aşteptat pe aleea din faţă. Omul de la volan se uita în dreapta şi în stânga, ca şi cum ar fi căutat o anumită adresă; a întors maşina la colţ şi s-a întors. Oprind chiar în faţa băiatului, omul a încetinit motorul şi i-a făcut semn cu un deget înmănuşat să se apropie. Era un negru. Automobilul scânteia. Carcasa sclipea. Avea un parbriz din sticlă şi o capotă mobilă. Caut o tânără de culoare care se numeşte Sarah, i-a spus băiatului. Am fost informat că locuieşte într-una din casele astea.

Băiatul şi-a dat seama că era vorba de femeia de la mansardă. Da, aici e. Omul a oprit motorul, a pus frâna şi a sărit din maşină. Pe urmă a urcat treptele de piatră pe sub arţarii norvegieni, a înconjurat casa şi s-a dus la uşa din spate.

Când Mama a venit la uşă, negrul s-a dovedit respectuos, dar felul în care a întrebat-o dacă poate vorbi cu Sarah trăda o neliniştitoare notă de hotărâre şi importanţă de sine. Mama nu i-a putut aprecia vârsta. Era un bărbat solid, cu o faţă cafenie, uşor roşcată, pometi înalţi şi ochi mari, negri, cu o privire atât de intensă, încât păreau aproape saşii. Avea o mustaţă îngrijită. Era îmbrăcat cu acea afectare de prosperitate la care se pretează oamenii de culoare. Un palton negru, elegant, un costum negru cu dungi albe, ghetre cenuşii şi pantofi negri cu bot ascuţit. Ţinea în mână o şapcă gri-deschis şi ochelari de maşină. Mama i-a cerut să aştepte şi i-a închis uşa. Apoi a urcat până la etajul trei şi a găsit-o pe Sarah, nu ca de obicei aşezată la fereastră, ci în picioare, ţeapănă, cu braţele încrucişate şi faţa spre uşă. Sarah, ai un musafir, a spus Mama. Fata nu a răspuns. Vrei să vii la

bucătărie? a întrebat-o Mama. Fata a clătinat din cap. Nu vrei să-l vezi? a întrebat Mama. Nu, coniţă, a răspuns în cele din urmă fata, cu voce înceată şi ţinându-şi privirile în podea. Vă rog să-i spuneţi să plece. Erau cele mai multe cuvinte pe care le rostise în toate lunile de când locuia în casa noastră. Mama a coborât la uşa din spate şi l-a găsit pe individ în bucătărie unde, într-un colţ, lângă căldura plitei, bebeluşul lui Sarah dormea în căruţul său. Era un căruţ din răchită împletită, pe patru roţi cu spiţe de lemn, căptuşit cu un satin albastru decolorat şi cu un rulou de pluş. Propriul ei fiu dormise în căruciorul ăsta şi, cu mult în urmă, fratele ei mai mic. Negrul îngenunchease lângă căruţ şi se uita la copil. Mama, cu gândirea uşor confuză, era indignată că omul cutezase să treacă dincolo de prag şi să intre în bucătărie. Sarah nu e dispusă să te vadă, i-a spus şi i-a deschis uşa. Omul de culoare a mai aruncat o privire copilului, s-a ridicat, i-a mulţumit Mamei şi a plecat. Mama a trântit uşa după el cu mai multă forţă decât ar fi fost cazul. Copilul s-a trezit şi a început să plângă. Mama l-a luat în braţe şi l-a domolit, mirată de propria ei reacţie vehementă faţă de vizitator.

Aşa şi-a făcut apariţia pe Broadview Avenue omul de culoare din maşină. Se numea Coalhouse Walker Junior, începând din acea duminică, a început să vină săptămânal, prezentându-se întotdeauna la uşa din spate şi plecând, de fiecare dată, fără să se plângă de refuzul lui Sarah de a-l vedea. Tata era agasat de vizitele lui şi ar fi vrut să-l descurajeze. O să chem poliţia, a spus. Mama i-a pus o mână pe braţ ca să-l tempereze. Într-una dintre duminici, omul a lăsat un buchet de crizanteme galbene, care trebuie să-l fi costat o avere. Înainte de a-i duce florile sus lui Sarah, Mama a rămas să privească pe fereastra salonului. Jos, în stradă, negrul îşi curăţa de praf maşina, ştergea spiţele roţilor, farurile şi parbrizul. A ridicat privirea spre etajul trei, apoi a plecat. Asta a făcut-o pe

Mama să-şi aducă aminte de expresia feţei seminariştilor din Ohio care o curtau pe când avea şaptesprezece ani. I-a spus Tatei: Cred că asistăm la o încercare de a face curte la modul cel mai obstinat. Tata a răspuns: Da, o curte din care a rezultat deja un copil. Asta-i o remarcă deja răutăcioasă, a ripostat Mama. Omul a pricinuit suferinţă şi acum dă dovadă de pocăinţă. E un lucru frumos şi îmi pare rău că tu nu-ţi dai seama.

Fata neagră nu voia să spună niciun cuvânt despre vizitatorul ei. Nimeni nu avea habar unde sau cum se cunoscuseră. Din câte se ştia, ea nu avea familie şi nici prieteni în comunitatea de negri din sectorul central al oraşului. Acolo exista o societate stabilă de oameni de culoare, dar, la marginile ei, mişunau o serie de elemente tranzitorii. Aparent, şi Sarah era un element tranzitoriu, care venise, de una singură, din New York ca să lucreze ca servitoare. Mama era încântată. Pentru prima oară, din ziua aceea oribilă când descoperise pruncul îngropat în stratul de flori, întrezărea o speranţă cu privire la viitorul fetei. Începea să regrete intransigenţa pe care o vădea Sarah. Se gândea la drumul pe care îl făcea Coalhouse Walker Jr din Harlem, unde locuia, şi la drumul pe care-l parcurgea la înapoiere, şi a luat hotărârea ca data următoare să se arate mai ospitalieră. O să-i servească un ceai în salon. Tata a pus la îndoială oportunitatea unui asemenea gest. Dar Mama i-a replicat: Vorbeşte frumos şi se comportă ca un gentleman. Nimic dubios în ce-l priveşte. Când domnul Roosevelt era la Casa Albă, l-a invitat la masă pe educatorul negru Booker T. Washington. Aşa că putem şi noi să-l invităm la un ceai pe domnul Coalhouse Walker Jr.

Şi, într-adevăr, în duminica următoare negrul a luat ceaiul cu noi. Tata a observat că omul nu era câtuşi de puţin stingherit de faptul că se afla într-un salon, cu o ceaşcă de ceai şi o farfurioară în mână. Dimpotrivă, se

comporta de parcă ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume. Ambianţa nu l-a impresionat şi atitudinea lui nu era deloc servilă. Era politicos şi corect. Le-a vorbit despre el. Era pianist profesionist şi acum stătea mai mult sau mai puţin permanent în New York, întrucât avea un angajament sigur în Jim Europe Clef Club Orchestra, un ansamblu bine cunoscut care dădea concerte regulate la Manhattan Casino pe Strada 155 şi Eighth Avenue. E important, a spus el, ca un muzician să-şi găsească un loc permanent, o slujbă care nu presupune deplasări frecvente. Eu unul m-am săturat să tot plec în turnee. Nu mai vreau să bat drumurile. Vorbea cu atâta ardoare, încât Tata şi-a dat seama că mesajul era destinat femeii de sus. Ceea ce l-a iritat. Ce cânţi? l-a întrebat abrupt. Ce-ar fi să ne cânţi ceva?

Negrul şi-a pus ceaşca de ceai pe tavă. S-a ridicat, şi-a atins buzele cu şervetul, l-a aşezat şi pe acesta pe tavă, şi s-a apropiat de pian. S-a aşezat pe taburetul din faţa pianului şi imediat s-a ridicat şi l-a învârtit până a ajuns la înălţimea potrivită. S-a aşezat din nou, a făcut câteva acorduri pe clape şi s-a întors spre ceilalţi: Pianul acesta e complet dezacordat, a spus. Tata a roşit. Ah, da, e groaznic, a confirmat Mama. Muzicianul s-a întors la clape şi a anunţat: *Wall Street Rag*, compus de marele Scott Joplin. A început să cânte. Dezacordat sau nu, instrumentul eolian nu mai scosese niciodată asemenea sunete. Acorduri cristaline vibrau în aer ca nişte flori. Melodiile păreau a fi buchete. S-ar fi zis că nu existau alte posibilităţi de viaţă decât cele conturate de muzică. Atunci când a terminat piesa, Coalhouse Walker Jr. s-a răsucit pe taburet şi a constatat că publicul său era alcătuit din întreaga familie: Mama, Tata, băiatul, Bunicul şi Fratele mai mic al Mamei, care coborâse din camera lui, în cămaşă şi pantaloni cu bretele, ca să vadă cine cântă. Dintre toţi cei de faţă era singurul care ştia ce înseamnă ritmul

ragtime. Ascultase muzică ragtime în perioada cât dusese o viaţă de noapte, la New York. Dar nu se aşteptase niciodată să audă o asemenea muzică în salonul surorii sale.

Coalhouse Walker Jr. s-a întors spre pian şi a anunţat: *The Maple Leaf.* Compus de marele Scott Joplin. Cel mai celebru dintre cântecele ragtime a răsunat în salon. Pianistul stătea ţeapăn în faţa clapelor şi mâinile sale cu degete lungi, negre şi unghii roz păreau să nu depună niciun efort când emiteau mănunchiurile de acorduri sincopate şi octavele puternice, sacadate. Era o compoziţie robustă, o muzică viguroasă, care aţâţa simţurile şi nu-ţi lăsa o clipă de relaxare. Băiatul o percepea ca pe o lumină care se depunea pe variate puncte din spaţiu, coagulându-se în tipare complexe, întortocheate, până când întreaga încăpere ajungea să scânteieze de propria-i existenţă. Muzica umplea casa scării, până la etajul trei, unde tăcuta şi neînduplecata Sarah şedea cu mâinile în poală şi asculta cu uşa deschisă.

Piesa s-a încheiat. Toată lumea a aplaudat. Mama l-a prezentat pe domnul Walker Bunicului şi Fratelui ei mai mic, care i-a strâns mâna şi i-a declarat că e bucuros să-l cunoască. Coalhouse Walker era solemn. Toată lumea se ridicase în picioare. S-a lăsat tăcerea. Tata şi-a dres glasul. Nu se pricepea la muzică. Gusturile lui se opreau la Carrie Jacobs Bond. După părerea lui, muzica negrilor era zâmbăreaţă şi săltăreaţă. Cunoşti ceva cântece africane? a întrebat. Nu intenţionase să fie jignitor – cântece africane, aşa li se spunea. Dar pianistul a scuturat puternic din cap. Cântecele africane se cântă la spectacolele folclorice, a spus el. Le cântă interpreţi albi cu feţe vopsite în negru. A urmat o nouă tăcere. Negrul şi-a înălţat ochii spre tavan. Mă rog, a spus, se pare că domnişoara Sarah nu e dispusă să mă vadă. S-a întors brusc şi a străbătut holul îndreptându-se spre bucătărie. Familia l-a urmat. Îşi lăsase

paltonul pe un scaun. L-a îmbrăcat şi, ignorându-i pe cei din jur, a îngenuncheat şi s-a uitat la bebeluşul adormit în cărucior. Pe urmă s-a ridicat, a spus bună ziua şi a ieşit pe uşă.

Vizita i-a impresionat pe toţi cu excepţia lui Sarah, care nu a dat niciun semn de îmblânzire în refuzul ei de a avea de-a face cu negrul. În săptămâna următoare omul a venit din nou, şi în a doua săptămână la fel. Acum vizita familia şi, de fiecare dată, le relata tot ce făcuse în cele şase zile precedente, convins fiind de interesul lor total în ce priveşte activităţile lui. Tata era derutat de aerele lui. Ea nu vrea să-l vadă, i-a spus Mamei. Va trebui să mă întreţin în fiecare duminică din tot restul vieţii mele cu Coalhouse Walker? Dar Mama vedea semne certe de progres. Sarah preluase îndatoririle menajerei care plecase şi acum făcea curăţenie cu atâta energie şi cu atâta competenţă de proprietăreasă, încât Mama glumea în legătură cu iluzia vremelnică a lui Sarah că ar deretica în propria ei casă. De asemenea, începuse să-şi vadă copilul şi în afara orelor când îl alăpta, la început făcându-i baia zilnică, pe urmă luându-l noaptea în camera ei. Totuşi, pe vizitatorul ei refuza să-l vadă. Pe parcursul iernii, Walker a venit în mod regulat. De mai multe ori, când drumurile erau impracticabile din cauza zăpezii, a călătorit cu trenul şi apoi cu un tramvai până la poalele dealului. Purta paltonul lui negru, elegant şi o pălărie din blană de miel, în stil rusesc. Aducea lucruri pentru copil. I-a adus şi lui Sarah o perie de cap cu mâner de argint. Tata era nevoit să-i admire perseverenţa. Se întreba în ce măsură salariul unui muzician îi poate îngădui asemenea daruri.

Într-o bună zi, Tatei i s-a năzărit că, probabil, Coalhouse Walker Jr. nu-şi dădea seama că e negru. Cu cât se gândea mai mult la acest lucru, cu atât i se părea mai plauzibil. Walker nu se purta şi nu vorbea ca un om de culoare. Era capabil să transforme deferenţa practicată în mod obişnuit

de rasa lui în ceva care se reflecta mai curând în demnitatea lui decât în cea a partenerului de discuţie. Când sosea la uşa din spate, ciocănea cu putere şi când intra în casă îi saluta solemn pe toţi şi, într-un fel, le transmitea senzaţia că ei ar fi familia lui Sarah şi că amabilitatea cu care îi trata era o reprezentare a respectului şi consideraţiei lui faţă de Sarah. Tata vedea un oarecare pericol în omul acesta. Poate că n-ar trebui să-i încurajăm curtea, i-a spus Mamei. Omul acesta e un nesocotit. Până şi Mathew Henson îşi cunoştea locul.

Dar acum cursul evenimentelor nu mai putea fi schimbat. Spre sfârşitul iernii Sarah a acceptat să se întâlnească totuşi cu Coalhouse Walker în salon. Zile întregi a avut loc un tumult de pregătiri. Mama i-a dat lui Sarah o rochie de-a ei şi a ajutat-o să şi-o ajusteze. Sarah a coborât, frumoasă şi sfioasă. Îşi pieptănase şi îşi pomădase părul, şi s-a aşezat pe canapea cu ochii în podea, în timp ce Walker susţinea o conversaţie formală, după care i-a cântat la pian. Abia când au fost văzuţi împreună a devenit evidentă diferenţa de vârstă dintre ei. Mama a insistat ca membrii familiei să se scuze şi să se retragă, astfel ca procesul de cucerire să se desfăşoare în intimitate. Dar lucrurile nu s-au precipitat. După vizita lui Walker, Sarah a părut iritată, ba chiar furioasă. Îi venea greu să ierte şi, într-un anumit fel ciudat, îndărătnicia ei părea răspunsul cel mai potrivit la insistenţa lui. Sarah încercase să-şi ucidă fătul nou-născut. Niciunul dintre cei doi nu trata viaţa cu uşurinţă. Ei trăiau într-o brutală supunere faţă de speranţele şi sentimentele lor. Se chinuiau reciproc. Fratele mai mic al Mamei înţelegea asta poate mai bine decât toţi ceilalţi. Nu vorbise decât o singură dată cu Coalhouse Walker, dar îl admira enorm. Vedea în purtarea negrului mai multă bărbăţie decât avusese el. Medita asupra acestui lucru. Fratele mai mic al Mamei înţelegea dragostea din anumite inimi ca pe o suferinţă fizică în acea

parte a corpului, un defect în făptura fiziologică, echivalentă cu rahitismul în oase sau cu o predispoziţie a plămânilor de a se congestiona. El suferea de această boală, şi la fel şi Sarah, deşi era o femeie de culoare. Şi-o imagina ca pe o regină africană exilată; însăşi stângăcia mişcărilor ei ar fi însemnat, probabil, într-o altă ţară graţie. Şi cu cât şovăia mai mult să accepte cererea în căsătorie a lui Coalhouse Walker, cu atât mai mult înţelegea Fratele mai mic ce îngrozitor de rănită era inima ei.

Dar într-o zi de duminică din martie, cu un vânticel plăcut şi muguri maronii pe crengile arţarilor, Coalhouse a venit în Fordul lui scânteietor şi a lăsat motorul să moţăie. Vecinii au ieşit la garduri să se zgâiască la negrul acela ciudat, robust şi corect, cu ochii lui negri, negri, atât de intenşi încât erau aproape saşii, şi Sarah, cea înduioşător de stângace, îmbrăcată într-o bluză roz, o fustă şi o jachetă neagră şi una dintre pălăriile cu boruri largi ale Mamei, cum treceau pe sub arţarii norvegieni şi coborau treptele de beton spre stradă. Ea ţinea în braţe bebeluşul. El a ajutat-o să urce în maşină, apoi s-a aşezat la volan. Au făcut semne cu mâna către familia adunată şi apoi au pornit pe străzile de la periferie spre aşezările fermierilor din nordul oraşului. Au oprit pe marginea drumului. Au urmărit o pasăre-cardinal râcâind pământul maroniu, bătătorit, apoi luându-şi zborul pe cea mai înaltă şi mai subţire ramură a unui copac. Aceasta a fost ziua când el a cerut-o în căsătorie şi ea a acceptat. Apariţia acestor admirabili îndrăgostiţi în viaţa familiei fusese uimitoare; conflictul dintre puterile lor de voinţă avusese un efect aproape hipnotic.

22

Acum, Fratele mai mic al Mamei şi-a reluat drumurile la New York. Lucra la masa lui de desen până după ora cinei, şi apoi lua un tren de seară. Se împrietenise cu câţiva ofiţeri artilerişti de la arsenalul de pe Lexington Avenue colţ cu Strada 34. Ofiţerii se plângeau de puştile Springfield. I-au arătat armele şi grenadele lor. Pe loc, tânărul şi-a dat seama că el ar putea proiecta arme mult mai eficiente. A început să bea cu ofiţerii. Devenise cunoscut la uşile de ieşire a actriţelor de la mai multe teatre de pe Broadway. Stătea în stradă, laolaltă cu ceilalţi fani, fără să fie însă ferchezuit şi pus la patru ace ca unii dintre admiratorii mai vârstnici, şi nici chipeş şi nonşalant ca studenţii de la Princetown sau Yale. Dar ochii lui exprimau o intensitate a aşteptării care atrăgea femeile. Arăta întotdeauna atât de serios şi de nefericit, încât multe femei erau convinse că e îndrăgostit de ele. Îl luau drept poet.

Dar salariul lui nu-i putea susţine aceste gusturi. Broadway-ul era un organism viu, pulsând de lumini, de ispite şi divertismente, iar oamenii contaminaţi de magia teatrului şi a stimulentelor sale trăiau la limita de sus. Tânărul a învăţat unde poate găsi femei care se culcau cu el la un tarif modest. Unul dintre locurile unde le găsea era Fântâna Bethesda din Central Park. Acolo, când vremea era blândă, femeile se plimbau perechi-perechi. Zilele începuseră să se lungească. În amurgurile răcoroase, se prelingeau pe lângă fântână, aruncându-şi umbrele peste treptele late, peste apa întunecată, peste dalele cafenii şi trandafirii. Tânărul le amuza pentru că părea să le ia în serios. Se purta amabil cu ele şi îi treceau cu vederea ciudăţeniile, pentru că şi acestea erau blajine. Lua câte o femeie în camera lui de hotel şi apoi încremenea pe scaun

cu un pantof în mână, uitând cu totul de ea. Sau, uneori, nu încerca să facă dragoste, ci se mulţumea să inspecteze părţile intime ale femeii. Şi bea până la inconştienţă. Lua mesele prin cârciumi cu rumeguş pe jos. Frecventa cluburile de noapte adăpostite în subsolurile din Hell's Kitchen, unde zurbagiii şi beţivii ofereau câte un rând de băutură la toată lumea. Hoinărea noaptea prin Manhattan, devorând din priviri feţele trecătorilor. Se zgâia pe geamurile restaurantelor, intra şi se aşeza în holurile hotelurilor, ochii lui captând mişcarea şi culoarea chiar înainte ca acestea să se definească.

După un timp, a descoperit birourile revistei *Pământul-mamă,* editată de Emma Goldman. Sediul se găsea pe Strada 13, într-o clădire cenuşie care servea şi ca locuinţă a anarhistei când aceasta se afla în New York. Tânărul se posta în stradă, sub un felinar, şi se uita fix la ferestre. A repetat figura câteva seri la rând. În cele din urmă, un bărbat a ieşit pe uşă, a coborât treptele şi a traversat strada, venind drept la el. Era un tânăr înalt, cadaveric, cu părul lung şi o cravată-şiret. I s-a adresat: Serile sunt reci – vino înăuntru, nu avem nimic de ascuns. Şi Fratele mai mic a fost condus peste drum, şi apoi sus, pe scări.

Văzându-l că stă la pândă, cei din casă îl luaseră drept un spion al poliţiei. L-au tratat cu o ironie elaborată. I-au oferit un ceai. În apartament erau adunaţi numeroşi bărbaţi, cu paltoanele pe ei şi pălăriile pe cap. Pe urmă a apărut în uşă şi Goldman şi i s-a atras atenţia asupra intrusului. Dumnezeule mare! a strigat ea. Ăsta nu-i poliţist! A început să râdă. Îşi potrivea o pălărie pe cap, prinzând-o cu ace. Fratele mai mic era emoţionat că îl recunoscuse. Vino cu noi! l-a chemat Goldman.

Ceva mai târziu, tânărul s-a pomenit la Cooper Union, lângă Bowery. Sala era îmbâcsită, supraaglomerată. În mulţime, foarte mulţi străini. Chiar şi înăuntru îşi păstrau pălăriile pe cap. Era o mare reuniune, îmbibată de iz de

usturoi şi duhnind a sudoare. Scopul întrunirii era sprijinirea revoluţiei mexicane. Fratele mai mic habar n-avea că exista o revoluţie mexicană. Oamenii îşi ridicau pumnii încleştaţi. Şedeau pe bănci. Se perinda vorbitor după vorbitor. Unii vorbeau în limbi străine. Nimeni nu-i traducea. Fratele îi asculta cu dificultate. Înţelegea că peonii mexicani se răzvrătiseră spontan împotriva lui Díaz, cel care ocupase postul de preşedinte al Mexicului în ultimii treizeci şi cinci de ani. Rebelii aveau nevoie de arme. De muniţie. Luptau ascunzându-se în munţi şi îi atacau pe federali şi trenurile lor de provizii, cu bâte de lemn şi cu muschete care se încărcau pe ţeavă. Fratele mai mic se gândea la toate astea. În cele din urmă, a luat cuvântul Emma Goldman. Dintre toţi vorbitorii de până atunci, ea era cea mai bună. Sala s-a cufundat în tăcere în timp ce Emma denunţa complicitatea dintre latifundiarii îmbuibaţi şi dispreţuitul tiran Díaz, exploatarea peonilor, sărăcia şi foametea şi, lucrul cel mai blamabil, prezenţa reprezentanţilor marilor firme americane în consiliile naţionale ale guvernului mexican. Avea o voce rezonantă. Când îşi clătina capul şi gesticula, lumina fulgera din lentilele ochelarilor ei. Fratele mai mic şi-a croit drum în faţă, ca să fie mai aproape de ea. Pe urmă, Goldman a început să vorbească despre unul, Emiliano Zapata, un fermier simplu din districtul Morelos, care devenise revoluţionar pentru că nu avusese de ales. Era îmbrăcat în portul ţăranilor dijmaşi, haină şi pantaloni din material de pijama decolorat, traversat pe piept de bandulieră şi cu cartuşieră la brâu. Tovarăşi, striga Goldman, acesta nu e un port străin. Nu e vorba de o ţară străină, nu e vorba de un ţăran mexican, nici de dictatorul Díaz. Este vorba de o luptă unitară a întregii lumi, de flacăra libertăţii care se străduie să lumineze bezna odioasă a vieţii de pe pământ. Aplauzele erau asurzitoare. Fratele mai mic nu avea bani. S-a scotocit în buzunare, mortificat de priveliştea tuturor

celorlalţi care, deşi duhneau a sărăcie, donau pumni întregi de mărunţiş. Stătea la baza platformei de pe care vorbise Goldman. Discursurile se încheiaseră, iar ea era înconjurată de colegi şi de admiratori. A văzut-o îmbrăţişând un bărbat negricios, care purta un costum şi o cravată de culoare închisă, dar şi un sombrero uriaş. Emma s-a întors şi privirile i-au căzut pe creştetul blond, chelit, al tânărului; capul i se detaşa peste marginea platformei, ca şi cum ar fi fost retezat, ca al unui republican francez decapitat; dar ochii i se înălţau în extaz. Femeia a izbucnit în râs.

Fratele sperase că la sfârşitul reuniunii o să stea de vorbă şi cu el, dar urma o recepţie la sediul revistei *Pământul-mamă,* oferită în cinstea reprezentantului mexican. Acesta era un *zapatist.* Purta cizme sub pantalonii fără manşete. Nu zâmbea, dar bea ceai şi pe urmă îşi ştergea cu dosul palmei mustăţile lungi. Sălile sediului erau ticsite de jurnalişti, de boemi, artişti, poeţi şi femei aparţinând unor diferite organizaţii. Fratele mai mic nu-şi dădea seama că se ţinea scai de Goldman. Îi cerşea cu disperare atenţia. Dar ea era ocupată, dorind să discute cu toată lumea. Întâmpina pe fiecare nou-venit. Avea extrem de multe preocupări. Îi prezenta pe invitaţi unii altora. Propunea unor diferite persoane diferite lucruri pe care era necesar să le facă, îi sfătuia cu cine era necesar să discute, unde era necesar să se ducă, le indica situaţii pe care era necesar să le analizeze sau despre care era necesar să se scrie. Tânărul se simţea teribil de ignorant. La un moment dat, Goldman s-a dus în bucătărie şi a început să bată crema pentru un tort. Haide, i-a spus Fratelui mai mic, ia cupele astea şi du-le pe masa din sala mare. Tânărul s-a simţit recunoscător că fusese inclus în reţeaua ei de oameni utili. Afişe cu coperţile revistei *Pământul-mamă* erau lipite pe toţi pereţii. Un bărbat înalt, cu părul lung, umplea cupele cu punci. Era cel care

coborâse şi-l invitase pe Fratele mai mic să vină sus. Arăta ca un actor shakespearian în mizerie. Unghiile mâinilor îi erau tivite cu negru. Se servea cu punci în aceeaşi măsură în care îi servea şi pe ceilalţi. Saluta oamenii cântând un vers sau două din refrenul unui cântec. Toţi care vorbeau cu el râdeau. Se numea Ben Reitman şi era bărbatul cu care trăia în prezent Goldman. Era ceva ciudat cu părul lui, în creştet avea o porţiune complet rasă. Observând privirea curioasă a Fratelui mai mic, i-a explicat că fusese la San Diego, unde l-au uns cu smoală şi l-au tăvălit în fulgi. Emma ţinuse acolo nişte discursuri. El îşi asumase oarecum rolul de impresar, închiriase sălile, făcuse toate aranjamentele. Dar cei de acolo voiau s-o împiedice pe Emma să vorbească. L-au răpit pe el, l-au dus în nu ştiu ce loc, l-au dezbrăcat, l-au uns cu smoală, l-au ars cu ţigările şi trabucurile lor şi i-au făcut şi alte lucruri şi mai îngrozitoare. În timp ce-şi evoca avatarurile, faţa i s-a întunecat, zâmbetul i-a pierit de pe buze. În jurul lui se strânsese un mic cerc de ascultători. Tânărul ţinea în mână polonicul cu care împărţea băutura, şi care începuse acum să se lovească, zăngănind, de bolul cu punci. S-ar fi zis că nu-l mai putea lăsa din mână. Îşi privea mâna care-i tremura, în timp ce pe faţă i se aşternuse o expresie stranie. Ei nu voiau ca mami a mea să vorbească în Kansas City sau în Los Angeles sau în Spokane, a spus el. Şi totuşi a vorbit. Noi cunoaştem toate închisorile. Noi câştigăm toate procesele. Mami a mea o să vorbească şi la San Diego. A râs, de parcă nu-i venea să creadă că mâna îi tremura atât de puternic. Polonicul clincănea ciocnindu-se de bol.

În momentul acela, un om şi-a croit drum până la masă şi a strigat: Şi tu, Reitman, crezi că omenirea a profitat cu ceva din faptul că tu ai fost uns cu smoală şi tăvălit în fulgi? Era un individ scund, chel ca-n palmă, cu ochelari cu lentile groase, o gură mare, cărnoasă, şi un ten livid, ca de

ceară. Se pune mai curând problema dreptului Emmei de a vorbi şi nu a ceea ce are de spus. Ne consumăm întreaga energie încercând doar să ne apărăm. Aia e strategia lor, nu a noastră. Mă tem că nu înţelegi. Ce mare fală, sărmane Reitman, să fii scos din închisoare de un păcătos de liberal? Pentru ca pe urmă să se felicite singur? Cu ce ajută lucrul acesta omenirii? Cu ce o face să progreseze? Cei doi bărbaţi se priveau fix. Brusc, s-a auzit vocea veselă a lui Goldman venind din spatele încăperii: Saşa! S-a oprit la masă, ştergându-şi mâinile pe şorţ. A venit lângă Reitman şi i-a luat, cu blândeţe, polonicul din mână. Saşa dragă, i s-a adresat ea omului cu ten livid, trebuie să-i învăţăm, mai întâi, care sunt propriile lor idealuri, şi pe urmă, poate, o să-i învăţăm şi idealurile noastre.

Petrecerea s-a prelungit până la orele mici ale dimineţii. Fratele mai mic pierduse speranţa de a-i mai atrage atenţia lui Goldman. S-a aşezat, în stil indian, pe o canapea veche, cu arcuri căzute. După o vreme, şi-a dat seama că liniştea se înstăpânise în încăpere. A ridicat privirea. Goldman şedea pe un scaun de bucătărie, chiar în faţa lui. Camera se golise, el era ultimul dintre musafiri. Brusc, l-au podidit lacrimile. M-ai întrebat dacă-mi amintesc de tine, i-a spus Emma. Cum aş fi putut să te uit? Cine ar putea uita o privelişte ca aceea pe care ne-ai oferit-o, sălbaticul meu? I-a atins faţa cu degetul mare şi i-a strivit o lacrimă. E tragic, tragic, a spus, oftând. Asta-i tot ce aştepţi tu de la viaţă? Ochii ei mari, dilataţi de ochelari, îl priveau prin lentilele groase. Şedea cu picioarele desfăcute şi mâinile pe genunchi. Nu ştiu pe unde e ea. Dar chiar dacă aş şti şi ţi-aş spune, la ce ţi-ar folosi? Să presupunem că ai convinge-o să se întoarcă la tine. Ar rămâne un timp. Şi pe urmă te-ar părăsi din nou, nu-ţi dai seama? Tânărul a aprobat din cap. Arăţi îngrozitor, a continuat Goldman. Ce-ai păţit? Nu mai mănânci? Nu mai respiri aer curat? Ai îmbătrânit cu zece ani. Nu pot să te compătimesc. Tu îţi

închipui că te urmăreşte un destin deosebit, pentru că te-a părăsit amanta. Acesta e un lucru care se întâmplă zi de zi. Să presupunem că ar fi acceptat, până la urmă, să rămână cu tine. Tu eşti un burghez, ai fi vrut să te căsătoreşti cu ea. În mai puţin de un an v-aţi fi distrus unul pe celălalt. Ai fi văzut-o cum îmbătrâneşte şi se scârbeşte sub ochii tăi. Aţi fi stat la masă, unul în faţa celuilalt, în robie, într-o teribilă robie pe care aţi fi confundat-o cu dragostea. Amândoi. Crede-mă, e mult mai bine aşa cum eşti acum. Fratele mai mic plângea. Ai dreptate, i-a răspuns, fireşte că ai dreptate. I-a sărutat mâna. Avea o mână mică, dar degetele îi erau umflate, pielea înroşită, încheieturile îngroşate. Nu am nicio amintire de la ea, a continuat tânărul printre sughiţuri de plâns. De parcă a fost doar un vis. Dar Goldman nu se lăsa înduioşată. Cum îţi mai plângi de milă! a spus ea. Şi ce plăcut e să te jeleşti! Am să-ţi spun ceva. În seara asta, aici, în această cameră, l-ai cunoscut pe actualul meu amant, dar şi pe doi dintre foştii mei amanţi. Suntem cu toţii buni prieteni. Prietenia e cea care dăinuie. Idealurile împărtăşite, respectul faţă de întreaga personalitate a unei fiinţe umane. De ce nu-ţi poţi accepta propria libertate? De ce ai nevoie să te agăţi de cineva ca să poţi trăi?

Tânărul o asculta cu capul înclinat. Privea în podea. I-a simţit degetele sub bărbie. Mâna ei i-a înălţat capul, i l-a dat pe spate. S-a pomenit privind la chipurile lui Goldman şi al lui Reitman. Un dinte de aur scânteia în surâsul buimac al lui Reitman. Amândoi se uitau la el, curioşi, cu interes. Îmi aduce aminte de Czolgosz[7], a observat Goldman. E cultivat, un burghez, a repliat Reitman. Dar are aceiaşi ochi de copil sărman, a spus Goldman. Acelaşi copil sărman şi periculos. Fratele mai mic s-a văzut, în

7 Leon Frank Czolgosz (1873–1901), asasinul preşedintelui american William McKinley, influenţat în ultimii ani ai scurtei sale vieţi de Emma Goldman şi Alexander Berkman.

închipuire, stând la coadă ca să strângă mâna preşedintelui William McKinley. Mâna îi era bandajată. Şi în bandaj avea o armă. McKinley s-a prăbuşit. O pată de sânge i se lăţea pe piept. Se auzeau ţipete.

Când a plecat, Goldman l-a condus la uşă şi l-a îmbrăţişat. Buzele ei, surprinzător de moi, s-au lipit de obrazul lui. Fratele mai mic s-a simţit copleşit. A făcut un pas îndărăt. Broşurile şi tipăriturile de sub braţ i-au căzut pe jos. Au râs amândoi când s-au aplecat împreună să le ridice.

Dar un ceas mai târziu tânărul stătea căţărat între două vagoane ale trenului care transporta lapte la New Rochelle. Se întreba dacă să se arunce sub roţi. Asculta ritmul sacadat al roţilor de tren, ţăcănitul neîntrerupt asemenea acompaniamentului mâinii stângi a unui interpret de ragtime. Scrâşnetul şi zăngănitul metalului pe metal, acolo unde vagoanele se ciocneau şi se izbeau unul de celălalt, erau interpretarea sincopată a mâinii drepte. Un ragtime sinucigaş. Se crampona de mânerele uşilor dintr-o parte şi din cealaltă, ascultând muzica. Vagoanele îi săltau sub tălpi. Şi luna alerga odată cu trenul. Şi-a înălţat faţa spre bucata de cer prinsă între cele două vagoane, ca şi cum clarul de lună ar fi putut să-l încălzească.

23

Într-o după-amiază de duminică, negrul Coalhouse Walker i-a spus la revedere logodnicei sale şi a pornit spre New York în Fordul lui. Era în jurul orei cinci după-masă şi umbrele copacilor începuseră să întunece drumul. Ruta lui îl ducea pe lângă staţia de pompieri Emerald Isle Engine, o companie de pompieri voluntari, cunoscuţi pentru strălucirea uniformelor lor de paradă şi pentru ieşirile lor în aer liber, foarte gălăgioase. În nenumărate rânduri când urmase această rută, voluntarii din Emerald Isle stătuseră pălăvrăgind în gura mare în faţa clădirii. Era o construcţie cu două etaje, acoperită cu şindrilă, şi, când trecea cu maşina pe lângă ei, discuţiile încetau şi toţi ochii îl urmăreau. Coalhouse era conştient că îmbrăcămintea lui elegantă şi faptul că era proprietarul unei astfel de maşini constituiau o provocare pentru mulţi albi. Dar el îşi crease personalitatea în pofida unor asemenea resentimente.

Pe atunci, companiile de pompieri voluntari erau considerate auxiliare ale departamentului municipal pentru stingerea incendiilor, şi aceste companii, întreţinute prin subscripţii private, urmau abia să-şi motorizeze utilajele. Când negrul s-a apropiat de clădire, a ieşit pe poartă un echipaj alcătuit din trei cai cenuşii care trăgeau după ei, în trap mărunt, uriaşa pompă pentru care cei din Emerald Isle erau renumiţi în împrejurimi. Caii au fost imediat struniţi din hăţuri şi Coalhouse Walker a fost obligat să frâneze brusc maşina.

Doi dintre voluntari au ieşit din clădire şi s-au alăturat conducătorului echipajului, care stătea în cabina lui, zgâindu-se la negru şi căscând ostentativ. Erau îmbrăcaţi cu toţii în cămăşi albastre, de lucru, cravate-fular verzi, pantaloni bleumarin şi cizme. Coalhouse Walker a coborât din maşină ca să pornească la manivelă. Voluntarii l-au

anunţat, pe un ton oficial, că se află pe un drum privat, cu taxă, şi că nu poate înainta până nu plăteşte tariful de douăzeci şi cinci de dolari sau nu prezintă o legitimaţie care să ateste că e rezident în localitate. Acesta e un drum public, a protestat Walker. Am trecut de zeci de ori pe aici şi nimeni nu mi-a pomenit vreodată de o taxă. După care s-a urcat la volan. Anunţaţi-l pe comandant, a cerut unul dintre pompieri. Walker a hotărât să meargă în marşarier până la primul colţ, apoi să cotească şi să o ia pe alt drum. Şi-a întors capul. În clipa aceea, doi pompieri care cărau împreună o scară cât toate zilele au apărut în spatele maşinii. În urma lor veneau alţi doi cu altă scară, şi în spatele acestora alţii cu colaci de furtunuri, găleţi, topoare, căngi şi alte utilaje pentru stingerea incendiilor. Toate au fost depozitate în stradă, întrucât compania alesese exact acest moment pentru a face curăţenie în clădire.

Comandantul companiei se deosebea de ceilalţi printr-o cască militară albă, pe care o purta, ştrengăreşte, într-o parte. Era ceva mai în vârstă decât ceilalţi. I s-a adresat civilizat lui Coalhouse şi i-a explicat că, deşi taxa nu-i fusese cerută niciodată până atunci, ea era totuşi în vigoare. Şi, dacă nu o plătea, nu avea voie să treacă. Şi-a ridicat cu ambele mâini casca de pe cap, apoi a aşezat-o astfel încât viziera să-i acopere ochii. Din care pricină trebuia să-şi lase capul pe spate, ca să poată vedea, şi să-şi înalţe bărbia, ceea ce îi dădea un aer bătăios. Era un bărbat îndesat, cu braţe groase. O bună parte dintre voluntari râneau. Avem nevoie de bani ca să achiziţionăm un camion, a continuat comandatul. Ca să ne putem duce şi noi cu maşina la incendii, aşa cum te duci dumneata cu maşina la curve.

Negrul a chibzuit calm asupra soluţiilor care-i erau la îndemână. Clădirea companiei de pompieri Emerald Isle era amplasată peste drum de un câmp deschis care cobora

în vale, până la un heleşteu. Şi-a spus că poate ar reuşi să iasă cu maşina din drum şi să intre în câmp, de unde ar putea ocoli scările şi colacii de furtunuri pompiereşti. Dar era strâns îngrădit şi chiar dacă ar porni în trombă, determinând caii să se dea la o parte, unghiul abrupt în care ar trebui să vireze ca să intre în câmp ar putea să împingă maşina la vale, pe panta povârnită. Se pare, însă, că niciun moment nu i-a dat prin minte să linguşească şi să se vâre pe sub pielea pompierilor, aşa cum fac cei din rasa lui.

Jos, la malul heleşteului, se zbenguiau doi puşti negri de vreo zece, doisprezece ani. Hei, i-a chemat Coalhouse Walker. Ia veniţi încoace! Băieţii au venit în fugă. L-au urmărit pe Coalhouse care a stins motorul, a pus frâna şi a coborât în stradă. Vreau să păziţi maşina asta, le-a cerut. Când mă întorc, să-mi spuneţi dacă a îndrăznit cineva s-o atingă.

Muzicianul a pornit în grabă până la colţ şi s-a îndreptat spre centrul comercial al oraşului. Zece minute mai târziu, a găsit un poliţist care dirija circulaţia. Poliţistul i-a ascultat reclamaţia, a dat din cap şi a consumat o bună bucată de timp ca să-şi scoată batista din buzunarul interior şi să-şi sufle nasul. Ăia sunt nişte băieţi buni, a spus în cele din urmă. Îi cunosc pe toţi. Du-te înapoi, probabil că le-a trecut cheful de glumă. Walker şi-a dat seama că acesta era probabil maximum de sprijin pe care putea conta din partea unui poliţist. Pe de altă parte, se întreba şi el dacă nu cumva fusese hipersensibil şi nu reacţionase exagerat la ceea ce nu intenţionase să fie decât o farsă. Aşa încât s-a întors la sediul pompierilor.

Caii şi pompa de incendiu dispăruseră. Drumul era liber, nu se vedea picior de voluntar, şi maşina lui zăcea în mijlocul câmpului. S-a dus la ea. Era împroşcată toată cu noroi şi capota de pânză era sfâşiată pe vreo cincisprezece centimetri. Iar pe bancheta din spate trona o moviliţă de

excremente omeneşti, proaspete.

A traversat strada spre uşa clădirii pompierilor. În prag era postat comandantul, cu braţele încrucişate la piept, casca albă şi cravata verde. Departamentul de poliţie mi-a confirmat că nicăieri în acest oraş nu se plăteşte vreo taxă pentru drum, a spus Coalhouse Walker. E adevărat, i-a replicat comandantul, oricine e liber să vină şi să se întoarcă pe drumul acesta ori de câte ori are nevoie. Cum soarele asfinţise, în clădirea pompierilor se aprinseseră luminile electrice. Negrul vedea pe geamuri cei trei cai suri în boxele lor din grajd, şi pompa cea mare, metalizată, cu dispozitivele ei din alamă, rezemată de peretele din fund. Vreau să mi se cureţe imediat maşina şi să mi se plătească despăgubiri, a cerut el. Comandantul a izbucnit în râs şi vreo doi dintre oamenii lui au ieşit afară şi i-au ţinut isonul.

În momentul acela s-a apropiat un camion al poliţiei. Se găseau în el doi ofiţeri, dintre care unul era agentul de circulaţie la care apelase cu puţin înainte Coalhouse Walker. Acesta a coborât în câmp, s-a uitat la maşină, apoi s-a întors la staţia de pompieri. Willie, i s-a adresat el comandantului, tu sau vreunul din băieţii tăi aţi devastat vreo maşină? Am să-ţi spun exact ce s-a întâmplat, a răspuns comandantul. Negrul acesta şi-a parcat maşina drept în mijlocul drumului, în faţa staţiei noastre. A trebuit să o mişcăm din loc. E interzis să blochezi o staţie de pompieri, e o treabă serioasă, nu-i aşa, băieţi? Voluntarii au confirmat din cap. Poliţistul a luat o hotărâre. L-a chemat pe Coalhouse deoparte. Ascultă-mă, i-a spus. O să-ţi scoatem rabla înapoi pe şosea şi vezi-ţi mai departe de drum. Nu s-a produs cine ştie ce pagubă. Spală căcatul şi uită de întreaga tărăşenie. Tocmai îmi vedeam de drum când m-au oprit, a ripostat Coalhouse. Mi-au spurcat maşina cu scârnă şi mi-au făcut o gaură în capotă. Vreau să mi se cureţe maşina şi să mi se plătească paguba.

Ofiţerul îşi dăduse abia acum seama de felul în care vorbea Coalhouse, de calitatea hainelor lui şi, în primul rând, de fenomenul că deţinea o asemenea maşină. Se enervă. Dacă nu-ţi iei maşina şi nu o întinzi de aici, i-a spus cu glas tare, te acuz că ai condus afară din drum, în stare de ebrietate, şi că ai tulburat liniştea publică. Eu nu beau, a replicat Coalhouse, n-am condus în afara drumului, nu mi-am sfâşiat capota, şi nu m-am defecat în maşină. Solicit despăgubiri şi să mi se ceară scuze. Poliţistul s-a uitat la comandant, care rânjea văzindu-i faţa fâstâcită, aşa încât trebuia neapărat să-şi restabilească autoritatea. Drept care i-a declarat lui Coalhouse: Eşti arestat. Urcă în dubă.

La începutul acelei seri, telefonul a sunat insistent în Broadview Avenue. Cel care chema era Coalhouse şi, după ce a explicat succint că se găseşte în arestul poliţiei şi de ce, l-a întrebat pe Tata dacă ar putea depune cauţiunea cerută astfel încât să poată ajunge în oraş la timp ca să cânte în acea seară. Tata a avut meritul că a răspuns pe dată cererii muzicianului, amânând orice întrebare până într-un moment mai potrivit. A chemat un taxi, s-a dus la postul de poliţie şi a semnat un cec pentru acoperirea cauţiunii care se ridica la cincizeci de dolari. Dar, aşa cum i-a spus apoi Mamei, relatându-i incidentul, a rămas total dezamăgit, pentru că negrul şi-a exprimat gratitudinea într-un mod aproape lipsit de politeţe şi a fugit în mare grabă la gară, asigurându-l pe Tata că o să-i restituie suma.

În seara următoare, cei de acasă au avut surpriza unei vizite a lui Coalhouse Walker într-o zi care nu era duminică. S-a aşezat în salon, cu braţele încrucişate la piept, şi a povestit în amănunt toată păţania. Nu pe un ton supărat, ci calm şi obiectiv, de parcă istorisea ceva ce i se întâmplase altcuiva. Domnule Walker, i s-a adresat Mama, mi-e ruşine că în ochii dumitale, comunitatea noastră e reprezentată de acea bandă de ticăloşi. Compania, a

adăugat Tata, are o reputaţie foarte proastă. E o excepţie, căci celelalte organizaţii de voluntari sunt onorabile şi responsabile. Fratele mai mic stătea pe taburetul din faţa pianului, cu picioarele încrucişate. Se apleca în faţă, absorbit de cele ce auzea. Şi acum unde e maşina? a întrebat. Şi ce s-a întâmplat cu cei doi puşti de culoare? Sunt martorii dumitale. Dar pianistul îşi pierduse o după-amiază întreagă ca să dea de urma celor doi băieţi doar pentru a constata, până la urmă, că părinţii lor le interziceau să se amestece în toată povestea. Eu sunt un străin pentru negrii de aici, a explicat el, cu multă obiectivitate. Ei sunt obligaţi să trăiască în oraşul ăsta şi nu vor să dea de necaz. În ce priveşte maşina, încă nu am examinat-o. Şi nici nu vreau să o fac până nu o să-mi fie restituită aşa cum era ieri seară, când am plecat de aici.

În tot timpul acestei discuţii, Sarah a stat în hol, ferindu-se de privirile celorlalţi. Îşi ţinea copilaşul în braţe şi asculta. Ea îşi dădea seama, mai bine decât oricare altul din familie, de enormitatea acestei întâmplări nefericite. L-a auzit pe Tata spunându-i lui Coalhouse că, dacă intenţionează să soluţioneze cazul în justiţie, ar trebui să-şi angajeze un avocat. Martorii puteau fi siliţi prin citaţii să se prezinte. Cunoaşteţi pe aici vreun avocat de culoare? a întrebat Coalhouse. Eu nu cunosc niciunul, a răspuns Tata. Dar cred că orice avocat care crede în justiţie ar putea prelua cazul. Îmi asum eu cheltuielile, a adăugat după o pauză, cu o voce morocănoasă. Coalhouse s-a ridicat în picioare. Vă mulţumesc, dar nu e nevoie, a răspuns el. După care a aşezat pe marginea mesei un plic în care se găseau cei cincizeci de dolari, bani gheaţă. Aceştia, a aflat Mama mai târziu, proveneau din banii pe care îi punea deoparte pentru nuntă.

A doua zi, Fratele mai mic al Mamei a anunţat că se duce el să vadă ce s-a întâmplat cu maşina. După ce a terminat lucrul, şi-a încălecat bicicleta şi s-a dus la postul

de pompieri. Automobilul fusese total vandalizat, fie de voluntari, fie de alţii. Stătea cu botul în stufărişul înalt de la malul heleşteului. Roţile erau împotmolite în noroi. Farurile şi parbrizul erau făcute cioburi, cauciucurile dezumflate. Tapiţeria era spintecată şi capota sfâşiată în bucăţi.

24

Fratele mai mic stătea pe marginea heleşteului. După seara de pomină pe care o petrecuse cu Emma Goldman, se aflase într-o situaţie extrem de dificilă. Colegii de muncă erau surprinşi de fervoarea lui. Îşi concentra atenţia pe orice i-ar fi putut-o susţine. Trăncănea întruna, ajungând uneori în pragul isteriei. Stătea la masa lui de lucru şi proiecta schiţe de puşti şi de grenade, pe care le modifica întruna. Măsura unghiurile, făcea felurite calcule şi urmărea felul în care vârful creionului îşi lăsa amprenta pe hârtie. Când nu mai avea la ce să recurgă, începea să cânte, doar ca să-şi audă sunetul glasului. În felul acesta, printr-o continuă concentrare şi consumând o enormă cantitate de energie, încerca să evite alunecarea în hăul deznădejdii. Îl urmărea pretutindeni şi tot timpul. O întunecime apăsătoare, ca fruntea lui. O apăsare care îl sufoca. Mai îngrozitoare îi apărea labilitatea acestei stări. Uneori, când se trezea dimineaţa şi vedea soarele care se revărsa pe fereastră, se ridica în capul oaselor şi gândea că se eliberase, pentru ca apoi să constate că starea lui dăinuia, pitită în cotloanele minţii.

Îşi spunea că e în pragul unei depresii nervoase. Şi-a impus un regim de băi reci şi de exerciţii fizice. Şi-a cumpărat o bicicletă Columbia şi se ducea cu ea la lucru. Seara, înainte de culcare, făcea gimnastică până cădea răpus de oboseală.

În etajul de dedesubt, Tata şi Mama simţeau cum se zgâlţâie casa. Îşi dădeau seama că Fratele sărea în sus şi în jos. Se obişnuiseră cu excentricităţile lui. Tânărul nu li se destăinuise niciodată şi nu le împărtăşise speranţele şi sentimentele lui, aşa încât nu remarcaseră vreo schimbare în comportamentul lui. Mama îl invitase ca, atunci când nu are alte planuri, să-şi petreacă serile cu ei, în salon.

Fratele a încercat. I-a auzit adresându-i-se, s-a auzit pe el răspunzându-le. I-a văzut în salonul lor sufocant, cu sofaua, grinzile aplicate pe tavan, abajururile cu ciucuri, şi a simţit că se înăbuşă. Îi dispreţuia. Îi socotea mulţumiţi de sine, banali şi lipsiţi de consideraţie. Într-o seară, Tata a citit cu glas tare, pentru toţi cei prezenţi, editorialul din ziarul local. Tatei îi plăcea să citească tare când găsea vreun articol instructiv sau bine scris. Titlul editorialului era: BROSCUŢA DE PRIMĂVARĂ. Acest micuţ vizitator al lacurilor şi câmpurilor noastre a revenit la noi, citea Tata. În realitate, nu-i mai puţin urât decât fraţii lui mai mari, broasca şi broasca râioasă. Şi totuşi întâmpinăm cu bucurie acest micuţ sol galant şi îi lăudăm frumuseţea. Pentru că e crainicul primăverii şi ne-o anunţă înaintea rândunelelor sau a florii de şofran. Tânărul s-a repezit afară din cameră, convins că-l strânge moartea de gât.

Neîndoielnic, pentru Fratele mai mic, în starea în care se găsea, faptul că s-a ataşat de Coalhouse a constituit o şansă. Aşa cum stătea pe marginea heleşteului, auzea clipocitul apei care lipăia pe aripa din faţă a Fordului Model T. A observat că era deschisă capota motorului şi, când a ridicat-o, a văzut că firele fuseseră smulse din motor. Soarele se pregătea să apună şi cerul siniliu se reflecta în apa întunecată a heleşteului. Tânărul s-a simţit străbătut de un fior de furie rece; îşi dădea seama că era poate a suta parte din ceea ce simţise Coalhouse Walker, dar pentru el era salutar.

În acest punct, ţinând seama de evenimentele care vor urma, credem că e important să prezentăm puţinul care se cunoaşte despre Coalhouse Walker. Se pare că se născuse la St. Louis, Missouri. Ca adolescent, îi cunoscuse şi îi admirase pe Scott Joplin şi pe alţi muzicieni din St. Louis, şi îşi plătise lecţiile de pian din ceea ce câştiga ca hamal în port. Despre familia lui nu există informaţii. La un moment dat, o femeie din St. Louis a pretins că ar fi soţia lui

divorţată, dar nu au existat probe. Nu au putut fi localizate şcolile unde a învăţat în St. Louis şi încă nu se ştie cum şi-a dobândit vocabularul ales şi felul de a se exprima. Poate prin simpla putere a voinţei.

S-a vorbit mult, atunci când cazul a ajuns notoriu, că muzicianul Coalhouse Walker, înainte de a lua legea în propriile lui mâini, nu a făcut niciun moment uz de mijloacele paşnice şi legale de a-şi face dreptate. Ceea ce nu e întru totul adevărat. A vizitat trei avocaţi diferiţi, recomandaţi de Tata. Toţi trei au refuzat să-l reprezinte. A fost sfătuit să-şi recupereze automobilul înainte ca acesta să fie făcut complet praf şi apoi să dea totul uitării. În faţa fiecăruia dintre cei trei avocaţi, Coalhouse a insistat că nu vrea să dea nimic uitării, ba, dimpotrivă, ţinea să-l dea în judecată pe comandantul postului de pompieri şi pe oamenii acestuia. Însuşi Tata i-a telefonat unuia dintre avocaţi, un om care-i reprezentase firma în diferite chestiuni de afaceri. E un caz interesant, l-a tentat Tata. Când va fi chemat la audiere, poţi să te duci cu el, i-a răspuns avocatul. N-ai nevoie de mine pentru aşa ceva. Când un proprietar alb din acest oraş însoţeşte un negru la tribunal, acuzaţiile de felul acesteia sunt de obicei anulate. Dar pe el nu acuzaţia care i se aduce îl interesează, a stăruit Tata. El vrea să-i dea în judecată pe pompieri. În momentul acela Tata şi-a dat seama că avocatul se angajase într-o conversaţie cu cineva din birou. Mă bucur să-ţi fiu de ajutor, i-a răspuns avocatul şi a închis telefonul.

Se mai cunoaşte faptul că Walker a consultat şi un avocat de culoare din Harlem. A aflat că respectivul comandant de pompieri, care se numea Will Conklin, era fratele vitreg al judecătorului din tribunalul local şi nepotul consilierului municipal din White Plains. Avocatul din Harlem i-a spus lui Coalhouse că ar exista posibilitatea de a transfera procesul într-o altă jurisdicţie, dar acest lucru presupunea mari cheltuieli şi multă pierdere de timp.

Şi rezultatul nu era previzibil. Ai atâţia bani? l-a întrebat avocatul. Urmează să mă căsătoresc în curând, a răspuns Coalhouse Walker. Ceea ce e o întreprindere costisitoare, a apreciat avocatul. Desigur că responsabilităţile dumitale faţă de viitoarea soţie sunt mai importante decât nevoia de a sancţiona o insultă venită din partea albilor. Se pare că Walker a răspuns cu o remarcă nu tocmai amabilă la adresa avocatului de culoare. Acesta din urmă s-a ridicat în picioare, în spatele mesei sale, şi i-a cerut lui Walker să părăsească biroul, strigându-i: Eu reprezint o serie de cazuri caritabile de care dumneata nici nu ai habar. Eu lupt pentru dreptatea oamenilor noştri, atât cât îmi stă în putinţă. Dar dacă îţi închipui că o să mă prezint la tribunalul din Westchester ca să apăr un om de culoare pentru că cineva i-a turnat o găleată de căcat în maşină, te înşeli amarnic.

Se ştie şi că Walker a făcut o încercare preliminară de a se apăra singur, de a fi propriul său avocat. A înaintat o cerere în acest sens, dar nu a ştiut ce trebuie să facă pentru a se integra în agenda tribunalului sau ce măsuri trebuiau luate pentru a asigura corectitudinea demersului său. S-a prezentat la primărie pentru a discuta cu consilierul districtual. Dar i s-a sugerat să vină în altă zi, când biroul nu va avea de rezolvat probleme atât de presante. Walker a stăruit însă, şi, în cele din urmă, a fost informat că plângerea sa nu e pe rol şi că trebuie să mai aştepte câteva săptămâni până când va fi înregistrată şi luată în consideraţie. Deci vino peste câteva săptămâni, i-a spus funcţionarul. În schimb, Walker s-a dus la postul de poliţie unde depusese iniţial plângerea şi a înaintat o a doua reclamaţie. Poliţistul de serviciu l-a privit cu uimire. Un poliţist mai vârstnic l-a luat pe Walker deoparte şi i-a atras atenţia că se zbate în zadar, întrucât voluntarii din companie nu sunt funcţionari municipali, drept care nu intră în jurisdicţia primăriei. Dispreţul implicit al acestei

observaţii nu i-a scăpat lui Coalhouse, dar el a hotărât să nu obiecteze. Şi-a semnat reclamaţia, a ieşit din clădire şi a auzit în urma lui râsetele poliţiştilor.

Toate acestea s-au petrecut într-un interval de două sau trei săptămâni. Mai târziu, când numele lui Coalhouse Walker a ajuns să simbolizeze crima şi incendierea, aceste încercări iniţiale ale lui de a-şi face dreptate nu au mai interesat pe nimeni. Până în ziua de azi nu putem scuza şi admite dezastrul dezlănţuit în numele cauzei lui; totuşi e important să cunoaştem, pe cât posibil, tot adevărul celor întâmplate. Conversaţiile purtate la cina familiei au căpătat un caracter obsesiv, legat de încercările acelui mândru negru bizar care se dădea de ceasul morţii pentru a-şi vedea proprietatea restituită. Se considera că, într-un fel, era inerent ca un lucru atât de nebunesc să se întâmple. Se pare că, într-un fel, era vina lui, pentru că era negru şi asemenea lucruri nu se pot întâmpla decât unui negru. Monumentala lui negritudine li se ridica în faţa ochilor, de parcă ar fi fost ornamentul din centrul mesei. În timp ce Sarah le servea masa, Tata i-a spus că logodnicul ei ar fi trebuit totuşi să-şi ia maşina de acolo cât mai era timp să o facă şi apoi să fi dat totul uitării. Fratele mai mic al Mamei s-a oţărât. Vorbeşti ca un om ale cărui principii n-au fost niciodată puse la încercare de realitate, a spus el. Tata a fost atât de scandalizat de această remarcă, încât i-a pierit graiul. Mama a intervenit cu blândeţe, arătând că nu are niciun rost să dăm frâu liber impulsurilor temperamentale. Un vânticel neobişnuit de cald a mişcat perdelele din sufrageria egipteană. O briză pătrunsă de suflul acela de vagă ameninţare care face începutul de primăvară atât de neliniştitor. Sarah a scăpat din mână platoul cu file de somon. S-a retras în bucătărie şi şi-a strâns pruncul la piept. Printre sughiţuri de plâns, i-a spus Fratelui mai mic, care venise după ea, că în duminica anterioară Coalhouse o anunţase că nu se poate căsători

până nu i se dă satisfacţia restituirii automobilului exact în starea în care fusese înainte ca pompierii să-l fi oprit în drum.

25

Nimeni nu se gândise vreodată să o întrebe pe Sarah care era numele ei de familie, unde se născuse şi unde locuise până atunci. Nimeni nu cunoştea nimic în legătură cu fata asta de culoare, săracă şi analfabetă, care avea însă noţiunea exactă a felului în care făpturile umane ar trebui să-şi orânduiască viaţa. În cele câteva săptămâni dintre momentul când acceptase cererea în căsătorie a lui Coalhouse şi apariţia primelor temeri că această căsătorie nu va mai avea loc, Sarah se transformase total; căpătase până şi o înfăţişare cu totul nouă. Suferinţa şi furia din trecut îi mascaseră adevăratul chip. Acum, Mama era de-a dreptul înmărmurită de frumuseţea ei. Râdea şi vorbea cu un glas dulce ca mierea. Lucra împreună cu Mama la pregătirea rochiei de mireasă, şi mişcările ei erau graţioase şi domoale. Avea un corp superb şi se privea în oglindă cu mândrie. Râdea de bucuria propriei ei existenţe. Fericirea i se transmitea în laptele sânilor şi bebeluşul ei se dezvolta cu iuţeală. Începuse să se ridice în picioare, aşa încât căruciorul nu mai prezenta siguranţă. Stătea alături de ea în cameră. Îl lua în braţe şi dansa cu el. Sarah era o fată de vreo optsprezece, nouăsprezece ani, bucuroasă acum că împrejurările îi oferiseră o raţiune de a trăi. Mama şi-a dat seama că era genul de fiinţă morală care nu poate înţelege decât bunătatea. Era de o inocenţă absolută şi nu acţiona decât în perfectă şi inevitabilă concordanţă cu ceea ce simţea. Dacă iubea, dăruia dragoste absolută, dacă era trădată, era distrusă. Acestea sunt datele luminoase şi periculoase ale vieţii unui inocent. Fratele mai mic al Mamei era din ce în ce mai atras de fată şi de pruncul ei. Se juca drăgălaş cu copilul şi între cei doi se stabilise o solemnă recunoaştere. Mama copilului cânta, cosea la toaleta de nuntă pe care ba o încerca, ba o

dezbrăca. Dedesubt purta o cămăşuţă care i se ridica până la şolduri când îşi trăgea rochia albă peste cap. Simţea privirea onestă şi admirativă cu care tânărul îi măsura picioarele, şi zâmbea. Îi oferea Fratelui mai mic complicitatea mută a doi membri din aceeaşi generaţie. Viitorul ei soţ era mai bătrân, iar în familie, Fratele mai mic se deosebea ca vârstă de toţi ceilalţi. Asta era pricina pentru care venise după ea în bucătărie şi pentru care fata îi mărturisise hotărârea lui Coalhouse de a nu se căsători până nu-şi vedea înapoi maşina aşa cum arătase iniţial.

Şi ce-o să facă? a întrebat Fratele mai mic. Nu ştiu, a răspuns Sarah. Poate, însă, că intuise pornirea violentă care se ascundea sub principiile lui Coalhouse.

În duminica următoare, Coalhouse Walker nu a mai venit în vizită. Sarah s-a întors în camera ei. Pentru Tata era limpede că situaţia se deteriorase. Declara că era ridicol ca un automobil să prevaleze asupra vieţilor tuturor, aşa cum se întâmpla acum. A luat hotărârea să se ducă a doua zi la postul de pompieri Emerald Isle şi să stea de vorbă cu comandantul Conklin. Ce vrei să le spui? l-a întrebat Mama. O să-i fac să înţeleagă că au de-a face cu deţinătorul unei proprietăţi. Şi dacă această formulă n-o să funcţioneze, am să-i mituiesc, pur şi simplu, ca să repare maşina şi să mi-o aducă la uşă. O să le dau bani. O să-i cumpăr. Domnul Walker n-ar fi de acord cu această soluţie, a remarcat Mama. Totuşi aşa o să procedez, a spus Tata. În ce priveşte explicaţiile, o să le găsim ulterior. Pompierii ăştia sunt drojdia societăţii şi or să se lase impresionaţi de bani.

Dar înainte ca acest plan să fi fost dus la îndeplinire, Sarah a avut o iniţiativă proprie. Întâmplător, primăvara aceea se încadra într-un an electoral: un candidat al Frontului Republican, James Sherman, vicepreşedintele domnului Taft, urma să vină în seara aceea la New Rochelle şi să ţină un discurs la un dineu oferit de

republicani la hotelul Tidewaters. Sarah şi-a adus aminte că-l auzise pe Tata explicând de ce nu avea de gând să participe la dineu. Cunoscând prea puţin din ceea ce înseamnă probleme guvernamentale şi nefiind în stare să aprecieze lipsa de importanţă naţională a proceselor lui Coalhouse al ei, Sarah a luat hotărârea să se adreseze, în numele lui, direct guvernului Statelor Unite. Era cel de-al doilea act înspăimântat şi disperat pornit din totala ei inocenţă. Seara, a aşteptat până ce copilaşul a adormit, şi-a înfăşurat capul într-o broboadă şi apoi, fără să sufle un cuvânt vreunui membru al familiei, a ieşit din casă şi a coborât dealul spre North Avenue. Desculţă. Alerga repede ca un copil. Era pregătită să alerge tot drumul până la hotel, dar a zărit venind un tramvai, cu luminile din interior pâlpâind, şi cu conductorul sunându-şi furios clopotul când a văzut-o traversând şinele drept în faţa vehiculului. A plătit biletul şi a ajuns în centru cu tramvaiul.

Se stârnise un vânt de seară şi pe cerul întunecat se adunaseră nori grei care vesteau furtună. Sarah s-a postat în faţa hotelului în mijlocul unei mici gloate care aştepta sosirea înaltului oaspete. Maşină după maşină opreau în faţă, depunându-şi în stradă distinşii invitaţi. Câteva picături de ploaie, purtate de vânt, au început să stropească trotuarul. Un covor fusese întins de la uşa hotelului până în marginea străzii. Hotelul era păzit nu numai de poliţiştii locali, cu mănuşi albe, de gală, ci şi de un detaşament de militari care supravegheau ca intrarea să rămână liberă şi împingeau deoparte curioşii ce se înghesuiau să vadă venind maşina vicepreşedintelui. Militarii erau în permanentă alertă, ca şi o serie de membri ai Serviciilor Secrete, în haine civile, angajaţi de Theodore Roosevelt să-i ocrotească pe preşedinţi şi pe vicepreşedinţi, după ce avuse loc asasinarea preşedintelui McKinley. În această primăvară, Roosevelt ieşise iar la

suprafaţă pentru a se măsura cu vechiul său prieten Taft. Candidatul democraţilor era Wilson, Debs era cel al socialiştilor, şi cei patru candidaţi băteau ţara în lung şi-n lat semănând pretutindeni speranţe, asemenea vântului care mătura câmpiile. Cu o săptămână, sau aşa ceva, în urmă, Roosevelt sosise la Milwaukee, Wisconsin, ca să ţină un discurs. Când a ieşit din gară şi s-a îndreptat spre automobil, gărzile l-au ţinut departe de mulţimea venită să-l întâmpine. Cu toate acestea, un om s-a desprins din gloată şi a îndreptat un pistol spre alaiul prezidenţial. Au răsunat împuşcături. Un glonţ a trecut prin etuiul ochelarilor lui Roosevelt, aflat în buzunarul de la piept, a făcut o gaură în discursul de cincizeci de pagini, bine împăturit, şi s-a oprit într-o coastă. Roosevelt a încremenit. Asasinul a fost doborât la pământ. Vacarm. Roosevelt şi-a examinat rana şi a constatat satisfăcut că e superficială. Şi-a ţinut discursul înainte de a-i lăsa pe medici să-l examineze. Dar fumul înecăcios al atentatului stăruia încă în mintea oamenilor. Şi orice om angajat să păzească o personalitate politică nu putea să nu se gândească întruna la atentatul împotriva lui Teddy Roosevelt. Cu puţin timp înainte, şi William J. Gaynor, primarul oraşului New York, fusese însângerat de gloanţele unui asasin. Armele se descărcau pretutindeni.

Când maşina vicepreşedintelui, un Panhard, a oprit lângă bordură şi el însuşi a coborât, s-au ridicat ovaţii din mulţime. Sunny Jim Sherman era un politician din statul New York, cu numeroşi prieteni în Westchester. Era un bărbat rotofei, chel, cu o sănătate atât de şubredă, încât nu avea să supravieţuiască până la sfârşitul campaniei. Sarah a rupt rândurile mulţimii şi a alergat spre el, strigând, în confuzia ei: Domnule preşedinte! Domnule preşedinte! Îşi ţinea braţul întins, şi mâna ei neagră l-a atins. Vicepreşedintele a tresărit şi s-a ferit de contact. Poate că în seara aceea întunecoasă şi vântoasă,

ameninţată de o inevitabilă furtună, gărzilor de corp ale lui Sherman li s-a părut că mâna neagră a lui Sarah e o armă. Un militar a făcut un pas înainte şi, cu solemnitatea mortală a omului înarmat care păzeşte celebritatea, şi-a înfipt cu forţă ţeava puştii Springfield în pieptul lui Sarah. Fata a căzut. Un membru al Serviciilor Secrete s-a aruncat peste ea. Vicepreşedintele a dispărut în hotel. În confuzia şi zarva care au urmat, Sarah a fost urcată într-o dubă a poliţiei şi dusă de acolo.

A fost ţinută peste noapte în arestul poliţiei. Tuşea scuipând sânge şi abia spre dimineaţă i-a dat prin cap unui gardian că poate ar trebui să fie văzută de un doctor. Îi nedumerise pe toţi prin încăpăţânarea ei de a nu răspunde la nicio întrebare, mulţumindu-se să se uite la ei cu ochi încărcaţi de spaimă şi durere, şi dacă unul dintre poliţişti nu şi-ar fi adus aminte că o auzise strigând Domnule preşedinte! Domnule preşedinte!, ar fi fost cu toţii convinşi că e surdo-mută. Ce căutai acolo? o întrebau. Ce-ţi închipuiai că faci? Dimineaţa a fost transferată la un spital. Era o zi mohorâtă, vicepreşedintele plecase, festivităţile se încheiaseră, măturătorii de stradă îşi plimbau târnurile prin faţa hotelului, iar acuzaţia împotriva lui Sarah fusese modificată din încercare de asasinat în tulburarea ordinii publice. Zăcea în spital cu sternul şi câteva coaste fracturate. Acasă, în Broadview Avenue, Mama a auzit copilaşul plângând întruna şi a urcat să vadă ce se întâmplă. Au trecut câteva ore până când, la reclamaţiile familiei, un ofiţer a anunţat că o fată de culoare fusese internată în spital. Tata, venind de la fabrică, şi Mama, de acasă, au găsit-o pe Sarah într-un pat de spital din salonul public. Dormea, fruntea îi era uscată şi fierbinte şi, la fiecare respiraţie, din colţul gurii umflate şi desfigurate i se prelingea o şuviţă de sânge. O zi mai târziu s-a declanşat o pneumonie. Familia a aflat povestea punând cap la cap puţinele lucruri pe care le-a rostit. Sarah nu le-a

prea dat atenţie şi-l cerea tot timpul pe Coalhouse. Tata şi Mama au aranjat să fie mutată într-o rezervă. Necunoscând adresa locuinţei lui Coalhouse, au telefonat la Casino Manhattan şi au dat peste managerul orchestrei Clef Club. În felul ăsta a fost localizat Coalhouse şi, câteva ore mai târziu, se găsea la căpătâiul lui Sarah.

Mama şi Tata aşteptau în hol. Când s-au dus să arunce o privire în rezervă, l-au găsit pe Coalhouse în genunchi lângă pat. Îşi ţinea capul în piept şi strângea mâna lui Sarah în mâinile lui. Cei doi s-au retras. Mai târziu au auzit gemetele sepulcrale ale durerii unui bărbat. Mama s-a dus acasă. A ţinut tot timpul copilaşul în braţe. Familia era distrusă de amărăciune. Se părea că nu se mai puteau încălzi. Cu toţii purtau pulovere. Fratele mai mic a aprins cuptorul. Spre sfârşitul săptămânii, Sarah a murit.

26

Înmormântarea a avut loc în Harlem. A fost fastuoasă. Coşciugul în care zăcea Sarah era din bronz. În chip de dric s-a folosit un automobil Pierce-Arrow, cu un compartiment alungit pentru pasager şi o cabină deschisă pentru şofer. Capota fusese întărită la margini cu alamă şi încărcată cu tone de flori. Panglici negre zburau din cele patru colţuri ale dricului. Maşina fusese atât de temeinic lustruită, încât băiatul care păşea în urma ei putea vedea întreaga stradă reflectată în uşa din spate. Totul era posomorât, până şi cerul. Strada se curba către un orizont abrupt. Câteva taxiuri din oraş îi transportau pe participanţii la înmormântare până la cimitir. Îndoliaţii erau în marea lor majoritate muzicieni, parteneri de orchestră ai lui Coalhouse. Bărbaţi de culoare, cu părul tuns foarte scurt, costume negre închise la toţi nasturii, gulere rotunde şi cravate negre. Femeile purtau rochii lungi până la glezne, pălării cu boruri largi, şi blănuri înguste pe umeri. Când toată lumea s-a urcat în maşini, portierele au fost închise şi şoferii s-au instalat la volan, s-au auzit sunete de fanfară; în procesiune s-a integrat un omnibuz deschis, cu o fanfară ai cărei membri erau îmbrăcaţi în smochinguri. Coalhouse Walker a organizat înmormântarea din banii economisiţi pentru nuntă. Cumpărase un loc de veci pentru Sarah prin Asociaţia Muzicienilor Negri, printre ai cărei membri se număra. Cimitirul era în Brooklyn. Fanfara a executat cântece de doliu care au răsunat pe străzile liniştite din Harlem şi pe tot drumul până la cimitir. Cortegiul înainta încet. Copiii alergau în spatele convoiului şi trecătorii se opreau pe trotuar şi priveau. Fanfara a cântat în timp ce maşinile au traversat lent Podul Brooklyn peste East River. Pasagerii din tramvaiele de pe pod s-au ridicat în picioare ca să vadă

parada. Soarele ieşise din nori. Pescăruşii se înălţau din apă. Zburau printre cablurile trenurilor suspendate şi se aşezau pe balustrade, în timp ce ultimele maşini din cortegiu se scurgeau încet.

27

Primăvară, primăvară! Asemenea unui scamator nebun care extrage din cufărul lui magic mătăsuri fluturânde şi panglici colorate, tot astfel şi pământul produce galbenul şi albul şofranului, roşul degeţelului, aurul ramurilor înflorite de forsiţia, suliţele violete ale stânjeneilor, merii ninşi de flori trandafirii şi albe şi verzi, liliacul bogat şi narcisele. Bunicul stătea în curte şi aclama. O briză s-a iscat dinspre arţari, o rafală spermatozoică de muguri verzi cu căpşoare moi, păroase. I s-au agăţat în părul rar, cărunt. Şi-a scuturat capul cu încântare, simţind că tocmai i se dăruise o cunună. L-a inundat un spasm de veselie. A întins un picior încercând să danseze o gigă a bătrâneţii, şi-a pierdut echilibrul şi a alunecat pe tocul pantofului, căzând în şezut. Şi-a fracturat pelvisul şi a intrat într-o perioadă de declin a sănătăţii, din care nu şi-a mai revenit. Dar primăvara era veselă, şi chiar şi în clipele de durere el schiţa un zâmbet. Pretutindeni seva umplea tulpinele şi păsările cântau. În nordul statului, la ferma închisorii Matteawan, Harry K. Thaw a sărit sprinten peste şanţul de la marginea unui drum de ţară şi s-a urcat pe treapta unei maşini Locomobile care-l aştepta. S-a prins cu braţul de acoperiş, a scos un strigăt vibrant şi maşina s-a pus în mişcare. Thaw a fugit în Canada, lăsând în urmă-i un siaj de chelneriţe scandalizate şi de hotelieri împietriţi de uimire. A racolat şi a bătut cu cravaşa un adolescent – şi a început să-şi dea la iveală toanele. După un timp a trecut din nou graniţa, revenind în ţară. A fost depistat într-un tren lângă Buffalo şi a alergat prin vagoane, chicotind şi gâfâind, cu poliţiştii pe urma lui. În vagonul-restaurant a răsturnat şi a aruncat cu cafetiere grele de argint, luate de pe mesele pasagerilor rămaşi cu gura căscată. S-a căţărat pe platformele dintre vagoane şi apoi pe acoperişul

trenului, executând salturi de maimuţă, pentru ca apoi să sară din nou pe platforma de observaţie, unde a rămas cu braţele întinse către soare, până când poliţiştii au dat buzna pe uşă şi l-au înhăţat.

Thaw a refuzat să divulge numele persoanei care l-a ajutat să evadeze. Tot ce a spus a fost: Pur şi simplu numiţi-mă Houdini. Un reporter întreprinzător a avut ideea să-l caute pe marele magician şi să-i solicite un comentariu. Era genul acela de reporter specializat în relatările stupide şi găunoase atât de gustate de presa acelor vremuri. Houdini a fost găsit într-un cimitir din Queens, unde observa primăvara în genunchi, lângă mormântul mamei sale. A înălţat spre reporter o faţă umflată de plâns, caraghioasă. Ziaristul a plecat. În cimitir înfloriseră pretutindeni tufele de sânger, iar petalele de magnolia căzute alcătuiau cercuri pe sub copaci.

Houdini purta un costum de stofă neagră şi mâneca hainei era ruptă în dreptul umărului. Mama lui murise de câteva luni, dar el se trezea în fiecare dimineaţă cu o durere la fel de proaspătă şi de vie de parcă ea ar fi murit cu o noapte în urmă. Houdini şi-a contramandat câteva angajamente. Se bărbierea numai când îşi aducea aminte că trebuie s-o facă, ceea ce nu se întâmpla prea des, şi, cu ochii roşii de plâns, barba ţepoasă şi costumul şleampăt, arăta a orice, numai a marele magician de reputaţie internaţională nu.

La evrei există obiceiul de a se lăsa câte o pietricică pe lespedea mormântului, pentru a marca vizita cuiva. Mormântul doamnei Cecelia Weiss era acoperit cu pietre şi pietricele, unele peste altele, care formau un fel de piramidă. Houdini se gândea la mama lui care se odihnea în sicriul ei, sub pământ. Plângea amarnic. Ar fi dorit să fie şi el alături de ea. Îşi amintea de încercarea lui de a evada dintr-un coşciug, de groaza care-l năpădise când şi-a dat seama că nu reuşeşte. Avusese un truc pentru deschiderea

capacului cosciugului, dar nu luase în seamă greutatea pământului. Încercase să-l înlăture cu mâinile, dar se izbise de monumentala greutate a ţărânei. Ţipase în impenetrabila ei tăcere. Aşa încât ştia ce înseamnă să fii pecetluit în pământ, dar acum simţea că era singurul loc unde ar fi vrut să fie. Ce rost mai avea viaţa fără micuţa lui mamă adorată?

Ura primăvara. Aerul proaspăt îi umplea nările şi gura ca nişte bulgări de glie.

În casa lui cafenie din Strada 113, lângă Riverside Drive, Houdini înşiruise fotografii înrămate ale mamei lui, pentru a da impresia continuităţii prezenţei ei. Pe perna din patul mamei aşezase o fotografie luată în prim-plan. Pe un scaun pusese o fotografie care o arăta aşezată, zâmbind, chiar pe acel scaun. Pe interiorul uşii de intrare prinsese o fotografie în care mama, în palton şi cu pălărie, urca scările din stradă spre casă. Una dintre posesiunile ei mult îndrăgite fusese o cutie muzicală din lemn de stejar, cu o ferestruică de sticlă în capac, astfel încât să se poată vedea discul de metal rotindu-se. Avusese de ales între mai multe discuri, dar favoritul ei fusese unul care pe o parte avea *Gaudeamus Igitur*, şi pe cealaltă *Columbia, perla oceanului.* Seară de seară Houdini asculta acest disc. Visa că aude vocea ei. Păstrase toate scrisorile pe care i le trimisese mama lui de-a lungul anilor şi acum le traducea în engleză şi le dactilografia ca să le poată citi cu uşurinţă, şi ca să nu se fărâmiţeze de atâta frunzărire. Houdini se aşeza în uşa debaralei şi îşi umplea plămânii cu mireasma hainelor ei.

Bătrâna se îmbolnăvise în timp ce Houdini se afla în turneu prin Europa. El ardea de nerăbdare să-i descrie întâlnirea cu arhiducele Franz Ferdinand, moştenitorul Imperiului Austro-Ungar, dar înainte de a-i putea scrie, bătrâna murise. Magicianul obţinuse o amânare a contractelor în curs şi se întorsese acasă cât de repede

putuse. Nu-şi mai amintea nimic din călătoria pe mare. Îşi pierduse minţile de durere. Înmormântarea fusese amânată până la sosirea lui. A aflat că bătrâna, înainte de a muri, îl strigase întruna. Suferise un accident cerebral cu paralizie.

Erich! gemuse muribunda. Erich, Erich! Îl chinuia sentimentul de vinovăţie. Era obsedat de ideea că mama lui voise să-i spună ceva, că avea ceva să-i spună, ceva ce nu-i putuse revela decât pe patul de moarte.

Houdini privise întotdeauna cu scepticism ştiinţele oculte, spiritismul, clarvăzătorii şi pe cei ce pretindeau că au capacităţi de medium. La începutul carierei sale la Circul Fraţilor Welsh din Pennsylvania, exploatase şi el credulitatea ignoranţilor, pretinzând că e înzestrat cu puteri transcendentale. Legat la ochi, îi spunea partenerului său ce anume ţinea în mână un spectator din public. Ce-i asta, domnule Houdini? întreba partenerul. Şi el ştia. Totul era transmis între ei printr-un cod. Uneori pretindea că poate vorbi cu morţii şi transmitea vreunui sărman fraier, al cărui nume şi situaţie le aflase înainte, câte un mesaj din partea unei persoane dragi care decedase. Aşa încât ştia ce înseamnă şarlatania spiritistă. O recunoştea pe dată. Şarlataniile spiritiste erau în vogă în Statele Unite încă din 1848, când două surori, Margaretta şi Kate Fox, îşi invitau vecinii să audă misterioasele lovituri care răsunau în casa lor din Hydesville, New York. Dar tocmai această cunoaştere l-a determinat acum pe Houdini să se gândească la posibilitatea de a găsi o persoană cu autentice capacităţi de medium. Avea să descopere dacă e într-adevăr posibil să comunici cu morţii. Putea recunoaşte şi demasca orice încercare de înşelătorie din lume. De aceea ar fi ştiut pe dată dacă ar fi întâlnit un medium adevărat. Avea o dorinţă arzătoare să revadă silueta plăpândă a mamei lui, Cecelia, şi să simtă pe obraji atingerea mâinilor ei. Dar cum aşa ceva nu se putea

realiza, a hotărât să încerce măcar posibilitatea de a vorbi cu ea.

La vremea când se desfăşoară povestirea noastră, comunicarea cu morţii nu mai părea o idee atât de fantasmagorică cum fusese în trecut. America se afla în zorii secolului douăzeci, cu locomotive, nave aeriene, motoare cu combustie, telefoane şi clădiri de douăzeci şi cinci de etaje. Dar, în acelaşi timp, exista o interesantă sensibilitate la ideile oculte, pornind chiar de la personalităţile cele mai pragmatice. Desigur, totul în mare taină. În anumite cercuri se zvonea că Pierpont Morgan şi Henry Ford puseseră bazele unei societăţi secrete. Şi Houdini mai ştia că horticultorul vrăjitor, Luther Burbank, care încrucişa diverse soiuri şi crea hibrizi cu care obţinea recolte mai mari, vorbea în taină cu plantele şi era convins că ele îl înţeleg. Însuşi marele Edison, omul care a inventat Secolul Douăzeci, susţinea teoria că unele particule de materie vie ireductibile, pe care el le numea „roiuri”, subzistă după moarte şi nu pot fi niciodată distruse. Houdini a încercat să intre în contact cu Edison. I-a solicitat un interviu. Dar marele om era prea ocupat. Lucra la o invenţie atât de secretă, încât şi presa făcea fel de fel de speculaţii asupra a ceea ce ar putea fi. Apăruse o ştire cum că noua invenţie ar fi un tub vid, cu ajutorul căruia Edison spera să obţină mesaje de la oameni decedaţi. Houdini i-a trimis în disperare telegrame prin care îl implora să-i acorde o întrevedere. A fost refuzat. A oferit bani pentru a-i sprijini activitatea ştiinţifică. A fost refuzat. Atunci s-a jurat în sinea lui că o să inventeze propriul lui instrument, aşa cum învăţase să zboare în propriul lui aeroplan. Tot ceea ce folosea Edison în invenţiile sale venea din domeniul tehnologiei accesibile tuturor. Houdini a cumpărat tratate şi a început să studieze fizica mecanică şi principiile încărcării acumulatorilor. A făcut legământ că, dacă exista vreo viaţă după moarte, el unul avea să

descopere taina, prin intermediul unui medium, fie el mecanic sau uman.

În scurt timp, pasiunea lui a intrat în atenţia unor persoane care erau la curent cu asemenea preocupări. Houdini a făcut cunoştinţă cu un bărbat din Buffalo, New York, care pretindea că lucrase cândva cu Steinmetz, genialul imigrant pitic de la General Electric Company. Această persoană l-a informat că fizicieni din lumea întreagă descopereau anumite unde. În străinătate, se vehicula o teorie colosal de importantă, conform căreia materia şi energia nu erau decât două aspecte ale aceluiaşi forţe primare. Aşa gândesc şi eu, l-a asigurat omul pe Houdini. Era un fizician cu o diplomă universitară din Transilvania. Nu era nevoie decât să se inventeze instrumentul potrivit, foarte sensibil, care să detecteze acele unde primare şi să decodeze ceea ce era încă necunoscut tuturor. Houdini a semnat un contract cu fizicianul respectiv şi i-a dat două mii de dolari pentru drepturile exclusive asupra cercetărilor lui. Un alt om de ştiinţă, de astă dată un chimist, a fost instalat în subsolul locuinţei lui Houdini. Primea scrisori de la feluriţi oameni care pretindeau că au capacităţi de medium şi care cereau să li se trimită câte un obiect care aparţinuse mamei lui – o broşă sau o şuviţă de păr – ca să poată lucra cu ele. Houdini a apelat la o agenţie de detectivi particulari care să cerceteze autenticitatea acestor solicitanţi. I-a învăţat pe agenţi cum să recunoască imposturile spiritiste. Le-a vorbit despre fotografiile trucate, despre megafoanele şi aparatele de înregistrat camuflate, despre levitaţia meselor cu ajutorul unor scripeţi ascunşi. De ce are nevoie un medium de o cameră întunecată? le-a spus el. Pentru că atunci când stinge lumina ascunde ceva.

În scurt timp, Houdini a declanşat suficientă activitate de acest gen pentru a se gândi să-şi reia şi el lucrul. Mă simt în puteri, i-a spus impresarului său. Am început să

redevin eu însumi. Angajamentele au început curând să curgă. Cei care au urmărit performanţele lui Houdini din această perioadă a carierei sale afirmă că s-a întrecut pe sine. A adus pe scenă zidari care au construit un zid de cărămidă de douăzeci şi cinci de metri, prin care apoi a trecut Houdini. A făcut să dispară un elefant în mărime naturală doar bătând din palme. Din degete îi curgeau monede. Din urechi îi zburau porumbei. A intrat într-o ladă de ambalaj, examinată anterior de spectatori. Lada a fost bătută în cuie şi legată cu o frânghie groasă. Nu i s-a aşezat niciun fel de perdea în faţă. Când a fost deschisă, lada era goală. Din public s-a auzit un oftat colectiv de uimire când Houdini a intrat alergând în sală, venind din hol. A sărit pe scenă. Ochii îi sclipeau ca nişte diamante albastre. Şi-a înălţat încet braţele. Picioarele i s-au desprins de podea. S-a ridicat la vreo cincisprezece centimetri deasupra scenei. Femeile din sală au început să gâfâie. Brusc, Houdini a căzut grămadă pe jos. Au urmat exclamaţii de neîncredere şi aplauze prelungite. Asistenţii lui l-au condus la un scaun. Houdini a cerut un pahar de vin ca să-şi refacă puterile. A ridicat paharul de vin în lumina reflectorului. Vinul a devenit incolor. Apoi paharul de vin a dispărut cu totul din mâna lui.

Performanţele sale ajunseseră acum la o asemenea intensitate şi aveau un efect atât de straniu şi de neliniştitor asupra publicului, încât în unele cazuri copiii erau scoşi din sală înainte de sfârşitul spectacolului. Îşi depăşea propriile forţe fizice şi executa câte opt sau douăsprezece trucuri majore într-un spectacol în care nu ar fi trebuit şi execute decât trei. Întotdeauna îşi definise trucurile drept sfidări ale morţii, şi acum reporterii de la cotidianele newyorkeze, aşteptându-l să-şi depăşească limitele, se ţineau după el la toate apariţiile lui nocturne de la Brooklyn Pantages, la Fox’s Union City sau la Main Street Theatre în New Rochelle. Executa faimoasa lui

evadare dintr-un uriaş bidon de lapte: era închis ermetic într-un bidon de douăzeci de litri, folosit la livrarea laptelui în magazinele alimentare. Bidonul era umplut cu apă. Trebuia să iasă din el, ori să moară. Sau era scufundat într-un bazin de sticlă în formă de coşciug, în care nu pătrundea aerul, în care flacăra unei lumânări se stingea pe dată. Zăcea în el chiar şi şase minute după ce flacăra murise. Spectatorii strigau. Femeile închideau ochii şi îşi astupau urechile. Îi implorau pe asistenţi să-l elibereze. Când rugăminţile spectatorilor erau, în sfârşit, luate în seamă, capacul cosciugului de sticlă vid se desprindea cu un soi de pocnitură. Houdini, ajutat de asistenţi, ieşea afară tremurând şi scăldat de sudoare. Fiecare dintre aceste performanţe disperate întruchipa dorul lui Houdini de mama lui. Era mereu îngropat şi reînviat, îngropat şi reînviat. Într-o seară, la un spectacol unic care a avut loc doar la New Rochelle, dorinţa lui de a muri a fost atât de evidentă, încât publicul a început să strige şi un preot local s-a ridicat în picioare şi l-a apostrofat: Houdini, te joci cu blasfemia! Poate că, într-adevăr, Houdini nu mai putea distinge între viaţa lui şi trucurile lui. Stătea în roba lui lungă, încinsă cu un cordon, lucind de transpiraţie, cu părul ud căzându-i în spirale, arătând ca o creatură de pe altă lume. Doamnelor şi domnilor, s-a adresat el publicului, cu o voce epuizată, vă rog să mă iertaţi… Voia să le explice spectatorilor că îşi însuşise un sistem oriental antic de respiraţie, care-i permitea să-şi oprească temporar suflarea. Voia să le mai spună că isprăvile sale nu erau chiar atât de primejdioase pe cât păreau. Şi-a înălţat mâinile în semn de rugăminte. Dar în clipa aceea s-a auzit bubuitura unei explozii de o asemenea forţă, încât teatrul s-a zgâlţâit din temelii şi bucăţi de tencuială au căzut din arcada avanscenei. Publicul năucit, cu nervii zdruncinaţi, convins că era vorba de un alt truc satanic al lui Houdini, a ieşit din sală îngrozit.

28

În realitate, explozia a avut loc la o distanţă de două mile, în capătul de vest al oraşului. Sărise în aer postul de pompieri Emerald Isle, trimiţând în câmpul de peste drum bucăţi aprinse de lemn şi luminând cerul de deasupra orăşelului Westchester. Pompierii din toate sectoarele oraşului au venit în ajutor, ca şi cei din localităţile alăturate Pelham şi Mount Vernon. Nu s-a putut face mare lucru. Din fericire, structura de lemn a postului de pompieri de pe Firehouse Lane se găsea la o depărtare de un sfert de milă de cea mai apropiată casă de locuit. Dar doi dintre pompierii voluntari erau internaţi în spital, unul dintre ei cu arsuri atât de grave încât nu se ştia dacă va supravieţui până a doua zi. Cel puţin cinci oameni fuseseră de serviciu în momentul respectiv. Totul se petrecuse în seara de joi, când membrii companiei se adunau pentru obişnuitul lor joc de pocher.

A doua zi în zori câmpul era acoperit de zgură, iar clădirea se transformase într-un morman de scânduri carbonizate. Întreaga zonă era izolată şi înconjurată cu bariere, iar detectivii poliţiei scormoneau ruinele în căutarea cadavrelor şi pentru a încerca să descopere ce anume pricinuise dezastrul. În curând a devenit clar că era vorba de nişte crime. Dintre cele patru cadavre recuperate din ruine, două vădeau că nu focul sau explozia constituiseră cauza morţii, ci gloanţele. Caii, înhămaţi la pompa mare, zăceau în mijlocul străzii, acolo unde se prăbuşiseră. Dispozitivul de alarmă fusese recuperat şi arăta că se recepţionase o alarmă de undeva din capătul de nord al oraşului, deşi în noaptea aceea nu avusese loc niciun incendiu. Pornind de la acest indiciu şi de la numeroase alte dovezi, unele dintre ele descoperite cu ajutorul unui medic legist sosit de la Departamentul de

Poliţie din New York City, s-a ajuns la următoarea reconstituire. La orele 10.30 seara, şase membri ai companiei de pompieri s-au reunit în sediul lor pentru un joc de cărţi, când a sunat o alarmă. Jucătorii de cărţi au intrat prompt în cizme şi căşti. Caii au fost scoşi din boxele lor şi înhămaţi la pompa cu aburi. Harnaşamentele erau de un tip special, destinate cailor utilizaţi de posturile de pompieri şi livrate de P.A. Setzer Company din Hickory, Carolina de Nord. Asemenea tuturor pompierilor, şi cei din Emerald Isle se mândreau cu promptitudinea cu care răspundeau la alarme. Tot timpul ardea un foc mocnit sub boiler, aşa încât, până să ajungă la locul cu pricina, aburii să poată atinge presiunea necesară. Dacă şi în acea seară compania a vădit eficienţa obişnuită, probabil că nu s-a scurs niciun minut până s-au deschis larg porţile şi vizitiul, îndemnându-şi caii cu un hăulit, i-a atins cu biciuşca şi i-a mânat în stradă. Cineva se postase direct în calea pompei. El, sau ei, erau înarmaţi cu puşti care s-au descărcat pe dată în cai. Doi dintre ei s-au prăbuşit pe loc, al treilea s-a cabrat, cu grumazul rănit, iar sângele a împroşcat strada ca o ploaie fină. Vizitiul a fost împuşcat mortal şi doborât în stradă. Dintre cei trei pompieri aflaţi în maşină, doi au fost răniţi mortal şi al treilea strivit de pompa care fusese răsturnată într-o parte de caii panicaţi. Când s-a prăbuşit boilerul cu aburi, s-a produs o bubuitură îngrozitoare, auzită de locuitorii din vecinătate, deja alarmaţi de zgomotul împuşcăturilor. Cazanul cu foc s-a făcut ţăndări, împroşcând cărbuni aprinşi care au incendiat structura de lemn a clădirii. Flăcările s-au răspândit cu repeziciune şi dogoarea incendiului a făcut ca boilerul să explodeze şi bucăţi de lemnărie cuprinse de flăcări să zboare peste drum, în câmp. Acesta a fost momentul în care Houdini a pierdut afecţiunea publicului său.

În acea noapte, familia se dusese devreme la culcare. Dar somnul nu se prea lipea de ei. Copilaşul negru plângea

după mama lui şi refuza laptele unei doici angajate. Tata a auzit explozia din depărtare şi, când s-a uitat pe fereastra din dormitor, a văzut cerul însângerat. Primul său gând a fost că a luat foc fabrica lui, din cauza stocurilor de petarde şi artificii. Dar roşeaţa cerului era mai intensă în direcţia opusă. Abia a doua zi dimineaţa a aflat unde a avut loc incendiul. Focul părea să fi devenit unicul subiect de discuţie al întregului oraş. La amiază, Tata s-a dus la locul incendiului. Grupuri de curioşi se zgâiau de după barierele poliţiei. Tata a ocolit frânghiile şi ruinele şi a coborât la heleşteul de la marginea câmpului: în apă, caroseria scufundată a Fordului Model T apărea şi dispărea pe măsură ce valurile stârnite de adierea vântului se învolburau, scăldau maşina, apoi se retrăgeau în contururile unduitoare ale lacului. Tata s-a dus acasă şi nu s-a mai întors la fabrică, deşi sirena care anunţa ora douăsprezece de prânz abia sunase. Mama nu-l putea privi în ochi. Şedea cu bebeluşul în poală. Capul ei înclinat într-o atitudine meditativă îţi sugera, inconştient, imaginea moartei Sarah. În asemenea momente, Tata se întreba dacă nu cumva vieţile lor scăpaseră de sub control.

La patru după-amiază, poştaşul a aruncat în faţa casei ziarul de seară, împăturit. Se presupunea că incendiatorul asasin era un bărbat negru, neidentificat. De pe patul lui de spital, singurul supravieţuitor al atacului reuşise să-l descrie poliţiştilor. Se pare că negrul stinsese focul care cuprinsese hainele rănitului respectiv. Şi apoi – ca gestul lui să nu fie interpretat drept milostenie – îi ridicase capul, ţinându-l de păr, şi-l întrebase unde se ascunde comandantul pompierilor. Dar comandantul Conklin avusese norocul de a nu se găsi în seara aceea în sediu. Nu se ştia de unde îl cunoştea negrul pe comandant sau ce avea împotriva lui.

Părerea poliţiei era că trebuie să fi fost mai mulţi complici – lucru dedus din faptul că existase o alarmă falsă

care-i determinase pe voluntari să iasă afară din post. Totuşi, un anumit editorial descria dezastrul ca fiind opera unui singur asasin nebun. S-a făcut apel la cetăţeni să-şi încuie bine uşile, să fie foarte atenţi dar să-şi menţină calmul.

Familia era strânsă în jurul mesei, la cină. Mama ţinea copilaşul în braţe. Fără să-şi dea seama, nu-l mai lăsa nicio clipă jos. Simţea pe obraz atingerea degeţelelor lui gingaşe. Sus în camera lui, Bunicul gemea de durere. De fapt, cina era ca şi inexistentă în acea seară. Nimeni nu avea chef să mănânce. O carafă de cristal, plină cu coniac, trona în faţa Tatei. Ajunsese la cel de-al treilea pahar. Simţea că-i stă ceva în gât, un oscior sau un fir de praf, şi avea impresia că numai coniacul va reuşi să i-l disloce. Scosese din sertarul biroului vechiul pistol militar de pe vremea campaniei în Filipine. Acum zăcea pe masă. Suntem victimele unei tragedii care n-ar fi trebuit să fie a noastră, a spus la un moment dat, adresându-se soţiei sale. Pentru numele lui Dumnezeu, ce te-a apucat în ziua aceea? Statul nostru are tot felul de înlesniri pentru cei săraci. Ai luat-o pe fata aia în casă fără să te gândeşti. Ne-ai victimizat pe toţi din cauza stupidului tău sentimentalism femeiesc. Mama se uita la el. Nu îşi putea aminti ca în toată lunga lor viaţă împreună să-i fi făcut vreodată asemenea reproşuri. Ştia că mai târziu avea să-şi ceară scuze; cu toate acestea, ochii i s-au umplut de lacrimi, care apoi i s-au prelins pe obraji. Şuviţele rebele i s-au desprins din pieptănătură şi i-au alunecat pe gât şi pe urechi. Tata s-a uitat la ea, era frumoasă ca pe vremea când o cunoscuse la început. Nu-şi dădea seama de plăcerea pe care o resimţea pentru că o făcuse să plângă.

Fratele mai mic zăcea cu cotul proptit pe braţul scaunului şi cu fruntea în palmă. Degetul arătător se întindea spre tâmplă. Urmărea cuvintele cumnatului său. Ai de gând să-l găseşti şi să-l împuşti? a întrebat. Am de

gând să-mi protejez căminul, a răspuns Tata. Aici, la noi, se găseşte copilul lui. Dacă face greşeala să se înfiinţeze la uşa mea, am să mă socotesc cu el. Dar de ce-ar veni aici? a întrebat Fratele mai mic pe un ton sfidător. Nu noi i-am vandalizat maşina. Tata a privit-o pe Mama. Mâine-dimineaţă va trebui să mă duc la poliţie şi să le declar că nebunul ucigaş a fost oaspete în casa mea. Va trebui să le spun că adăpostim bastardul lui. Fratele mai mic a ripostat: Cred că domnul Coalhouse Walker Jr. ar dori să declari la poliţie tot ce ştii. Le poţi spune că el e maniacul negru al cărui automobil zace în fundul heleşteului de la staţia de pompieri. Le poţi spune că el e cel care s-a prezentat chiar la ei pentru a depune o plângere împotriva lui Will Conklin şi a haidamacilor lui. Le poţi spune că el e acelaşi negru nebun, ucigaş, care a stat la căpătâiul cuiva care a murit în spital în urma rănilor primite de la ei. Sper că nu te-am înţeles bine, a replicat Tata. Îl aperi pe monstrul acela? Poate să condamne şi pe altcineva în afară de el însuşi pentru moartea lui Sarah? Poate să condamne şi altceva în afară de blestemata lui mândrie de negru? Nimic pe lume nu poate justifica uciderea de oameni şi distrugerea de proprietate în felul acesta! Fratele mai mic s-a ridicat atât de brusc încât scaunul pe care şedea s-a răsturnat. Bebeluşul a tresărit şi a început să plângă. Fratele era palid şi tremura. N-am auzit asemenea panegiric la înmormântarea lui Sarah, a spus el. Nu te-am auzit atunci spunând că moartea şi distrugerea proprietăţii sunt de neiertat.

Dar Walker făcuse deja primii paşi pentru a-şi asuma crimele. A reieşit că la o oră după explozie, el sau alt negru au lăsat nişte scrisori identice la redacţiile a două ziare locale. Editorii ziarelor, după ce s-au consultat cu poliţia, au luat hotărârea să nu le publice. Materialele erau scrise clar şi relatau evenimentele care duseseră la atacul de la staţia de pompieri. Se spunea în scrisori: Doresc ca

abjectul comandant al pompierilor voluntari să fie deferit propriei mele justiţii. Doresc să mi se restituie automobilul în forma lui iniţială. Dacă aceste condiţii nu vor fi îndeplinite, voi continua să ucid pompieri şi să dau foc posturilor de pompieri, până când mi se va da satisfacţie. Dacă va fi nevoie, voi distruge întregul oraş. Editorii ziarelor şi comandanţii poliţiei au considerat că pentru binele şi liniştea populaţiei aceste scrisori nu trebuie publicate. Un ucigaş nebun izolat e o treabă. Dar o insurecţie armată e alta. Echipe de poliţişti s-au răspândit prin cartierele negrilor şi au făcut investigaţii asupra lui Coalhouse Walker Jr. Acelaşi lucru l-au făcut şi posturile de poliţie din oraşele învecinate, cu populaţie de culoare. La toate cartierele generale s-a întors acelaşi răspuns: Nu-i unul dintre negrii noştri. Nu-i unul de-ai noştri.

A doua zi dimineaţa, Tata a luat tramvaiul pentru North Avenue spre centru. S-a oprit la primărie. A intrat pe uşă în calitatea lui de om de afaceri mult respectat în comunitate. Şi cariera lui de explorator fusese favorabil comentată în ziare. Steagul care flutura pe cupola primăriei era darul pe care-l oferise el oraşului.

III

29

Tata se născuse şi crescuse în White Plains, New York. A fost unicul copil la părinţi. Îşi aducea aminte de momente de lumină şi căldură în zilele de vară petrecute la Saratoga Springs. Existau acolo alei aşternute cu un prundiş curat. Se plimba, împreună cu mama lui, pe sub portalurile somptuoase, pictate, ale marilor hoteluri. Mama lui era o femeie plăpândă, care a murit când el avea paisprezece ani. Tata şi-a făcut studiile la Groton şi apoi la Harvard. A studiat filosofia germană, dar în anul doi a pus capăt studiilor. Tatăl său făcuse avere în Războiul Civil şi, de atunci încolo, îşi petrecuse timpul pierzând-o în felurite speculaţii neinspirate. În momentul acela îşi irosise întreaga avere. Bătrânul era genul de om pe care-l stimulează condiţiile adverse. Cu cât pierdea mai mult, cu atât îi sporea încrederea. Când a falimentat definitiv, era radios şi triumfător. A murit subit, cu toate speranţele intacte. Exuberanţa lui flamboaiantă i-a indus, prin contrast, singuraticului său fiu un caracter precaut, sobru, laborios, şi o nefericire cronică. Când a ajuns la majorat, orfanul a luat puţinii dolari lăsaţi de tată şi i-a investit într-o mică afacere cu artificii, deţinută de un italian. Mai târziu a preluat-o el, a mărit vânzările, a cumpărat şi o firmă de confecţionat steaguri, şi şi-a încropit o situaţie bună. A găsit şi timpul de a fi comandant de armată în campaniile din Filipine. Era mândru de viaţa lui, dar n-a uitat niciun moment că, înainte de a se lansa în afaceri, studiase la Harvard. Îl ascultase pe William James vorbind despre principiile psihologiei moderne. A dobândit o pasiune de explorator: voia să evite ceea ce marele doctor James numea habitudinea de a-ţi trata propriul eu cu inferioritate.

Acum, când se scula dimineaţa, Tata îşi gusta condiţia

de muritor. Era mirat de antipatia spontană pe care i-o inspirase Coalhouse Walker şi care nu era determinată de culoarea acestuia, ci de faptul că omul era angajat într-un proces de cucerire, o întreprindere plină de suspans, care sugera că partea cea mai bună a vieţii lui abia acum urma să vină. Tata observa petele maronii care îi apăreau pe mâini. Uneori se pomenea rugându-i pe oameni să repete ceea ce îi spuseseră. Băşica udului îi cerea întruna, cu urgenţă, să fie golită. Trupul Mamei nu-i mai stârnea poftele, ci doar o calmă apreciere. Îi admira formele şi moliciunea, dar nu se mai simţea înfierbântat. Ba chiar remarcase că mamei i se îngroşaseră antebraţele. După întoarcerea lui din Arctica, când se deprinseseră să doarmă împreună, amândoi alunecaseră într-o asociere lipsită de pretenţii, simţind cum viaţa trece pe lângă ei, ca pe lângă doi spectatori cuminţi. Îl dezgusta felul în care Mama se implicase şi sprijinise căsătoria fetei negre. Şi acum că Sarah murise, simţea, aproape imperceptibil, că durerea orientase întreaga atenţie a Mamei către copilul lui Sarah.

Recunoştea în sinea lui că încercase o satisfacţie când se prezentase la poliţie. Nu era un sentiment întru totul onorabil. Pentru a-l compensa, l-a descris pe Coalhouse drept un om paşnic, scos din minţi de circumstanţe şi nu de instinctele lui. Erau întocmai argumentele pe care i le servise acasă Fratele mai mic. Tata a confirmat relatarea evenimentelor conţinute în scrisoarea lui Coalhouse. A fost un pianist, a adăugat Tata, folosind timpul trecut, întotdeauna amabil şi corect în comportamentul său. Poliţiştii au aprobat din cap cu gravitate. Voiau să ştie dacă negrul ar fi capabil să lovească din nou. Aceasta era chiar expresia şefului poliţiei: Să lovească din nou. Tata a răspuns că, din moment ce Coalhouse şi-a stabilit o strategie, fără doar şi poate va persevera. În bună măsură în urma sfaturilor Tatei, poliţia a organizat un plan de

apărare. Gărzi poliţieneşti au fost plasate la toate staţiile de pompieri din oraş. Drumurile principale erau supravegheate. La cartierul general s-a instalat o hartă care indica desfăşurarea forţelor de apărare. Pe baza informaţiilor furnizate de Tata, Departamentul Municipal al Poliţiei newyorkeze a fost convins să trimită detectivi care să-l caute pe Coalhouse în Harlem.

Tata se aşteptase la critici din partea poliţiei. Nu prevăzuse situaţia actuală. Era privit ca un expert în caracterul criminalului. Îl încurajau să petreacă la cartierul general cât de mult timp putea. Voiau să-l aibă la îndemână pentru deliberările lor. Pereţii camerei aveau o culoare verde pal până la mijloc şi verde-închis de la mijloc în jos. În fiecare colţ se găseau scuipători. Tata a acceptat să fie cât mai disponibil cu putinţă. Deşi era perioada de vârf a anului. Toate comenzile de rachete, artificii, lumânări romane, petarde, lumini şi pocnitoare trebuiau să fie gata până la sărbătoarea de 4 iulie. Făcea naveta între fabrică şi poliţie. Spre neplăcerea lui, s-a trezit la poliţie în compania comandantului de la Emerald Isle, Will Conklin. Conklin mirosea a whisky şi gândul că era hăituit făcuse ca faţa lui rumenă, înfloritoare, să capete culoarea cărnii de viţel. Era când bombastic, când speriat şi laş. Oferea sfaturi de acelaşi calibru cu cele care declanşaseră de la bun început actuala criză. Voia să se ducă în cartierele populate de negri şi să-i lichideze pe toţi, odată pentru totdeauna. Ofiţerii de poliţie îl ascultau cu vădită lipsă de interes. Willie, s-ar putea să fim nevoiţi să te predăm căpcăunului, glumeau cu el. Doar ca să restabilim liniştea în oraş. Lui Conklin nu-i plăceau asemenea tachinării. Da’ ce, nu suntem cu toţii în aceeaşi oală? a spus el. Dumnezeu să te ierte, Willie, aţi fost nişte barbari la St. Catherine, şi aţi fost şi mai barbari de data asta, i-a răspuns şeful poliţiei. A trebuit să aflăm de la negru că unul din haidamacii tăi a iscat toată tentativa, nătărăule, aşa încât

cum poţi spune că suntem în aceeaşi oală?

Dar caracterul şi mentalitatea comandantului de pompieri păreau să se potrivească perfect cu sediul poliţiei. Toată ziua, bună ziua se perindau pe uşile de sticlă pungaşi, avocaţi, garanţi pentru cauţiune, poliţişti, rude năpăstuite. Beţivii erau târâţi înăuntru ţinuţi de guler, şi hoţii cu cătuşe la mâini. Se vorbea tare, în limbajul cel mai murdar. Conklin era proprietarul unui depozit de cărbuni şi de gheaţă şi locuia cu nevasta şi câţiva copii într-un apartament de deasupra biroului lui. Tata a avut impresia că petrecea atât de mult timp la poliţie pentru că acolo se simţea mai în siguranţă. Firește, n-ar fi admis în ruptul capului aşa ceva. Se lăuda cu măsurile de precauţie pe care le luase la prăvălia lui. Întrucât nu se bizuia îndeajuns pe cei doi poliţişti de pază, mobilizase toţi supravieţuitorii din Emerald Isle şi îi încartiruise la el în curte. Erau înarmaţi. Negrul ar avea aceeaşi şansă ca şi când ar ataca West Point, se făIea el.

Tata se simţea înjosit în prezenţa lui. Conklin i se adresa altfel decât poliţiştilor. Îşi controla dicţiunea. Sugera o iritantă egalitate socială. E o chestie tragică, domnule căpitan, îi spunea. Cu adevărat tragică. O dată chiar şi-a pus mâna pe umărul tatei, un gest de frăţie atât de alarmant, încât a fost resimţit ca un şoc electric.

Totuşi, Tata petrecea din ce în ce mai mult timp la poliţie. Îi venea greu să se întoarcă acasă. În ziua înmormântării colective a victimelor incendiului de la Emerald Isle, s-a dus să asculte discursurile funerare. A participat jumătate din oraş. O cruce imensă din alamă se legăna peste capetele mulţimii. Dar Will Conklin nu a părăsit postul de poliţie. Aş fi o ţintă perfectă pentru o puşcă, a motivat el. În oraş au început să apară nemulţumiri legate de comportamentul lui. Ulterior au fost publicate ştiri care arătau că masacrul nocturn de la Emerald Isle fusese provocat de o gravă frustrare. Ştirile

au apărut în cotidianele din New York, ale căror reporteri nu erau constrânşi de interesele Camerei de Comerţ locale. *The World* şi *The Sun* au publicat textul scrisorii lui Coalhouse. Will Conklin a devenit un personaj pretutindeni dispreţuit. Era privit cu ostilitate, ca imbecilul generator al unor evenimente care au pricinuit moartea unor oameni conduşi şi dirijaţi de el. Pe de altă parte, în anumite cercuri era privit cu dispreţ ca un om care ştia să hăituiască un negru, dar nu se pricepea să-l bage definitiv în sperieţi.

Acum, în fiecare zi, în capul străzii Broadview staţiona o maşină cu un om cu melon. Tata nu fusese anunţat oficial de instituirea acestui post de observaţie, dar i-a spus Mamei că el ceruse un om de pază; simţea că n-ar fi recomandabil să-i împărtăşească impresia lui că, în pofida recunoştinţei pe care i-o arăta poliţia pentru ajutorul benevol oferit de el, nu se sfiau să-l ţină sub observaţie. Tata se întreba de ce anume l-ar putea bănui.

Exact la o săptămână după atacul lui Coalhouse la Emerald Isle, o berlină White a străbătut lent Railroad Place, o străduţă strâmtă, pietruită, din West End. Pe la mijlocul străzii se găsea Postul Municipal de Pompieri Nr. 2. Când maşina s-a oprit în faţa clădirii, cei doi poliţişti care moţăiau în faţa uşii au fost miraţi să vadă coborând câţiva negri ţinând în mâini pistoale şi puşti-mitralieră. Unul dintre poliţişti a avut prezenţa de spirit să se trântească la pământ. Celălalt a rămas pur şi simplu cu gura căscată privind cum atacatorii formează un rând disciplinat, ca un pluton de execuţie şi, la un semnal, îşi descarcă armele la unison. Salva l-a doborât pe poliţistul rămas în picioare şi a făcut ţăndări geamurile clădirii. Pe urmă, unul dintre negri a alergat şi a aruncat prin geamurile sparte o serie de pacheţele.

Omul care dăduse comanda de deschidere a focului s-a apropiat de supravieţuitorul îngrozit, trântit pe trotuar, i-a

vârât o scrisoare în mână şi i-a spus cu un glas calm: Asta trebuie publicată în ziar. Apoi s-a întors lângă ceilalţi negri şi au intrat cu toţii în maşină. Când s-au îndepărtat s-au auzit două sau trei explozii, una după alta, care au făcut să sară în aer uşile postului de pompieri şi, pe loc, au transformat întreg locul într-un infern. Flăcările au cuprins cu lăcomie un bar aflat în vecinătate şi dugheana unui vânzător de cafea, care obişnuia să prăjească în stradă boabele pentru clienţii lui. Ulterior, au fost adunate patru cadavre, toate aparţinând pompierilor municipali. Sacii cu boabe de cafea au degajat o ceaţă gălbuie, şi timp de câteva săptămâni, în întreaga zonă a plutit o aromă de cafea prăjită. O femeie în vârstă, moartă, probabil, din cauza spaimei, a fost găsită într-un apartament de peste drum. Au fost distruse o maşină de pompieri Reo şi o ambulanţă.

De astă dată în oraş s-a instalat panica. Copiii nu se mai duceau la şcoală. Proteste ultragiate se îndreptau împotriva administraţiei locale şi a lui Willie Conklin. O delegaţie de pompieri s-a prezentat la primărie şi a solicitat ca membrii breslei lor să fie consideraţi ca reprezentanţi ai poliţiei şi să li se dea arme de apărare. Primarul agitat a telegrafiat guvernatorului statului New York şi a cerut ajutor. Relatarea celui de-al doilea atac al lui Coalhouse a ocupat prima pagină a tuturor ziarelor din ţară. Reporteri din New York au început să dea năvală. Şeful poliţiei era criticat pentru că îngăduise ca asasinul negru să-şi repete acţiunile ucigaşe. Şeful a făcut o declaraţie ziariştilor adunaţi în biroul său. Omul acesta se deplasează cu automobile, le-a spus. Loveşte şi apoi dispare. Asociaţia Şefilor de Poliţie din statul New York a făcut de ani de zile o întâmpinare prin care solicita acordarea de permise pentru automobile şi automobilişti. Dacă s-ar fi votat această lege astăzi am fi putut găsi fiara. În timp ce vorbea, şeful poliţiei îşi golea sertarele biroului.

Pufăia un trabuc. A ieşit afară împreună cu ziariştii. A doua zi, în legislatura statului a fost introdus un proiect care prevedea înregistrarea şi acordarea de permise pentru automobile.

Tata avea doi negri angajaţi la întreprinderea lui. Unul era portar, celălalt asambla tuburile rachetelor. În ziua următoare celui de-al doilea dezastru, niciunul nu a venit la slujbă. De fapt, nicăieri în oraş nu mai vedeai picior de negru. Stăteau cu toţii acasă, cu uşile încuiate, în noaptea aceea, poliţia a arestat pe stradă câţiva cetăţeni albi care aveau puşti şi pistoale asupra lor. Guvernatorul a răspuns cererii primarului trimiţându-i două companii de miliţie din New York. Acestea au sosit a doua zi dimineaţa şi imediat şi-au instalat corturile pe terenul de baseball din spatele liceului. Copiii se adunau să caşte gura. Au apărut ediţii speciale ale ziarelor locale care redau, cu litere de-o şchioapă, textul celei de-a doua scrisori a lui Coalhouse. Şi anume: în primul rând, cer ca acea excrescenţă albă cunoscută sub numele de Willie Conklin să fie predată justiţiei mele personale. În al doilea rând, cer să-mi fie restituit automobilul Ford Model T în condiţiile în care s-a prezentat iniţial, şi cu capota reparată. Până când aceste cereri nu vor fi îndeplinite fie să domnească legile războiului. Coalhouse Walker Jr., Preşedinte, Guvernul Provizoriu American.

Din acest moment, cea mai stringentă nevoie a mulţumi a devenit aceea de a şti cum arată Coalhouse Walker. Ziarele se băteau să găsească o fotografie. Reporterii au întors pe dos birourile Orchestrei Clef Club din Harlem. Nu exista nicio poză în care să apară faţa mârşavului pianist. Ziarul *American* a lui Hearst a publicat, triumfător, un portret care-l înfăţişa pe compozitorul Scott Joplin. Prieteni ai lui Joplin au ameninţat să dea ziarul în judecată, compozitorul aflându-se în ultimele stadii ale unei boli mortale şi nefiind, deci, în stare să-şi apere singur

interesele. S-au prezentat scuze. În cele din urmă, ziarul din St. Louis a descoperit o fotografie care a fost imediat reprodusă pe scară largă. Tata a recunoscut-o ca autentică. Înfăţişa un Coalhouse mai tânăr, în frac alb şi cu cravată albă, în faţa unui pian. Apăsa clapele cu degetele şi zâmbea. În jurul pianului erau grupaţi un cântăreţ la banjo, un trompetist, un trombonist, un violonist şi un baterist aplecat peste o tobă. Toţi purtau fracuri şi cravate albe. Fuseseră pozaţi ca şi cum ar fi cântat, dar, în mod clar, simulau. În jurul capului lui Coalhouse fusese desenat un cerc. Aceasta a devenit fotografia standard. Ironia unui ucigaş negru zâmbitor, cu o mustaţă îngrijită şi o fizionomie veselă, absolut cumsecade, era prea tentantă ca să le scape autorilor de titluri senzaţionale: Zâmbetul unui asasin, scriau aceştia, sau Preşedintele Guvernului Provizoriu American, în zilele sale bune.

În urma vastei şi intensei campanii întreprinse de presă, rolul familiei în întreaga tărăşenie nu mai putea fi ascuns. Reporterii, la început câte unul sau doi, pe urmă în grupuri mai mari, au început să bată la uşă, şi, când nu li s-a deschis, s-au instalat pe sub arţarii norvegieni. Doreau să vadă copilul negru, voiau să obţină orice fel de declaraţie referitoare la Coalhouse şi la vizitele pe care i le făcea lui Sarah. Trăgeau cu ochiul pe geamurile salonului şi încercau uşa de la bucătărie. Purtau pălării de paie şi buzunarele le erau doldora de carnete. Mestecau tutun, pe care apoi îl scuipau pe jos, şi striveau mucuri de ţigări în iarbă. În ziarele newyorkeze au apărut fotografii ale casei. Şi relatări inexacte despre călătoriile de explorare ale Tatei. Obloanele erau permanent închise şi băiatul nu avea voie să iasă afară. Atmosfera din casă era sufocantă şi Bunicul gemea noaptea în somn.

Mama ar fi putut suporta toate aceste neplăceri, dacă nu s-ar fi iscat o dezbatere cu privire la dreptul familiei de a-l adăposti pe fiul lui Coalhouse Walker. Convoaie întregi de

maşini se perindau seara pe deal, şi ocupanţii lor îşi lungeau gâtul ca să zărească măcar o faţă la o fereastră. O persoană cu autoritate din conducerea Societăţii de Ocrotire a Copiilor, din New York, şi-a dat cu părerea că bebeluşul nelegitim şi încă nebotezat ar trebui preluat de unul dintre excelentele aziluri care se îngrijeau de orfani, copii găsiţi şi bastarzi. Mama ţinea copilul în camera ei. Nici nu-l mai ducea jos. Şi când avea treabă, îl punea pe băiat să-l supravegheze. Nu-şi mai dădea nici osteneala să-şi strângă părul, ci îl lăsa toată ziua să-i atârne pe umeri. Şi faţă de Tata se purta cu o asprime care nu-i era caracteristică. De ce nu-ţi mai dai drumul la băierile pungii, spunea ea, ca să mă ajuţi cum se cuvine? Se referea la conservatorismul lui financiar, care până atunci nu fusese niciodată pus în discuţie. Întotdeauna trăiseră mai strâmtorat decât şi-ar fi putut permite. Tata s-a simţit afectat de remarca soţiei sale şi a făcut rost de o femeie care să gătească şi de una care să spele şi să fie menajeră. Ambele urmau să locuiască în casă. L-a angajat pe omul care se ocupa din când în când de grădinărit şi l-a instalat în camerele de deasupra garajului. Bunicul avea o infirmieră care îl îngrijea peste zi. Casa, aflată sub asediu, roia acum ca o tabără de luptă. Băiatul era întruna mustrat că le stătea tuturor în drum. O urmărea pe mama lui care se învârtea prin cameră, cu mâinile încleştate în faţă şi părul atârnându-i pe lângă obraji. Arăta scheletică, şi bărbia ei, care fusese întotdeauna rotundă, devenise acum ascuţită, neprietenoasă.

În mod limpede, criza seca seva din viaţa lor. Tata fusese întotdeauna convins, în adâncul sufletului, că familia lor se afla sub influenţa unei spiritualităţi deosebite. Acum o simţea dispărând. Avea sentimentul că e stupid şi poticnit, greoi, neputincios şi la voia circumstanţelor. Coalhouse stăpânea situaţia. Şi totuşi Tata călătorise în Arctica, în Africa, în Filipine. Fusese în

Vest. Să fi însemnat oare acest lucru că o tot mai mare parte din lume rezista înţelegerii lui? Stătea şi chibzuia în biroul său. Fiecare persoană la care se gândea, până şi Bunicul, îi apărea în lumina lipsei lui de interes, a indiferenţei sale faţă de ceilalţi. Pe Bunic îl tratase cu acea amabilitate arogantă pe care o manifeşti faţă de senili, chiar înainte de a se fi instalat asemenea condiţie. De Fratele mai mic era complet înstrăinat. În ce o privea pe soţia sa, simţea drastic cum scade în stima ei; era un explorator doar din punct de vedere fizic, spiritul lui rămăsese întemniţat în prejudecăţile tatălui său. Începea să semene cu acesta, uscat, lipsit de strălucire în toate domeniile, cu un licăr de nebunie în colţul ochiului. De ce, oare, a trebuit să fie aşa?

Cel mai mult se condamna pentru că îşi neglija fiul. Nu stătea niciodată de vorbă cu băiatul, nu-i oferea compania lui. S-a bizuit mereu pe ideea că prezenţa lui în viaţa copilului constituia o sursă de emulaţie prin ea însăşi. Câtă înfumurare, câtă stupiditate în această tactică a unui om care s-a străduit întreaga viaţă să se deosebească de propriul său tată. S-a dus să-l caute pe băiat şi l-a găsit în camera lui, pe podea, citind în ziarul de seară relatarea despre succesele repurtate de echipa de baseball din New York, antrenată cu mare pricepere de J. McGraw. Ţi-ar plăcea să vezi echipa asta? l-a întrebat. Băiatul a ridicat ochii, uimit. Tocmai mă gândeam la asta, a răspuns. Tata s-a dus în camera Mamei şi a anunţat-o: Mâine îl duc pe băiat la un meci de baseball. A rostit aceste cuvinte atât de ferm şi atât de convins de justeţea hotărârii lui încât i-a închis gura Mamei, care ar fi vrut să-i spună că e un idiot. Şi când Tata a ieşit din cameră, Mama s-a minunat că îi încolţise în minte un asemenea gând, atât de distinct de orice sentiment de iubire.

30

În după-amiaza celei de-a doua zile, când tatăl şi fiul au ieşit din casă, doi reporteri s-au ţinut după ei o bună bucată de drum până la gara din Quaker Ridge Road. Ne ducem la un meci de baseball al echipei *Giants*, i-a lămurit Tata. Şi asta e tot ce am de spus. Cine-i aruncător? a întrebat unul dintre reporteri. Rube Marquard, a răspuns băiatul. A câştigat ultimele trei meciuri.

De îndată ce au ajuns la gara Quaker Ridge a şi sosit un tren. Era linia pentru New York, Westchester şi Boston. De fapt, trenul nu oprea nicăieri pe lângă Boston şi nu oferea niciun fel de servicii pe tot drumul spre New York. Dar te ducea până în Bronx, de unde cei doi aveau o legătură de tramvai până la Strada 155, trecând peste râul Harlem, până la terenurile de polo de la Coogan's Bluff.

Era o după-amiază frumoasă. Nori albi, pântecoşi, navigau pe un cer albastru clar. Când tramvaiul a traversat podul, au văzut pe malul înalt câţiva copaci uriaşi, văduviţi de frunze chiar şi în acest anotimp, pe ale căror crăci erau cocoţate siluetele cu pălării de paie ale celor care preferau să nu plătească un bilet de intrare ci să urmărească meciul prin încrengătura ramurilor, atârnând şi legănându-se în vânt ca nişte flori negre. Tata s-a contaminat în oarecare măsură de emoţia băiatului. Era foarte bucuros că ieşise din New Rochelle. Când au ajuns la stadion, râuri de oameni coborau scările trenurilor suspendate, maşinile se înghesuiau să-şi descarce pasagerii, vânzătorii de ziare vindeau programele jocurilor şi întreaga stradă trepida de energie. Claxoanele urlau. Cablurile trenurilor suspendate împestriţau cu pete de umbră strada însorită. Tata a cumpărat biletele cele mai scumpe, de cincizeci de cenţi, şi a plătit taxă suplimentară pentru o lojă, după care au intrat pe stadion şi şi-au ocupat locurile în spatele primei

baze, în şirul de bănci de jos, unde soarele îi obliga pe spectatori să-şi adumbrească ochii pe parcursul unei reprize sau două.

Membrii echipei *Giants* erau îmbrăcaţi în uniformele lor voluminoase, albe vărgate cu negru. Antrenorul, McGraw, purta o jachetă grea, neagră, cu literele N.Y. Aplicate pe mâneca stângă. Era scund şi bătăios. La fel ca întreaga echipă, avea în picioare ciorapi groşi cu dungi late, orizontale, şi pe cap o şapcă plată cu cozoroc şi un nasture în vârf. Adversarii în meciul din acea după-masă erau *Boston Braves*, ale căror flanele albastru-închis erau încheiate până la gât, cu gulerul ridicat. Un vânt stârnit brusc sufla gunoiul de pe teren. De îndată ce a început jocul, Tata a regretat că a ales locurile acelea, pentru că fiecare dintre înjurăturile grosolane ale jucătorilor era perfect auzită de fiul lui. Echipa care servea îl împroşca pe aruncătorul adversarilor cu cele mai obscene sudălmi. Însuşi McGraw, părintele şi conducătorul echipei, stătea la cea de-a treia bază, revărsând în mod constant cele mai imaginative epitete triviale la adresa tuturor. Croncănitul lui strident umplea întregul teren. Iar spectatorii îi ţineau isonul, cu aceeaşi patimă. Rezultatul jocului era strâns, fiecare dintre echipe conducând pe rând. Un alergător care a alunecat în cea de-a doua bază a răsturnat un jucător din *Giants,* care s-a ridicat urlând, şchiopătând în cercuri şi sângerând abundent prin ciorap. Ambele echipe s-au apropiat de el în fugă şi jocul s-a oprit pentru câteva minute, în timp ce jucătorii tăbărau unii peste alţii şi se rostogoleau în praf, iar publicul îşi zbiera lozincile de încurajare. În următoarea repriză după bătălie, Marquard, aruncătorul de la *Giants*, a părut să-şi piardă controlul şi a aruncat o minge care l-a doborât pe jucătorul la bătaie de la *Boston.* Individul s-a ridicat de jos şi a alergat spre Marquard, agitându-şi bâta. Din nou jucătorii s-au luat la trântă şi au pornit să-şi care lovituri cu pumnii şi braţele,

iscând nori de praf. De astă dată publicul a participat direct, aruncând cu sticle de suc în teren. Tata şi-a consultat programul. În echipa *Giants* jucau printre alţi: Merkle, Doyle, Meyers, Snodgrass şi Herzog. Echipa *Boston* se fudulea cu un jucător pe nume Rabbit Maranville, poziţionat între cea de-a doua şi cea de-a treia bază, care, a observat Tata, se fâţâia pe loc, aplecat, cu mâinile atârnându-i la capetele braţelor lungi, şi râcâind iarba într-o manieră apropiată mai curând de atitudinile maimuţelor. Mai figurau în echipă un jucător la prima bază numit Butch Schmidt, şi alţii cu nume ca: Cocrehan, Moran, Hess, Rudolph, care te duceau, în mod inevitabil, la concluzia că numai imigranţii erau jucători profesionişti de baseball. Când s-a reluat jocul, Tata l-a studiat pe fiecare jucător în parte; într-adevăr, păreau să vină de la ţară, de la ferme şi de la mori, oameni neciopliţi cu trăsături aspre, urechi mari, arşi de soare, cu mâini ca nişte hălci, obraji buhăiţi de mestecatul tutunului, şi cu întreaga inteligenţă absorbită de efortul jocului. Jucătorii din teren purtau mănuşi de piele uriaşe, care-i făceau să semene cu nişte clovni îmbrăcaţi pe jumătate. Pământul prăfos, uscat, din mijlocul terenului – aşa numitul diamant – era împroşcat de flegmă. Spre durerea campaniilor Ligii împotriva Scuipatului. La echipa *Boston,* băiatul care aduna bâtele şi le aşeza în adăpostul de pe margine era, dacă te uitai mai bine la el, un pitic, îmbrăcat în uniforma echipei, ca şi restul jucătorilor, numai că într-o uniformă micşorată, pe dimensiunile lui. Strigătele şi încurajările lui răsunau cu o voce de soprană. Majoritatea jucătorilor care luau bâta îi atingeau creştetul, un gest care părea să-i facă plăcere, şi Tata şi-a dat seama că era un fel de ritual aducător de noroc. Echipa *Giants* nu avea niciun fel de pitic, ci un slăbănog ciudat, cu o uniformă care curgea pe el, ochi miopi aşezaţi strâmb, un om care imita jocul printr-un soi de pantomimă letargică a propriei sale solitudini, simulând

imaginare serviri de minge, sincronice cu cele reale. Arăta ca un prăpădit. Îşi agita braţele învârtindu-le în cerc, ca aripile unei mori de vânt. Tata era mai puţin interesat de joc cât de această nefericită creatură, evident o mascotă a echipei, ca şi piticul celor de la *Bostan.* În momentele de joc mai relaxate, mulţimea îl striga şi-i aplauda năzbâtiile. Într-adevăr, era trecut în program ca mascota echipei. Se numea Charles Victor Faust. Era, indiscutabil, un arierat mintal, care, imaginându-şi că face parte dintre jucători, era menţionat pe lista echipei spre amuzamentul tuturor.

Tata îşi aducea aminte de meciurile de baseball de la Harvard, cu douăzeci de ani înainte, când jucătorii se adresau unii altora spunându-şi domnule şi jucau cu pasiune, dar ca nişte sportivi, îmbrăcaţi în uniforme decente, în faţa unui public de universitari care arareori număra mai mult de o sută de participanţi. Tata se simţea tulburat de acest val de nostalgie paseistă. Se considerase întotdeauna un progresist. Credea în perfectibilitatea republicii. De pildă, nu vedea nicio raţiune pentru care negrii, sub o conducere adecvată, n-ar putea să poarte toate poverile creativităţii şi realizărilor umane. Nu credea în aristocraţie, doar în aristocraţia efortului şi viziunii individuale. Ştia că, prin pierderea averii familiei, tatăl lui îl ferise de adoptarea necritică a prejudecăţilor clasei sale. Dar aerul acestui stadion, deschis sub cerul liber, duhnea ca încăperea din spatele unei cârciumi. Atmosfera era îmbibată de fum de ţigară şi, sub razele piezişe ale soarelui de după-amiază, aerul cavernei în care era aşezat îl apăsa ca un univers intrat în putrefacţie, cu suflul înecăcios al unui cor de zece mii de voci groase care-i răcneau în urechi ovaţiile şi înjurăturile lor.

La marginea terenului, în spatele locurilor neacoperite şi încinse de soare, o tabelă imensă indica scorurile.

Tata s-a lăsat pe speteaza scaunului. Pe măsură ce după-amiaza asfinţea, i se înteţea iluzia că ceea ce vedea nu era

un joc de baseball, ci o reprezentare elaborată a propriilor sale probleme, redate, pentru tainica lui înţelegere, sub forma codificată a numerelor văzute de la distanţă, pe tabelă.

S-a întors spre fiul său. Ce-ţi place ţie la jocul acesta? l-a întrebat. Băiatul nu şi-a clintit ochii de la diamant. Îmi place că acelaşi lucru se repetă mereu şi mereu. Aruncătorul lansează mingea într-un fel în care să-l amăgească pe cel cu bâta, făcându-l să creadă că o poate lovi. Dar uneori o şi loveşte, spuse tatăl. În cazul acesta, aruncătorul e cel amăgit, a replicat băiatul. În clipa aceea, aruncătorul Hub Perdue, de la echipa din Boston, a aruncat o minge pe care s-a repezit să o lovească Red Jack Murray, de la echipa din New York. Mingea a descris un arc înalt în aer, şi pentru o clipă a făcut impresia că s-a oprit din traiectoria sa. Tata şi-a dat seama, cu o tresărire, că mingea venea direct spre ei. Băiatul a sărit în sus, şi-a întins mâinile şi când a prins între palme balonul sferoid, învelit în piele, din spatele lor s-a ridicat un val de urale. Preţ de o secundă toate privirile s-au îndreptat în direcţia lor. Pe urmă, nebunul cu ochi miopi, care se credea jucător, a venit la gărduleţul din faţa lor şi s-a holbat la băiat, în timp ce braţele şi mâinile îi zvâcneau în mânecile lăbărţate. Şapca lui era absurd de mică pentru capul anormal de mare. Băiatul i-a întins mingea şi omul a luat-o cu blândeţe, cu un zâmbet aproape normal.

Observaţie interesantă: acest nefericit, Charles Victor Faust, a fost într-adevăr chemat să servească mingea, pe post de aruncător, într-un meci chiar către sfârşitul acelui sezon, un meci în care scorul echipei *Giants* era zdrobitor aşa încât nu le mai păsa de ce se întâmplă. Timp de câteva minute amăgirea lui că ar fi un mare jucător s-a suprapus realităţii. Curând după aceea, jucătorii s-au plictisit de el, şi antrenorul McGraw nu l-a mai privit ca pe un aducător de noroc. Uniforma i-a fost confiscată şi el a fost dat afară

într-un mod cu totul neceremonios. Ulterior a fost internat într-un ospiciu de alienaţi mintal unde, după câteva luni, a şi murit.

31

Spre sfârşitul meciului, Tata a fost cuprins de o acută anxietate. Gândea că a fost o mare imprudenţă să-şi lase soţia singură. Dar pe când ieşeau de pe stadion, purtaţi de fluxul mulţimii, şi-a dat seama că băiatul îl ţinea de mână. Ceea ce i-a ridicat brusc moralul. În tramvaiul deschis, şi-a trecut braţul în jurul umerilor băiatului. Când au ajuns în New Rochelle, au parcurs în grabă drumul de la gară, şi când au intrat în casă au lansat un puternic Bună! Şi, pentru prima oară în acea zi, Tata s-a simţit în apele lui. Mama a apărut din spatele casei. Avea părul strâns, arăta îngrijită, zâmbitoare şi calmă. L-a îmbrăţişat pe băiat şi i-a spus: Vino să-ţi arăt ceva. Era voioasă. Au intrat în hol, ea s-a dat la o parte şi copilaşul lui Sarah, în cămăşuţa lui de noapte, a apărut în picioare, de mână cu menajera, îşi mişca picioruşele şi se împiedica de fustele ei, pe urmă se îndrepta din nou şi se uita triumfător la Tata. Toată lumea râdea. Nu-l mai puteam ţine, a spus Mama. Vrea să meargă în toate părţile.

Băiatul s-a lăsat în genunchi şi şi-a întins braţele, iar copilul s-a smuls din mâna menajerei şi s-a îndreptat spre el, prinzând viteză pe măsură ce înainta, legănându-se, poticnindu-se şi căzându-i fericit la piept.

O seninătate deliberată i-a învăluit întreaga seară. Spre miezul nopţii, în liniştea dormitorului Mamei, ea şi Tata şi-au spus tot ce aveau pe inimă. Se părea că, încă o bucată de vreme, Coalhouse va evita să se lase prins. În acest caz, cei doi prevedeau că vor fi din ce în ce mai alienaţi, mai excluşi din comunitate. Deja câteva dintre cunoştinţele Mamei, membre ale ligii ei, reacţionaseră la publicitatea care i se crease familiei. Mama se temea de posibile acţiuni de răfuială şi răutate menite să-l scoată pe copilaşul lui Sarah de sub protecţia ei şi să-l transfere sub

îngrijirea vreunei autorităţi răzbunătoare. Tata nu putea nega că asemenea lucruri ar fi posibile. Dar în momentele acelea se aflau într-o asemenea calmă stăpânire de sine, încât nu era nevoie de false asigurări sau de simularea unui optimism pe care niciunul dintre ei nu-l simţea. Tata i-a mărturisit că n-ar înlătura posibilitatea ca autorităţile să hotărască folosirea copilului ca momeală pentru a-l convinge pe Coalhouse să se predea. Ar trebui să plecăm de aici, asta ar trebui să facem, a spus Tata. Cum am putea? a protestat Mama. Tatăl meu e invalid, şcoala băiatului încă n-a intrat în vacanţă, şi de curând am preluat responsabilitatea unei gospodării complexe. Înşiră toate aceste impedimente numărându-le cu arătătorul mâinii drepte pe degetele mâinii stângi. Deci se gândise şi ea la acelaşi lucru şi Tata îşi dădea acum seama că aştepta din partea lui soluţiile. I-a cerut să lase totul în seama lui. Această asumare a răspunderii a trezit în inima Mamei sentimente de caldă gratitudine. Cum discuţia dintre ei le-a amintit că, la urma urmei, erau vechi prieteni, s-au dus la culcare şi au petrecut noaptea împreună. L-a lăsat să facă dragoste cu ea, şi a fost atât de cooperantă în ce priveşte îmbrăţişările şi unduirile şoldurilor, şi atât de darnică în mângâierile de încurajare care reprezentau dorinţa ei sinceră de a-l vedea reuşind în eforturile lui, încât şi el a simţit, pentru prima oară de multe luni încoace, că soţia lui aprecia faptul că strânge în braţe un bărbat adevărat.

Soluţia care părea să răspundă tuturor problemelor era Atlantic City. Tata a găsit acolo un hotel bun, *The Breakers*, care avea disponibil un apartament cu vedere spre ocean, la un preţ mai mic decât se aşteptase, întrucât sezonul abia începuse. Era simplu de ajuns la South Jersey[8], doar câteva ore cu trenul, adică nici prea aproape şi nici prea departe pentru ca Tata să se întoarcă în fiecare duminică seara în oraş, la treburile lui, aşa cum îi dictau

8 Ţărmul din sudul statului New Jersey.

interesele de afaceri. Pe de altă parte, schimbarea de aer le făcea bine tuturor. Medicul Bunicului, care în ultima vreme îl supunea la tot felul de proceduri ortopedice pentru şoldul fracturat în care-i implantase o tijă de metal, ca o schijă interioară, le-a recomandat să-l lase să meargă în cârje sau în scaunul lui cu rotile cât mai mult cu putinţă, întrucât odihna totală la pat reprezenta, la vârsta lui, cel mai mare pericol. Băiatul urma să părăsească şcoala cu câteva săptămâni înainte de încheierea anului şcolar, dar era un elev atât de studios încât această absenţă nu constituia un dezavantaj prea serios. Casa nu trebuia închisă, mobila nu trebuia îngropată în huse, camerele nu trebuiau încuiate, personalul casei urma să fie menţinut pentru perioadele pe care Tata le va petrece la New Rochelle. Numai menajera avea să o însoţească pe Mama la Atlantic City. Menajera era o negresă planturoasă şi conştiincioasă, care ar fi putut oferi cea mai evidentă şi mai eronată explicaţie a prezenţei unui copil negru în familie.

Astfel, înarmată cu un plan de acţiune, familia se pregătea de plecare. Menţineau o bună dispoziţie care ajunsese aproape isterică, pe măsură ce situaţia devenea tot mai urâtă. Noul şef al poliţiei, un inspector pensionat din Departamentul de Criminalistică din New York, propunea nişte direcţii de investigaţie sinistre. Încă din prima zi de slujbă, le-a declarat ziariştilor că explozivul folosit în atentatul de la Secţia Municipală de Poliţie Nr. 2 era foarte sofisticat, o combinaţie de fulmicoton şi fulminat de mercur, care putuse fi realizată numai de o persoană specializată în domeniu, ceea ce Coalhouse Walker, un pianist, nu era. Pe de altă parte, cum făcuse negrul acesta rost de atâţia bani pentru un asemenea automobil sau pentru a plăti banda de oameni de culoare care-l ajutau, oameni înarmaţi şi stimulaţi, probabil, cu bani grei? Trebuia doar să-şi plătească cohortele. Avea mari

cheltuieli. De unde lua bani? Unde se ascundea între raidurile sale asupra acestui oraş cumsecade? Cunosc eu câţiva Roşii pe care mi-ar plăcea grozav să-i văd după gratii. Sunt convins că aş scoate de la ei multe răspunsuri la întrebările mele.

Aceste remarci, larg difuzate, aveau un efect extrem de negativ asupra orăşenilor şi aşa agitaţi; un efect negativ datorită sugestiei de conspiraţie a radicaliştilor. Miliţia patrula pe străzi. Au fost şi câteva cazuri de agresiune asupra unor negri aflaţi în afara perimetrului cartierului lor. A existat şi o rafală de alarme de incendiu false, fiecare dintre ele scoţând în stradă maşini de pompieri, însoţite de gărzi poliţieneşti şi de convoaie de reporteri în automobile. Reporterii erau pretutindeni şi, împreună cu militarii şi cu poliţişti atât de vizibili în camioanele lor, trezeau în populaţie un sentiment dureros al conştiinţei de sine. În dimineţile de duminică, bisericile erau supraaglomerate. Secţiile de urgenţă ale spitalelor raportau un număr mult sporit de victime ale accidentelor casnice. Opăreli, arsuri, tăieturi din greşeală cu cuţitul, rostogoliri pe scări în urma împiedicării de un preş. Mai mulţi pacienţi au fost aduşi la spital cu răni de glonţ provocate de curăţirea unor arme vechi.

Între timp, presa părea să i-o fi luat înainte poliţiei în depistarea subînţelesurilor din scrisorile lui Coalhouse. Probabil datorită publicităţii pe care ar fi asigurat-o asemenea fotografii, ziarele s-au zbătut în repetate ediţii să extragă automobilul Model T din heleşteul pompierilor. Şi, până la urmă, s-a realizat acest lucru. A fost adusă o macara pe mal, şi automobilul a fost scos din apă; s-a ivit ca un obiect monstruos, mâlul şi noroiul scurgându-se din cauciucuri, şuvoaie de apă şi de mâzgă şiroind de pe capotă. A fost trântit pe mal şi lăsat acolo ca să poată fi văzut de toată lumea.

Acum, însă, autorităţile se aflau în încurcătură. Fordul

zăcea acolo ca o dovadă tangibilă a dureroasei frustrări a negrului. Aşa cum arăta, îmbibat de apă şi total delabrat, ofensa sensibilităţile tuturor celor care respectau maşinile şi le apreciau capacităţile şi calităţile. După publicarea fotografiilor, oamenii veneau în asemenea număr să vadă epava, încât poliţia a trebuit să împrejmuiască zona. Simţind că s-au compromis, primarul şi consilierii municipali au declanşat o nouă răbufnire de acuzaţii la adresa negrului nebun şi au declarat că orice negociere cu el, orice confruntare, cu excepţia unei drastice somaţii de a se preda, ar însemna o invitaţie pentru oricare renegat, pentru orice radicalist sau negru din ţara asta să încalce legile şi să scuipe pe steagul american.

Chiar dacă exista în acel moment o presiune din partea opiniei publice pentru iniţierea unei strategii de negociere, inexistentă de altfel, nimeni, nici măcar presa nu avea vreo sugestie cum s-ar putea intra în contact cu ucigaşul. Coalhouse nu anunţase cât răgaz le oferea până la următorul atac. Într-adevăr, se dăduse publicităţii opinia unui medic de boli mintale consultat de ziarul *World* din New York, anume că cea de-a doua scrisoare, semnată *Coalhouse Walker, Preşedinte, Guvernul Provizoriu American,* vădea semne de deteriorare mintală mult mai avansată decât cea din prima scrisoare şi că ar fi o greşeală tragică să tratezi cu o persoană aflată în pragul unei nebunii halucinatorii, ca şi cum ar fi un om care-şi poate folosi raţiunea.

În orice caz, s-a lăsat la latitudinea simplilor cetăţeni din New Rochelle să vină cu idei practice pentru soluţionarea problemei. Din toate părţile oraşului şi din toate păturile sociale s-a cerut ca Willie Conklin să părăsească oraşul. Câţiva cetăţeni mai impulsivi chiar au comunicat personal cu Conklin. Pe de altă parte, acesta din urmă a predat poliţiei o serie de scrisori anonime, găsite în cutia lui poştală, prin care era ameninţat că dacă nu-şi adună

catrafusele şi nu-şi ia tălpăşiţa din oraşul lor, ei, autorii scrisorilor, vor executa treaba lui Coalhouse Walker în locul acestuia. Asemenea tuturor acţiunilor lui Conklin, şi faptul că a arătat această corespondenţă autorităţilor a fost o greşeală. Nu le-a stârnit compătimirea, cum sperase el, ci dimpotrivă, le-a susţinut îndârjirea. De la bun început, Conklin nu putuse înţelege cum oricare om alb ar fi putut nutri faţă de el altceva decât cea mai profundă admiraţie. Şi, cu cât devenea mai nepopular, cu atât mai jalnică îi era uimirea. Ineptul individ nu înţelegea absolut nimic, şi în solicitarea cetăţenilor de a fi exilat din oraş nu izbutea să vadă o strategie mai largă, un mijloc de dezamorsare a tensiunii şi nici măcar, privită individual, un mijloc de a-şi salva propria viaţă. Se simţea martirizat de cei pe care el îi numea simpatizanţii negrilor, deşi aceştia păreau să constituie acum întreaga populaţie a oraşului. Începuse să bea până-şi pierdea minţile şi devenise inert, apatic, în faţa aranjamentelor de mutare din oraş puse la cale de soţia şi de asociaţii lui.

În felul acesta, fără ca cineva să fi preluat propriu-zis comanda situaţiei de criză, cu autorităţile municipale, poliţia, miliţia statului şi cetăţenii oraşului aflaţi într-o stare de nervozitate colectivă, de nesiguranţă şi de continuă vulnerabilitate în faţa gherilei negre, s-au petrecut două fapte – cu consensul mai mult sau mai puţin exprimat al publicului – două fapte oarecum echivalente cu o recunoaştere a cererilor lui Walker: automobilul Model T fusese scos la suprafaţă, preconizând, astfel, un soi de negociere, şi, dacă Walker se afla în raza ziarelor din New Rochelle care publicau cu titluri de o şchioapă tot ce se întâmpla, ar fi putut afla că familia Conklin se ascunsese undeva prin New York. Nu se făcuse niciun fel de concesie şi pe străzi era un permanent furnicar de forţe militare şi paramilitare. Dar situaţia se modificase. Unul dintre editoriale afirma: N-are decât să dea foc întregii metropole

New York. Sau să accepte principiul că orice om care ia legea în propriile sale mâini se plasează într-o poziţie potrivnică unui popor civilizat şi hotărât, şi defăimează însăşi justiţia pe care a dorit să o întărească.

Prin contrast, plecarea familiei s-a produs în tăcere şi fără să fie comentată de presă. Tata a aranjat cu Railway Express pentru transportarea bagajelor – două cufere imense de răchită împletită pe care le cumpărase special pentru această ocazie, fiecare dintre ele conţinând sertăraşe şi compartimente şi un spaţiu amenajat pentru atârnarea hainelor, precum şi o valiză cu ţinte de metal, câteva geamantane şi cutii de pălării – şi au plecat cu toţii din New Rochelle cu un tren care pornea la ivirea zorilor. Mai târziu, în aceeaşi dimineaţă, la New York, au prins legătura, la gara Pennsylvania, cu un tren cu destinaţia Atlantic City. Gara Pennsylvania fusese proiectată de firma lui Stanford White şi Charles McKim. Faţadele gării, împodobite cu coloane care le imitau pe cele de la băile romane ale lui Caracalla, se întindeau de pe Strada 31 pe Strada 33, şi de pe 7th Avenue până pe 8th Avenue. Hamalii l-au transportat pe Bunic în scaunul lui cu rotile. Mama purta un costum alb. Menajera îl ţinea în braţe pe copilaşul lui Sarah. Interiorul gării era atât de vast, încât deşi forfotea de oameni care mişunau de colo-colo, glasurile lor se reverberau doar ca un murmur slab. Băiatul privea tavanul, o adevărată etalare de bolţi din sticlă verde şi arcade susţinute de o încrengătură de nervuri de oţel şi coloane subţiri ca nişte ace. Lumina se cernea prin tavan ca o pulbere de cristal diafană. Când a coborât spre peroane, s-a uitat în dreapta şi în stânga şi a văzut, în toate părţile, locomotive care aşteptau într-o nerăbdare de aburi şi ţipete şi clopote dăngănitoare să li se dea drum liber în călătoriile lor.

32

Şi ce s-a întâmplat cu Fratele mai mic? Absenţa lui de acasă, după acea pasionată pledoarie în favoarea lui Coalhouse, nu pricinuise familiei cine ştie ce îngrijorare. Erau obişnuiţi cu ieşirile lui şi cu temperamentul lui morocănos. Îşi făcea apariţia intermitent la fabrica de steaguri şi artificii. Îşi încasa salariul. Când a avut loc plecarea familiei, el nu era de faţă, aşa că Mama i-a scris un bilet şi i l-a lăsat pe masa din hol. Bilet care n-a fost niciodată desfăcut.

La câteva zile după atacul primului post de pompieri, Fratele mai mic s-a dus la firma de pompe funebre din Harlem care organizase înmormântarea lui Sarah. A fost întâmpinat în uşă chiar de proprietar. Aş dori foarte mult să discut cu domnul Coalhouse Walker, i-a spus Fratele mai mic. O să aştept seară de seară sub arcada de la intrarea Cazinoului Manhattan, până când o să constate că nu e nicio primejdie dacă se întâlneşte cu mine. Antreprenorul de pompe funebre l-a ascultat impasibil şi nu a dat niciun semn că ar şti despre ce vorbeşte. Cu toate acestea, în serile care au urmat, tânărul stătea în faţa cazinoului, sub privirile inchizitive ale clienţilor negri; măsura intervalele la care treceau trenurile suspendate de pe Eighth Avenue, huruind periodic pe lângă clădire. Vremea era caldă, şi prin uşile de sticlă ale cazinoului, care erau deschise la câtva timp după începerea concertului, auzea frânturi din muzica sincopată a lui Jim Europe şi ropotele de aplauze ale publicului. Fireşte, Coalhouse părăsise orchestra şi se mutase şi din apartamentul în care locuise, cu mai multe săptămâni înainte de primul său atac. Pentru poliţia care încerca să-i dea de urmă, era ca şi cum nici nu ar fi existat.

În cea de-a patra seară de aşteptare a Fratelui mai mic,

un tânăr de culoare, bine îmbrăcat, s-a apropiat de el şi l-a întrebat dacă are nişte mărunţiş. Ascunzându-şi mirarea că cineva atât de îngrijit îmbrăcat cerşeşte, s-a scotocit în buzunar şi a scos o monedă. Tânărul a zâmbit şi i-a spus că a auzit zornăind mai mult mărunţiş în buzunarul lui, aşadar n-ar putea să-i mai dea douăzeci şi cinci de cenţi? Fratele mai mic s-a uitat în ochii tânărului şi a citit în ei aprecierea inteligentă a unui om pus să decidă ceva anume.

În seara următoare s-a uitat după tânărul de culoare dar nu l-a mai văzut. În schimb a observat o altă persoană postată sub arcadă, după ce toată lumea intrase în sală. Şi de astă dată era un tânăr negru, elegant îmbrăcat, şi cu un melon pe cap. Brusc, tânărul s-a îndepărtat şi, dintr-un impuls subit, Fratele mai mic l-a urmat. L-a urmărit de-a lungul unor străzi cu şiruri de case sordide, prin intersecţii pavate cu cărămidă, prin alei şi pe după numeroase colţuri. Îşi dădea seama că-l purta din nou pe unele străzi pe care le mai străbătuse cu puţin înainte. În cele din urmă, ajunşi pe o străduţă liniştită, l-a urmat pe treptele din faţa unei case de piatră cenuşie, spre uşa care ducea la subsol. Uşa era deschisă. A intrat, a traversat un hol mic, până la o altă uşă, îndărătul căreia s-a pomenit faţă-n faţă cu Coalhouse, care şedea la o masă, cu braţele încrucişate la piept. În afara acestei mese, nu mai exista alt mobilier în încăpere. Coalhouse era înconjurat de câţiva tineri negri, care stăteau în picioare pe lângă el ca nişte gărzi de corp; toţi erau îmbrăcaţi întocmai ca el, la fel de îngrijiţi şi de bine puşi la punct, în costume frumos călcate, cu gulere curate, cravate şi ace de cravată. Fratele mai mic l-a recunoscut, printre ei, pe tânărul pe care l-a urmărit în acea seară precum şi pe cel care-i ceruse de pomană cu o seară înainte. Uşa s-a închis în spatele lui. Ce doreşti? l-a întrebat Coalhouse. Fratele mai mic era pregătit pentru această întrebare. Compusese în minte o declaraţie

pasionată despre dreptate, civilizaţie şi dreptul fiecărui om la o viaţă demnă. Dar nu şi-a mai adus aminte niciun cuvânt din discursul elaborat. În schimb, a răspuns: Pot să confecţionez bombe. Ştiu să arunc clădiri în aer.

Acesta a fost începutul carierei de proscris şi de revoluţionar a Fratelui mai mic. O bună bucată de vreme, familia a fost cruţată de cunoaşterea hotărârii lui. Un singur fapt ar fi putut să-l lege pe Fratele mai mic de omul de culoare, şi anume dispariţia din depozitul fabricii Tatei a câtorva butoiaşe cu praf de puşcă şi a unor pachete de chimicale de felurite sorturi. Furtul a fost raportat imediat la poliţie şi la fel de imediat dat uitării. Poliţiştii erau prea ocupaţi cu cazul Coalhouse Walker. După câtva timp, Fratele mai mic a transportat materialele în subsolul apartamentului din Harlem. Şi pe urmă s-a pus pe treabă şi a confecţionat trei bombe puternice. Şi-a ras mustaţa blondă şi s-a ras în cap. Şi-a înnegrit faţa şi mâinile cu plută arsă, şi-a conturat nişte buze exagerate, şi-a trântit un melon pe cap şi a început să-şi rotească ochii. Convingându-i de buna lui credinţă pe tinerii discipoli ai lui Coalhouse, cărora le-a trezit simţul ironiei, s-a dus împreună cu ei şi a aruncat în aer Staţia Municipală de Pompieri Nr. 2, confirmându-şi astfel capacitatea în ochii tuturor şi, în primul rând, în propriii săi ochi.

Noi am aflat despre această activitate clandestină dintr-o relatare scrisă chiar de mâna Fratelui mai mic. Pentru că a ţinut un jurnal din ziua sosirii sale în Harlem şi până în ziua morţii lui în Mexic, peste puţin mai mult de-un an. Coalhouse Walker îşi militarizase doliul. Durerea pricinuită de pierderea lui Sarah şi a vieţii pe care ar fi putut-o avea împreună luase forma neîmblânzită a unei ceremonii de răzbunare în maniera vechilor războinici. Fratele mai mic avea impresia că ochii lui Coalhouse, cu ciudata lor expresie de hotărâre neabătută, priveau acum dincolo de ceea ce vedeau, către mormânt. Autoritatea lui asupra

tinerilor discipoli loiali era absolută, probabil pentru că nu şi-o impusese. Niciunul dintre tineri nu era mercenar. Erau cinci la număr, în afară de Fratele mai mic; cel mai vârstnic dintre ei avea douăzeci şi ceva de ani, cel mai tânăr nu împlinise încă optsprezece.

Respectul pe care i-l purtau lui Coalhouse friza veneraţia. Locuiau împreună în subsolul casei de piatră cenuşie şi îşi câştigau existenţa lucrând peste zi ca funcţionari la bursă sau comisionari. Fratele mai mic, înainte de a pleca definitiv din New Rochelle, le-a sporit fondurile adăugând câteva plicuri cu salariul lui destul de substanţial primit de la fabrica de steaguri şi artificii. Contabilitatea fondurilor comune era cât se poate de scrupuloasă. Fiecare penny cheltuit era justificat. Tinerii copiau felul de a se îmbrăca al lui Coalhouse, astfel încât costumul îngrijit şi melonul negru, atent periat, deveniseră un soi de uniformă. Veneau şi ieşeau din casă ca nişte ostaşi care patrulau.

Noaptea, petreceau ceasuri întregi discutând situaţia lor şi la ce rezultate ar putea duce aceasta. Studiau reacţiile presei la isprăvile lor.

Coalhouse nu avea niciodată faţă de ei un comportament dur sau autocratic. Îşi trata acoliţii cu amabilitate şi nu făcea decât să le ceară părerea dacă un anumit lucru trebuia făcut sau nu. Purtarea lui era generată de marea durere care-l consuma. Mânia sa controlată acţiona asupra lor ca forţa unui magnet. Nu suporta muzică în subsolul lui. Niciun fel de instrument. Tinerii se supuneau disciplinei. Aduseseră paturi pliante şi organizaseră un soi de tabără militară. Găteau şi făcea curăţenie cu rândul. Şi erau încredinţaţi că or să moară spectaculos. Această credinţă făcea să se nască în ei o conştiinţă de sine dramatică şi exaltată. Fratele mai mic se integrase total în comunitatea lor. Era unul dintre ei. În fiecare dimineaţă se deştepta într-o stare de euforie.

În ambele atacuri organizate de Coalhouse se folosiseră automobile pe care tinerii le furaseră pentru el din Manhattan. După atac, maşinile fuseseră returnate în garajele lor, fără nici cea mai mică stricăciune, şi dacă fenomenul dispariţiei şi reapariţiei lor a fost raportat poliţiei newyorkeze, aceasta nu l-a asociat niciun moment cu întâmplările din Westchester. După bombardarea Staţiei Municipale de Pompieri, când fotografia lui Coalhouse a fost publicată pe prima pagină a tuturor ziarelor, acesta s-a aşezat pe un scaun, cu un şervet pe umeri, şi a îngăduit unui tânăr să-l radă în cap şi să-i radă mustaţa. Schimbarea produsă în înfăţişarea lui era uluitoare. Capul ras arăta masiv. Fratele mai mic a înţeles că, oricare ar fi fost justificarea ei practică, schimbarea constituia o pregătire rituală pentru bătălia finală. O zi sau două mai târziu, unul dintre membrii grupului a adus ziarele cu fotografia automobilului Model T scos din heleşteu. Această dovadă palpabilă a forţei lui Coalhouse i-a determinat pe tineri să se simtă nişte adevăraţi sfinţi. Şi când au mai aflat de fuga lui Conklin şi s-au aşezat să discute reacţia pe care ar trebui să o aibă, erau atât de transfiguraţi, încât se considerau cu toţii un Coalhouse colectiv. Dacă s-ar fi dus Coalhouse la depozitul acela de cărbuni şi de gheaţă, Willie ar fi fost astăzi mort şi îngropat. Ne-am ratat şansa, a comentat unul dintre ei. Ba nu, frate, i-a răspuns un altul, nouă ne prinde mai bine dacă e viu. Pentru că aşa îl menţine pe Coalhouse treaz în minţile oamenilor. Omul ăla e o pacoste. Acum o să facem ceva atât de teribil, încât nimeni din oraşul ăsta n-o să se mai atingă de un om de culoare, de teamă să nu ţină de Coalhouse.

33

Ah, ce vară a fost! În fiecare dimineaţă, Mama deschidea uşile de sticlă, apărate de perdele albe, ale camerei ei şi urmărea drumul soarelui deasupra mării. Pescăruşii ciuguleau spuma valurilor şi ţopăiau pe plajă. Pe măsură ce se înălţa, soarele absorbea umbrele din nisip, dând impresia că acel sol pisat în miliarde de particule s-ar fi dislocat şi s-ar fi aplatizat, şi până când îl auzea pe Tata mişcându-se în camera alăturată, cerul se albăstrea din belşug, plaja se albea şi cei dintâi scăldători apăreau pe ţărm ca să încerce marea cu degetul.

Luau micul dejun în hotel, la mese acoperite cu feţe de masă albe, scrobite. Serviciul era din argint masiv. Li se servea câte o jumătate de grepfrut, ouă moi, pâine prăjită, peşte la grătar, felii de şuncă, cârnăciori, o varietate de compoturi care se mâncau cu linguriţa, cafea şi ceai. Şi în acest timp, brizele furişate din ocean învolburau perdelele şi înrourau tavanele înalte cu o brumă de sare. Băiatul nu avea astâmpăr şi-l vedeai când înăuntru, când afară. După primele câteva zile i-au îngăduit să se ridice mai repede de la masă, şi îl urmăreau cum cobora în fugă treptele late ale verandei cu pantofii în mână. Se cunoşteau din vedere şi se salutau cu câţiva dintre oaspeţii hotelului. Mai târziu aveau să intre în vorbă cu unii şi în felul acesta să-şi satisfacă curiozitatea stârnită de figura unuia sau de îmbrăcămintea altuia. Nu-i mâna niciun zor. Ştiau că arată stilaţi şi prosperi. Mama îşi cumpăra toalete frumoase de vară din prăvăliile de pe ţărm. Se îmbrăca în alb şi în galben, iar când se abandona după-amiezilor relaxate renunţa la pălărie şi purta doar o umbrelă de soare. Faţa îi era scăldată într-o lumină domoală, aurie.

Înotau după-amiaza, când aerul devenea static şi căldura apăsătoare. Costumul de baie al mamei era foarte decent,

dar i-au trebuit câteva zile până să se simtă confortabil în el. Era negru, fireşte, cu o fustiţă şi pantalonaşi până dincolo de genunchi, şi purta pantofi de baie decoltaţi. Dar gambele îi erau goale şi gâtul la fel, până aproape de pieptar. Stăruise să stea la câteva sute de metri depărtare de ceilalţi scăldători. Se instalau sub o umbrelă mare a hotelului, cu numele acestuia imprimat în litere portocalii pe marginile festonate. Negresa şedea pe un scaun de paie la câţiva metri depărtare. Băiatul şi copilaşul negru studiau crabii micuţi care se îngropau în nisipul ud, lăsând dâre de spumă în urma lor. Tata purta un costum de baie întreg, cu dungi orizontale albe şi albastre, fără mâneci, un costum care-i prefăcea pulpele în cilindri. Când ieşea din apă cu costumul lipit de corp, Mama găsea dezgustător faptul că-i ieşeau în relief contururile bărbăţiei. Tatei îi plăcea să înoate în larg. Zăcea pe spate, lăsându-se purtat de talazuri, scuipând apa ca o balenă. Apoi venea la ţărm, tăind valurile, râzând, cu părul lipit de ţeastă, cu apa picurându-i din barbă şi cu costumul mulat obscen pe corp; Mama era străbătută de un momentan fior de dezgust, dar atât de evanescent, încât aproape că nici nu-şi dădea seama de el. După baia în mare, se retrăgeau cu toţii să se odihnească. Mama se simţea uşurată să-şi scoată costumul, pe care-l înmuiase doar câteva clipe în spuma unui val, şi îşi spăla cu buretele sarea de pe piele. Avea o carnaţie atât de albă, încât plaja ar fi fost periculoasă pentru ea. Chiar după ce abluţiunile o răcoreau, după ce se pudra şi îmbrăca ceva lejer, tot mai simţea soarele în fibrele ei, răspândindu-i-se în sânge, aprinzându-i-l aşa cum aprindea marea la ora prânzului, cu milioane de săgeţi diamantine. Tata stabilise ca orele de după înot să fie şi cele ale amorului. Dacă Mama i-ar fi îngăduit, ar fi fost gata să-şi satisfacă poftele zilnic, în felul lui de a face dragoste, lipsit de consideraţie. Ea se supunea intruziunii cu un resentiment mut, nu placidă ca pe vremuri, ci cu o

oarecare conştiinţă de sine, cu un soi de aşteptare în epidermă, care îi era însă anihilată. S-a gândit mult la Tata în zilele acelea. Evenimentele care se petrecuseră după întoarcerea lui din Arctica şi felul cum reacţionase în faţa lor îi zdrobiseră încrederea în el. Conflictul pe care îl avusese cu fratele ei îi răsuna încă în minte. Totuşi, în unele momente, câteodată zile întregi, îl iubea ca şi înainte – cu sentimentul cuviinţei căsătoriei lor, a caracterului imuabil şi inalterabil al căsniciei ca legătură divină. Întotdeauna intuise că pe ei îi aşteaptă un viitor diferit, ca şi cum viaţa pe care o duceau în prezent era doar o perioadă preliminară – un viitor în care fabricantul de steaguri şi de artificii şi soţia sa se vor înălţa din existenţa lor respectabilă şi vor descoperi o viaţă genială. Nu ştia în ce ar putea consta aceasta şi niciodată nu ştiuse. Acum, însă, nu o mai aştepta. În timpul absenţei Tatei, când fusese nevoită să ia unele decizii cu privire la afacerea lui, întregul mister al potenţialelor sale activităţi se risipise şi, pentru prima oară, văzuse că era doar o chestiune măruntă care nu presupunea niciun dram de imaginaţie. Ştiind că nu o să rămână frumoasă şi graţioasă până la sfârşitul zilelor ei, ajunsese să fie conştientă de următorul lucru: dacă, pe vremuri, în perioada când îi făcea curte, Tata întruchipase în ochii ei infinitele posibilităţi ale iubirii, acum îmbătrânise şi devenise plicticos, sau poate îl abrutizaseră călătoriile şi munca lui, astfel încât nu făcea decât să-şi demonstreze, tot mai mult, limitele, faptul că atinsese aceste limite şi că nu va putea niciodată să le depăşească.

Şi totuşi, Mama se simţea fericită în Atlantic City. Aici, copilaşul lui Sarah putea fi ocrotit. Pentru prima oară de la moartea fetei, Mama se putea gândi la Sarah fără să plângă. Îi plăcea să fie văzută în public, ca, de pildă, în sufrageria hotelului, sau seara pe terasă, sau plimbându-se pe faleză, până la pavilioane, sau la debarcader, sau la

prăvălii. Uneori închiriau o canapea pe rotile, pe care şedeau Mama şi Tata, unul lângă altul, şi pe care o împingea un hamal. Examinau, lenevos, ocupanţii celorlalte canapele pe rotile, care veneau din direcţia opusă, sau aruncau priviri discrete celor care se întâmpla să treacă pe lângă ei. Canapelele erau confecţionate din răchită, acoperită cu tende de pânză cu franjuri, care-i aminteau mamei de şaretele din copilăria ei. Canapeaua avea două roţi laterale, mari, ca de bicicletă, şi o roată mică în faţă, care oscila şi scârţâia. Băiatul era înnebunit după canapelele astea. Ceea ce-i plăcea mai mult era faptul că puteau fi închiriate şi fără un om care să le împingă, şi atunci mâna el canapeaua pe care erau aşezaţi tatăl şi mama lui, direcţionându-i după bunul lui plac, cu viteza pe care o dorea el, fără ca părinţii să-i dea instrucţiuni speciale. Marile hoteluri se înşiruiau pe faleză, unul lângă celălalt, cu tendele colorate zbătându-se în briza mării, cu terasele imaculat zugrăvite, ocupate de balansoare şi şezlonguri de răchită. Pe cupole fluturau flamuri nautice, iar noaptea şiruri de becuri incandescente trasau luminos contururile acoperişurilor.

Într-o seară, familia s-a oprit la un pavilion unde o formaţie de negri cânta cu înfocare o piesă de ragtime, Mama nu ştia care anume, dar îşi amintea că răsunase şi pe pianul de acasă, sub degetele fine ale domnului Coalhouse Walker. Zile întregi izbutise nu să uite tragedia, dar să se relaxeze, de parcă în staţiunea aceasta de la malul mării gândurile dureroase erau suflate de vânt de îndată ce încolţeau. Acum, însă, era aproape copleşită de muzică, şi în mintea ei melodia se asocia şi cu Fratele mai mic. Pe dată a inundat-o dragostea pentru fratele ei, un val de admiraţie pasionată. Îşi reproşa că-l neglijase. O imagine a reacţiilor lui impetuoase i-a săgetat mintea, o izbucnire de reproş şi de dezgust. Era felul în care o privise la cină, când Tata îşi curăţase pistolul. A simţit că o

cuprinde o uşoară ameţeală şi, uitându-se la luminile sclipitoare ale pavilionului unde cântau neîmblânziţii muzicanţi în uniforme roşu cu albastru, cu trompetele, cometele, tubele şi saxofoanele lor scânteietoare, a avut o clipă senzaţia că, sub fiecare dintre capelele lor milităreşti, vede faţa solemnă a lui Coalhouse.

Începând din acea seară, bucuria sejurului la mare a Mamei s-a subţiat. În fiecare zi trebuia să se concentreze ca s-o poată gusta. Încerca, în mod deliberat, să-şi impună seninătate. Era afectuoasă faţă de fiul ei, de soţul ei, de tatăl ei invalid, era afectuoasă cu negresa şi mai ales cu frumosul şi încă nebotezatul fiu al lui Sarah, care înflorea în mediul de aici şi creştea văzând cu ochii. A început să ia în seamă atenţiile cu care o înconjurau diferiţi oaspeţi ai hotelului. Atenţii care rătăciseră şovăielnic pe la marginile conştiinţei ei, aşteptând o recunoaştere din parte-i. Ca să-şi ocupe timpul, era pregătită acum să le materializeze. În hotel se găseau câţiva europeni destul de impresionanţi. Unul dintre aceştia era un ataşat militar german la ambasada lui, care purta monoclu şi o saluta întotdeauna cu o discretă galanterie. Era un bărbat înalt, cu părul tuns scurt perie, aşa cum obişnuiau ei, şi venea la masă în uniforma lui albă de gală, cu lavalieră neagră. Făcea un adevărat spectacol din comandarea vinurilor, pe care apoi le refuza. În anturajul lui nu figura nicio femeie, ci doar trei sau patru bărbaţi, care arătau ceva mai puţin rafinaţi şi al căror rang părea să fie inferior rangului său. Tata a informat-o că omul era căpitanul von Papen, şi că era inginer. În fiecare zi putea fi văzut străbătând plaja şi desfăşurând nişte hărţi, discutând cu aghiotanţii lui şi arătând cu degetul spre mare. De obicei, la acea oră, o mică navă traversa încet orizontul. Execută nu ştiu ce calcule inginereşti, îşi dădea Tata cu părerea, zăcând pe nisip cu burta la soare. Nu văd de ce i-ar interesa pe nemţi coasta South Jersey. Tata ignora privirea speculativă cu

care căpitanul o cântărea pe soţia lui. Dar pe Mama o amuza. De la prima ocheadă indiferentă cu care îi răspunsese căpitanului, Mama înţelesese că el îi transmitea cele mai lascive intenţii, concentrate în imperativa lui privire monoclată. Şi hotărâse să-l ignore.

Mai era şi o pereche de francezi mai în vârstă cu care îi plăcea Mamei să schimbe plezanterii; o amuza că era nevoită să-şi aducă aminte de franceza învăţată la şcoală, şi cei doi bătrânei îi lăudau accentul. Nu se arătau soarelui decât încotoşmănaţi în nesfârşite straturi de pânză şi de voal, încununate de câte o panama. Din şi mai mare prudenţă aduceau cu ei şi umbrele de soare. Bărbatul, care era mai scund decât soţia şi destul de corpolent, avea pete de ficat pe faţă. Purta ochelari cu lentile groase, iar lobii urechilor erau enormi şi atârnau. Ducea întotdeauna o plasă de fluturi şi un borcan cu un dop mare de plută, iar ea căra un coş de picnic atât de greu, încât o cocoşa în mers. În fiecare dimineaţă se ţinea după el, traversând cu greu dunele, şi dispăreau amândoi în ceaţa îndepărtată, unde nu mai erau hoteluri, nici faleză, ci doar pescăruşi şi fluierari şi ierburi înalte, acolo unde sălăşluiau aripile tremurătoare după care jinduia el. Bătrânul era un profesor de istorie pensionar din Lyon.

Mama a încercat să trezească interesul Bunicului faţă de perechea de francezi, pornind de la faptul că aveau aceeaşi formaţie academică. Dar bătrânul nici n-a vrut să audă. Era prea cufundat în propria lui stare şi prea irascibil ca să se poată angaja într-o relaţie socială civilizată. Se împotrivea tuturor distracţiilor pe care le născocea Mama pentru el – cu excepţia uneia. O plimbare zilnică pe canapeaua cu rotile, unde putea să se lase purtat fără ca lumea să-l considere infirm. Dar îşi ţinea bastonul pe genunchi şi, ori de câte ori pietonii nu se mişcau destul de repede din faţa lui, îl ridica şi îi împungea pe trecători, femei şi bărbaţi deopotrivă, care se întorceau şi se zgâiau

scandalizaţi la bătrânul care naviga nepăsător pe lângă ei.

Desigur, mai erau în hotel şi alţi oaspeţi, neeuropeni: un agent de bursă din New York, cu o statură gigantică, o soţie uriaşă şi trei copii imenşi, care nu schimbau o vorbă în timp ce luau masa; câteva familii din Philadelphia, uşor de localizat din pricina accentului lor nazal. Mama se simţea însă atrasă, inevitabil, de străini. Aceştia nu erau în număr mare, dar păreau să radieze mai multă viaţă decât compatrioţii ei. Cel mai fascinant dintre toţi era un bărbat scund, sprinten, care purta pantaloni de călărie, o cămaşă de mătase albă deschisă la gât şi o şapcă turtită, din pânză albă, cu un bumb în creştet. Era o persoană înflăcărată, entuziastă, cu ochi vioi care se mişcau încoace şi încolo, ca ai unui copil, speriat că s-ar putea să-i scape ceva. Purta în jurul gâtului un lanţ de care era agăţat un dreptunghi de sticlă înrămat în metal. Ridica frecvent dreptunghiul la ochi, de parcă ar fi vrut să compună o fotografie mintală a ceva ce-i captase atenţia. Într-o dimineaţă noroasă, pe terasa hotelului, s-a întâmplat să o încadreze în dreptunghiul lui pe Mama. Prins asupra faptului, s-a apropiat şi şi-a prezentat scuzele cu un accent marcat străin. S-a recomandat a fi Baronul Ashkenazy. Lucra în industria cinematografică şi dreptunghiul de sticlă reprezenta o unealtă profesională de care nu se putea dispensa nici în vacanţă. A râs fâstâcit şi Mama a fost fermecată. Bărbatul avea un păr negru, lucios, şi mâini mici şi delicate. Data următoare când l-a mai văzut, sărea şi ţopăia pe plajă, la oarecare depărtare, jucându-se cu un copil la malul mării, alergând de colo-colo, culegând diverse lucruri din nisip, şi ducându-şi la ochi bizarul dreptunghi de sticlă. Cum avea soarele în spate, se profila doar ca o siluetă. Dar Mama i-a recunoscut pe dată, chiar de la depărtare, alura trepidantă şi a zâmbit.

Baronul Ashkenazy a fost primul dintre oaspeţii străini care s-a aşezat la masa familiei. A venit însoţit de o fetiţă

frumoasă pe care a prezentat-o drept fiica lui. Copila era de o frumuseţe uluitoare, şi de aceeaşi vârstă cu băiatul lor. Mama a sperat pe dată că cei doi copii se vor împrieteni. Desigur că, la acea primă dată, n-au schimbat o vorbă şi nici nu s-au uitat măcar unul la celălalt. Dar fetiţa era o făptură remarcabilă, cu ochi foarte negri, un păr negru şi des ca al tatălui ei, şi tenul măsliniu. Purta o rochiţă fină din dantelă albă, cu un pieptar de satin, vag ondulat de sugestia îmbobocirii unor sâni. Tata nu-şi putea lua ochii de la ea. În timpul mesei, fetiţa nu a scos o vorbă şi niciun zâmbet. Dar explicaţia a venit curând, de fapt imediat după aperitive, când Baronul le-a comunicat, cu o voce scăzută, atingând mâna fetiţei cu mâna lui, că mama copilei murise cu câţiva ani înainte. Nu a specificat cauza morţii. Şi de atunci nu s-a mai recăsătorit. Un moment mai târziu, era din nou efervescent ca de obicei. Vorbea întruna cu accentul lui european, cu cuvinte impropriu folosite, de care-şi dădea singur seama şi râdea. Deborda de vitalitate. Era preocupat de propriile lui senzaţii şi-i făcea plăcere să le discute: gustul vinului, sau felul în care flăcările lumânărilor se reflectau şi se multiplicau în cristalele candelabrelor. Bucuria pe care i-o insufla totul din jur era contagioasă şi, în scurt timp, chipul Mamei şi al Tatei se luminaseră de un zâmbet constant. Uitaseră de ei înşişi. Era colosal de plăcut să vezi lumea aşa cum o vedea baronul, adică vie, clipă de clipă. Îşi ridica mereu dreptunghiul de sticlă, încadrându-i în el pe Tata şi pe Mama, ori pe cei doi copii, pe chelnerul care se îndrepta spre masă şi, la celălalt capăt al sufrageriei, pe pianistul şi violonistul care cântau pentru oaspeţi pe o mică estradă ornată cu palmieri în ciubăre, în filme, explica el, vedem doar ceea ce ştim că există. Viaţa străluceşte pe ecranul întunecat, de parcă s-ar desprinde din întunecimea minţii noastre. E un lucru mare. Oamenii vor să ştie ce se întâmplă cu ei. Pentru câţiva bănuţi, stau pe scaune şi se

uită la ei înşişi în plină mişcare, alergând, conducând automobile în viteză, luptând şi, scuzaţi-mă, vă rog, sărutându-se. Acesta e un lucru extrem de important astăzi, în această ţară, unde toată lumea e atât de nouă. Aici există o extraordinară nevoie de a înţelege. Baronul şi-a înălţat paharul de vin. S-a uitat la lichid şi l-a gustat. Desigur că aţi văzut filmul *Prima lui greşeală.* Nu? Dar *Inocenţa unei fiice*? Nu? Nu vă jenaţi. Au fost primele mele filme de scurt metraj, o singură bobină. Le-am făcut cu mai puţin de cinci sute de dolari şi fiecare dintre ele a adus încasări de câte zece mii de dolari. Da, a continuat râzând, e adevărul adevărat. Tata tuşise şi se înroşise auzind specificarea sumelor. Înţelegându-i greşit încurcătura, Baronul a stăruit să-i explice că acesta era un profit respectabil, dar nu neobişnuit. Industria cinematografică e în plină înflorire şi oricine poate face bani din ea, a continuat Baronul. În prezent, compania mea, în parteneriat cu compania Pathé, produce un lungmetraj de cincisprezece bobine! Fiecare bobină va fi prezentată o dată pe săptămână, timp de cincisprezece săptămâni, şi spectatorii se vor înghesui în fiecare săptămână să vadă ce se mai întâmplă în continuare. Cu o privire maliţioasă, a scos din buzunar o monedă strălucitoare şi a aruncat-o în aer. A zburat aproape până în tavan. Toată lumea era numai ochi. Baronul a prins moneda şi şi-a trântit mâna peste ea, pe masă, cu un plesnet puternic. Apa a săltat în pahare. Şi-a ridicat apoi mâna şi a dat la iveală una din noile monede *buffalo nickel*[9]*.* Tata nu putea înţelege de ce făcea toate astea. După moneda asta mi-am botezat compania, a exclamat Baronul cu încântare: Buffalo Nickel Photoplay, Incorporated!

În timp ce Baronul turuia fără încetare, Mama s-a uitat

9 Monedă americană de cinci cenţi, în circulaţie între anii 1913–1937, având pe revers imaginea unui bizon *(buffalo),* şi pe avers un indian american.

peste masă la cei doi copii, aşezaţi unul lângă celălalt. Ideea de a examina printr-un cadru de sticlă ceea ce putea fi văzut cu ochiul liber o intriga. Totuşi, şi-a alcătuit în minte imaginea lor, ca şi cum i-ar fi privit prin absurdul dreptunghi. Fiul ei îşi pieptănase părul spre spate, pentru această ocazie, şi purta un guler mare, alb la costumul lui miniatural de bărbat, şi o cravată care-i flutura. Ochii lui albaştri, presăraţi cu luminiţe galbene şi verzi, se uitau la ea. Fetiţei frumoase de lângă el, cu rochia ei albă din dantelă şi satin, nu-i lipsea decât un voal. Îşi înălţase şi ea ochii şi i-a răspuns privirii Mamei cu o ostentaţie care friza sfidarea. Mama i-a văzut ca mirele şi mireasa dintr-o poză caracteristică în exerciţiile şcolare ale vremii: nunta lui Tom Degeţel.

34

Şi astfel s-au întâlnit cele două familii. Dimineaţă de dimineaţă, când soarele se răspândea peste mare, cei doi copii se căutau unul pe celălalt prin coridoarele vaste ale hotelului. Când dădeau buzna afară, aerul de mare le scălda plămânii şi nisipul plajei le răcorea tălpile picioarelor. Flamurile şi steguleţele fâlfăiau în vânt.

În fiecare dimineaţă, Tateh lucra la scenariul celui de-al cincisprezecelea episod cinematografic, dictând stenografei hotelului şi apoi revizuind paginile dactilografiate cu o zi înainte. Când era singur, reflecta asupra propriei sale temerităţi. Uneori, era străbătut de un tremur; zăcea singur în cameră, fumându-şi ţigările fără să folosească un ţigaret, dărâmat şi înfrânt asemenea vechiului Tateh. Dar noua existenţă îl umplea de elan. Întreaga lui personalitate suferise o răsturnare, devenise extravertit, un om energic, volubil, care înfrunta viitorul. Şi simţea că-şi merită pe deplin fericirea. Şi-o construise de unul singur, fără niciun ajutor. Confecţionase zeci de cărţulii cu poze mişcătoare pentru Franklin Novelty Company. Pe urmă proiectase o lanternă magică în care fâşii de hârtie imprimate cu siluetele lui se învârteau pe o roată. O suveică de lemn se mişca tot timpul înainte şi înapoi în faţa unei lămpi incandescente, ca la un război de ţesut. Aparatul a fost achiziţionat şi distribuit prin comenzi poştale de Sears, Roebuck and Company, iar proprietarii companiei Franklin Novelty i-au oferit lui Tateh un parteneriat. Între timp, a descoperit că şi alţii executau desene animate ca ale lui, care erau însă proiectate pe filme de celuloid. Pornind de aici, a început să se intereseze de filme. Pentru că în filme nu mai era nevoie ca imaginile să fie desenate. Şi-a vândut acţiunile şi s-a implicat în industria cinematografică. Orice om care părea

suficient de sigur pe sine putea obţine sponsorizări. Companiile cinematografice din New York căutau cu disperare lungmetraje. Peste noapte se formau companii, se reformau, fuzionau, se dădeau în judecată, încercau să monopolizeze distribuţia, copiau patentele diferitelor procese tehnice, pe scurt, ilustrau dezvoltarea anarhică, tumultuoasă, a unei noi industrii.

În America acelor vremuri existau numeroşi imigranţi europeni cu titluri nobiliare, majoritatea sărăciţi, sosiţi aici cu ani în urmă în speranţa de a-şi căsători rangul aristocratic cu averea fiicelor unor *nouveaux riches.* Drept care şi Tateh şi-a inventat un titlu de baron. Îi facilita pătrunderea în lumea creştină. Şi în loc să-şi suprime accentul evreiesc pronunţat, nu a fost nevoie decât să-l învârtească pe limbă, împestriţându-l cu înfloriturі.

Şi-a vopsit părul şi barba în negrul lor originar. Devenise un om nou îndărătul unei camere de filmat. Fetiţa lui era îmbrăcată ca o prinţesă. Voia să-i purifice memoria de duhorile cămăruţelor cu chirie sordide şi de străzile împuţite ale imigranţilor. Năzuia să-i cumpere lumină şi soare şi briza curată a oceanului, pentru tot restul vieţii ei. Fetiţa se juca pe plajă cu un băieţaş bine-crescut şi atrăgător. Dormea în aşternuturi albe, mătăsoase, într-o cameră ce dădea spre nesfârşirea cerului.

Cei doi prieteni se îndreptau în fiecare dimineaţă spre părţile pustii ale plajei, unde dunele şi ierburile înalte le ascundeau priveliştea hotelului. Săpau tuneluri şi canale pentru apa mării, construiau ziduri şi bastioane şi edificii cu trepte. Ridicau oraşe întregi, creau râuri şi canale. Soarele se înălţa peste spinările lor încovoiate în timp ce scobeau nisipul ud. La ora prânzului, se răcoreau în mare, apoi se îndreptau în goană spre hotel. După-amiaza se jucau în raza umbrelelor de pe plajă, adunând din nisip beţigaşe şi scoici, plimbându-se încet cu copilaşul negru, stropindu-se şi împroşcându-se în valurile refluxului. Mai

târziu, adulţii se retrăgeau în hotel şi îi lăsau singuri. Când primele umbre albăstrii se prelingeau pe nisip, cei doi urmăreau linia apei până dincolo de dune, unde se pregăteau pentru cea mai mare şi mai serioasă plăcere a lor, jocul de-a îngropatul. Întâi, băiatul săpa cu braţul în nisipul ud, făcând o groapă pentru ea. Fetiţa se culca pe spate în groapă. După care el se aşeza la picioarele ei şi, încetul cu încetul, o acoperea cu nisip: labele picioarelor, gambele, pântecul, sânii înmuguriţi, umerii şi braţele. Folosea nisip umed şi-l modela într-o proiecţie exagerată a formelor ei. Picioarele îi erau lungite, genunchii bulbucaţi, pulpele deveneau dune, iar pe piept îi construia două mari cupole cu sfârcuri. În timp ce o sculpta, ochii ei negri nu-l părăseau o clipă. Pe urmă îi ridica uşor capul şi înălţa o pernă de nisip sub el. După care îi lăsa capul jos şi-i încununa fruntea cu falduri de nisip care i se scurgeau până pe umeri.

De îndată ce elaborata statuie era terminată, fetiţa începea să o sfărâme, mişcându-şi uşor mâinile şi împingându-şi degetele picioarelor. Crustele se surpau. Ridica întâi un genunchi, pe urmă pe celălalt, apoi izbucnea toată la suprafaţă şi alerga la apă să-şi spele pojghiţele de nisip care i se lipiseră de spate şi de dosul pulpelor. Băiatul venea după ea. Se îmbăiau în mare. Se ţineau de mână, se ghemuiau pe vine şi lăsau valurile să-i încalece şi să salte peste ei. După care se întorceau pe plajă, pentru că acum era rândul lui să fie îngropat. Construia şi ea acelaşi coşciug elaborat. Îi dilata picioarele, gambele. Mica protuberanţă care se ivea din costumul lui de baie era reprodusă cu o cupă de nisip. Îi prelucra pieptul îngust, îi amplifica umerii şi-i împodobea capul cu aceeaşi tiară din falduri de nisip pe care o proiectase el pentru ea. Când opera era terminată, băiatul o năruia încet, crăpând-o cu grijă, ca pe o cochilie, şi ţâşnind din ea ca să fugă în apă.

Seara, uneori, părinţii îi luau cu ei la divertismentele de pe faleză. Ascultau concertul de fanfară sau asistau la spectacolele de stradă. Au văzut *Ocolul pământului în 80 de zile*. Norii pluteau peste scenă. Au văzut şi *Doctor Jekyll şi Mr Hyde.* Dar plăcerea cea mai incitantă le-o provocau nişte atracţii pe care adulţii nici n-ar fi visat să le recomande: spectacolele cu monştri şi ciudăţenii, galeriile cu automate sau renumitele *tableaux vivants.* Erau prea şmecheri ca să-şi facă cunoscute preferinţele. De aceea, după câteva plimbări, cu părinţii, prin centru, care nu s-au dovedit cine ştie ce formidabile, i-au convins pe adulţi că sunt capabili să se descurce şi singuri. Înarmaţi cu câte cincizeci de cenţi, au pornit-o pe înserate, pe trotuarele de lemn. S-au oprit în faţa luminilor cutiei de sticlă a ghicitorului mecanic. Au vârât câte o monedă de un cent în deschizătură. Figura cu turban şi-a deschis, cu un clămpănit, gura, dând la iveală un şir de dinţi strălucitori, şi-a întors capul în dreapta şi-n stânga, şi-a ridicat mâna cu o mişcare sacadată; a ieşit afară un bileţel şi întregul aparat a încremenit subit, peste zâmbetul profetului. Eu sunt marele El-Ea, scria pe bilet. Pe urmă au introdus monede în maşina cu gheară, dirijându-i braţul, pe calea unor roţi, ca să înşface comorile la care râvneau şi să le facă să cadă în tăviţă. În felul acesta s-au procopsit cu un colier de scoici, o oglinjoară din metal lustruit, şi o pisicuţă de sticlă. S-au dus să vadă şi monştrii. S-au strecurat în tăcere printre tarabele unde erau expuse Femeia cu Barbă, Surorile Siameze, Omul-Fiară din Borneo, Uriaşul din Cardiff, Omul-Aligator, Femeia de 300 de kilograme. Namila aceasta cât un hipopotam a tresărit pe scaun şi a vibrat când cei doi copii au apărut în faţa ei. S-a lăsat cuprinsă de o emoţie ireprimabilă, s-a ridicat pe picioarele ei micuţe. S-a deplasat spre ei, ca un munte. Vastele grădini ale cărnurilor ei s-au închis şi s-au deschis când şi-a desfăcut braţele în oscilaţiile sentimentelor. Copiii au

trecut mai departe. Îndărătul fiecărei îngrădituri, ochii normali şi iscoditori ai creaturilor monstruoase le urmăreau odiseea. De la Uriaş au cumpărat un inel care lui îi venea pe deget iar lor pe încheietura mâinii, ca brăţară; de la Surorile Siameze au luat o fotografie semnată. După care au ieşit în fugă.

Dorinţa fiecăruia dintre ei de a se găsi în prezenţa celuilalt era neclintită. Constatarea îi amuza pe adulţi. Copiii erau inseparabili întreaga zi, până la ora culcării, când se duceau, fără să crâcnească, fiecare în camera sa. Dormeau un somn adânc. Dimineaţa se căutau din nou. El nu se gândea la ea ca la o fată frumoasă. Ea nu se gândea la el ca la un băiat atrăgător. Erau foarte sensibili, fiecare la prezenţa celuilalt, profilaţi într-un soi de emoţie difuză, ca o radiaţie electrică sau ca un nimb de lumină, dar nu se atingeau decât întâmplător şi foarte prozaic. Ceea ce îi lega era o recunoaştere deplină pe care o trăiau, în simţire şi în gând, dar nevoia fiecăruia de prezenţa celuilalt nu era atât de distinctă şi de clar conturată ca să poată include şi admiraţia faţă de frumuseţea celuilalt. Erau într-adevăr frumoşi, el blond, în postura lui meditativă, ea mai micuţă, brună, mlădioasă, cu ochi negri scânteietori şi un fel de a fi aproape milităresc. Când alergau, părul le flutura, dezgolindu-le frunţile înalte. Ea avea picioare mici şi mâini arămii, delicate. Urmele pe care le lăsa în nisip erau cele ale cuiva care aleargă pe străzi sau se caţără pe scări întunecoase; urmele ei vădeau fuga de spaimele străzilor mizere, de teribilul zăngănit al cenuşarelor. Îşi uşurase măruntaiele în latrine de lemn, în curte, în dosul caselor cu camere de închiriat. Cozile şobolanilor îi încercuiseră gleznele. Ştia cum se coase la maşină, văzuse câinii împerechindu-se, curve conducându-şi clienţii în holurile clădirilor, beţivi urinând printre spiţele de lemn ale roţilor căruţelor. El nu fusese niciodată lipsit de mâncare. Nu se zgribulise niciodată noaptea de frig. El alerga cu elanul

spiritului. Alerga către ceva. Nu era împiedicat de temeri şi nu ştia că există pe lume făpturi împovărate de frică. El vedea prin lucruri, surprindea culorile pe care le degajau oamenii, şi nu era niciodată mirat de o coincidenţă. În ochii lui se rotea o planetă albastru cu verde.

Într-o zi, în timp ce se jucau, soarele s-a încruntat brusc şi dinspre mare s-a pornit un vânt puternic. Fiori reci le-au străbătut spinarea. S-au ridicat în picioare şi au văzut nori pântecoşi obturând cerul deasupra oceanului. Au dat să se întoarcă la hotel, dar a izbucnit ploaia. Stropi grei crestau mici cratere în nisip şi lăsau dâre în sarea lipită de umerii lor. Turna cu găleata în părul şi pe capetele lor. S-au adăpostit sub promenada de lemn, la o distanţă de jumătate de kilometru de hotel. S-au cinchit în nisipul rece, au ascultat răpăitul ploii pe lemnul de deasupra şi au urmărit pârâiaşele care se scurgeau printre scânduri. Sub trotuarul de lemn se adunaseră tot felul de gunoaie. Sticlă spartă, capete putrede de peşti cu ochi holbaţi, rămăşiţe de crabi, cuie ruginite, aşchii de scândură, lemne aduse de valuri, stele de mare pietrificate, petice de nisip îmbibate de petrol, cârpe mânjite de sânge închegat. Din grota lor, se uitau la mare. Se dezlănţuise furtuna şi pe cer strălucea o lumină stranie, verde. Fulgerele spintecau bolta, crăpând-o ca pe o cochilie de scoică. Vijelia pedepsea oceanul, îl turtea, îl intimida. Valurile se astâmpăraseră, vălurelele buimace încreţeau faţa apei, fără să se spargă la ţărm, fără să se reverse pe plajă. Lumina ciudată devenea tot mai intensă; cerul se îngălbenise. Tunetele bubuiau de parcă talazurile mării se mutaseră în cer, iar vântul alunga ploaia pe plajă, o mâna să biciuiască nisipul, să şiroiască pe trotuarele de lemn. Prin vânt, prin ploaie, prin lumina de aur răzbeau două siluete, înaintând cu capetele plecate în piept, ferindu-şi ochii cu braţul. Se întorceau mereu cu spatele la vânt, scrutau plaja în sus şi-n jos, îşi duceau cupa mâinilor la gură ca să strige. Dar nu se puteau face

auziţi. Copiii le priveau fără să se urnească din loc. Erau Mama şi Tateh. Înfruntau urgia. Se poticneau în nisipul ud. Se răsuceau şi vântul le lipea veşmintele de piept şi de picioare. Se întorceau şi vântul le lipea veşmintele de spate. Se fereau de ţărm şi se îndreptau spre pavajul de lemn. Părul negru al lui Tateh, turtit pe frunte, strălucea de stropi luminoşi. Părul Mamei se desfăcuse şi i se revărsa în şuviţe ude pe faţă şi pe umeri. Strigau. Strigau. Alergau, îşi măreau mersul, căutau copiii. Erau disperaţi. Copiii au ieşit în ploaie, alergând. Când i-a văzut, Mama a căzut în genunchi. Într-o clipită, toţi patru se îngrămădeau, strângându-se în braţe, dojenind, râzând. Mama râdea şi plângea în acelaşi timp, cu ploaia scăldându-i faţa. Unde eraţi? îi întreba. Unde eraţi? Nu ne-aţi auzit cum vă strigam? Tateh şi-a ridicat fetiţa în braţe. *Gottzudanken*, murmura Baronul. *Gottzudanken*[10]. S-au întors pe plajă, muiaţi de ploaie şi de lumină, fericiţi, înghesuiţi unii în alţii, uzi leoarcă. Tateh nu s-a putut împiedica să observe cum se mulaseră pe corpul Mamei rochia albă şi lenjeria de dedesubt, astfel încât se străvedeau petice de carne. Arăta atât de tânără cu părul despletit pe umeri. Fusta i se lipea de gambe şi mereu se apleca să o desfacă, dar vântul i-o plesnea din nou. Când descoperiseră lipsa copiilor, amândoi o porniseră pe plajă, în goană, iar ea îşi scosese pantofii din picioare şi se rezemase de braţul lui. Acum înconjura ambii copii cu braţele. Tateh recunoştea în formele ei mulate de umezeală femeia amplă, salvată din apele mării, din pictura lui Winslow Homer. Cine nu şi-ar risca viaţa pentru o asemenea femeie? Dar ea arăta acum cu degetul spre orizont: o dungă de cer albastru se deschisese peste ocean. Brusc, Tateh le-a luat-o înainte şi a făcut o tumbă. A făcut roata. A stat în mâini pe nisip, şi a înaintat cu capul în jos. Copiii se prăpădeau de râs.

---

10 Slavă Domnului (idiş).

Pe parcursul incidentului de mai sus, Tata a dormit. Noaptea avea insomnii şi se obişnuise să tragă câte un pui de somn după-amiaza. Era neliniştit. Citise în ziare despre intenţia din ce în ce mai clară a Congresului de a fixa un impozit naţional pe venit. Era prima prevestire că se apropie sfârşitul verii. Dădea telefoane frecvente managerului fabricii lui din New Rochelle. Acasă totul era calm. Nu se mai auzise nimic în legătură cu criminalul negru. Afacerile mergeau ca de obicei, cel puţin aşa rezulta din copiile comenzilor care i se expediau zilnic. Şi totuşi nimic nu-i tihnea. Plaja începuse să-l plictisească şi nu-i mai plăceau băile în ocean. Serile, înainte de culcare, făcea un tur prin sala de jocuri şi se lansa într-o partidă de biliard. Cum ar fi putut să-şi reia viaţa de toate zilele dacă rămâneau blocaţi în Atlantic City? Uneori, când se scula dimineaţa, avea impresia că timpul şi evenimentele trecuseră pe lângă el şi-l lăsaseră mai vulnerabil ca oricând. Noul lor prieten, Baronul, era o distracţie trecătoare. Mama îl găsea fermecător, dar el nu-l simpatiza în mod special şi nici nu se bucura de simpatie din partea lui. Tata ar fi dorit să-şi facă bagajele şi să plece, dar îl împiedica faptul că locul acela îi inspira Mamei atâta siguranţă. Ea credea că aici poate aştepta în linişte ca tragedia lui Coalhouse să ajungă la un sfârşit şi spera că o vor putea depăşi. Tata ştia însă că era o iluzie vană. Spre consternarea şefului de sală, Mama adusese copilaşul negru la masa lor din sufragerie. Tata se uita la micuţ cu o severă frustrare. În dimineaţa de după furtună, la micul dejun, când a deschis ziarul, a dat peste o fotografie a tatălui copilului. Banda lui Coalhouse intrase prin efracţie în cel mai celebru depozit de opere de artă din oraş: biblioteca lui Pierpont Morgan, de pe Strada 36. Infractorii se baricadaseră înăuntru şi şantajau autorităţile că dacă nu negociază cu ei, tezaurele lui Morgan riscă să fie aruncate în aer. Lansaseră o grenadă în stradă, pentru

a demonstra capacitatea armamentului lor. Tata a mototolit ziarul în mâini. O oră mai târziu, a fost anunţat că este căutat la telefon de la biroul Procurorului Districtual din Manhattan. În acea după-amiază s-a urcat în trenul de New York, însoţit de îngrijoratele urări de bine ale mamei.

35

Chiar şi pentru cel care ar fi urmărit cazul de la bun început, strategia de răzbunare adoptată de Coalhouse ar fi apărut ca o dovadă finală a demenţei lui. Cum altfel un laş, un prăpădit ca Willie Conklin, un făţarnic atât de comun încât semăna cu toţi semenii săi, ar fi putut deveni, în mintea lui Coalhouse, Pierpont Morgan, cel mai important specimen al timpului său? După cei opt oameni omorâţi de mâna lui Coalhouse, după uciderea cailor şi dărâmarea clădirilor, după ce într-o întreagă suburbie reverberau încă ecourile spaimelor, aroganţa lui Coalhouse tot nu cunoştea margini. Sau nedreptatea, odată suferită, e o oglindă a universului, cu legi ale logicii şi principii ale raţiunii contrare celor ale civilizaţiei?

Ştim din jurnalul ţinut de Fratele mai mic că planul iniţial consta în a-l face pe Morgan prizonier în propria sa locuinţă. Membrii bandei îşi dădeau seama că Willie Conklin, ascuns într-un cartier irlandez, era la fel de greu de detectat ca şi Coalhouse în Harlem, aşa încât trebuia găsit un mijloc care să-l scoată la suprafaţă. Prin urmare, era nevoie de un ostatic. După două nopţi de deliberări, au ajuns la concluzia că cel mai potrivit candidat ar fi Pierpont Morgan. În mintea lui Coalhouse, acesta reprezenta puterea lumii albilor într-o măsură mult mai mare decât un primar sau un guvernator. Ani de zile îi apăruse mutra, cu joben şi trabuc în gură, în felurite caricaturi şi benzi desenate, ca o întruchipare a puterii. Marele fief al New Yorkului ar fi putut plăti, ca răscumpărare pentru al său Morgan, o armată de comandanţi de pompieri şi o flotă de automobile Model T.

Dar Coalhouse încredinţase misiunea de recunoaştere a locuinţei lui Morgan unor tineri care nu prea erau familiarizaţi cu oraşul de dincolo de Strada 100 şi, cu atât

mai puţin, cu modul de viaţă al bogătaşilor. Când au ajuns la edificiile Morgan, primul dintre ele o casă de piatră cenuşie şi al doilea un palat din marmură albă, au fost convinşi că palatul este reşedinţa nababului. Fratele mai mic şi-ar fi dat pe loc seama de eroare. Dar el era însărcinat cu aprovizionarea cu muniţii, stătea în spatele unui camion acoperit, încărcat cu explozive şi rezerve. Nu putea decât să audă atacul. Camionul a fost parcat cu spatele în poarta bibliotecii şi lui i s-a dat doar semnalul de descărcare. Când în cele din urmă a ridicat prelata care acoperea camionul şi a aruncat o privire, a strigat imediat că nu era clădirea cea bună. Dar în momentul acela nu mai exista cale de întoarcere. Un paznic zăcea mort pe trotuar şi de pretutindeni se auzeau fluierele poliţiei. Zgomotul împuşcăturilor alertase întreaga vecinătate.

Conspiratorii au descărcat camionul, au ferecat uşile masive de metal, şi şi-au ocupat poziţiile în bibliotecă. Apoi Coalhouse a efectuat o inspecţie rapidă a locului. Nimic nu-i pierdut, şi-a asigurat el oamenii. Am vrut să punem mâna pe individ şi îl avem, din moment ce am pus mâna pe proprietatea lui.

Întâmplător, Pierpont Morgan nici nu se afla măcar în New York. Se găsea de două zile pe mare, îmbarcat pe S.S. *Carmania*, cu destinaţia Roma. Urma să facă apoi un pelerinaj în Egipt. Coalhouse nu cunoscuse nici acest lucru. Aşa încât întreaga misiune, prost organizată şi greşit sincronizată, părea să se fi bucurat de un soi de graţie specială.

Aproape simultan, adjuncţii Companiei J.P. Morgan au fost informaţi asupra situaţiei. Au trimis cablograme pe *Carmania* pentru a cere instrucţiuni şefului. Din cine ştie ce pricină, posibil din cauza unei defecţiuni a sistemului telegrafic de la bord, nu au putut afla dacă mesajul lor a fost receptat. Neputând primi dispoziţii de la Morgan, poliţia nu a făcut altceva decât să înconjoare întreaga

zonă, de la Strada 36 la Strada 37, de la Madison Avenue la Park Avenue. Traficul a fost deviat şi poliţişti călare galopau de colo-colo pentru a menţine mulţimea de curioşi dincolo de baricade. Zgomotele oraşului, ale circulaţiei, claxoanele, păreau izolate, stăvilite de tăcerea din zona supravegheată. Miile de cetăţeni care se adunaseră erau tăcuţi, aşa cum sunt oamenii foarte preocupaţi. Când s-a lăsat întunericul, edificiul a fost iluminat cu reflectoare alimentate de generatoare portabile. Privitorii simţeau sub tălpi bâzâitul generatoarelor, ca huruitul unui cutremur. Poliţia era răspândită pretutindeni: în dube, pe jos, călare, dar poliţiştii păreau a se mărgini să fie spectatori, în aceeaşi măsură ca şi curioşii pe care-i stăvileau.

Grenada care fusese aruncată, după avertismentul strigat de Fratele mai mic, găurise trotuarul şi lăsase un crater enorm în stradă, în faţa porţilor Bibliotecii. În fundul craterului, un canal de scurgere gâlgâia ca un izvor de apă minerală. În susul şi în josul străzii se spărseseră geamurile. Suflul exploziei avariase în special o casă de piatră cenuşie, o reşedinţă particulară de peste drum de Bibliotecă. Proprietarii fugiseră din clădire, şi le îngăduiseră poliţiştilor să-şi stabilească la parter cartierul general. Aşa încât poliţia descoperise că poate urca şi coborî în voie, cu neobrăzare, treptele clădirii, şi să se mişte după plac pe acea parte din Strada 36, dacă avea prudenţa să nu păşească dincolo de bordură. Reşedinţa colcăia de poliţişti. Funcţionarii superiori ai Departamentului şi ai altor autorităţi orăşeneşti, apoi, treptat, pe măsură ce natura confruntării a devenit mai clară, o autoritate după alta au început să-şi paseze responsabilitatea, apelând la foruri şi mai înalte. Până la urmă, cu locotenenţi şi căpitani de la diverse secţii de poliţie, cu inspectori şi cu comisarul de poliţie, Rhinelander Waldo, toţi prezenţi, controlul întregii operaţiuni a căzut pe umerii procurorului districtual al

oraşului New York, Charles S. Whitman. Whitman dobândise o considerabilă faimă pentru că anchetase un locotenent de poliţie corupt pe nume Becker, şi obţinuse condamnarea acestuia la moarte deoarece aranjase cu patru gangsteri – Gyp the Blood, Dago Frank, Whitey Lewis şi Lefty Louie – să ucidă un bine cunoscut cartofor numit Herman Rosenthal. Acest caz răsunător a făcut din Whitman un candidat firesc la postul de guvernator al New Yorkului. Circulau chiar zvonuri că s-ar putea să candideze la preşedinţie. Fusese pe punctul de a pleca din New York, cu soţia, pentru o vacanţă la Newport, la vila de vară, cu patruzeci de camere, a doamnei Stuyvesant Fish. Recent fusese introdus în înalta societate de către doamna O.H.P. Belmont. Preţuia toate aceste relaţii, totuşi n-a putut rezista tentaţiei de a prelua cazul din Strada 36 atunci când a aflat despre ce e vorba. Şi-a spus că ţine de datoria lui de viitor preşedinte. Îi plăcea să fie fotografiat la locul acţiunii, îndată ce a sosit acolo, toată lumea s-a supus, cu respect, raţionamentelor lui, chiar şi unul dintre inamicii săi, colericul primar William J. Gaynor. Whitman a considerat acest lucru drept o semnificativă recunoaştere a realităţilor politice. Şi-a consultat ceasul şi a hotărât că are câteva minute la dispoziţie pentru a soluţiona problema cioroiului nebun.

Whitman a cerut firmei de arhitecţi Charles McKim and Stanford White planul Bibliotecii. După ce l-a studiat, a trimis în recunoaştere un singur om, un ins atletic care urma să se urce pe acoperişul Bibliotecii şi să se uite prin luminatorul din cupolă, care dădea în holul central şi în Camera de Est, pentru a şti precis câţi negri se baricadaseră în clădire. S-a găsit un om dispus să execute acţiunea de patrulare, şi a pătruns în grădina care despărţea Biblioteca de reşedinţa Morgan. Whitman şi ceilalţi ofiţeri aşteptau în cartierul general improvizat. Dar de îndată ce ofiţerul a intrat în grădină, cerul a explodat de

lumină, după care au urmat un bubuit şi un strigăt de moarte. Whitman a pălit. Au minat terenul, a spus. A intrat un ofiţer. După toate probabilităţile, omul de recunoaştere din grădină era mort, spre norocul lui, pentru că nimeni nu l-ar fi putut scoate de acolo. Ofiţerii erau consternaţi. Se uitau la Whitman. Acesta îşi dădea acum seama că nu forţa numerică a bandei lui Coalhouse era elementul cel mai important. Totuşi a convocat presa şi a informat-o că banda numără vreo doisprezece, sau poate chiar douăzeci de oameni.

36

În orele următoare, procurorul districtual Whitman a cerut părerea câtorva consultanţi. Colonelul care comanda miliţia newyorkeză din Manhattan a propus o acţiune militară de amploare. Propunere care l-a alarmat teribil pe unul dintre custozii muzeului Morgan, un tip înalt şi nervos cu pince-nez, care-şi ţinea tot timpul mâinile împreunate la piept, de parc-ar fi fost o divă de la Metropolitan. Omul a început să tremure: Sunteţi conştienţi de valoarea achiziţiilor domnului Morgan? Avem în Bibliotecă patru Shakespeare in-folio! Avem o Biblie Gutenberg pe vellum! Avem câteva sute de incunabule şi o scrisoare pe cinci pagini a lui George Washington! Colonelul şi-a clătinat degetul în aer. Dacă nu-l punem cu botul pe labe pe ticălosul ăla, dacă nu pătrundem în Bibliotecă şi nu-i retezăm boaşele, toţi negrii din ţară or să ne sară la beregată. Şi atunci ce-ai să te mai faci cu Bibliile dumitale? Whitman se învârtea prin încăpere. Un inginer din oraş şi-a dat cu părerea că, dacă s-ar putea repara canalul de scurgere spart, ar exista posibilitatea săpării unui tunel care să ducă în subsolul Bibliotecii. Şi de cât timp ar fi nevoie? a întrebat Whitman. De două zile, a răspuns inginerul. Altcineva s-a gândit la gaz toxic. Asta l-ar scoate afară, a comentat Whitman. Dar, desigur, ar muri şi toţi locatarii din East Side. Începea să se simtă iritat. Biblioteca era clădită din blocuri de marmură perfect suprapuse. Nu puteai vârî nici lama unui cuţit între blocuri. Întregul loc fusese înconjurat cu sârmă pentru a fi dinamitat şi de la fiecare fereastră pândea câte o pereche de ochi de negru.

Whitman a avut ideea sănătoasă de a cere şi părerea ofiţerilor de poliţie din încăpere. Un sergent bătrân, cu un lung stagiu de patrulare pe străzi, un veteran al cartierelor

rău famate şi al cuiburilor de vicii, a răspuns: Domnule, lucrul crucial ar fi să angajaţi o conversaţie cu Coalhouse Walker ăsta. Vorbirea îl domoleşte pe un nebun înarmat de teapa ăstuia. Faceţi-l să vorbească şi ţineţi-l de vorbă, şi atunci o să reuşiţi să întredeschideţi o uşă. Whitman, care nu era lipsit de curaj, a pus mâna pe un megafon, a ieşit în stradă şi i-a strigat lui Coalhouse că doreşte să discute cu el. Şi-a fluturat pălăria de paie. Dacă e vreo problemă, a continuat el, o putem soluţiona împreună. A repetat de câteva ori acest anunţ sentimental. După care, o ferestruică de lângă uşa de intrare s-a deschis pentru un moment, şi un obiect cilindric a zburat în stradă. Whitman s-a ferit şi s-a dat înapoi, iar oamenii aflaţi în casa din spatele lui s-au trântit la pământ. Dar spre surprinderea tuturor nu a urmat nicio explozie.

Whitman s-a retras în casă şi numai după câteva minute cineva care a folosit un binoclu a desluşit o cană de argint cu un capac. Un ofiţer s-a repezit în stradă, a înşfăcat ceva şi a venit în goană înapoi pe scări. Obiectul, acum ciobit, era o cană de bere medievală, din argint, ornată cu o scenă de vânătoare în relief. Custodele a cerut să o vadă şi a declarat că e un obiect din secolul al şaptesprezecelea şi îi aparţinuse lui Frederic, Electorul de Saxonia. Mă bucur să aud aşa ceva, a rostit Whitman. După aceea, custodele a ridicat capacul şi a găsit înăuntru un petic de hârtie pe care era scris un număr de telefon. Omul şi-a recunoscut propriul său număr.

Procurorul districtual în persoană a ridicat receptorul. S-a aşezat pe marginea unei mese, ţinând receptorul în mâna stângă şi aparatul în dreapta. Alo, domnule Walker, a început cordial. Aici e procurorul districtual Whitman. A fost frapat de tonul calm, pragmatic, al negrului. Cerinţele mele au rămas aceleaşi, a răspuns vocea la telefon. Doresc să-mi fie restituit automobilul exact în condiţiile în care era când mi-a fost blocat drumul. Pe Sarah a mea nu mi-o mai

puteţi aduce înapoi, dar în schimbul vieţii ei vreau viaţa comandantului de pompieri Conklin. Coalhouse, a replicat Whitman, ştii bine că eu, în calitate de magistrat, n-aş putea niciodată să las în mâinile tale, ca să-l judeci tu în afara legii, pe un om care nu a trecut printr-un proces legal. Mă găsesc într-o situaţie foarte neplăcută. Tot ce-ţi pot promite este să investighez cazul şi să văd ce pedepse i se aplică, dacă i se aplică vreuna. Dar nu pot face nimic pentru tine atâta timp cât nu ieşi de acolo. Coalhouse părea să nu fi auzit cuvintele procurorului. Îţi dau douăzeci şi patru de ore, a ripostat el, după care voi arunca în aer clădirea asta cu tot ce se găseşte în ea. Şi a închis telefonul. Alo! a strigat Whitman. Alo! I-a cerut operatoarei să formeze din nou numărul. Niciun răspuns.

Ulterior, Whitman i-a trimis o telegramă doamnei Stuyvesant Fish în Newport. Spera că citise ziarele şi era la curent cu acţiunile sale. Ochii lui, care deveneau uşor proeminenţi când se găsea în exerciţiul funcţiunii, erau acum de-a dreptul bulbucaţi. Faţa îi era congestionată. Şi-a scos sacoul şi şi-a descheiat vesta. A cerut unuia dintre gardieni să-i găsească nişte whisky. Ştia că Emma Goldman, anarhista roşie, se afla în New York. A dat ordin să fie arestată. Pe urmă a privit pe fereastra reşedinţei. Era o zi înnorată şi nefiresc de întunecată, cu un aer închis şi o burniţă care făcea străzile să lucească. Luminile oraşului se aprinseseră. Palatul alb, masiv, în stil grecesc, de peste drum sclipea în ploaie. Avea o înfăţişare foarte paşnică. Abia în momentul ăsta şi-a dat seama Whitman că deferenţa manifestată de comisarul Rhinelander Waldo şi de ceilalţi membri ai Departamentului de Poliţie l-au împins în capcana unei situaţii politice primejdioase. Pe de o parte avea datoria să apere interesele lui Morgan, ale cărui comitete puritane reformiste, alcătuite din republicani protestanţi, finanţaseră investigaţiile lui cu privire la corupţia Departamentului de Poliţie Democrat-

Catolic. Pe de altă parte, trebuia să-şi menţină reputaţia de procuror districtual dur, care ştia cum să trateze păturile criminale. Şi pentru salvarea acestei reputaţii trebuia să-l doboare de urgenţă pe omul de culoare.

I s-a adus un pahar de whisky. Numai atât cât să-mi calmez nervii, şi-a spus în sinea lui.

În timpul acesta, poliţiştii băteau la uşa Emmei Goldman, pe Strada 13 West. Goldman nu a fost surprinsă. Avea în permanenţă o mică valiză gata pregătită, în care se găseau un schimb de haine şi o carte de citit. De la asasinarea preşedintelui McKinley încoace, era automat acuzată de instigarea prin vorbe sau fapte a tuturor actelor de violenţă, a grevelor sau a răzmeriţelor care aveau loc în America. Devenise o obsesie naţională a reprezentanţilor legii să o asocieze pe Goldman cu fiecare caz, pur şi simplu din principiu, fie că o socoteau vinovată sau nu. Aşadar, şi-a pus pălăria pe cap, şi-a luat valijoara şi s-a îndreptat spre uşă. A urcat în duba poliţiei, lângă un gardian. N-ai să mă crezi, i-a spus acestuia, dar aştept cu nerăbdare un răgaz în închisoare. E singurul loc unde mă mai pot odihni şi eu.

Fireşte, Goldman nu ştia că unul dintre membrii bandei lui Coalhouse era tânărul pe care îl compătimise ca pe un îndrăgostit burghez, amorezul unei târfe abjecte. În faţa biroului sergentului de la cartierul general al poliţiei de pe Centre Street, a făcut o declaraţie reporterilor, în timp ce era arestată pentru conspiraţie: îmi pare rău de moartea pompierilor din Westchester. Aş fi preferat să nu fi fost ucişi. Dar, din câte înţeleg, negrul a fost împins la asemenea acţiune de moartea crudă a logodnicei sale, o tânără absolut nevinovată. În calitatea mea de anarhistă, aplaud faptul că şi-a însuşit proprietatea Morgan. Şi domnul Morgan şi-a însuşit la rândul său destule alte proprietăţi. La această declaraţie, reporterii au început s-o bombardeze cu întrebări. E un acolit al tău, Emma? Îl cunoşti? Ai vreo legătură cu cazul ăsta? Goldman a zâmbit

şi a clătinat din cap. Adevăratul agresor e bogăţia, prieteni. Bogăţia e agresorul. Coalhouse Walker nu a avut nevoie de Emma cea Roşie ca să înveţe lucrul ăsta. A fost nevoie doar să sufere.

O oră mai târziu, ediţiile speciale ale ziarelor ţâşniseră în stradă, anunţând arestarea. Goldman era citată din plin. Whitman se întreba dacă fusese o mişcare înţeleaptă să i se ofere Emmei Goldman un forum. Totuşi, mişcarea respectivă îi adusese şi un avantaj clar. Booker T. Washington, preşedintele Institutului Normal şi Industrial din Tuskegee, venise la New York pentru o colectare de fonduri. A ţinut un discurs în centru, în marea sală de la Cooper Union din Astor Place, şi şi-a început textul dinainte pregătit cu o scurtă alocuţiune în care deplângea remarcile Emmei Goldman şi condamna acţiunile lui Coalhouse Walker. Un reporter i-a telefonat lui Whitman ca să-i comunice acest lucru. Pe dată, procurorul districtual a luat legătura cu marele educator şi l-a întrebat dacă ar accepta să vină la locul dezastrului şi să-şi folosească autoritatea morală pentru rezolvarea crizei. O să vin, a răspuns Booker T. Washington. O escortă de poliţişti a fost trimisă în centru şi Washington, scuzându-se în faţa gazdelor care organizaseră un dineu în onoarea lui, a părăsit locul în aplauzele mulţimii.

37

La acea vreme, Booker T. Washington era cel mai celebru negru din ţară. De la fondarea Institutului Tuskegee din Alabama, Washington devenise exponentul de frunte al campaniei de învăţământ profesional pentru oamenii de culoare. Era împotriva oricărei agitaţii pe chestiuni de egalitate politică şi socială. Scrisese o carte despre viaţa lui – carte care ajunsese un best-seller – în care îşi înfăţişa traiectoria luptei de la sclavagism la autorealizare şi îşi expunea ideile prin care preconiza progresul negrilor cu ajutorul semenilor lor albi. Pleda pentru prietenia dintre rase şi vorbea despre făgăduinţele viitorului. Vederile lui au fost susţinute de patru preşedinţi şi de majoritatea guvernatorilor statelor sudice. Andrew Carnegie i-a donat bani pentru fondarea şcolii, iar universitatea Harvard i-a acordat un titlu onorific. Purta întotdeauna un costum negru şi o pălărie Eden.

Acum stătea în mijlocul Străzii 36, un om voinic, chipeş, pătruns de mândria ţinutei şi atitudinii sale, şi-i striga lui Coalhouse să-l lase să intre în Bibliotecă. Dispreţuia folosirea megafonului. Era un orator şi avea o voce puternică. Nimic din maniera lui nu indica vreo îndoială că acei *desperados* din interior nu se vor supune cerinţelor sale. Vin acum, a strigat. A înconjurat craterul din stradă şi a intrat dincolo de porţile de metal. A urcat treptele dintre cele două leoaice de piatră şi s-a oprit în umbra arcadei portalului, între coloane ionice duble, unde a aşteptat să i se deschidă uşile. Asupra întregii scene plutea acum o linişte, o încremenire care făcea să se audă clar claxonul unei maşini care trecea la o depărtare de câteva intersecţii. După câteva momente, uşile s-au deschis. Booker T. Washington a dispărut în interior. Uşile s-au închis în urma lui. În clădirea de peste drum, procurorul

districtual Whitman şi-a şters fruntea transpirată şi s-a prăbuşit pe un scaun.

Booker Washington a descoperit maiestuoasa bibliotecă aurită, cu tablouri şi rafturi etajate pline de cărţi rare, cu statui şi podele de marmură, cu pereţi tapetaţi în mătase de damasc, cu nepreţuită mobilă florentină, înconjurată în întregime de fire pregătite pentru dinamitare. Cartuşele de dinamită erau legate de pilaştrii de marmură din holul de la intrare. Firele se întindeau dinspre încăperile de est către cele de vest, de-a lungul podelelor, până în holul de la intrare, unde se găsea o nişă. În această nişă stătea un tânăr, călare pe o banchetă de marmură. Pe banchetă se găsea o cutie cu un piston plonjor în formă de T, pe care-l ţinea cu ambele mâini. Tânărul se aşezase cu spatele spre uşile de metal şi se înclina în faţă, astfel încât dacă vreun glonţ l-ar fi ucis, instantaneu greutatea trupului său în cădere ar fi presat plonjorul declanşând explozia. Tânărul acesta şi-a întors acum capul şi s-a uitat peste umăr la Washington, iar marelui educator i s-a tăiat respiraţia când a văzut că nu era un negru, ci un alb cu faţa înnegrită, de parcă ar fi participat la un spectacol de cântece negre. Washington intrase în clădire într-o stare de spirit severă şi dojenitoare, dar cu intenţia de a proceda cu diplomaţie. Acum însă nu se mai bizuia pe metoda persuasiunii. A aruncat o privire în Camera de Vest, după care a străbătut holul şi s-a oprit în pragul Camerei de Est. Se aşteptase să vadă cohorte de negri, dar n-a găsit decât vreo trei sau patru tineri postaţi fiecare îndărătul câte unei ferestre, cu o puşcă în mână. Coalhouse îl aştepta îmbrăcat într-un costum pepit, impecabil călcat, cu guler şi cravată, deşi purta un pistol la brâu. Washington l-a măsurat din cap până în picioare. Fruntea frumoasă i se brăzdă, ochii îi aruncau scântei. Adunându-şi toată forţa declamatoare, a rostit: Întreaga mea viaţă am muncit cu răbdare şi speranţă pentru a crea o fraternitate creştină. A trebuit să-

i conving pe albi că nu trebuie să se teamă de noi şi nu trebuie să ne omoare, pentru că nu dorim altceva decât să progresăm şi să ne integrăm paşnic, alături de ei, în preţuirea roadelor democraţiei americane. Orice puşcăriaş negru, orice neghiob de cartofor sau de afemeiat negru a fost întotdeauna vrăjmaşul meu, şi fiecare incident provocat din vina unui negru m-a costat o parte din viaţă. Ce o să mă mai coste nesăbuinţa ta criminală! Cât o să-i coste pe elevii mei, care trudesc să înveţe o meserie ca să-şi poată câştiga existenţa şi să amuţească toate criticile albilor! O mie de oameni negri cinstiţi şi harnici n-ar putea atenua răul făcut de un om ca tine. Şi ce-i mai grav e că eşti un muzician cu experienţă, aşa am auzit, un om care s-a pretat la această acţiune infamă venind de la şcoala de muzică, unde există un cult al armoniei, unde corzile harpelor şi trâmbiţele cereşti constituie modele pentru cântări. Om monstruos ce eşti! Dacă ai fi fost un ignorant, un om care nu cunoaşte lupta tragică a fraţilor noştri, aş fi putut să privesc cu milă isprăvile tale. Dar eşti un muzician! Mă uit în jur şi miros sudoarea urii, răzmeriţele unor tineri nevoiaşi, sălbatici şi lipsiţi de minte. Ce i-ai învăţat? Ce nedreptate care ţi s-a făcut ţie, ce pierdere suferită de tine poate justifica viaţa de blestem şi osândă spre care i-ai împins pe tinerii ăştia nesocotiţi? Şi, blestemat să fii, ai adăugat la banda asta de nelegiuiţi şi un alb care-şi mânjeşte faţa şi aduce bătaia de joc în arsenalul tău!

Fiecare cuvânt al acestui discurs era auzit de fiecare dintre membrii bandei. Tinerii nu erau chiar atât de adânciţi în revoluţie încât spusele lui Booker T. Washington, de care auziseră încă din copilărie, să nu-i afecteze profund. Era crucial pentru ei să cunoască răspunsul lui Coalhouse. Acesta din urmă a răspuns cu blândeţe: E o mare onoare pentru mine să vă cunosc, domnule. Întotdeauna v-am purtat o mare admiraţie. E

adevărat că sunt muzician şi un om de o oarecare vârstă, a continuat lăsându-şi privirile pe podeaua de marmură. Dar sper că acest lucru ar putea să vă sugereze cât de solemne sunt proiectele făurite de mintea mea. Şi că, prin urmare, ar fi posibil ca amândoi să slujim oamenii de culoarea noastră, să stăruim asupra adevărului bărbăţiei noastre şi a respectului care i se cuvine. Washington a fost atât de înmărmurit de această sugestie, încât a început să-şi piardă controlul de sine. Coalhouse l-a condus din hol în Camera de Vest şi l-a aşezat pe unul dintre fotoliile de pluş roşu. Când şi-a revenit, Washington şi-a şters fruntea cu o batistă. S-a uitat la poliţa de marmură de deasupra căminului, de înălţimea unui om. Şi-a ridicat privirea la tavanul sculptat în culori, care provenea la origine din palatul cardinalului Gigli din Lucca. Pe pereţii îmbrăcaţi în mătase roşie atârnau tablouri: portretul lui Martin Luther pictat de Lucas Cranach şi mai multe scene cu adoraţia Magilor. Educatorul a închis ochii şi şi-a împreunat mâinile în poală. O, Doamne, a murmurat, călăuzeşte poporul meu către Ţara Făgăduinţei. Scoate-l de sub biciul Faraonului. Desfă-i mintea din cătuşe şi dezleagă funiile păcatelor care-l leagă de iad. Deasupra poliţei căminului era un portret al lui Pierpont Morgan la tinereţe. Washington îi aprecia dârzenia chipului. Coalhouse Walker se aşezase în fotoliul alăturat şi, împreună, cei doi negri bine îmbrăcaţi alcătuiau imaginea probităţii şi a seriozităţii în introspecţie. Vino acum cu mine, i-a spus Booker Washington, pe un ton blând, şi, în numele milosteniei, o să intervin ca procesul tău să se desfăşoare rapid şi execuţia ta să fie nedureroasă. Demontează toate aceste unelte ale diavolului, a adăugat fluturându-şi mâna spre pachetele de dinamită legate în colţurile tavanului sculptat şi pe fiecare perete. Ia mâna mea şi vino afară împreună cu mine. De dragul fiului tău şi al tuturor copiilor din rasa noastră al căror drum e greu şi a căror călătorie e lungă.

Coalhouse stătea pierdut în gânduri. În cele din urmă, a răspuns: Domnule Washington, nimic nu mi-ar plăcea mai mult decât să pun capăt acestei chestiuni. Şi-a înălţat ochii şi educatorul i-a văzut umeziţi de lacrimile emoţiei. Dar, a continuat Coalhouse, şeful de pompieri trebuie să-mi restaureze automobilul şi să mi-l aducă în faţa acestei clădiri. Şi atunci o să mă vedeţi ieşind cu mâinile ridicate, şi acest edificiu nu va suferi nicio daună cauzată de Coalhouse Walker, şi niciun alt om nu va mai fi atins.

Această declaraţie a constituit prima modificare a condiţiilor lui Walker, din noaptea de la Emerald Isle încoace, dar Washington nu a sesizat acest lucru. El a reţinut doar respingerea pledoariei sale. Fără să mai adauge o vorbă, s-a ridicat şi a plecat. S-a înapoiat în clădirea de peste drum, convins că intervenţia sa nu a avut niciun rezultat. După plecarea lui, Coalhouse s-a învârtit în sus şi în jos prin încăpere. Tinerii au rămas la posturile lor şi l-au urmărit din ochi. Unul dintre ei era cocoţat pe acoperiş, deasupra cupolei luminatorului. Stătea de gardă în ploaie şi simţea, cu toate că nu-i putea vedea, prezenţa mută a mii de ochi newyorkezi care pândeau. În timpul nopţii a avut senzaţia că ochii au emis şi un sunet, un geamăt de doliu, aproape imperceptibil, nu mai mult decât o exalare, nu mai audibil decât ceaţa ploii fine.

38

Booker T. Washington, după ce i-a comunicat concluzia sa procurorului districtual, a stat de vorbă cu reporterii în salonul provizoriului cartier general. Biblioteca domnului Morgan e o bombă cu dinamită, gata să explodeze în orice moment, le-a spus el. Ne confruntăm cu un psihopat disperat. Eu, unul, nu pot decât să-L rog pe bunul Dumnezeu ca, în înţelepciunea Lui, să ne ajute să ieşim cu bine din această nefericită întâmplare.

După aceea, Washington a dat o serie de telefoane unor colegi şi prieteni din Harlem – pastori şi lideri de comunităţi – şi i-a invitat să vină la faţa locului şi să-şi afirme împotrivirea lor, de negri responsabili, în faţa cazului Coalhouse Walker. Această manifestare a luat forma unui priveghi în stradă. Procurorul districtual Whitman a aprobat manifestaţia, deşi veştile pe care le primea de la Bibliotecă erau destul de grave încât să determine evacuarea tuturor caselor şi apartamentelor pe o rază de două străzi. Aceasta era starea de lucruri când a sosit Tata. A fost escortat printre cordoanele de poliţişti şi a trecut pe lângă şirurile de negri, cu capetele descoperite, cufundaţi în rugăciune. O clipă a aruncat o privire Bibliotecii, apoi a urcat treptele casei de piatră cenuşie. Înăuntru, nimeni nu s-a uitat la el şi a fost lăsat de capul lui. Nimeni nu i se adresa şi nu voia nimic de la el. S-a învârtit prin casă, încoace şi încolo, aşteptând vreun cuvânt sau vreo veste de la autorităţi. Dar nimeni nu s-a grăbit să-l întâmpine.

Casa era ticsită de poliţişti în uniforme şi de oameni cu responsabilităţi greu de definit. O forfoteală continuă. Tata a intrat în bucătărie. Aici îşi făcuseră vad reporterii. Consumaseră toate proviziile din frigider. Şedeau cu picioarele pe masă şi cu spinările rezemate de dulapuri. Şi

cu pălăriile pe cap. Chiuveta din bucătărie fusese transformată în scuipătoare. Tata le-a ascultat discuţiile şi a aflat detaliile convorbirii dintre Booker T. Washington şi Coalhouse. Se minuna de faima ce-l înconjura acum pe omul care cântase la pianul din salonul lui. Dar după părerea sa, Coalhouse îşi modificase condiţiile. Nu? Nimeni nu părea să fi observat acest lucru. Dar dacă viaţa lui Willie Conklin, comandantul de pompieri, fusese scoasă din cauză sau devenise măcar negociabilă, era musai ca autorităţile să fie informate. A căutat un oficial şi a dat chiar peste procurorul districtual în persoană, pe care l-a recunoscut după pozele apărute în ziare. Whitman stătea în bovindoul din salon, şi ţinea în mână un binoclu. Scuzaţi-mă, i s-a adresat Tata. Apoi s-a recomandat şi i-a raportat procurorului observaţiile lui.

Procurorul districtual l-a privit cu mirare. Tata a remarcat că avea mici vinişoare sparte pe obraji. Whitman s-a întors la fereastră, a ridicat binoclul la ochi şi a scrutat spaţiul asemenea unui amiral care inspectează marea. Neştiind ce trebuie să facă, Tata a rămas lângă el.

Whitman aştepta un răspuns din partea domnului Morgan. Îşi consulta mereu ceasul. Pe urmă, cineva a venit alergând pe stradă. În hol s-a produs o mică învălmăşeală. Un băiat a intrat în salon, urmat de custozii Bibliotecii şi de câţiva poliţişti. Primise o telegramă de pe vasul *Carmania*. Procurorul districtual a rupt plicul. A citit telegrama şi a clătinat din cap cu neîncredere. Fir-ar să fie! a mormăit. Fir-ar să fie a dracului de treabă! Brusc a început să strige nervos la cei de faţă. Afară! Afară cu voi! Toţi s-au bulucit la uşă. Dar procurorul l-a apucat pe Tata de braţ şi l-a ţinut locului. Uşile s-au închis. Whitman a vârât telegrama în mâna Tatei. DAŢI-I AUTOMOBILUL ŞI SPÂNZURAŢI-L, acesta era textul.

Tata a înălţat privirile şi l-a văzut pe procuror holbându-se furios la el. Asta-i singura modalitate la care nu m-aş

putea gândi în ruptul capului, a rostit Whitman. Nu pot să cedez în faţa unui negrotei. Chiar dacă o să-l spânzur. Nu-mi pot permite. M-ar da gata. Fir-ar să fie, l-am dat în gât pe ticălosul ăla de Becker. Crima secolului! Aşa au titrat ziarele. Şi acum, procurorul districtual să cedeze în faţa unui cioroi? Nu, domnule! Nu se poate!

Whitman se învârtea prin cameră. Tata avusese parte de o infuzie de curaj. Ţinea în mână un mesaj privat de la însuşi J. Pierpont Morgan. Ceea ce-l îndrituia să accepte pe dată şi fără şovăială investirea drept confident al procurorului districtual din New York.

Tatei îi era limpede că situaţia devenise negociabilă. Morgan înţelesese acest lucru, chiar din celălalt capăt al lumii. Coalhouse părea să o fi lăsat mai moale cu privire la una dintre condiţiile sale, anume aceea ca Willie Conklin să fie predat în mâinile lui. Mai mult, Tata avea senzaţia că după moartea iubitei lui Sarah, cea mai arzătoare dorinţă a lui Coalhouse Walker era să moară şi el. Tata l-a informat pe procuror asupra acestui lucru, întreaga chestiune poate fi rezolvată repede, a insistat el. Maşina nu reprezintă cine ştie ce valoare. Şi apoi, ideea îi aparţine domnului Morgan. Cred şi eu, a ripostat Whitman. Numai Pierpont Morgan poate avea asemenea idee. Cine altul ar avea atâta sânge rece? Nu, a stăruit Tata. Vreau să spun că e ideea lui. Eu nu mă pricep la politică, dar faptul că e ideea lui nu vă absolvă pe dumneavoastră de orice responsabilitate? Whitman s-a oprit din periplul lui prin încăpere şi s-a uitat la Tata. Chiar acum, a spus el, ar fi trebuit să mă găsesc la Newport, cu familia Stuyvesant Fish.

Şi aşa s-a făcut că, după miezul nopţii, o pereche de cai de povară au fost înhămaţi să remorcheze epava Model T a lui Coalhouse Walker, care zăcea lângă heleşteul staţiei de pompieri din New Rochelle. Ploaia încetase, stelele apăruseră pe cer. Caii fuseseră legaţi de bara de protecţie şi au reuşit să tragă maşina până la şosea. După aceea a

început lungul drum spre oraş. Clip-clap pe caldarâm, cu şoferul stând pe locul din faţă, cu o mână pe hăţuri şi cu cealaltă pe volan. Cauciucurile erau complet aplatizate, maşina se clătina şi se zguduia şi fiecare învârtire a roţilor îţi zgâria urechea.

Chiar în timp ce Fordul înainta spre Manhattan, Whitman a izbutit să-l contacteze pe Coalhouse la telefon. I-a comunicat că doreşte să discute despre condiţiile impuse de el. L-a propus pe Tata ca intermediar, să poarte întrebările şi răspunsurile de la unul la celălalt. Ceea ce reprezenta o formă de discuţie mai intimă decât una telefonică. Eu am încredere în el, a insistat Whitman, referindu-se la Tata, şi poţi avea şi tu încredere în el. În fond, e fostul tău patron. Nu, i-a şoptit Tata în cealaltă ureche. N-am fost niciodată patronul lui. Tata avea acum serioase îndoieli. În câteva minute s-a pomenit afară, în zorii reci ai dimineţii, înaintând pe strada iluminată de reflectoare, ocolind craterul, apoi urcând treptele pe lângă leii statuari. Îşi spunea că, la urma urmei, e un ofiţer în rezervă din armata Statelor Unite. Şi că explorase Polul Nord. Uşile de metal s-au deschis, nu foarte larg, şi Tata a intrat în clădire. Şi-a auzit paşii răsunând pe podelele de marmură lustruită. I-a trebuit un moment ca să-şi ajusteze vederea la lumina difuză din încăpere. Ochii lui îl căutau pe negru şi, în locul acestuia, a dat peste cumnatul lui, dezbrăcat până la brâu, dar cu faţa înnegrită şi un pistol sub braţ. Tu! a strigat Tata. Fratele mai mic a scos pistolul de sub braţ şi şi-a lovit uşor tâmpla cu ţeava, în chip de salut. Tatei i s-au muiat genunchii. A fost condus la un scaun. Coalhouse i-a adus un bidon cu apă.

Prima înţelegere dintre cele două părţi a constat în prelungirea termenului limită de douăzeci şi patru de ore. A doua a prevăzut aşezarea unor scânduri peste groapa din asfalt. Tata făcea naveta între Bibliotecă şi casa de piatră cenuşie, îndeplinindu-şi misiunea cu eficienţă, dar

într-o stare de ciudată amorţeală, de parc-ar fi fost un somnambul. Evita să se uite la ruda lui. Dar simţea cum îl împungeau în ceafă fluxuri bizare de ironie amară.

În timp ce se stabileau toate aceste înţelegeri, Whitman stătea călare pe telefon, folosind toate mijloacele pe care le avea la dispoziţie pentru a-l găsi pe Willie Conklin. Poliţia îl căutase prin toate cotloanele. Până la urmă, Whitman a avut ideea de a apela la Big Tim Sullivan, liderul Districtului Patru şi marele senior al organizaţiei democrate Tammany. L-a trezit din somn. Tim, i-a spus Whitman, există un musafir în oraş, unul Willie Conklin din suburbia Westchester. Nu-l cunosc pe individ, a răspuns Big Tim, dar am să văd ce pot să fac. Sunt convins, Tim, a spus Whitman. În mai puţin de un ceas, Conklin a fost adus ţinut de guler, în faţa treptelor clădirii de piatră cenuşie. Era muiat de transpiraţie, ciufulit şi speriat. Îşi pierduse nasturii de jos ai bluzei de lucru pe care o purta, şi burta i se revărsa peste curea. A fost trântit pe un scaun din hol şi i s-a poruncit să-şi ţină gura. Un poliţist s-a postat lângă el. Îi clănţăneau dinţii şi mâinile îi tremurau. A dat să-şi ducă mâna la buzunarul din spate unde-şi ţinea flaconul de băutură, într-o pungă de hârtie. Poliţistul i-a înşfăcat braţul şi i-a fluturat pe lângă cap o pereche de cătuşe, ca pe un bici.

La ivirea zorilor gloata, care peste noapte se mai rărise, s-a îngrămădit din nou îndărătul baricadelor. Automobilul Model T, ruginit şi distrus, fusese plantat pe Strada 36, lângă bordură, în faţa Bibliotecii. La un anumit moment, dinainte stabilit, uşile clădirii de piatră cenuşie s-au deschis şi în stradă au apărut doi poliţişti care-l ţineau între ei pe prăpăditul de Willie Conklin. Fusese scos ca să fie expus. Pe urmă a fost cărat din nou înăuntru şi Whitman, care cu bună credinţă afişase la vedere cele două articole dezbătute – adică maşina şi comandantul de pompieri –, şi-a prezentat acum termenii participării lui la

negociere. Va cere omologului său din Westchester să-l defere justiţiei pe Willie Conklin pentru provocare deliberată de pagube, vandalism şi reţinerea ilegală a unui cetăţean. În plus, comandantul pompierilor va participa, acolo în stradă, în văzul tuturor, la restaurarea automobilului Model T. Va fi pentru el o umilinţă care-l va urmări în tot restul vieţii. Maşina, de bună seamă, va arăta ca nouă. În schimb, Whitman cerea ca Walker şi oamenii lui să se predea. Şi vă garantez că vă veţi bucura de toate drepturile şi privilegiile prevăzute prin lege, a spus el.

Când Tata a comunicat aceşti termeni celor din Bibliotecă, tinerii au râs şi au huiduit. L-am prins! îşi strigau unul altuia. Capitulează! O să primim plăcinta întreagă! Chiuiseră şi la vederea maşinii şi la expunerea lui Conklin. Dar Coalhouse rămăsese tăcut. Şedea singur în Camera de Vest. Tata îl asista. Treptat, reflecţiile sumbre ale lui Coalhouse au umbrit buna dispoziţie a tinerilor. Au devenit îngrijoraţi. În cele din urmă, Coalhouse i-a declarat Tatei: Eu, personal, mă voi preda, dar nu şi băieţii. Pentru ei solicit ieşirea liberă de aici şi amnistie totală. Te rog, însă, să rămâi aici până le comunic acest lucru.

Coalhouse s-a ridicat din fotoliul lui şi s-a dus să discute cu tinerii în hol. S-au adunat cu toţi în jurul cutiei cu detonator. Tinerii erau uimiţi. Nu e nevoie să cedezi cu o iotă, i-au spus. L-am prins pe Morgan de coaie. Nu trebuie să negociezi nimic. Daţi-ni-l pe Conklin şi maşina şi lăsaţi-ne să ieşim de aici în libertate, iar noi vă redăm Biblioteca. Asta-i toată negocierea, omule, asta-i tot ce trebuie să negociezi.

Coalhouse era calm. Vorbea domol. Autorităţile nu cunosc numele nici unuia dintre voi. Puteţi să vă faceţi nevăzuţi în oraş, şi să vă trăiţi viaţa. Şi tu la fel, a sunat răspunsul. Ba nu, a spus Coalhouse. Pe mine n-or să mă lase niciodată să ies de aici, ştiţi şi voi foarte bine lucrul

acesta. Sau dacă or să-mi dea voie să plec de aici, n-or să cruţe niciun efort ca să mă vâneze. Şi oricine se va găsi alături de mine va fi la fel de hăituit. Ar însemna să muriţi cu toţii. La ce bun? În ce scop?

Întotdeauna am discutat împreună, a replicat unul dintre tineri. Şi acum vrei să ne faci o figură ca asta! Nu se poate, omule! Noi suntem cu toţii Coalhouse! Dacă n-o să putem ieşi, aruncăm totul în aer, a întărit un altul. Fratele mai mic a intervenit la rândul lui. Ceea ce ai de gând să faci înseamnă să ne trădezi. Sau ieşim cu toţii de aici, sau murim cu toţii. Ţi-ai semnat scrisoarea cu titlul Preşedintele Guvernului Provizoriu American. Coalhouse a aprobat din cap. Mi se părea o retorică necesară pentru moralul nostru, la momentul respectiv, a spus el. Dar noi am crezut în ea! a strigat Fratele mai mic. Am fost de bună credinţă! Şi sunt destui oameni în stradă ca să putem forma o armată!

De bună seamă, niciun teoretician al revoluţiei nu ar putea nega adevărul că, în faţa unui inamic atât de vast ca întreaga naţiune a rasei albe, restaurarea unui automobil Model T constituia un început la fel de bun ca oricare altul. Acum, Fratele mai mic striga: Nu se poate să-ţi schimbi condiţiile! Nu poţi să-ţi micşorezi pretenţiile! Nu se poate să ne trădezi pentru un automobil! Nu mi-am schimbat condiţiile, a ripostat Coalhouse. Adică blestematul ăla de Ford înseamnă dreptatea ta? Sau, cumva, execuţia ta va însemna dreptatea? a spus Fratele mai mic. Coalhouse l-a măsurat din priviri. În ce priveşte execuţia, moartea mea a fost hotărâtă în momentul când a murit Sarah. Iar amărâtul ăla de Ford va trebui refăcut aşa cum era în ziua când am trecut pe lângă staţia de pompieri. Nu eu mi-am micşorat pretenţiile, ci ei le-au amplificat opunându-le rezistenţă. Voi negocia vieţile voastre preţioase în schimbul lui Willie Conklin, şi slavă Domnului că ni l-a dat.

Câteva minute mai târziu, Tata traversa strada cu noul

mesaj. Coalhouse Walker era gata să se supună justiţiei. Dar acoliţii lui se împotriveau. Aceştia aparţineau unei alte generaţii. Erau inumani. Tata s-a cutremurat. Tinerii aceştia erau monstruoşi. Cauza lor le transformase minţile. Erau gata să dărâme stâlpii de susţinere ai societăţi. Să formeze o armată! Nu erau decât nişte revoluţionari împuţiţi!

Faimoasa îndărătnicie a lui Coalhouse devenise acum un bastion împotriva argumentelor oamenilor lui. De astă dată el era cel care se interpunea între domnul Morgan şi dezastru. Tata nu i-a mărturisit procurorului districtual nimic din toate acestea. Îşi dădea seama că Whitman va avea destule greutăţi cu termenele oficiale. Ceea ce era adevărat. Whitman băduse pe gât mai multe pahare de whisky. Ţepii de barbă nerasă îi acopereau faţa. Ochii protuberanţi îi erau roşii şi gulerul boţit. Se învârtea tot timpul prin casă. Se uita pe fereastră. Îşi făcuse mâna dreaptă pumn şi plesnea cu ea în palma mâinii stângi. Recitea mereu telegrama lui Morgan. Tata şi-a dres glasul. Aici nu scrie că trebuie să-i spânzuraţi şi pe aliaţii lui, a vorbit în cele din urmă. Ce? Ce spui? a întrebat Whitman. Cum? Foarte bine, foarte bine. A căutat un scaun şi s-a trântit pe el. Câţi ai spus că sunt? a întrebat procurorul. Cinci, a răspuns Tata, excluzându-l, instinctiv, pe Fratele mai mic. Whitman a oftat. Cred că-i lucrul cel mai bun pe care-l puteţi face, a zis Tata. Desigur, a răspuns procurorul. Şi ce-o să le spun jurnaliştilor? Păi, a zis Tata, le puteţi spune că, în primul rând, Coalhouse Walker a fost capturat. În al doilea rând, comorile domnului Morgan au fost salvate. În al treilea rând, oraşul e în siguranţă, şi în al patrulea rând, întreaga poliţie şi echipele departamentului dumneavoastră vor fi folosite pentru a da de urma incriminaţilor şi nu vor osteni până când şi ultimul dintre ei nu se va afla dincolo de gratii, unde îi este locul. Whitman a căzut pe gânduri. O să-i filăm, a mormăit. Până

în bârlog. Mă rog, a intervenit Tata. Poate că aşa ceva nu va fi posibil. Or să ia un ostatic şi n-or să-i dea drumul până nu vor fi în siguranţă. Cine-i ostaticul? a întrebat Whitman. Eu, a răspuns Tata. Înţeleg, a spus Whitman. Şi ce-l face pe cioroi să creadă că va putea sechestra clădirea de unul singur? Ei bine, a spus Tata, o să evite raza luminatorului şi ferestrele şi o să stea tot timpul cu mâinile pe detonator. Aşa cred că o să procedeze.

Poate că, în momentele acelea, Tata nutrea speranţa că, după ce-şi va dobândi libertatea, va izbuti să conducă autorităţile la vizuina criminalului. Îşi spunea că, fără Coalhouse, tinerii aceia nu vor avea energia şi inteligenţa de a continua să sfideze, cu succes, legea. Erau nişte anarhişti ucigaşi şi nişte incendiatori, dar el nu se temea de ei. Le cunoştea calibrul şi ştia că nu se puteau măsura cu el. Era atât de înstrăinat de Fratele mai mic, încât în acest moment nu simţea decât bucurie la gândul de a fi responsabil pentru capturarea lui.

Whitman privea în gol. Bine, a spus în cele din urmă. Bine. Poate că dacă aşteptăm până se întunecă, nimeni n-o să vadă ce facem. Astea toate pentru hatârul domnului Morgan şi a blestematei lui de Biblii Gutenberg şi a blestematei scrisori de cinci pagini de la George Washington.

Şi astfel s-au încheiat negocierile.

39

Câteva telefoane date la uzinele de automobile Ford au făcut ca la orele opt din dimineaţa următoare să se înfiinţeze un camion încărcat cu toate piesele de schimb ale unui Model T. Compania de capote a livrat acoperământul decapotabil. Aghiotanţii lui Morgan i-au asigurat pe toţi furnizorii că vor fi plătiţi până la ultima centimă. În timp ce gloata căsca gura pe după colţul străzii, comandantul de pompieri Conklin, sub îndrumarea a doi mecanici, demonta Fordul, piesă cu piesă, şi ajuta la montarea unei maşini noi, începând cu şasiul. S-a folosit un sistem de scripeţi pentru a ridica motorul. Conklin îşi făcea treaba asudând, bombănind, văitându-se şi uneori plângând. Anvelope noi le-au înlocuit pe cele vechi, aripi noi, un radiator nou, un magnetou, portiere noi, scara, parbrizul, farurile şi scaunele capitonate. Pe la orele cinci după-amiază, când soarele ardea încă pe cerul New Yorkului, un strălucitor automobil negru Ford Model T, decapotabil, aştepta la bordură.

Întreaga zi, discipolii lui Coalhouse l-au implorat să se răzgândească. Argumentele lor erau din ce în ce mai agresive. Afirmau că ei cu toţii alcătuiesc o naţiune. Coalhouse îi asculta cu răbdare. Era limpede că nu ştiau ce să facă fără el. Considerau hotărârea lui drept o sinucidere. Se simţeau abandonaţi şi disperaţi. Spre sfârşitul după-amiezii, Biblioteca era cufundată în penumbră. Tinerii priviseră pe geam, în tăcere, cum reapărea în stradă automobilul cu care Coalhouse o recucerise pe Sarah.

Dar Coalhouse nu s-a apropiat niciun moment de fereastră ca să se uite la automobil. Şedea la biroul lui Pierpont Morgan din Camera de Vest şi îşi redacta testamentul.

Fratele mai mic se retrăsese într-o amărăciune mută. Tata, care era acum sechestrat în Bibliotecă în calitate de ostatic oficial, voia să discute cu el. Se gândea la ce va trebui să-i spună Mamei. Numai când s-a întunecat de-a binelea şi ora plecării tinerilor se apropia din ce în ce, şi-a luat inima în dinţi ca să se confrunte cu cumnatul său. Era, probabil, cea din urmă întrevedere intimă pe care urmau să o aibă.

Tânărul se afla în toaleta din spatele holului de la intrare. Îşi spăla negreala de pe faţă. S-a uitat la Tata în oglindă. Tata i-a spus: Eu nu te întreb nimic. Dar nu crezi că sora ta merită o explicaţie? Dacă o să se gândească la mine, a replicat Fratele mai mic, o să găsească şi explicaţia. Nu pot să i-o transmit prin dumneata. Dumneata eşti un om mulţumit de sine şi lipsit de orice simţ al istoriei. Îţi plăteşti cu zgârcenie angajaţii şi eşti insensibil la nevoile lor. Înţeleg, a răspuns Tata. Faptul că te socoteşti un gentleman în tot ceea ce întreprinzi, a spus Fratele mai mic, nu constituie decât autoamăgirea caracteristică tuturor celor care oprimă omenirea. Ai locuit sub acoperişul meu şi ai lucrat în fabrica mea, i-a atras Tata atenţia. Generozitatea asta, a replicat Fratele mai mic, era tot ce simţeai că-ţi poţi permite. Şi apoi, a adăugat el, ţi-am plătit această datorie, aşa cum vei constata mai târziu. Fratele mai mic şi-a spălat faţa cu apă caldă şi săpun. Mişcările lui, în timp ce-şi ţinea faţa peste chiuvetă, erau pline de vigoare. Apoi s-a şters cu un prosop pe care erau brodate iniţialele JPM. A aruncat prosopul pe jos, şi-a îmbrăcat cămaşa, s-a scotocit în buzunare după butonii de manşetă, şi-a aranjat gulerul peste cămaşă, şi-a legat cravata, şi-a pus bretelele. Ai călătorit prin toată lumea şi n-ai învăţat nimic, a reluat Fratele mai mic. Dumneata socoteşti că e o crimă să ocupi clădirea asta care aparţine altuia şi să-i ameninţi proprietatea. De fapt, clădirea asta e cuibul unui vultur. Vizuina unui şacal. Şi-a îmbrăcat şi

haina, şi-a trecut palmele peste ţeasta rasă, şi-a pus pălăria tare şi s-a contemplat în oglindă. Bun-rămas, a spus. N-ai să mai mă vezi niciodată. Spune-i surorii mele că mă voi gândi mereu la ea. O clipă, şi-a lăsat privirile în podea. A simţit nevoia să-şi dreagă vocea. Şi mai spune-i că am iubit-o şi am admirat-o întotdeauna.

Întregul grup s-a reunit în holul de la intrare. Erau îmbrăcaţi cu toţii în uniforma Coalhouse: costum, cravată şi pălărie tare. Coalhouse i-a sfătuit să-şi tragă pălăria peste ochi şi să-şi ridice gulerul hainei, ca să nu poată fi identificaţi. Mijlocul lor de plecare în siguranţă era automobilul Model T. Coalhouse i-a învăţat cum să folosească frânele şi cum să pornească motorul cu manivela. Când aţi ajuns în libertate, daţi un telefon, a spus el. Pot să plec şi eu? a întrebat Tata. Ostaticul nostru e aici, a răspuns Coalhouse, arătând spre Fratele mai mic. Doar toţi albii seamănă leit între ei, nu-i poţi deosebi.

Au râs cu toţii. Coalhouse i-a strâns în braţe pe fiecare dintre ei, în faţa uşilor mari de metal. L-a îmbrăţişat şi pe Fratele mai mic cu aceeaşi fervoare ca şi pe ceilalţi. S-a uitat la ceas. În clipa aceea, reflectoarele din stradă s-au stins. Coalhouse s-a aşezat în nişă, călare pe bancheta de marmură, cu mâinile pe detonator. Foarte bine, a spus el. Acum puteţi pleca. Unul dintre tineri a descuiat uşile şi, fără multă ceremonie, s-au strecurat afară. Pe urmă, uşile s-au închis. Te rog să tragi zăvoarele, a cerut Coalhouse. Tata s-a executat. Şi-a lipit urechea de uşă. Dar tot ce-a auzit a fost propria lui respiraţie greoaie şi speriată. Pe urmă, după un interval torturant de lung, în timpul căruia aproape că îl părăsise orice speranţă legată de viaţa lui, a auzit tusea şuierătoare şi scuipatul motorului unui Model T. Câteva momente mai târziu, a auzit maşina pornind. Au răsunat câteva bubuituri când a trecut pe scândurile aşezate peste crater. Tata a alergat în nişa din spatele holului. Au plecat! i-a strigat el lui Coalhouse Walker

Junior. Negrul îşi privea mâinile aşezate pe pistonul cutiei detonatorului. Tata s-a aşezat pe podea, cu spatele rezemat de peretele de marmură. Şi-a înălţat genunchii şi şi-a culcat capul pe ei. Au rămas aşa amândoi, fără să facă o mişcare. După un timp, Coalhouse i-a cerut tatei să-i vorbească despre copilaşul lui. Voia să ştie dacă merge, dacă are poftă de mâncare, dacă a început să lege câteva cuvinte, şi toate celelalte amănunte la care se putea gândi.

IV

40

Două ore mai târziu, Coalhouse Walker Jr. A coborât scările din faţa Bibliotecii, cu mâinile ridicate deasupra capului, şi a păşit pe Strada 36, îndreptându-se spre casa de piatră de peste drum. Conform înţelegerii negociate, strada fusese eliberată de observatori. Pe trotuarul de peste drum aştepta un detaşament de soldaţi dintr-un regiment de elită newyorkez, înarmaţi cu carabine. Aliniate de la un trotuar la celălalt erau două şiruri de poliţişti călare, aşezaţi faţă-n faţă, la o distanţă de treizeci de metri unii de alţii, caii fiind lipiţi umăr la umăr, astfel încât formau un fel de coridor. Coalhouse nu putea fi văzut de nimeni aflat la intersecţia cu Madison Avenue sau, şi mai departe, cu Park Avenue. Generatoarele din colţurile străzii făceau un vacarm îngrozitor. În strada din nou puternic iluminată, Coalhouse ar fi încercat să evadeze, aşa pretindea poliţia. Mult mai plauzibil e faptul că Walker ştia că, pentru a-şi pune capăt zilelor, nu trebuia decât să întoarcă brusc capul, sau să-şi lase mâinile în jos, ori să zâmbească. Înăuntru, în Bibliotecă, Tata a auzit salvele de împuşcături coordonate ale plutonului de execuţie. A strigat. A alergat la fereastră. Trupul prăbuşit în stradă zvâcnea încă şi se zbătea în felurite atitudini, de parcă încerca să-şi şteargă propriul sânge. Poliţiştii trăgeau acum din proprie iniţiativă. Caii sforăiau şi zvârleau din copite, speriaţi.

În ascunzătoarea lor din Harlem, oamenii din banda lui Coalhouse chibzuiau la urmările acţiunilor lor. Erau toţi laolaltă, cu excepţia omului în jurul căruia se adunaseră. Încăperea părea pustie. Nimic nu mai avea importanţă. Abia de se îndurau să vorbească între ei. Toţi, în afară de Fratele mai mic, aveau de gând să rămână în New York. Automobilul Model T era ascuns într-o alee învecinată.

Presupuneau că autorităţile îl aveau în evidenţă. Şi cum Fratele mai mic hotărâse să plece din oraş, i s-a oferit lui automobilul. Chiar în noaptea aceea a condus până la Strada 125 de pe ţărm, şi de acolo a luat feribotul până în New Jersey. De unde a pornit cu maşina spre sud. Se pare că avea bani la el, deşi nu se ştie cum a făcut rost de ei. A condus până la Philadelphia. Pe urmă la Baltimore. A pătruns adânc în ţara unde negrii se opreau din muncile câmpului pentru a privi cum trece pe lângă ei. Maşina în viteză lăsa o dâră de praf pe cer. A străbătut orăşelele din Georgia, unde cetăţenii se adunau la umbra subţiratică a copacilor din scuaruri şi îşi dădeau cu părerea că evreul Leo Frank trebuie spânzurat pentru ceea ce-i făcuse lui Mary Phagan, o fată creştină în vârstă de paisprezece ani. Discutau şi scuipau în praf. Fratele mai mic s-a luat la întrecere cu trenurile de mărfă şi îşi făcea maşina să huruie prin întunericul răcoros al podurilor acoperite. Nu folosea hărţi. Dormea în câmp. Conducea de la o staţie de benzină la altă staţie de benzină. Îngrămădise pe bancheta din spate un talmeş-balmeş de unelte, pompe de umflat cauciucurile, bidoane de gaz, de ulei, menghine, sârme şi piese de motor. Continua să conducă. Copacii deveneau din ce în ce mai răzleţi. După un timp au dispărut cu totul. Pretutindeni stâncă şi prerie. Apusuri de soare mirifice îl ademeneau prin văi cu pământ învârtoşat şi scorojit de arşiţă. Când Fordul s-a deteriorat şi nu l-a mai putut repara, s-a lăsat remorcat de nişte puştani care conduceau camioane trase de măgari.

În Taos, New Mexico, a dat peste o comunitate de boemi care pictau scene din deşert şi erau îmbrăcaţi în pături colorate. Veneau din Greenwich Village din New York. Aceştia păreau atraşi de apatia lui. A rămas printre ei mai multe zile, ca să-şi încarce bateriile. Şi a avut o scurtă legătură cu o femeie mai vârstnică. Era pătimaş de ursuz şi de posomorât chiar când se îmbăta.

Părul rărit îi crescuse destul de lung ca să-i zacă plat pe ţeastă. Avea o barbă blondă. Pielea palidă i se cojea întruna şi aproape că privea cruciş din cauza luminii intense a soarelui. A pătruns şi mai adânc în Texas, îmbrăcămintea i se tocise. Purta salopete, mocasini şi o pătură indiană. La oraşul de graniţă Presidio, şi-a vândut maşina unui negustor şi, luând doar plosca mare de apă pentru deşert care atârna de capacul radiatorului, a traversat Rio Grande şi s-a oprit la Ojinaga, în Mexic. Ojinaga era un oraş care trăise sub ocupaţiile succesive ale trupelor federale şi insurgenţilor. Casele de chirpici nu mai aveau acoperişuri. Pereţii bisericii erau ciuruiţi de gloanţe. Ţăranii se piteau dincolo de zidurile curţilor. Străzile erau albite de praf. Aici se cantonaseră o parte din forţele Diviziei din Nord a lui Francisco Villa. Fratele mai mic a aderat la mişcare, s-a alăturat forţelor şi a fost acceptat ca un *compañero.*

Când Villa a întreprins marşul lui în sud spre Torreón, străbătând două sute de mile de-a lungul şinelor distruse ale căii ferate centrale, Fratele mai mic a făcut parte din convoi. Au traversat călare marele deşert mexican, populat doar de cactuşi cilindrici şi de plante yucca ascuţite. Înnoptau prin ranchuri sau în răcoarea abaţiilor cu ziduri crenelate, şi fumau *macuche* înfăşurate în fâşii de pănuşe de porumb. Hrană aveau puţină. Femei înveşmântate în şaluri negre cărau urcioare cu apă pe creştetul capului.

După victoria de la Torreón, Fratele mai mic a început să poarte cartuşiera în bandulieră. Era un *villista*, dar visa să meargă înainte şi să-l găsească pe Zapata. Armata călătorea pe vagoanele trenurilor de marfă. Ostaşii erau însoţiţi de familiile lor. Dormeau pe acoperişurile vagoanelor, unde-şi ţineau armele şi aşternuturile şi coşurile cu merinde. Nevestele, cu pruncul la sân, îşi urmau soţii. Au străbătut în felul acesta deşertul, cu scânteile şi fumul vagoanelor care le înţepau ochii şi le

ardeau gâtlejurile. Ţineau umbrelele deschise ca să se apere de soare.

În Mexico City urma să aibă loc o întrunire a tuturor comandanţilor insurgenţilor din diferite regiuni. Era unul dintre acele momente când revoluţia se cerea definită. După răsturnarea detestatului tiran Díaz, puterea a fost preluată de reformistul Madero. Madero a fost doborât de un general aztec, Huerta. Acum, însă, Huerta fusese înlăturat la rândul lui şi un moderat, Carranza, încerca să preia controlul. Capitala forfotea de grupuri şi facţiuni care proliferau neîncetat, de birocraţi hoţi, de afacerişti străini şi de spioni. În acest haos şi-a făcut intrarea armata de ţărani din sud a lui Zapata. Reputaţia acestora era atât de aprigă, încât orăşenii mexicani se temeau de ei. Fratele mai mic a rămas liniştit cu ai săi *villistas* şi a urmărit intrarea armatei lui Zapata. Apoi însă mexicanii au început să râdă de ei. Crâncenii războinici din sud nici nu erau în stare să articuleze corect cuvintele. Mulţi dintre ei erau doar copilandri. Căscaseră ochii cât cepele când au văzut palatul Chapultepec. Erau îmbrăcaţi în zdrenţe. Se fereau să calce pe trotuarele din Paseo de la Reforma, un bulevard de reşedinţe elegante, mărginit de copaci, cu restaurante în aer liber, şi mergeau numai pe carosabil, călcând în baliga cailor. Tramvaiele electrice îi speriau. Trăgeau cu puşca în maşinile pompierilor. Şi însuşi marele Zapata, care poza fotografilor în palat, l-a lăsat pe Villa să prezideze întrunirea comandanţilor.

Acelor *campesinos* din sud nu le plăcea nici Mexico City, nici revoluţia moderaţilor. Când au plecat, Fratele mai mic li s-a alăturat. Nu le vorbise niciodată ofiţerilor lui Villa despre cunoştinţele lui speciale. Dar lui Emiliano Zapata i-a mărturisit: Ştiu să confecţionez bombe şi să repar puşti şi carabine. Ştiu să arunc clădiri în aer. A avut loc o demonstraţie în deşert. Fratele mai mic a umplut cu nisip patru dovleci uscaţi pe care i-a aşezat la picioarele sale. A

adăugat în fiecare dintre ei câte o mică doză de pulbere neagră. A confecţionat fitiluri din mătase de porumb rulată. A aprins fitilurile şi a aranjat metodic câte un dovleac în cele patru puncte cardinale. Exploziile au săpat în deşert gropi largi de câte trei metri. În anul următor Fratele mai mic a condus trupe de gherilă în raiduri efectuate în terenuri petroliere, uzine metalurgice şi garnizoane ale ofiţerilor federali. Era respectat de *zapatistas* dar, în acelaşi timp, era considerat cam nesocotit, într-una din incursiunile sale cu bombe şi-a deteriorat grav auzul. Mai târziu a surzit complet. Îşi supraveghea exploziile dar nu le auzea. Poduri de cale ferată se năruiau în tăcerea urechilor lui şi se prefăceau în hăuri adânci. Fabricile se prăbuşeau şi se pulverizau în moloz alb. Nu se cunosc cu precizie circumstanţele morţii lui, dar se pare că a survenit într-o încăierare cu trupele guvernamentale, lângă plantaţia Chinameca în Morelos, acolo unde, câţiva ani mai târziu, avea să cadă şi Zapata, împuşcat într-o ambuscadă.

Pe atunci, preşedintele Statelor Unite era Woodrow Wilson. Fusese ales de popor pentru calităţile sale războinice. Acest instinct al maselor îi scăpase lui Teddy Roosevelt. Roosevelt îl acuza pe Wilson că îi repugnă războiul. Afirma că Wilson are expresia de afectată respingere a celui care a mâncat un peşte cu oase cu tot. Totuşi noul preşedinte îi băgase pe marinari în priză făcându-i să debarce la Vera Cruz. Băgase armata în priză trimiţând-o peste graniţă să-l hăituiască pe Pancho Villa. Purta ochelari fără rame şi avea principii morale. Când s-a declanşat Marele Război, l-a purtat cu furia celui care a suferit un afront. Nici Quentin, fiul lui Theodore Roosevelt, care avea să moară în Franţa într-o luptă aeriană înverşunată, nici bătrânul Elan însuşi, cum era poreclit Teddy, care a murit de supărare la scurt timp după pierderea fiului, nu aveau să supravieţuiască ororii de

război a lui Wilson.

Semnele apropiatei conflagraţii se făceau pretutindeni simţite. În Europa s-a inaugurat Palatul Păcii de la Haga şi patruzeci şi două de naţiuni şi-au trimis reprezentanţii la ceremonia de deschidere. O conferinţă a socialiştilor care a avut loc la Viena a ajuns la hotărârea ca muncitorii din lumea întreagă să refuze să lupte în războaiele puterilor imperialiste. Pictorii din Paris executau portrete cu ambii ochi de aceeaşi parte a capului. Un profesor evreu din Zürich a publicat o lucrare prin care demonstra că universul e curb. Nimic din toate acestea nu-i scăpa lui Pierpont Morgan. Debarcase la Cherbourg, incidentul nebunului negru din Biblioteca lui fusese aproape dat uitării, şi acum îşi făcea periplul obişnuit pe continent, trecând dintr-o ţară în alta cu trenul lui privat, luând masa cu bancheri, premieri şi regi. În ce-i priveşte pe aceştia din urmă, remarcase o pregnantă deteriorare spirituală. Dacă familiile regale nu sufereau de melancolie, erau în schimb afectate de isterie. Răsturnau paharele cu vin, sau se bâlbâiau, sau ţipau la servitori. Îi examina critic. Căpătase convingerea că alcătuiau o rasă desuetă. Cu toţii erau înrudiţi între ei, de la o ţară la alta. Se căsătoriseră între ei de atâtea veacuri, încât se prăsiseră în sânul lor tocmai acele caracteristici – ignoranţa şi idioţenia – pe care şi le puteau îngădui cel mai puţin. La înmormântarea lui Eduard al VII-lea, la Londra, se îmbrânciseră şi se îmbulziseră şi se înghiontiseră ca nişte copii pentru locurile în cortegiu.

Morgan a ajuns la Londra şi a ocupat, ca de obicei, acelaşi întreg etaj la Grand Hotel. Foarte curând, platoul de argint al valetului său s-a umplut de cărţi de vizită. Timp de câteva săptămâni, Morgan a primit la el conţi şi duci şi diverşi alţi aristocraţi. Îi prezentau piese care existaseră în familia lor de generaţii întregi. Unii dintre ei le vindeau pentru că sărăciseră, alţii, pur şi simplu, voiau

să-şi convertească bunurile în bani. Dar cu toţii păreau că doresc să părăsească Europa cât mai urgent cu putinţă. Morgan stătea într-un fotoliu cu spetează dreaptă, cu mâinile încrucişate pe bastonul ţinut între genunchi, şi examina pânze, majolici, porţelanuri, faianţe, alămuri, basoreliefuri, cărţi de rugăciuni. Aproba sau nega din cap. Treptat, camerele se umpleau de obiecte. I s-a oferit un superb crucifix de aur care se desfăcea în două bucăţi, devenind pumnal. A aprobat din cap. În holul hotelului, afară în stradă şi până după colţ se întindea o coadă de aristocraţi. Purtau haine de dimineaţă, jobenuri, ghetre. Ţineau în mână bastoane. Şi pachete învelite în hârtie de ambalaj. Cei mai neînfrânaţi dintre ei îşi ofereau soţiile sau copiii. Femei tinere, frumoase, cu pielea albă şi ochii cei mai îndureraţi. Tineri delicaţi. Unul a adus doi gemeni, un băiat şi o fată, îmbrăcaţi în catifea şi dantelă. I-a dezbrăcat şi i-a răsucit în toate direcţiile.

Morgan a rămas în Europa până când agenţii lui l-au anunţat că vaporul său personal pentru călătoria pe Nil îl aşteaptă la Alexandria, pus la punct şi gata să navigheze, înainte de plecare, încercase, pentru o ultimă oară, să-l convingă pe Henry Ford să-l însoţească în Egipt. Îi trimisese o telegramă lungă. Ford i-a răspuns că nu poate părăsi Michigan întrucât intrase în cel mai sensibil stadiu de negociere cu un inventator care se declara capabil să pună în funcţiune motorul unui automobil prin folosirea unei simple pilule verzi. Morgan a poruncit să i se împacheteze bagajele. După ce a dispus cum să-i fie ambalate în lăzi noile achiziţii, a pornit la drum. Era toamnă. Când a ajuns la Alexandria, s-a îmbarcat de îndată pe vasul lui – o navă cu zbaturi confecţionată din oţel – şi, fără să arunce măcar o privire în spate, spre port, a ordonat căpitanului să ridice ancora.

Intenţia lui Morgan era să navigheze în josul Nilului ca să aleagă un amplasament pentru propria sa piramidă.

Depozitase în seiful special din cabina principală planurile acestei structuri, proiectate pentru el, în mare taină, de firma McKim şi White. Preconiza că la acea vreme, cu tehnicile moderne de construcţie, cu excavatoarele cu aburi, cu macaralele performante şi aşa mai departe, o piramidă nouă putea fi ridicată în mai puţin de trei ani. Era o perspectivă care-l entuziasma mai mult decât tot ce făurise până atunci. Piramida urma să conţină o Falsă Cameră a Regelui, dar şi o Adevărată Cameră a Regelui, o Cameră a Tezaurelor, inexpugnabilă, o Mare Galerie, un Coridor de Coborâre şi un Coridor de Urcare. Urma să existe şi un drum pietruit care să ducă la malurile Nilului.

Prima lui oprire a fost la Gizeh. Dorea să simtă cu anticipaţie energiile pe care le va experimenta în momentul morţii, când se va înălţa pe razele soarelui pentru a renaşte. Când vaporul a acostat se lăsase noaptea şi, de la tribord, desluşea siluetele piramidelor profilate pe cerul siniliu bătut în stele. Când a debarcat, a fost întâmpinat de un grup de arabi cu burnuzuri. A fost instalat pe spatele unei cămile şi purtat pe anticul drum de nord, până la intrarea în Marea Piramidă. În pofida tuturor sfaturilor primite, era hotărât să-şi petreacă noaptea în interiorul piramidei. Spera să afle cum intenţionează Osiris să dispună de al său *ka,* adică suflet, şi de al său *ba*, adică vitalitatea lui fizică. A înaintat în urma ghizilor pe coridorul de la intrare. Flacăra unei torţe arunca umbre uriaşe, mişcătoare, pe blocurile de piatră ale pereţilor şi ale tavanului. După numeroase cotituri şi zigzaguri, după câteva căţărări dificile pe porţiuni povârnite şi după câteva pasaje strâmte şi joase în care a trebuit să se târască în patru labe, s-a pomenit, în sfârşit, în inima piramidei. A plătit călăuzelor jumătate din tariful convenit, pentru a-i obliga să vină a doua zi să-l scoată de acolo, şi, după ce a primit urările lor de noapte bună, Morgan a fost lăsat singur în încăperea cufundată în beznă, singura lumină

firavă a unei stele prefirându-se anevoie printr-o crăpătură îngustă de aerisire.

Morgan nu a dormit în acea noapte. Se găsea în Camera Regelui, de multă vreme golită de mobilier. Pământul de pe jos era atât de umed, încât răceala pătrundea prin pătura de lână pe care şi-o aşternuse. Avea la el cutiuţa de aur cu monogramă plină cu chibrituri, dar, din principiu, refuză să aprindă un chibrit. Îşi refuză şi o înghiţitură din sticla plată cu coniac. Asculta întunericul, scruta întunericul şi aştepta vreun semn pe care ar fi catadicsit Osiris să i-l dea. După câteva ceasuri de aşteptare, a aţipit. A visat viaţa din Antichitate în care el şedea ghemuit pe vine într-un bazar, un vânzător ambulant, care schimba înjurături hazoase cu dragomanii. Visul acesta l-a tulburat atât de tare încât s-a deşteptat. Şi-a dat seama că nişte vietăţi se târau pe el. Îl mânca tot corpul.

A hotărât să aprindă un chibrit. În lumina lividă a chibritului, a văzut pe pătura lui colonii întregi de inconfundabile ploşniţe cu cleşti. A rămas în picioare şi după ce chibritul s-a stins. Pe urmă a început să se învârtească prin încăpere, ţinându-şi braţul întins, ca să nu se izbească de pereţii de piatră. Se învârtea de la vest la est, de la nord la sud, până şi-a pierdut orice simţ al direcţiei. Şi-a spus că, în asemenea împrejurări, trebuie să facă o distincţie netă între semnele false şi cele adevărate. Desigur, visul că fusese un negustoraş de bazar era un semn fals. Şi ploşniţele erau un semn fals. Un semn adevărat l-ar fi constituit glorioasa apariţie a unor păsări mici, roşii, cu capete de om, care ar fi zburat alene prin încăpere, luminându-o cu propria lor incandescenţă. Acestea ar fi fost păsările *ba,* care apăreau în frescele murale egiptene. Dar noaptea se scurgea şi păsările *ba* nu se materializau. Mai târziu, a observat prin crăpătura de aerisire lungă şi îngustă că stelele păliseră şi romboidul de cer noptatic devenise fumuriu. Şi-a îngăduit să dea pe gât

o duşcă de coniac. Picioarele îi înţepeniseră, îl împungeau junghiuri în spate şi răcise.

Asistenţii lui Morgan au venit împreună cu ghizii arabi şi l-au ajutat să iasă iar în lumea de la suprafaţă. În mod surprinzător, dimineaţa avansase până aproape de prânz. A fost instalat din nou pe spinarea cămilei şi s-a îndepărtat încet de piramidă. Cerul era de un albastru strălucitor şi rocile din câmpul piramidelor scânteiau trandafiriu. Când a trecut pe lângă Marele Sfinx, a văzut oameni viermuind pe toate părţile lui. Vizitatorii se vârâseră între ghearele lui, se strecuraseră în găurile feţei, i se căţăraseră pe umeri, îşi trimiteau bezele de pe podoaba capului. Morgan s-a cutremurat. Profanatorii purtau costume de baseball. Fotografii se instalaseră la bază, cu trepiedele lor şi cu capetele vârâte sub pânza neagră a aparatelor. Pentru numele lui Dumnezeu, ce se întâmplă aici? a întrebat Morgan. Călăuzele se opriseră şi strigau la alţi arabi şi la conducătorii de cămile. Un adevărat vacarm. Unul dintre asistenţii lui Morgan, care se dusese să se informeze, s-a înapoiat cu ştirea că era vorba de echipa de baseball *Giants* din New York, care câştigase campionatul, şi jucătorii fuseseră răsplătiţi cu o călătorie în jurul lumii. Campionatul? a întrebat Morgan. Campionatul? Spre el venea, alergând, un om urât, scund şi îndesat, în pantaloni până la genunchi şi un maiou în dungi. Îşi ţinea mâinile întinse. În creştet i se cocoţa o şepcuţă absurdă, şi un muc de trabuc îi atârna între buze. Pantofii cu blacheuri răsunau straniu pe pietrele antice. Managerul echipei, domnul McGraw, vrea să vă prezinte omagiile lui, l-a lămurit pe Morgan asistentul său. Fără să scoată o vorbă, bătrânul a dat pinteni cămilei şi, răsturnându-l pe ghidul arab, s-a dus glonţ la vaporul lui.

La scurt timp după aceste aventuri, starea sănătăţii lui Pierpont Morgan a intrat în declin. A cerut să fie transportat înapoi la Roma. Dar nu se simţea nefericit, nici

pe departe, întrucât ajunsese la concluzia că deteriorarea sănătăţii era tocmai semnul pe care-l aşteptase. Exista o nevoie atât de urgentă ca el să revină din nou pe pământ, încât fusese scutit de toate ritualurile obişnuite ale îngropăciunii. Membrii familiei au venit la Roma. Nu fiţi trişti, îi sfătuia el. Războiul urgentează lucrurile. Rudele nu-şi dădeau seama despre ce vorbeşte. Se găseau la căpătâiul lui când a murit, cu oarecare nerăbdare, la vârsta de şaptezeci şi şase de ani.

Nu trecuse multă vreme de la moartea lui Morgan, când arhiducele Franz Ferdinand a făcut o vizită în oraşul Sarajevo, capitala Bosniei, pentru o inspecţie a trupelor de acolo. Îl însoţea şi soţia sa, contesa Sophie. Arhiducele îşi ţinea coiful cu pene în îndoitura braţului. Deodată s-a auzit o bubuitură puternică, însoţită de strigăte şi de mult fum. Arhiducele Franz Ferdinand şi contesa Sophie s-au pomenit acoperiţi de o pulbere albă, ca de cretă. Pulberea li se aşternuse pe obraji, le intrase în gură, le îmbâcsise veşmintele. Cineva aruncase o bombă. Primarul era îngrozit. Arhiducele era furios. Ziua a fost complet distrusă, a declarat el şi, punând capăt ceremoniilor, i-a poruncit şoferului să plece din Sarajevo. Se aflau într-un automobil Daimler. Şoferul a condus pe străzile oraşului şi a luat o cotitură greşită. S-a oprit, a dat maşina îndărăt, şi s-a răsucit pe scaunul lui pregătindu-se să întoarcă. Din întâmplare, maşina se oprise lângă un tânăr naţionalist sârb, membru al grupării care pusese la cale atentatul cu bombă eşuat, şi care acum pierduse speranţa ivirii unui nou prilej. Tânărul naţionalist a sărit pe scara maşinii, şi-a îndreptat pistolul spre arhiduce şi a apăsat pe trăgaci. Au răsunat împuşcături. Contesa Sophie s-a prăbuşit între genunchii arhiducelui. Din beregata acestuia ţâşnea sângele. Ţipete. Penele verzi ale coifului s-au înnegrit, îmbibate de sânge. Soldaţii l-au înşfăcat pe asasin. L-au trântit la pământ. L-au târât la închisoare.

Ziarele din New York au raportat ştirea considerând-o drept unul dintre actele de violenţă caracteristice ţărilor balcanice. Prea puţini americani nutreau sentimente de compasiune pentru moştenitorul tronului austro-ungar care fusese ucis. Dar magicianul Harry Houdini, când a citit ziarul la micul dejun, a încercat şocul pierderii unei cunoştinţe. Ia te uită, şi-a spus în sinea lui. Ia te uită. Îl revedea pe arhiducele capricios şi flegmatic uitându-se la el pe sub casca de păr tuns ca peria. I se părea înfiorător ca un om care întruchipează puterea şi strălucirea unui întreg imperiu să poată fi doborât cu atâta uşurinţă.

Se întâmplase ca în chiar ziua aceea, Houdini să aibă în program una dintre cele mai spectaculoase performanţe ale sale în aer liber. Drept care nu prea era în stare să se gândească la moartea arhiducelui atât cât ar fi dorit el. A plecat de acasă, a luat un taxi şi s-a dus în centru, în Times Square. O oră şi jumătate mai târziu, în faţa câtorva mii de spectatori, a fost închingat într-o cămaşă de forţă, legat de glezne cu un cablu de oţel şi ridicat cu picioarele în sus până la jumătatea Turnului Times. La fiecare smucire a cablului de pe acoperişul de care era ataşat, Houdini se înălţa câte puţin şi se legăna în vânt. Mulţimea chiuia şi ovaţiona. Era o zi caldă, cu cer senin. Cu cât era ridicat mai sus, cu atât zgomotele străzii i se păreau mai estompate. Aşa cum stătea cu capul în jos, îşi putea vedea, răsturnat, propriul nume deasupra lui Palace Theatre, la cinci străzi spre nord. Automobilele claxonau şi tramvaiele staţionau, unul în coada altuia, în Times Square, întrucât conducătorii opriseră ca să caşte gura la spectacol. Poliţiştii călare şuierau din fluiere. Totul se înfăţişa cu susul în jos – maşinile, oamenii, trotuarele, poliţiştii pe caii lor, clădirile. Cerul îi era la picioare. Houdini a fost înălţat până la tabela cu scorurile meciurilor de baseball, plasată pe un perete al clădirii. Trăgea adânc aer în plămâni şi regăsea acel calm al primejdiei cu care se învăţase în toţi

acei ani de disciplină fizică. Le dăduse dispoziţie asistenţilor săi să-l ridice la o înălţime de aproximativ douăsprezece etaje deasupra străzii, adică să fie realmente suspendat în văzduh, dar nu prea sus, pentru ca spectatorii să-l poată vedea clar. Planul lui era să se elibereze mai întâi din cămaşa de forţă, pe care urma să o arunce, apoi să-şi salte trupul, ca un acrobat, şi să prindă cablul de care era agăţat lanţul ce-i încătuşa încheieturile mâinilor. După aceea avea să stea cu picioarele plantate în bucla laţului imens de care era aninat şi să salute publicul, în timp ce cobora. În ultima vreme, Houdini fusese mai puţin frământat în legătură cu propria-i persoană. Durerea despărţirii de mama lui, temerile că îşi pierde publicul, anxietăţile legate de gândul că viaţa lui e lipsită de importanţă şi realizările sale sunt rizibile – toată această povară a angoaselor zilnice părea să fi devenit mai suportabilă. Atribuia schimbarea noului său obiectiv: demascarea şarlatanilor din spiritism, oriunde s-ar fi găsit aceştia. Impulsionat de sentimentele pe care le nutrea pentru mama sa sfântă, întrerupsese şedinţe de spiritism, dezvăluise trucurile falselor mediumuri şi expusese în faţa publicului înşelătoriile şi vicleşugurile folosite de impostori pentru a-i amăgi pe naivii inocenţi. La fiecare şedinţă de spiritism oferea un premiu de zece mii de dolari acelui medium care ar produce o manifestare ce n-ar putea fi reprodusă de el, Houdini, prin mijloace mecanice. Jurnaliştii şi publicul erau încântaţi de noul element ivit în activitatea lui, dar pentru el era doar un lucru incidental. S-ar fi zis că acum, când mama lui murise, tainele cerului trebuiau apărate. Înarmat, gata de luptă, avea impresia că, în curând, va începe să desluşească graniţele acelei zone unde sălăşluia ea acum. Detectivii lui particulari vizitau saloanele oculte din fiecare oraş unde dădea el spectacole. El însuşi participa la unele şedinţe, deghizat într-un văduvă căruntă, cu un voal pe faţă. Şi, la un moment dat,

lumina cu o lanternă firul subţire care făcea ca masa să se ridice. Smulgea învelitoarea de pe fonograful ascuns. Prindea din aer sunetele de trompetă şi înşfăca de guler complicii mediumului pitiţi pe după draperii. După care se ridica în picioare şi, cu un gest dramatic, îşi smulgea peruca de păr cărunt, ondulat şi declara cine era. Se pricopsise cu zeci de citaţii de dare în judecată.

Houdini şi-a dat acum seama că fusese ridicat la înălţimea dorită. Acolo sus, briza era mai puternică. Îl răsucea în aer. Vedea când ferestrele Turnului Times, când spaţiile deschise de dincolo de Broadway şi Seventh Avenue. Hei, Houdini! a auzit o voce strigând. Vântul îl întorsese cu faţa spre clădire. Un om, văzut cu capul în jos, îi rânjea dintr-o fereastră de la etajul doisprezece. Hei, Houdini, a strigat omul, te bag în mă-ta. Ba te bag eu pe tine, Jack, a ripostat magicianul. Putea să se elibereze dintr-o cămaşă de forţă în mai puţin de un minut. Dar dacă o făcea prea repede, publicul ar fi rămas cu îndoieli. Aşa încât şi-a acordat un răgaz. Dădea impresia că se străduia să se elibereze. Auzea *oh*-urile şi *ah*-urile din stradă, în timp ce cablul îl smucea şi îl rotea. În curând, întreaga jumătate superioară a trupului său, inclusiv capul, se încâlcise în strânsoarea cămăşii. În interiorul pânzei groase nu răzbea niciun firicel de lumină. Şi-a luat o clipă de odihnă. Atârna cu capul în jos peste Broadway, anul era 1914 şi arhiducele Franz Ferdinand fusese asasinat. În clipa aceea, în mintea lui Houdini s-a alcătuit o imagine. Imaginea unui băieţaş care îşi privea chipul reflectat în alama scânteietoare a farurilor unui automobil.

Deţinem relatarea acestui bizar amănunt din însemnările private, nepublicate, ale lui Houdini. Datorită carierei sale în industria de divertisment, Harry Houdini era înclinat spre exagerare, aşa încât nu trebuie să acceptăm chiar cu ochii închişi afirmaţia sa că aceasta a fost singura experienţă mistică din întreaga lui viaţă.

Totuşi, luaţi-o cum vreţi, dar în arhivele familiei este păstrată o carte de vizită a lui Houdini, datată şi depusă o săptămână mai târziu. Nimeni nu fusese acasă când venise în vizită la ei. La acea vreme, familia intrase în perioada ei de disoluţie. Mama, băiatul şi copilul negru, care fusese botezat Coalhouse Walker III, plecaseră într-un tur cu automobilul Packard, pe care-l conducea Mama. Urmau să viziteze Grotele Howe, şi ultima lor destinaţie în acea vară o constituia ţărmul din Maine al defileului Prout, unde pictorul Winslow Homer îşi petrecuse ultimii ani de viaţă. Mama şi Tata se găseau acum în relaţiile de conversaţie cele mai corecte şi mai laconice. Moartea Fratelui mai mic, în Mexic, constituise impulsul final al separării lor aproape continue. Bunicul nu supravieţuise iernii şi odihnea acum în cimitirul din spatele Primei Biserici Congregaţionale, pe North Avenue, în New Rochelle. Tata se găsea la Washington DC. Când se întorsese la fabrica lui de steaguri şi de artificii, găsise un teanc întreg de schiţe şi proiecte, reprezentând plata datoriei la care se referise, în mod criptic, fratele mai mic, când avuseseră acea ultimă conversaţie în Biblioteca Morgan. Într-un an şi jumătate, înainte de a emigra, Fratele mai mic a inventat şaptesprezece tipuri de arme de artilerie, dintre care unele erau atât de avansate, încât n-au fost folosite de Statele Unite până la izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial. Printre acestea figura un lansator de grenade fără recul, o mină antipersonal de joasă presiune, un radiolocator sub apă, puşti cu lunetă cu raze infraroşii, gloanţe cu trasor, o puşcă cu repetiţie, o mitralieră foarte uşoară, grenade-şrapnel, exploziv cu nitroglicerină cu suport de plastilină şi un aruncător de flăcări portabil. Pentru patentarea acestor arme, tata pleca frecvent la Washington, unde legase relaţii amicale cu ofiţeri de rang superior din armata şi flota Statelor Unite. Datorită testărilor prototipurilor, negocierii contractelor de vânzare, conferinţelor în sălile

Congresului şi feluritelor necesităţi de lobby, care includeau prânzuri şi dineuri, şi invitaţii pentru weekend, Tata s-a văzut obligat să-şi închirieze un apartament la hotelul Hay-Adams. Reacţia sa la nefericirile vieţii personale a constat într-o avidă plonjare în muncă, mai asiduă ca oricând. La izbucnirea Marelui Război în Europa, tata s-a numărat printre cei care se temeau de lipsa de spirit războinic a lui Woodrow Wilson şi care au militat făţiş pentru o campanie de pregătire, chiar înainte ca aceasta să fi devenit politica oficială a Administraţiei. Şi guvernele altor ţări şi-au manifestat interesul pentru achiziţionarea operelor maligne făurite de geniul Fratelui mai mic şi, cu avizul Departamentului de Stat, Tata înclina să onoreze unele dintre solicitări, în dauna altora. Faţă de germani era rigid şi dur, faţă de britanici era prietenos şi conciliator. Anticipa alinierea finală a simpatiilor Statelor Unite cu Aliaţii, care s-a produs în 1917, dar care s-a dovedit inevitabilă încă din 1915, când vasul britanic de pasageri *Lusitania* a fost torpilat de un submarin german, în largul coastei de sud-vest a Irlandei. *Lusitania*, înregistrată ca vas comercial, transporta în secret, în cala ei, material volatil de război. Şi-au pierdut viaţa o mie două sute de bărbaţi, femei şi copii, mulţi dintre ei americani. Printre morţi s-a numărat şi Tata, care pleca la Londra cu prima încărcătură de grenade, mine şi explozive cu nitroglicerină, destinate Departamentului de Război şi Amiralităţii britanice, încărcătură care, fără îndoială, a contribuit la monstruoasele detonaţii care s-au auzit înainte ca vaporul să se scufunde.

Sărmanul Tata, îl văd în această ultimă explorare a lui. Soseşte în locul necunoscut, cu părul măciucă de atâta uimire, cu gura amuţită şi ochii stinşi. Degetele picioarelor stârnesc o mică furtună de nisip; îngenunchează şi îşi desface larg braţele într-o pantomimică celebrare, el, imigrantul, care, ca în fiecare moment al vieţii sale, ajunge

veşnic doar până la marginea propriului său eu.

Mama a purtat doliu timp de un an de zile. La încheierea acestui an, Tateh, care s-a asigurat că soţia lui murise între timp, a cerut-o în căsătorie. I-a spus: Fireşte, nu sunt baron. Sunt un socialist evreu din Letonia. Mama i-a acceptat propunerea fără nicio ezitare. L-a adorat şi s-a simţit bine alături de el. Fiecare dintre ei se delecta cu trăsăturile de caracter ale celuilalt. Au făcut o cununie civilă în biroul unui judecător din New York City. Se simţeau binecuvântaţi. Unirea lor a fost agreabilă, deşi fără rod. Tateh a câştigat o groază de bani producând seriale legate de pregătirile pentru război: *Luminişul Serviciilor Secrete*, ori *Umbra submarinului.* Dar marele lui succes urma abia să vină. Familia a închiriat locuinţa din New Rochelle şi s-a mutat în California. Aici au locuit într-o casă spaţioasă, albă, cu stucaturi, ferestre cu arcade şi acoperiş din ţiglă roşie. Tateh se uita pe fereastra din biroul lui şi-i vedea pe cei trei copii jucându-se pe pajişte. În spatele lor, pe alee, îi aştepta o tricicletă. Vorbeau între ei şi se scăldau în soare. Fiica lui, cu păr negru, fiul lui vitreg, cu păr bălăior şi copilaşul negru intrat legal în custodia lui. Şi, brusc, i-a venit o idee pentru un film. O ceată de copii, tovarăşi de joacă, albi, negri, grăsulii, slăbuţi, bogaţi, săraci, de toate soiurile, o şleahtă de puştani poznaşi care făceau fel de fel de boroboaţe în cartierul lor, o adunătură de şmecheri ca noi toţi, o bandă care mereu dădea de bucluc şi mereu ieşea din bucluc.

Până la urmă, nu s-a făcut un singur film, ci mai multe pe aceeaşi temă. Pe atunci, epoca muzicii ragtime apusese, odată cu răsuflarea grea a maşinii, de parcă istoria n-ar fi fost decât o melodie cântată pe o pianină mecanică. Am purtat un război şi l-am câştigat. Anarhista Emma Goldman a fost deportată. Frumoasa şi pătimaşa Evelyn Nesbit şi-a pierdut farmecul şi a căzut în obscuritate. Iar Harry K. Thaw, eliberat din ospiciul de nebuni, mărşăluia în fiecare

an la Newport, la parada de Ziua Armistiţiului.